

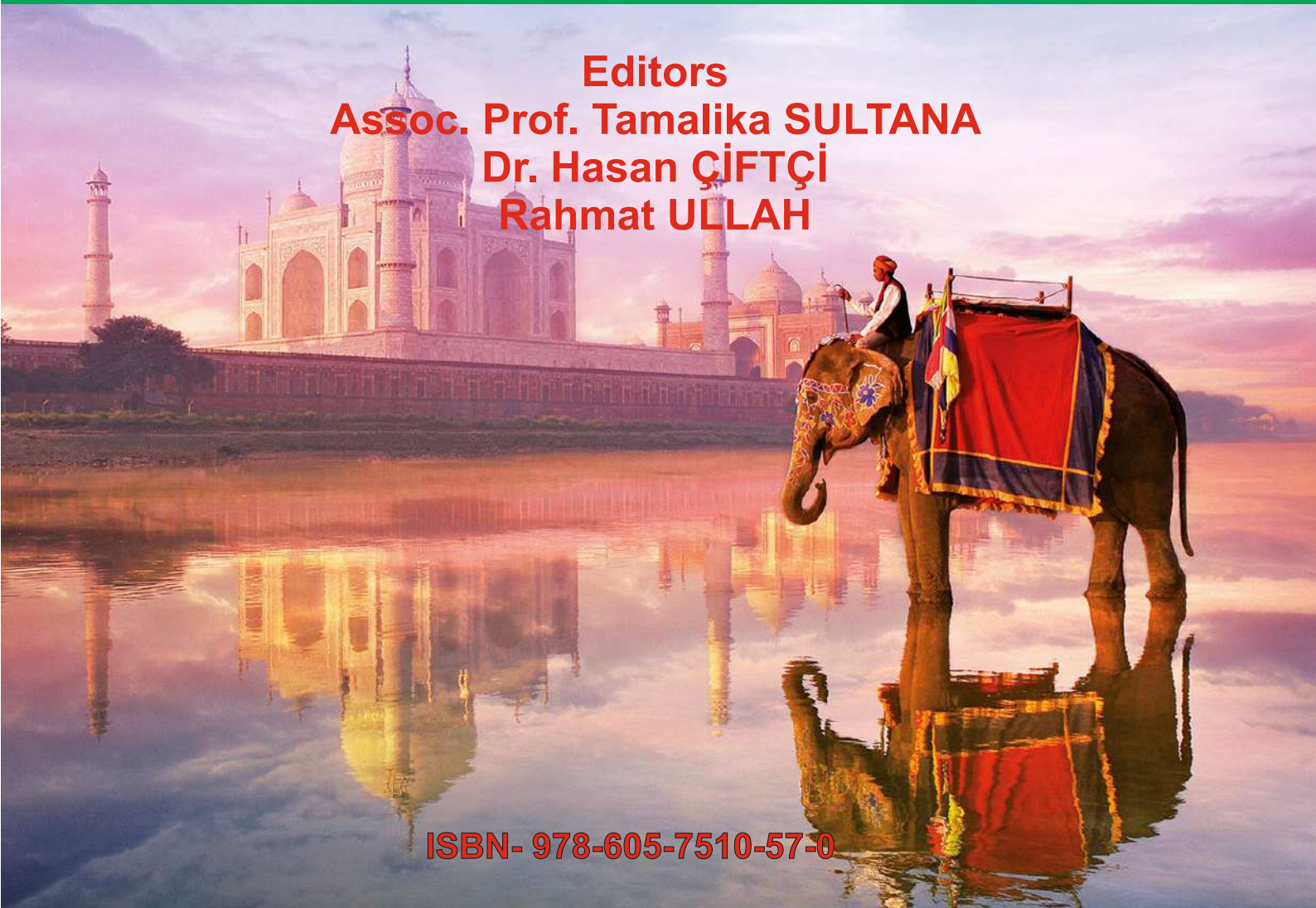

MAHATMA GANDHI INTERNATIONAL CONGRESS ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES

September 25-28, 2018
New Delhi - INDIA

CONGRESS BOOK

Editors
Assoc. Prof. Tamalika SULTANA
Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Rahmat ULLAH

ISBN- 978-605-7510-57-0

CONGRESS BOOK

MAHATMA GANDHI INTERNATIONAL CONGRESS ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES

September 25-28, 2018
New Delhi, India

Editors

Assoc. Prof. Tamalika SULTANA
Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Rahmat ULLAH

İKSAD PUBLISHING HOUSE®

Institute of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publisher: 2014/31220)
TURKEY
TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853
E mail: info@iksad.com
www.iksad.com

All rights of this book belong to IKSAD Publishing House
Authors are responsible both ethically and juridically
Iksad Publications - 2018©
Issued: 27. 10. 2018
ISBN- 978-605-7510-57-0

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

MAHATMA GANDHI INTERNATIONAL CONGRESS ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES

DATE AND PLACE

September 25-28, 2018– New Delhi, India

ORGANIZER

İKSAD- Institute of Economic Development and Social Researches

HEAD OF CONGRESS

Sonali MALHOTRA & Prof. Dr. Necati DEMİR

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Mustafa Latif EMEK

GENERAL COORDINATOR

Rahmat ULLAH

LANGUAGES

English, Turkish

SOME OF INTERNATIONAL PARTICIPANTS

Tamalika SULTANA - Bangladesh

Sedat CERECİ - Turkey

Vishal PANDEY - India

Damezhan SADYKOVA - Kazakhstan

Ludmila SCHERBAN - Ukraine

MAHATMA GANDHI INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES SCIENTIFIC BOARD

DR. AMANBAY MOLDIBAEV	TARAZ STATE PEDAGOGY UNIVERSITY
DR. ANDLEEB SAID	ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
DR. AKBAR VALADBIGI	URMIA UNIVERSITY
DR. BASHIR AHMED	JAHANGIRNAGAR UNIVERSITY
DR. FAISAL KP	ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
DR. FURQAN AHMAD	JAMIA MILLIA ISLAMIA
DR. JABIR KT HUDAWI	TMG COLLEGE.AFFILIATED TO UNIVERSITY OF CALICUTTA
DR. LIRAR PULIKKALAKATH	MAHATMA GANDHI UNIVERSITY
DR. KASIMI SEHRANE	AMEA
DR. MOHAMMAD MOHIBUL HAQUE	ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
DR. MUSTAFA TALAS	OMER HALISDEMIR UNIVERSITY
DR. MUHAMAD MUSTAFA K.	MAHATMA GANDHI UNIVERSITY
DR. MUHAMMED MADAPPALLI	PUNJAB LOVELY PROFESSIONAL UNIVERSITY
DR. NECATI DEMIR	GAZI UNIVERSITY
DR. SADETTIN PAKSOY	KILIS 7 ARALIK UNIVERSITY
DR. SARSAKENOVA A. BAGITOVNA	ORLEO NATIONAL DEVELOPMENT INSTITUTE
DR. SHARA MAZHITAeva	KARAGANDA STATE UNIVERSITY
DR. WASEEM RAJA	JAMIA MILLIA ISLAMIA
DR. ZUBAIR HUDAWI	MAHATMA GANDHI UNIVERSITY

MAHATMA GANDHI INTERNATIONAL CONGRESS ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES

CONGRESS PROGRAM

26 SEPTEMBER 2018

08.00-09.00	REGISTRATION
09.01-09.45	OPENING SESSION
09.46-10.00	TEA BREAK

FIRST SESSION	
MODERATOR: PROF. DR. NECATI DEMIR	
10.01-11.30	PRESENTATIONS
JAPANESE CULTURE AND CHILD'S PLAYS	RES. ASSIST. SILA ALIS
BEING A CHILD IN THE GLOBAL AND INDIVIDUAL WORLD	RES. ASSIST. SILA ALIS
KAZAKHSTAN MODEL IN MULTILINGUAL EDUCATION	ASSOC. PROF. DR. SAMETTIN GUNDUZ
VIEW TO COMMUNICATION IN CONTEXT OF CULTURAL DIMENSIONS THEORY: KOREAN AIRLINES EXAMPLE	LECT. DR. ALI FIKRET AYDIN
INDIAN AND INDIA IN THE WORLD OF TURKISH THOUGHT	PROF. DR. NECATI DEMIR
EDUCATION THROUGH THEATRE: HOW THE CHILDREN DESERVE	DIDAR MUHAMMAD

11.31-11.45	TEA BREAK
-------------	-----------

SECOND SESSION	
MODERATOR: PROF. DR. SEDAT CERECI	
11.46-13.15	PRESENTATIONS
THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN MODERN AGE THAT WAS PLANNED IN GLOBALIST STRATEGY	RES. ASSIST. RECEP KUTLUAY KESKIN PROF. DR. SEDAT CERECI
GAINING OVER HAPPINESS WITH FARABI	RES. ASSIST. DR. CANAN YILDIRAN
A WORLD LANGUAGE: URDU	SPEC. MUSTAFA SARPER ALAP
RAILWAY POLICIES AND RAILWAY STATIONS IN THE OTTOMAN STATE: EXAMPLE OF ISTANBUL	ESRA OZCAN PROF. DR. NURAN KARA PILEHVARIAN
UNDER/REPRESENTATION OF GENDER IN TV SERIES: IMPLICATIONS ON REAL-LIFE RELATIONSHIP	MD. RASEL KABIR
RAMIFICATIONS OF POLITICAL DECADENCE: THE RISE OF EXTREMISM IN BANGLADESH	AHSAN HABIB
PARIS ATTACK, RECENT STUDENT MOVEMENT IN INDIA AND SOCIAL MEDIA	MD MAHADY HASAN

13.16-14.15	LUNCH BREAK
-------------	-------------

THIRD SESSION

MODERATOR: PROF. DR. GULBU TANRIVERDI

14.16-15.45	PRESENTATIONS
PREVALENCE OF ELDERLY VIOLENCE IN ÇANAKKALE AND RELATED RISK FACTORS	RES. ASSIST. DR. MELIKE YALCIN GURSOY ASSIST. PROF. DR. FATİH KARA
EVIDENCE-BASED PRACTICES FOR PREVENTING NOSOCOMIAL INFECTIONS	ASSIST. PROF. DR. HOSSEIN ASGARPOUR
COMPARISON OF CULTURAL SENSITIVITY AND AWARENESS BETWEEN TWO NURSE GROUPS PROVIDING CARE TO DIFFERENT PATIENT PROFILE	PROF. DR. GULBU TANRIVERDI ASSIST. PROF. DR. HATICE YAKAR KARABUGA RES. ASSIST. DR. MELIKE YALCIN GURSOY RES. ASSIST. OZLEM ERDEM RES. ASSIST. NURSEL GULYENLI
A PROPOSED GUIDELINE BASED ON THE LITERATURE: IDENTIFYING TRADITIONAL PRACTICES GUIDELINE IN THE PREGNANCY IN TURKEY	PROF. DR. GULBU TANRIVERDI RES. ASSIST. NURSEL GULYENLI
THE RELATIONSHIP BETWEEN SYMPTOMS OF DIABETES AND THE QUALITY OF LIFE IN TYPE 2 DIABETIC INDIVIDUALS	ASSIST. PROF. DR. OZLEM TEKIR ASSIST. PROF. DR. CELALETTİN CEVİK RES. ASSIST. GOZDE OZSEZER KAYMAK AYSE SAKSAK

INVESTIGATING THE EFFECT OF TRAINING GIVEN TO DIABETIC INDIVIDUALS ON THEIR DIABETIC FOOT CARE BEHAVIORS AND SELF-EFFICACY	ASSIST. PROF. DR. OZLEM TEKIR ASSIST. PROF. DR. CELALETTIN CEVIK RES. ASSIST. GOZDE OZSEZER KAYMAK AYSE SAKSAK
--	---

15.46-16.00	TEA BREAK
-------------	-----------

FOURTH SESSION	
MODERATOR: ASSIST. PROF. DR. HASAN CIFTCI	
16.01-17.30	PRESENTATIONS
ENSURING GOOD GOVERNANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: BANGLADESH PERSPECTIVE	MOHAMMAD SHIHAB UDDIN
SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF «ŠUKASAPTATI» AND «TOTYNAMA» PLOTS	BAUYRZHAN OMARULY
BANGLADESH AS CHINESE NEIGHBOR: WAYS FORWARD TO GLOBALIZATION	MD. IFRAN KADER CHOWDHURY
TOURIST ZONES IN KAZAKHSTAN ZONING	DAMEZHAN SADYKOVA

ENVIRONMENTAL GOVERNANCE AND ITS CHALLENGES IN BANGLADESH	ASSOC. PROF. TAMALIKA SULTANA
CALL CENTER INDUSTRY IN PAKISTAN	SHEHZAD MEHDI
GREEN LOGISTICS APPLICATIONS IN THE WORLD AND TURKEY IN LINE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL	SEREN OZKAYA
INTERNATIONAL TRADE POLICY OF CHINA	TRACY LIPOIN (Invited speaker)
THE ROLE OF POLITICIANS IMAGE OF TRUSTWORTHINESS IN DIRECTING PUBLIC OPINION	ASSIST. PROF. DR. HASAN CIFTCI
THE POWER OF PUBLIC RELATIONS IN THE NEW CENTURY	ASSIST. PROF. DR. HASAN CIFTCI
UKRANIAN'S INDEPENDENCY WAR	LUDMILA SCHERBAN
MACROECONOMIC VARIABLES AS THE BUDGET DEFICIT AND CURRENT ACCOUNT DEFICIT TURKEY RELATIONS AFTER 2000 CASE	PROF.DR. SALİH ÖZTÜRK & UĞUR ÇINAR
MAHATMA GANDHI IN ART	VISHAL PANDEY (Invited speaker)
MONEY SUPPLY, INFLATION, ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP: COINTEGRATION AND CAUSALITY ANALYSIS ON TURKISH ECONOMY	PROF.DR. SALİH ÖZTÜRK & AMINULLAH RAHMANI
17.31-18.00	CLOSING SESSION

PHOTO GALLERY

FOR MORE PHOTOS PLEASE JOIN OUR FACEBOOK GROUP "IKSAD CONGRESS SOCIETY"

CONTENTS

CONGRESS IDENTIFICATION	i
SCIENTIFIC COMMITTEE	ii
PROGRAM	iii
PHOTOS	iv

ABSTRACTS AND PAPERS

RES. ASSIST. SILA ALIS <i>BEING A CHILD IN THE GLOBAL AND INDIVIDUAL WORLD</i>	1-5
RES. ASSIST. SILA ALIS <i>JAPANESE CULTURE AND CHILD'S PLAYS</i>	6-17
ASSOC. PROF. DR. SAMETTIN GUNDUZ <i>KAZAKHSTAN MODEL IN MULTILINGUAL EDUCATION</i>	18
LECT. DR. ALI FIKRET AYDIN <i>VIEW TO COMMUNICATION IN CONTEXT OF CULTURAL DIMENSIONS THEORY: KOREAN AIRLINES EXAMPLE</i>	19-20
PROF. DR. NECATI DEMIR <i>INDIAN AND INDIA IN THE WORLD OF TURKISH THOUGHT</i>	21-31
PROF. DR. NECATI DEMIR <i>A BRIEF OVERVIEW OF TURKISH INDIAN RELATIONS</i>	32-43
DIDAR MUHAMMAD <i>EDUCATION THROUGH THEATRE: HOW THE CHILDREN DESERVE</i>	44
RES. ASSIST. RECEP KUTLUAY KESKIN, PROF. DR. SEDAT CERECI <i>THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN MODERN AGE THAT WAS PLANNED IN GLOBALIST STRATEGY</i>	45-52
RES. ASSIST. DR. CANAN YILDIRAN <i>GAINING OVER HAPPINESS WITH FARABI</i>	53-62
SPEC. MUSTAFA SARPER ALAP <i>A WORLD LANGUAGE: URDU</i>	63-68
ESRA OZCAN, PROF. DR. NURAN KARA PILEHVARIAN <i>RAILWAY POLICIES AND RAILWAY STATIONS IN THE OTTOMAN STATE: EXAMPLE OF ISTANBUL</i>	69-89
MD. RASEL KABIR <i>UNDER/REPRESENTATION OF GENDER IN TV SERIES: IMPLICATIONS ON REAL-LIFE RELATIONSHIP</i>	90-105
AHSAN HABIB <i>RAMIFICATIONS OF POLITICAL DECADENCE: THE RISE OF EXTREMISM IN BANGLADESH</i>	106
MD MAHADY HASAN <i>PARIS ATTACK, RECENT STUDENT MOVEMENT IN INDIA AND SOCIAL MEDIA</i>	107-116
RES. ASSIST. DR. MELIKE YALCIN GURSOY, ASSIST. PROF. DR. FATIHA KARA <i>PREVALENCE OF ELDERLY VIOLENCE IN ÇANAKKALE AND RELATED RISK FACTORS</i>	117
ASSIST. PROF. DR. HOSSEIN ASGARPOUR	118-121

EVIDENCE-BASED PRACTICES FOR PREVENTING NOSOCOMIAL INFECTIONS	
PROF. DR. GULBU TANRIVERDI, ASSIST. PROF. DR. HATICE YAKAR KARABUGA, RES. ASSIST. DR. MELIKE YALCIN GURSOY, RES. ASSIST. OZLEM ERDEM, RES. ASSIST. NURSEL GULYENLI	122
COMPARISON OF CULTURAL SENSITIVITY AND AWARENESS BETWEEN TWO NURSE GROUPS PROVIDING CARE TO DIFFERENT PATIENT PROFILE	
PROF. DR. GULBU TANRIVERDI, RES. ASSIST. NURSEL GULYENLI	123
A PROPOSED GUIDELINE BASED ON THE LITERATURE: IDENTIFYING TRADITIONAL PRACTICES GUIDELINE IN THE PREGNANCY IN TURKEY	
ASSIST. PROF. DR. OZLEM TEKIR, ASSIST. PROF. DR. CELALETTIN CEVIK, RES. ASSIST. GOZDE OZSEZER KAYMAK, AYSE SAKSAK	124-128
THE RELATIONSHIP BETWEEN SYMPTOMS OF DIABETES AND THE QUALITY OF LIFE IN TYPE 2 DIABETIC INDIVIDUALS	
ASSIST. PROF. DR. OZLEM TEKIR, ASSIST. PROF. DR. CELALETTIN CEVIK, RES. ASSIST. GOZDE OZSEZER KAYMAK, AYSE SAKSAK	129-133
INVESTIGATING THE EFFECT OF TRAINING GIVEN TO DIABETIC INDIVIDUALS ON THEIR DIABETIC FOOT CARE BEHAVIORS AND SELF-EFFICACY	
MOHAMMAD SHIHAB UDDIN	134
ENSURING GOOD GOVERNANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: BANGLADESH PERSPECTIVE	
MD. IFRAN KADER CHOWDHURY	135
BANGLADESH AS CHINESE NEIGHBOR: WAYS FORWARD TO GLOBALIZATION	
ASSOC. PROF. TAMALIKA SULTANA	136
ENVIRONMENTAL GOVERNANCE AND ITS CHALLENGES IN BANGLADESH	
SEREN OZKAYA	137-141
GREEN LOGISTICS APPLICATIONS IN THE WORLD AND TURKEY IN LINE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL	
ASSIST. PROF. DR. HASAN CIFTCI	142-146
THE ROLE OF POLITICIANS IMAGE OF TRUSTWORTHINESS IN DIRECTING PUBLIC OPINION	
ASSIST. PROF. DR. HASAN CIFTCI	147-151
THE POWER OF PUBLIC RELATIONS IN THE NEW CENTURY	
ASSOC. PROF. ÖZLEM GÜZEL, DR. ELVAN KESER	152-164
SPIRITUAL TOURISM VERSUS RELIGIOUS TOURISM: AN ATTEMPT TO CREATE A CONTEMPORARY THEME	
ASSOC. PROF. DR. BERRIN GÜZEL, ASSOC. PROF. ÖZLEM GÜZEL, DR. ELVAN KESER	165-177
THE POWER OF PUBLIC RELATIONS IN THE NEW CENTURY	
VISHAL PANDEY	178
MAHATMA GANDHI IN ART	
SHEHZAD MEHDI	

CALL CENTER INDUSTRY IN PAKISTAN	179
BAUYRZHAN OMARULY	
SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF "ŠUKASAPTATI" AND "TOTYNAMA" PLOTS	180-190
LUDMILA SCHERBAN	
UKRANIAN INDEPENDENCY WAR	191
SADYKOVA DAMEZHAN ADILKHANOVNA	
TOURIST ZONES IN KAZAKHSTAN ZONING	192-206
SALİH ÖZTÜRK & AMINULLAH RAHMANI	
TMONEY SUPPLY, INFLATION, ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP: COINTEGRATION AND CAUSALITY ANALYSIS ON TURKISH ECONOMY	207
SALİH ÖZTÜRK & UĞUR ÇINAR	
MACROECONOMIC VARIABLES AS THE BUDGET DEFICIT AND CURRENT ACCOUNT DEFICIT TURKEY RELATIONS AFTER 2000 CASE	221

KÜRESELLEŞEN VE BİREYSELLEŞEN DÜNYADA ÇOCUK OLMAK

Sıla ALIŞ

Gazi Üniversitesi

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

Özet

Dünya varoluşundan bu yana sürekli bir değişim halindedir. Akıp giden zaman ve var olan sosyal bilinç toplumlardaki kültürü oluşturan ve evrimleştiren yegane iki unsurdur. Bu iki ana unsur ve gelişen teknoloji günümüz dünyasına bireyselleşme ve küreselleşme eğilimini getirmiştir. Bu eğilimler özellikle Batı toplumlarında filizlenmeye ve gelişmeye başlamış olsa da yavaş yavaş dünyadaki diğer toplumlara da sıçramıştır. Bu yayılımın sonucu olarak, küreselleşme ve bireyselleşme 21. yüzyılın gerçeklerinden biri haline gelmişlerdir. Küreselleşmenin etkisiyle farklılıklar azalmakta ve yaşadığımız dünya gittikçe küçülmektedir. Günümüzde tüm çocuklar, aynı oyuncakları satın almakta ve onlarla oynamaktadırlar. Topluma özgü, geleneksel oyuncak tarihte kaybolurken, bu oyuncaklarla oynayan çocuk kavramı da yok olmaktadır. Geleneksel oyunlardaki üreticiliğin ve yaratıcılığın yok olmasının yanı sıra dijital oyunların ortaya çıkması oyuna 'tüketilebilir' bir özellik katmıştır. Dijital oyunlarla, oyun çocuğun doğaçlama yeteneğinden ve hayal gücünden tamamen sıyrılarak süresi belli ve tükenilebilir bir ürün haline dönüşmüştür. Bunların yanı sıra yetişkinlerin çocukları için duydukları gelecek kaygısıyla çocuk gelişimin göz ardı ederek akademik başarıyı ön plana koymaları çocukların oyunlarına vurulan bir darbedir. Oyun hakları ihlal edilen ve başarılı olmaya zorlanan çocuklar acele ettirilmiş bir çocukluk yaşayarak çok hızlı ve erken büyümektedirler. Çocuk Hakları Sözleşmesinin ve bireyselleşme eğiliminin de olumlu etkisiyle artık bir birey olarak algılanan çocuklar, ekonomik küreselleşmenin kurbanı olmuşlar ve tüketen, küresel çocuklara dönüşmüşlerdir. Bu çalışma kapsamında küreselleşme ve bireyselleşmenin çocuk ve oyun üzerindeki etkileri ilgili çalışmalar ışığında sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Küreselleşme, bireyselleşme, oyun, çocukluk.*

Abstract

The world is in constant change since its existence. Time and the existing social consciousness are two unique elements that make and evolve culture in communities. These two main elements and evolving technology have brought the trend of individualization and globalization to the present world. These tendencies have begun to sprout and develop, especially in Western societies, but they have also gradually spread to other communities around the world. As a result of this expansion, globalization and individualization have become one of the realities of the 21st century. Differences are diminished by the influence of globalization and the world we live in is becoming small. As a result, the concept of childhood, which changes from culture to culture, has evolved to a universal definition. Today, all children buy and play the same toys. While collective-specific and traditional toy is being become history by the wave of globalization, the concept of child playing with these toys is also disappearing. In addition to the disappearance of productivity and creativity in traditional games, the emergence of digital games has added a 'consumable' feature to the game. Because of the digital games, the game has become a consumable product that has been completely wiped out of the child's improvisational abilities and imagination. In addition to this, adults put children academic achievement in the foreground due to future anxiety and this is a blow to children's games. Children who are breached of the game rights and forced to be successful grow up very quickly and early by experiencing a rushed childhood. Under the influence of the Convention on the Rights of the Child and the tendency to individualization, children who are now perceived as an individual have become victims of economic globalization and turned into consuming-global children. Within the scope of this study, the effects of globalization and individualization on children and play will be presented in the light of relevant studies.

Key words: *Globalization, play, childhood.*

Dünya varoluşundan bu yana sürekli bir değişim halindedir. Akıp giden zaman ve var olan sosyal bilinç toplumlardaki kültürü oluşturan ve evrimleştiren yegane iki unsurdur. Bu iki ana unsur ve gelişen teknoloji günümüz dünyasına bireyselleşme ve küreselleşme eğilimini getirmiştir. Bu eğilimler özellikle Batı toplumlarında filizlenmeye ve gelişmeye başlamış olsa da yavaş yavaş dünyadaki diğer toplumlara da sıçramıştır. Bu yayılımın sonucu olarak 21. yüzyılın gerçeklerinden biri haline gelmişlerdir.

Küreselleşmenin en sade biçimi ile tanımı; ülkeler ve kıtalar arasındaki mesafe göz ardı edilerek, toplumların birbirine yaklaşması ve toplumlar arasında ticari ve sosyal etkileşimin olmasıdır (Kıvılcım, 2013). Küreselleşme, birçok araştırmacı tarafından ekonomik bir kavram olarak görülse de bu kavramı sadece ekonomik bir temele indirgemek, anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Küreselleşme, ekonominin yanı sıra sosyal, kültürel ve politik süreçleri de içermektedir. (Kıvılcım, 2013). Bu süreç, batılı çocuklar için mevcut olan birçok kültürel etkinliklerin ve eğlence seçeneklerinin çok benzer hale geldiği anlamına gelmektedir (Smith, 2000). Küreselleşmenin etkisiyle toplumlar birbirlerine yakınlaşmış ve ortak problemler için uluslararası düzeyde sivil toplum örgütleri oluşmuş, eğitim ve bilimdeki gelişmeler daha yakından izlenebilmiş ve uluslararası sözleşmeler oluşmuştur. Bu sözleşmelerden biri de Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Böyle bir uluslararası sözleşme ancak ilerleyen küreselleşme nedeniyle mümkün olmuştur. Bu ilerlemelerin yanı sıra küreselleşmenin toplumsal sonuçları ise eğitim alanındaki ilerlemedir. Bu gelişmelerden en çarpıcısı ise kız çocuklarının okula gitme oranlarındaki artıştır. Başta UNICEF olmak üzere uluslararası çalışan birçok sivil toplum örgütünün desteğiyle Dünya genelinde daha fazla kız çocuğu eğitim alma olanağı yakalamıştır.

Küreselleşmenin getirisiyle evrensel bir çocukluk tanımının da oluşması beklenmektedir fakat her toplumun sahip olduğu kültür ve gelenekler henüz yok olmamıştır ve toplumlar çocuğa ve çocukluğa dair farklı bakış açılarını sunmuşlardır. James ve Prout (2015) kültürlerarası araştırmaların tek tip çocukluğu değil, çeşitli çocukluklar olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir (James ve Proust'tan aktaran Solmaz ve Yüksel, 2012). Bir toplumun çocukluğa attığı manalar toplumun dünyaya olan bakış açısını ortaya koyacağından toplumların çocukluğu nasıl tanımladıkları son derece önemlidir (Kunt ve Avcı, 2016).

Değişen dünyada çocukluk algısı da sürekli değişim halindedir. 18. ve 19. yüzyıllarda çok az korunmaya sahip çocuklar birer iş gücüken 20. yüzyılda korunmaya muhtaç olmaya doğru evrildiler. Önceden üretimde aktif yer alan, yüksek katılım hali içinde olan çocuklar, zamanla ekonomik bir avantaj sağlamayan aksine ekonomide birer tüketiciye, düşük düzeyde katılım halinde olan çocuğa dönüştüler (Van den Bergh vd., 2001'den aktaran Jans, 2004). Bu dönüşüm, yavaş yavaş ailenin sosyal yapısında da bir değişiklik yarattı. Ebeveynler ve özellikle de babalar çocuklarına karşı daha yakın ve daha az otoriter hale geldiler. Literatürde bu, "bir emir-komuta ailesinden bir müzakere aile yapısına geçiş" olarak adlandırılmaktadır (du Bois-Raymond, 2001'den aktaran Jans, 2004).

21. yüzyılda ise toplumlar küreselleşmenin yanı sıra bireyselleşme eğilimi ile de karşı karşıya geldiler. Bireyselleşme ise, aile gibi klasik kurumların parçalanması anlamına gelmektedir. Bireyselleşme ile bireyler kendi hayatlarını tasarlayabilmekte yani kendi biyografilerini yazabilmektedirler. Bu eğilim içinde çocuklar da kendi hayatlarının yazarı olmaları için teşvik edilmektedir. Toplumlar bireyselleşme eğiliminde olsalar da bu geçiş henüz tamamlanamamıştır ve etkileri de çocuklara yansımaktadır. Günümüzde çocuklar için bol miktarda koruma ve çeşitli olanaklar oluşturulmakta. Korunmaya muhtaç, masum varlıklar olarak algılanan çocuklardan, ergenlik döneminden itibaren aniden bağımsız ve sorumlu olmaları beklenmektedir. Ebeveynler ve toplum bir yandan meleklemeye ve korunmaya eğilimliken öte yandan, çocuklar kendilerini özerk bireyler olarak sunmak için giderek daha fazla teşvik edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında günümüz çocuklarının bir karmaşanın içinde olduğunu ve daha fazla potansiyel gerilimle de büyüdüğünü söyleyebiliriz.

Küreselleşme ve bireyselleşme eğilimlerinde piyasa ise, çocukları ve gençleri tüketiciler olarak tanımaktadır. Spesifik tüketim modelleri temelinde, çocuklar kendi (alt) kültürlerini geliştirirler. Çocukluk algısının değişmesiyle ekonomide yeri küçük olan çocukluk pazarı da değişmiştir. Bu pazar kendine yeni alanlar yaratmış ve büyümüştür. Başta gıda sektörünün çocuklar için çekici olan ürünler üretmesi, oyuncakların ve renklerin cinsiyete göre bölünmesi ve çeşitlenmesi, çocuk edebiyatının büyümesi, eğitim materyallerinin oluşması... vb. Ekonomi değişen çocukluk algısıyla kendine yeni bir pazar yaratmıştır. Bu pazarda ekonomik açıdan en çok dikkat çeken tezgahlardan biri de oyuncaktır.

Küreselleşen Oyun ve Oyuncak

Oyunun çocukluğa özgü bir eylem olduğunu söylemek hata olur. Oyun insanın tüm hayatında yer alır, fakat yoğunlukla çocuklukta olması ve çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynaması onun çocukluk kavramıyla eşleştirilmesine neden olmuştur.

Oyun ve oyuncaklar toplumdan topluma, kültürden kültüre değişmektedir fakat küreselleşme eğilimi evrensel bir çocuk kültürü oluşturulmasına öncü olduğu için (Sormaz ve Yüksel, 2012) günümüzde tüm çocuklar, aynı oyuncakları satın almakta ve onlarla oynamaktadırlar. Topluma özgü, geleneksel oyuncak tarihte kaybolurken, bu oyuncaklarla oynayan çocuk kavramı da yok olmaktadır (Köker, 2007'den aktaran Sormaz ve Yüksel, 2012). Çocukluk kültüründeki bu erozyonla çocukluk fikrinin de hızla yok olduğunu belirten Postman (1995), buna bağlı olarak oyunun da kaybolduğu fikrini ortaya koymaktadır (Postman'dan aktaran Sormaz ve Yüksel, 2012).

Türk toplumundaki geleneksel çocuk oyunlarına baktığımızda, bu oyunların çocuklara üretme olanağı sunduğunu görmekteyiz. Günümüzde elle yapılan oyuncaklar yerini hazır ve çoğunlukla plastik oyuncaklara bıraktı. Çocuklar önceden oyunlarında yemek diye topladıkları çamur, taş, tohum, yaprak, dal vb. malzemeleri kullanırken günümüzde bunların yerini plastik sebze ve meyveler aldı. Artık çocuklar buldukları bez parçalarından bebeklerine elbise dikmiyorlar, bunun yerine bebekleri için dikilmiş özel kıyafetleri satın alıyorlar veya evin bir köşesine çarşafı kullanarak çadır kurmuyorlar çünkü ebeveynleri onlar için süslü çadırlar satın alıyorlar. Küreselleşme tek tip çocuk kültürünü çocukların yaratıcılığını yok ederek oluşturmaktadır çünkü yaratıcılığın olduğu yerde çeşitlilik de var olur.

Geleneksel oyunlardaki üreticiliğin ve yaratıcılığın yok olmasının yanı sıra dijital oyunların ortaya çıkması oyuna 'tüketilebilen' bir özellik katmıştır. Dijital oyunlarla, oyun çocuğun doğaçlama yeteneğinden ve hayal gücünden tamamen sıyrılarak süresi belli ve tükenebilen bir ürün haline dönüşmüştür. Schor (2004) Amerika'da yaptığı çalışma sonucunda çocukların satın alma ve tüketme kültürünün parçası olduğu, buna bağlı olarak da sıkılma, anksiyete, depresyon ve çocukların kendini kötü hissetme oranlarının arttığı görülmüştür. Çocuğun hayatının vazgeçilmez ve en önemli parçası olan oyun satın alınabilen ve tüketilen bir öğeye dönüştükçe çocuklardaki tatmin olma duygusunda azalma ve çocuk kültüründe "bireyselleşme" oluşmaktadır. Bu nedenle, modern dönemlere ait üreten 'vatandaş-çocuk', kavramı yerini 'tüketen küresel-çocuk' kavramına bırakmaktadır (Williams, 2012; İnal, 2007, s.91'den aktaran Sormaz ve Yüksel, 2012). Üreten yetişkinlerden tüketen yetişkinlere doğru olan evrim çocuklukta daha hızlı gerçekleşmiştir.

Oyunsuz Geçen Çocukluklar

Dünya genelinde çocuk oyunları çeşitliliğini kaybetse ve aynılaşa da değişmez olan bir gerçek var o da çocukların oyun hakkı olduğudur. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) genel yorum no.17'de 'Oyun, çocukluğun gerçek anlamda yaşaması açısından temel önemdedir ve çocukluğun yaşamsal boyutudur' (2013) ifadesi yer almaktadır. Çocuğun sağlıklı gelişimi için oyun hakkı göz ardı edilmemeli ve oyun, eğlence, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılımı tercihinde bulunma ve özerk davranma hakkına da saygı duyulmalıdır (ÇHS Genel Yorum No:17, 2013). Ancak günümüzde yetişkinlerin çocukların sahip olduğu oyun hakkına dikkat ettikleri söylenemez. Gelecek kaygısını yoğun biçimde yaşayan ebeveynler ve akademik başarıyı çocuk gelişiminden önde tutan eğitim sistemleri çocukları, bir an

önce başarılı olmaya zorlamaya, aksi takdirde işe yaramaz olarak algılanacaklarını hissettirmektedirler. “Acele ettirilmiş çocuk” kavramını ortaya koyan Elkind (1999) çocukların çok hızlı ve erken büyüdüklerini bunun en iyi kanıtı olarak da gerçek bir oyun oynama şanslarının olmamasını göstermektedir. Ahioğlu-Lindberg’in (2012) Türkiye’de yaptığı çalışma sonucunda Cumhuriyet döneminde çocukların yaz tatillerinde çırak olarak bir yere verildiğinden veya kırsalda yaşayan çocukların tarlalarda çalıştığından bunun sebebinin ise ebeveynlerin, çocukların çalışmadıkları durumda oyun veya köpek kovalamak gibi boş işlerle uğraşacak olmalarına inanmaları ve ebeveynlerde, çocuğun yetişkinliğe hazırlanması ve vakit kaybetmeden çocukluktan çıkması gerektiği düşüncesinin olduğu görülmüştür.

Sonuç

Çocuk ve oyun kavramlarının zaman içinde değiştiğini biliyoruz. 17. ve 18. yüzyıllarda çocukların iş gücünde kullanıldıkları, onlara küçük birer yetişkin gözüyle bakıldığından ve en doğal haklarından mahrum kaldıklarından haberdarız. Peki 21. yüzyılda çocuklar daha mı farklı durumdalar? Çocuk hakları sözleşmesi ile çocukların hakları yasal hale getirilse ve çocuklar birçok ülkede devlet koruması altında zorunlu ve düzenli eğitim alsalar da maalesef çocuklar hala tam olarak çocuk olamıyorlar. Küreselleşen ekonominin kurbanları haline gelen çocuklar üreten bireyden bilinçsizce ve hızlı tüketen bireye dönüşmektedir. İş gücünden sıyrılan çocuk bu defa da serbest piyasa ekonomisi için tüketen yani para anlamına gelmektedir. Küreselleşmenin bu etkisiyle tüketim kültürü de yenilenmiş ve sanal bir oyun kültürü meydana gelmiştir. Tüm bunlara dayanarak çocukların ekonomik avantajlar nedeniyle sömürüldüğünü söyleyebiliriz.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen, küreselleşmeyi ve bireyselleşmeyi bir değişim olarak değil olumsuz bir evrim olarak görmek hata olur. Her değişimin ve sürecin getirdiği olumsuz yönler olduğu gibi olumlu yönler de vardır. Bugün Dünya çapında kurulmuş olan sivil toplum örgütleri, insan hakları ve çocuk hakları sözleşmeleri küreselleşmenin bir getirisi. Çocuğun gelişimin önemli olduğu, birey olarak görülmesi gerektiği ve katılım haklarından bahsedilmesi ise bireyselleşmenin sağladığı olumlu gelişmelerdir. Tarihteki hiçbir süreç tamamen olumlu veya tamamen olumsuz öğelerden oluşmamıştır. Bizim üstümüze düşen görev içinde bulunduğumuz süreçteki eğilimlerin farkında olmak ve çocukların bu süreçlerden nasıl olumlu bir şekilde faydalanabileceğini ortaya koymaktır.

KAYNAKÇA

Ahioğlu-Lindberg, E. N. (2012). Çocuk yetiştirme açısından Türkiye’de çocukluğun tarihi. *Pamukkale Üniversitesi eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 41-52.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Genel Yorum No: 17 (2013).

Elkind, D. (1999). Çocuk ve toplum: Gelişim ve eğitim üzerine denemeler (D. Öngen, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Fass, P. S. (2003). Çocuklar ve küreselleşme (N. Ahioğlu, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(1), 141-155.

Jans, M. (2004). Children as citizens: Towards a contemporary notion of child participation. *Childhood*, 11(1), 27-44.

Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.

Kunt-Bulut, M. ve Avcı, N. (2016). Çocukluğa bakış: Bir sosyal paylaşım sitesi örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (5), 2335-2352.

Schor, J. (2004). Born to Buy: The Commercialized Child and The New Consumer Culture. New York: Scribner.

- Smith, R. (2000). Order and Disorder: The Contradictions of Childhood. *Children and Society*, 14(1), 3-10.
- Sormaz, F. ve Yüksel, H. (2012). Değişen çocukluk, oyun ve oyuncanın endüstrileşmesi ve tüketim kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3), 985-1008.

JAPON KÜLTÜRÜ VE OYUN

Sıla ALIŞ
Gazi Üniversitesi
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

Özet

Çocuk, içinde yaşadığı toplumdan ve toplumun kültüründen ayrı düşünülemez. Çocukların oyun davranışlarını etkileyen faktörler (zaman, oyun alanı, nesne ve materyallere erişim, yetişkin davranış ve tutumları ve oyun arkadaşlarının bulunması) kültürle ilişkilidir ve kültürden etkilenir. Dolayısıyla çocuğun hayatında önemli bir yeri olan oyunu da kültürden bağımsız bir biçimde yorumlamak doğru olmaz. Oyun, sosyal ve kültürel değerlerden etkilenerek şekillenir, fakat kültürden etkilendiği gibi aynı zamanda kültürü de yansıtır. Allosentirk değerlere ve davranışlara sahip, "birlik" ve "akrabalık" üzerine kurulu olan Japon toplumundaki kitle kültürü çocuk oyunlarını, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve çocukların oyuna bakış açısını şekillendirmiştir. Bu çalışmada kısaca Japon kültürü, Japon kültürünün çocuk oyunları üzerindeki etkisi, Japon ebeveynlerin, öğretmenlerin ve çocukların oyuna dair görüşleri alan yazında yapılan çalışmalar çerçevesinde sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Japon Kültürü, oyun, öğretmen-ebeveyn-çocuk görüşleri

Abstract

Factors affecting children's play behavior (time, play area, access to objects and materials, adult behavior and attitudes, and the presence of playmates) are related to culture and are influenced by culture. Therefore, it is not right to interpret the child play, which has an important place in the child's life, by ignoring culture. The play is shaped by social and cultural values, but it also reflects the culture. Every culture shapes child's play within the scope of ideas, beliefs, values, ethical rules, symbols and rituals. In Japan, which has a unique culture and is able to protect this culture because of being an island country, the influence of Japanese cultures on child's plays is evident. In Japan, which has a collectivist community structure, play is quite valuable for teachers and the government. Japan national pre-school curriculum argues that play supports the child's learning, balanced mental and physical development. According to Japanese teachers, play is not the job of the child. In their opinion, play is a social activity where children experience many emotions, especially entertainment, interact with their environment, communicate with their friends. Japanese teachers suggest that in early childhood, children's social skills are more important than academic skills. For this reason, Japanese teachers give primacy to the social development of children in early childhood education and push the academic skill gaining into the background. Community culture in Japanese society has shaped the child's play, the view of parents, teachers and children about play. In this study, Japanese culture, the influence of Japanese culture on child's plays, Japanese parents, teachers and children's opinions about the play will be assessed and be discussed in the light of the literature

Key Words: Japanese culture, play, teacher-parent-child views

Cohen (2009), kültürün birçok formu olduğunu ve her birinin kendi inancı, fikri, değerleri, ahlaki kuralları, sembolleri ve ritüelleri olduğunu belirtmektedir. Kültür, sayısız bireyin uzun, yan bilinçli bir tarihsel süreç boyunca birlikte oluşturduğu kolektif bir olgu, bir yaşam tarzıdır (Yamazaki, 2010). Toplumun bir parçası olan çocuk toplumun kültüründen ayrı düşünülemez. Dolayısıyla çocuğun hayatında önemli bir yeri olan oyunu da kültürden bağımsız bir biçimde yorumlamak doğru olmaz. Huizinga, oyunun kültürden eski olduğunu, kültür kavramı ne kadar daraltılsa da kültürün oyun biçiminde doğduğunu ve kültürün, başından itibaren oynanan oyun olduğunu savunur ve oyun olgusunun kültürel aktarımın aracı olduğunu söyler (1995). Genel olarak oyun kavramı “iyi vakit geçirmeye yarayan eğlenceli durum” olarak adlandırılrsa da, “Oyunlar, eski din, dil, inanç ve ritüelleri

incelemek için kaynak oluşturmuş; antropologlar oyunlar yoluyla kültür yayılmalarını ve göçlerini incelemişler, kültür biçimlerini sınıflandırıp uygarlıkların niteliklerini saptamışlardır” (And, 1979).

Çocuk oyunları, “kuşaklar arası aktarımı sağlayama ve kültürleri tanımaya yönelik bir araçtır” (Güney, 2005). “Oyunlar kuşaklardan kuşaklara geçerek varlıklarını sürdürürler ve kültürlemenin bir ürünüdürler. Her şeyde olduğu gibi oyunlarda da; çocuklar; bir önceki nesilden aldığı kültürel birikimlerle oyun oynamaya başlayacak ve farklı kültürel gruplarla karşılaştığında, oyunları yer yer değişime uğrayacaktır.

Çocukların oyun davranışlarını etkileyen faktörler **zaman, oyun alanı** (Curry ve Arnaud, 1984), **nesne ve materyallere erişim** (Gottfried ve Brown, 1986), **yetişkin davranış ve tutumları** (Curry ve Arnaud, 1984) ve **oyun arkadaşlarının bulunmasıdır** (Garvey, 1990; Rubin ve diğ., 1983). Bu bağlamsal faktörler kültürle ilişkilidir ve kültürden etkilenirler. Dolayısıyla çocukların oyun davranışları da etkilenir. Oyun kültürden sadece etkilenmez aynı zamanda kültürün yansımasıdır da (Whiting ve Whiting, 1975, aktaran Botsoglou ve Kakana, 2003).

Çocukların sosyal çevreleri yetişkinlerin oyun üzerine olan inanışları çerçevesinde şekillenir (Rubin ve diğ., 1983). Örneğin, oyunun çocuğun eğitimiyle ilişkili olduğunu düşünen Amerikalı babalar çocuklarına kitap okur, onlarla yapbozlar yapar, yönlendirmelerle yapılar/binalar yaparlar. Tam tersine oyunun çocuğun eğlencesi olduğuna inanan babalar ise evde takla, güreş, yuvarlanma gibi oyunlar oynarlar (Farver ve Wimbarti, 1995). Kültürler farklı faktörleri vurguladıklarında çocukların oyun davranışının da buna bağlı değişmesini bekleyebiliriz (Farver, Kim ve Lee, 1995).

Bir kültürdeki çocuk oyunlarını ve oyuna bakış açılarını inceleyebilmek için o kültürü yakından tanımamız gerekmektedir. Japon kültürünün çocuk oyunlarına etkisini anlayabilmek amacıyla bir sonraki bölümde Japon kültürüne kısaca değinilmiştir.

Japon Kültürü ve Çocuk

Toplulukçu kültürlerde yaşayan bireyler genelde allosentrik¹ değerlere ve davranışlara sahip olma eğilimindedirler, oysaki bireyci kültürlerde yaşayan insanlar büyük çoğunlukla ben-merkezli değerlere ve davranışlara sahip olma eğilimindedirler (Bornstein ve Cote, 2001; Greenfield, Keller, Fuligni ve Maynard, 2003). Japonya kolektivist (toplulukçu) bir topluluk olduğundan ötürü allosentrik değerlere ve davranışlara sahiptir. Amerikalı antropolog Francis L. K. Hsu Japon toplumunun, "birlik" ve "akrabalık" üzerine kurulu olduğuna işaret etmiştir. Japon toplumundaki kitle kültürü sadece bilim, teknoloji ve üretimde değil, eğitimden eğlenceye kadar bütün alanlarda son derece etkili olmuş ve Japon tarihinin çok erken bir döneminde ortaya çıkmıştır. 1.400 yıl boyunca Japonlara, barış içinde yaşamının bir erdem olduğu öğretilmiştir ve üç oktan oluşmuş bir demetin, tek bir oktan daha güçlü olduğunu söyleyen ortaçağ özdeyişini de bunun bir göstergesidir. Çalışkanlık, sadakat, yeknesaklık² ve işbirliği ruhu genelde, "Japon tarzı" yönetim biçiminin temel özellikleri olarak bilinmektedir.

Japonlar, geçtiğimiz yüzyıl boyunca Batı ile ilişkilerini güçlendirmeleriyle birlikte, hem ülkelerinde hem de yurtdışı az konuşan, işyerinde son derece dikkatli, fakat işyeri dışındaki sosyal ilişkilerinde acemi olmalarıyla ün kazanmışlardır. İş yerlerinde, insanlar şirketin önemine ve işin önceliğine dair yarı alaylı konuşmalar yaparlar. Kesin olan bir şey var ki o da, bu şakalaşma tarzının güçlü bir sadakat duyusundan çok, bir araya gelerek grup oluşturma yeteneklerine işaret eden ince ayrıntılar içerdiği; fakat bu yorumlar, en azından yüzeysel olarak bakıldığında, grup ruhunun açık bir göstergesidir. Aynı şekilde, diğer ülkelerde görülmeyen aile ruhu, modern Japon toplumunun özünü oluşturan şirketlerin yapısında, faaliyetlerinde, yönetiminde ve hükümet organlarında göze çarpar. Japonya, günümüzde geçirdiği değişimleri daha kolay bir hale getirebilecek köklü ve tarihsel geleneklere sahip olduğu için şanslıdır. Bu gelenekler sadece tarihsel kayıtlarda kalmış, tozlu rafları işgal eden veriler değildir ve olayları dikkatle incelediğimizde bütün bunlar, Japonya'daki günlük hayatın her kesiminde görülebilir.

¹ Allosentrik: Kendinden çok diğerlerinin değerlerine, ilgilerine önem veren

² Yeknesak: Tekdüze

Japon kültürü çocuklara değer veren bir kültürdür. Japonya’da yılda üç farklı çocuk festivali kutlanmaktadır. Bunlardan biri Hinamatsuri’dir (bebek festivali). Üç Mart’ta başlayan festival çerçevesinde, evlerde kırmızıyla kaplı, basamaklı bir platform kurulur. Bu basamaklar güzel bebeklerle süslenir. Bu bebekler eski İmparatorluk sarayını sembolize eder. Bu festivalin bir önemli özelliği kızlara özel olmasıdır. Bir diğer festival ise Kodomo-no-hi yani çocuklar günüdür. Beş Mayıs’ta kutlanan bu festival ise erkek çocuklarına ayrılmıştır. Bu festivalde de bahçelere evdeki her erkek için gücü sembolize eden bir tane sazan balığını resmeden flamalar kağıt şeritler asılır. Evlerin içinde de samuray bebekler ve armalar sergilenir, özel pirinç kekleri yenir. Üçüncü festival ise Shichi-go-san (7-5-3 Festivali) festivalidir. Bu festival yedi ve üç yaşına giren kız çocukları ile beş yaşına basan erkek çocuklarına adanmıştır. Çocuklar bugün kendileri için özel hazırlanan kimonolarını giyerler ve festivallere bu geleneksel giysileri ile iştirak ederler. Bu kutlamalar Japonların belli bazı yaşlarda kötü şansın engellenebileceğine inanmalarından dolayı yapılmaktadır. Çocuklar, bir tapınağa götürülerek, burada o çocukların sağlığı için dualar edilir. (<https://gezimanya.com/asya/japonyanın-festivalleri>)

Öğretmen Bakış Açısına Göre Oyun

Japonya’da oyun öğretmenler ve hükümet için oldukça değerlidir. Japonya ulusal okul öncesi müfredatı oyunun çocuğun öğrenmesini, dengeli zihinsel ve fiziksel gelişimini desteklediğini ileri sürmektedir. Japonya erken çocukluk eğitimi şu fikre dayanır; çocuklar oyun sürecinde çevreleriyle etkileşim halinde olarak bilgi edinirler ve bu çevreler grup odaklarının ve yardımsever toplulukların bir parçasıdır (Izumi-Taylor, 2008; Muto, 2004). Japonya’daki erken çocukluk eğitim programları çocukların uyumlu bir şekilde oynamayı öğrendiği grup odaklı ortamlar sağlamaya odaklanır (Izumi-Taylor, 2008). Ayrıca Japon öğretmenler çocukların sosyal becerilerinin akademik becerilerden daha önemli olduğu görüşündedirler (Ryu, 2013).

Izumi Taylor ve diğerlerinin (2004) Amerikalı ve Japon öğretmenlerin oyuna bakış açılarını araştırdıkları çalışma sonucunda oyuna bakış açılarının kültürleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Japon öğretmenler sınıfta grubun ihtiyaçlarına yönelik bir oyun oynamaları için çocuklara öneri verirken Amerikalı öğretmenler bunu yapmazlar. Japon öğretmenler çocuklarının oyununun ‘yaşamın gücü’nü (onların duygularının, arzularının ve davranışlarının temel dayanağı) yansıttığı görüşündedirler. Amerikalı öğretmenler ise oyunun öğretim ve gelişim ile ilişkili olduğu görüşündedirler. Bu çalışma sonucunda ayrıca Japon çocukların Amerikalı çocuklara göre daha fazla yapılandırılmamış oyun oynadıkları bulunmuştur. ‘Bana sınıftaki oyunları anlat’ sorusuna ise Japon öğretmenlerin çoğunluğu çocukların yapılandırılmamış oyun oynadıklarını anlatmıştır. Hem Japon hem de Amerikalı öğretmenler oyunun çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimleri üzerinde etkili olduğuna inanıyorlar.

Izumi Taylor, Samuelsson ve Rogers (2007) Japon, Amerikan ve İsveç erken çocukluk eğitimcilerinin oyuna bakış açılarını belirlemek için yaptığı çalışma 120 kişi ile (her ülkeden 40 kişi) gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda oyunun altı tema altında değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

1. İmkanların kaynağı

Japon eğitimciler oyunun imkanların kaynağı ile ilişkili olduğuna ilişkin yanıtlar vermişlerdir. Japon eğitimcilerden biri ‘oyun çocukların arzularını gerçekleştirmek için onlara imkanlar sağlar ve her şeyi mümkün kılar’ demiştir.

2. Öğrenme süreci

Japon öğretmenler sınıfta grubun ihtiyaçlarına yönelik bir oyun oynamaları için çocuklara öneri verirken Amerikalı öğretmenler bunu yapmazlar. Japon öğretmenler çocuklarının oyununun ‘yaşamın gücü’nü (onların duygularının, arzularının ve davranışlarının temel dayanağı) yansıttığı görüşündedirler. Amerikalı öğretmenler ise oyunun öğretim ve gelişim ile ilişkili olduğu görüşündedirler.

3. Güçlendirme

Japon eğitimcilerin birçoğu oyunun çocuğu güçlendirdiğinden bahsetmişlerdir. Japon erken çocukluk eğitiminin önceliği ‘yaşam için çocuğu güçlendirmek’tir (Izumi-Taylor, 2006) ve oyun bu ilke doğrultusunda çocuğu güçlendirecek yöntem olarak görülmektedir. Hükümet seviyesinde, yetkin bir vatandaş olunabilmesi için oyunun, çocuğu güçlendirdiği düşünülmektedir.

4. Yaratıcılık

Japon eğitimciler oyunun yaratıcılık etkisinden bahsetmişlerdir. Oyunda kendi fikirlerini oluşturabileceklerini, hayal güçlerini tam olarak kullanabilecekleri, oyunla farklı bir bakış açısı elde edebileceklerinden ve problemleri çok daha farklı yollarla çözebilecekleri söylenmiştir.

5. Çocukların işi

Hiçbir Japon eğitimci bu görüşte olmamıştır.

6. Eğlenceli etkinlikler

Birçok eğitimci bu görüştedir. Japon bir eğitimci ‘oyun, kalbimizde hissettiğimiz neşe ve eğlencenin peşinde olmak anlamına gelir’ demiştir.

Ayrıca, Japon eğitimcilerle yapılan görüşmeler sonucunda eğitimcilerin 38’i sınıflarında yapılandırılmamış oyunu sağlamakta oldukları görülmüştür.

Izumi-Taylor, Ito, Lin ve Lee (2014) Amerikalı, Japon ve Tayvanlı öğretmen adaylarının oyuna bakış açılarındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek üzere bu çalışmayı yapmışlardır. Çalışma her ülkeden 25 öğretmen adayı ile (toplamda 75) gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre veriler oyun için dört tema (öğrenme ve gelişim, sosyal beceriler, yaratıcılık ve çocuğun işi) altında, yetişkin oyunu içinse üç tema (çocuk oyunuyla benzerlikleri ve farklılıkları, stresi önleme ve etkileşim halinde olmanın verdiği keyif) altında gruplandırılmıştır.

1. Öğrenme ve gelişim olarak oyun:

Oyun sürecinin çocuğun öğrenmesi ve gelişimi için önemli olduğu görüşüne 25 Amerikalı, 24 Tayvanlı ve dört Japon katılımcı katılmışlardır. 11 Japon katılımcı ise kısmen katılmıştır. Bir Japon katılımcı ‘oyun esnasında, çocuklar çevreden birçok şey öğrenir’ demiştir, fakat oyunun öğrenme ve gelişim ile olan ilişkisine ise dört Japon katılımcı karşı çıkmıştır. Bir Japon katılımcı ‘Süreç, ortaya çıkan üründen daha önemlidir fakat çocukların her zaman oyun sırasında bir şeyler öğrendikleri fikrine katılmıyorum’ diyerek görüşünü bildirirken, başka bir Japon katılımcı ‘Oyun süreci öğrenme ve gelişimden daha fazlasını sunar’ diyerek yorumda bulunmuştur. ‘Oyun süreci önemli olabilir fakat bizim çocuklara oynama özgürlüğü sağlamaya odaklanmalıyız çünkü çocuklar oyun sırasında amaçlara ulaşabilirler’ ve ‘Bence süreç önemli değil, fakat bizim çocukların doğaçlama oyun başlatmasına değer vermemiz gerekiyor, bu öğrenimden daha önemlidir.’ diyerek katılımcılar Japon katılımcılar konuya ilişkin görüşlerini sunmuşlardır.

2. Sosyal becerilerin gelişimi olarak oyun:

Oyunun sosyal becerileri geliştirdiği görüşüne yedi Amerikalı, 22 Japon ve sekiz Tayvanlı katılımcı katılmışlardır. Japon katılımcıların bu konuyla ilgili görüşleri ise,

- ‘Oyun yoluyla çocuklar insan ilişkilerini öğrenir, sosyal becerilerini ilerletir ve pozitif duyguların gelişmesine yardımcı olur’,
- ‘Oyun esnasında çocuklar çevreyle etkileşim halinde ve diğer kişilerle iletişim halinde olurlar. Birçok duyguyu (mutluluk, üzüntü, kızgınlık ve yalnızlık) deneyimlerler.’
- ‘Oyun çocuğun sosyal becerilerini ve ilişkilerini besler. Çocuklar oyun esnasında duygularını ve uygun şekilde ifade etmeyi öğrenirler.’

Sadece Japon katılımcılar oyunun başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamayla ilişkili olduğu görüşünü paylaşmışlardır.

- ‘Sembolik oyunda çocuklar başkalarının rollerine ve kimliklerine bürünürler’.
- ‘Sembolik oyun sırasında çocuklar başkalarının davranışlarını anlarlar; böylece diğerlerinin rollerini değerlendirerek onlarla empati yaparlar.’

3. Yaratıcılığın gelişimi olarak oyun:

Oyunun çocuğun hayal gücünü nasıl beslediğine ilişkin Japon katılımcıların yorumları;

- ‘Oyun çocuğun yaratıcılığını ve hayal gücünü besler.’
- ‘Gerçek hayatta çocuklar bir şeymiş gibi veya birisiymiş gibi yapamazlar, oyun onlara hayal gücünü ve yaratıcılığı besleyen seçenekler sunar.’
- ‘Çocuklar oyun oynadıklarında yeni şeyler yaratırlar veya diğerlerinin oyunlarını gözlemlerler. Böylece, çocukların yaratıcılığı teşvik edilir ve gelecekteki özgün ve yaratıcı beceriler geliştirilir.’

4. Çocukların işi olarak oyun:

Hiçbir Japon öğretmen adayı oyunun çocuğun işi olduğu görüşüne katılmamıştır. Bu konuyla ilgili yorumları;

- ‘Oyun önemli ve gereklidir, fakat bu iş gibi değildir çünkü iş çocuğun doğasına uygun değildir.’
- ‘Oyun, oyun olmalı. Eğer biz buna iş dersek görevlerle veya sorumluluklarla ilişkili olur.’
- ‘Eğer oyuna çocuğun işi dersek onları oynamaya zorlamış oluruz. Bu durumda oynamayan fakat oynayanları gözlemleyen çocuklar ne olacak? Onları pasif veya tembel çocuklar olarak mı göreceğiz?’

Yetişkinlerin oyunlarına yapılan değerlendirmelere kısaca değinecek olursak iki Japon katılımcı yetişkin oyunlarının çocuk oyunları ile benzer olduğu görüşündedir. Bir Japon katılımcı ‘Çocuk oyunları aynı olabilir. Bizde oyun oynuyoruz çünkü keyif alıyoruz. Neyi seviyorsak onu yapıyoruz, oyunlarımız istediğimiz şeyi yapmaya dayanıyor.’ diyerek görüşünü dile getirmiştir. Buna karşın 23 Japon katılımcı, yetişkin oyunlarının çocuk oyunlarına benzemediği görüşündedir. Japon katılımcılardan biri ‘Bence yetişkin oyunları yaratıcılıktan ve doğayla etkileşimden yoksun, fakat çevreyi keşfetmekten yoksun değil.’ yorumunda bulunmuştur. Yetişkin oyunlarının çocuk oyunlarından bir diğer farkı da maliyetli olmasıdır. Bu konuya sadece Japon katılımcılar değinmiştir. İki katılımcı ‘Yetişkinler oyun oynarken para harcama eğilimindedirler’ ve ‘Fark, oyunun bize paraya mal olmasıdır’ diyerek yorumda bulunmuşlardır. Yetişkin oyunlarının stresi engellediği görüşüne ise dört Japon katılımcı katılmıştır. Japon katılımcılardan biri ‘Yetişkin oyunları stresten arındırır ve kişiyi özgür kılar.’ demiştir. Yetişkin oyunlarının diğerleriyle etkileşim için bir seçenek olmasına ise 13 Japon katılımcı katılmıştır. ‘Biz yetişkinler oyun oynarken, başkalarıyla konuşmaktan, bilgi ve fikir alış veriş yapmaktan keyif alırız. Bu bizim ilişkilerimizin devam etmesi için gerekli bir araç gibidir’.

Ebeveyn Bakış Açısına Göre Oyun

Japon ebeveynler ikili ilişkilerde karşılıklı dayanışmaya önem verirler ve bu ebeveynler çocuklarını daha fazla sosyal etkileşim içinde yetiştirme eğilimindedirler, fakat Amerikalı ebeveynler çocuklarının kişilerarası bağımsızlığını (interpersonal independence) destekleme eğilimindedirler (Bornstein ve diğ., 1999).

Amerikalı çocukların ve annelerinin Japon çocuk ve annelerinden daha çok keşif oyunları (exploratory play) oynadığı, Japon çocuk ve annelerinin ise US çocuk ve annelerinden daha çok sembolik oyun oynadığı görülmüştür (Bornstein ve diğ., 1999; Tamis-LeMonda, Bornstein, Cyphers, Toda ve Ogino, 1992).

Cote ve Bornstein (2005) Japon ve Güney Amerikalı göçmen ailelerini karşılaştırarak kültür köklerine göre çocukların ve annelerin keşif ve sembolik oyunla ilişkisini araştırmıştır. Bu çalışmada aileler son 10 yıl içinde göçmüş olmalı ve ebeveynlerden en az biri Amerika dışında doğmalıdır. 240 çocuk ve annelerinden oluşan çalışma grubu beş kültürel grubu içermektedir. Bütün çocuklar ailelerin ilk çocuğudur, sağlıklı ve zamanında doğmuşlardır. Çocuklar 20 aylık olduklarında ev ziyaretleri yapılmaya başlanmış ve anne-çocuk ilişkisi gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise

- Japon göçmen çocuklar Japonya'daki çocuklara göre daha fazla keşif oyunu oynuyorlar.
- Güney Amerikalı göçmen çocuklar Arjantin'deki veya Avrupalı Amerikan çocuklardan daha fazla keşif oyunu oynuyorlar.
- Ayrıca Güney Amerikalı göçmen çocuklar Arjantin'deki çocuklardan daha fazla anne yönlendirmeli oyun oynuyorlar.
- Japonya'daki çocuklar Japon göçmenlere göre daha fazla sembolik oyun oynuyorlar.
- Arjantin'deki çocuklar Güney Amerikalı göçmen çocuklardan daha fazla sembolik oyun oynuyorlar
- Annelerin keşif veya sembolik oyun oynamasında ise Japon gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır.
- Japonya'daki anneler sembolik oyunu Japon göçmen annelerine göre daha çok teşvik etmektedir. Güney Amerika kültürlerinde ise böyle bir fark bulunamamıştır.

Göçmen çocukların oyun davranışı çocuğun kökeninin olduğu kültürden çok fiziksel olarak içinde bulunduğu kültüre daha çok benzemektedir. Bunun sebebi çocuk oyununu sadece anne şekillendirmemektedir, diğer oyun partnerlerinin de (akranlar, baba...vb.) burada etkisi vardır.

Çocuk Bakış Açısına Göre Oyun

Izumi-Taylor, Ito ve Krisell (2016) fotoğraf tanımlama görüşmesi kullanarak anaokulu çocuklarının oyun hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla Amerika'da 44 öğrenci ve 5 öğretmenle, Japonya'da ise 50 çocuk ve 3 öğretmenle bu çalışma yapılmıştır. Çalışmada anaokulu çocuklarından yetişkin refakati olmadan iki fotoğraf çekmeleri istenmiştir. Fotoğraf çekimleri bittikten sonra çocuklara şu soru sorulmuştur;

-Sence bu fotoğraf neden oyun anlamına geliyor, bana anlatabilir misin?

Çocukların çektikleri fotoğraflara bakıldığında Japon çocukların açık alanda daha fazla fotoğraf çektikleri görülmektedir. Çocukların çektikleri bu fotoğraflar üç tema altında gruplanmıştır; *başkalarıyla etkileşim, ortamların tercihi ve favori oyuncaklar/materyaller*. Çocukların başkalarıyla etkileşiminin anlamı çocukların fotoğraflarının ve açıklamalarının çocukların etkinliklerle ilişkili olmasını göstermesidir. Ortam tercihleri çocukların keyif aldığı alanlar anlamına gelmekte ve çocukların favori oyuncakları/materyalleri ise onlara zevk veren öğelerdir.

Başkalarıyla etkileşim teması altında Japon çocukların fotoğraflarının %30'u yer almaktadır ve Japon çocuklar nedenleriyle beraber (arkadaşlık gibi) fotoğrafları açıklamışlardır. Japon çocukların %34'ü fotoğraflarına arkadaşlarını da dahil etmiştir. Kız çocuklarından biri 'bu benim arkadaşım ve beraber oyun oynuyoruz' açıklamasını yapmıştır. Erkek çocuklardan biri başka bir çocuğun yüzünün resmini çekip 'Sence bu komik bir surat mı? Bu çocuk komik yüzler yapmakta ve bize göstermekte çok iyi'. Bir Amerikalı ve dört Japon çocuk öğretmenlerinin de fotoğrafını çekmişlerdir, fakat sadece Japonlar bunun nedenini açıklamışlardır. 'O benim öğretmenim' ve 'Arkadaşım ve öğretmenim konuşuyorlar' diyerek açıklama getirmişlerdir.

Bir fotoğrafta ise iki erkek çocuk gülümseyerek çimlerde yatmaktadır. Bunu çeken çocuk 'bunu çektim çünkü onlar kendilerini eğleniyor gibi görünüyorlar' diye açıklama yaptı. Japon kız çocuklarından biri gülümseyen çocukların fotoğraflarını çekmiş ve 'onlar benim oyun oynadığım arkadaşlarım' diye açıklama yapmıştır.

Oyuncak tırmanma merdivenindeki bir erkek çocuğun fotoğrafını çeken Japon bir kız çocuğu ise 'Burası benim favori oyun alanım' demiştir. Japon bir erkek çocuk ise ağaçlıklı bir tepe resmini 'Bu dağ benim favori yerim' diyerek açıklamıştır.

Japon çocukların ortam tercihi ile ilgili fotoğrafları Amerikalı çocuklarınkinden farklıdır çünkü bazı Japon çocuklar insansız ortamların fotoğraflarını çekmişlerdir, örneğin okul binaları, oyun alanları, ağaç tepeleri, güneş ışığı, çiçekler, buzlu oyun alanları, bahçeler, oyun yapıları, evler, kaydıraklar, tırmanma merdiveni, tavuk kümesi ve trenler.

Japon erkek çocuklardan birisi çektiği ağaçlıklı bir resim için 'Burada daha fazla güneş olacak ayrıca kuşlar da gelecek' açıklamasını yapmıştır. Japon erkek çocuklardan bir diğeri ise trenlerin geçişini fotoğraflayarak 'trenleri ve okul çitinden onların geçişini izlemeyi seviyorum' diyerek fotoğrafını açıklamıştır. Bir kız çocuğu ise kaydırığın tepesinden insansız bir şekilde resim çekmiştir ve bu resmi için 'bu fotoğrafı kaydırığın tepesinden çektim, ilginç değil mi?' açıklamasını yapmıştır.

Başka bir kız çocuğu sadece bahçenin resmini çekmiş ve 'burayı seviyorum, yeşil yapraklar sence de güzel görünmüyor mu?' demiştir. Bir erkek çocuk ise güneşte okul binasının resmini çekmiş ve 'Güneş çok hoş ve ben fotoğrafta hem güneş hem de okul olsun istedim' diyerek bu fotoğrafı çekme nedenini açıklamıştır. Japon öğretmenlerle çocukların açık havadaki fotoğraf tercihlerine dair yapılan görüşme sonucunda öğretmenlerden biri durumu şöyle açıkladı; "Çocuklara kendi faaliyetlerini oluşturabilecekleri ortamlar sağlıyoruz. Çocukların doğanın tadını çıkarabileceği, ağaçlara tırmanabileceği, çiçek dikebileceği, tavuklara bakabileceği ve top oyunları oynayabileceği ortamlar sunuyoruz."

Japon kız çocuklarından biri bir elbise çiziminin resmini çekmiş ve 'bu elbiseyi kendim tasarladım' demiştir. Başka bir kız çocuğu ise yıldızlar ve Satürn ile dekore edilmiş bir panonun resmini çekmiştir ve 'bu panoyu yaptığımız yıldızlarla biz dekore ettik, gökyüzüne benzemiyor mu?'. Bir diğeri Japon kız çocuğu ise oyun alanında dondurma standı gibi olan masanın resmini çekmiştir. Bu resim için 'bu bizim dondurma dükkanımız, bugün dört yaşındakiler öyleymiş gibi yapıyor' açıklamasını yapmıştır. Çocukların fotoğraf açıklamalarının fotoğraftakileri tanımlamaları olduğu görülmüştür.

Bir kız çocuk ise tavuk kümesinin fotoğrafını çekmiş ve açıklama olarak da çünkü tavukları severim demiştir. Bir erkek çocuk ise çam kozalağını dekore etmiş ve onun resmini çekmiştir. Açıklama olarak da 'bunu ben yaptım ve bence çok güzel yaptım' demiştir. Japon öğrenciler sevdikleri nesnelerin, açık alandaki ve kapalı alandaki oyuncakların resimlerini içinde insan olmadan çekmişlerdir.

Japon kız çocuklarından biri ise birisinin elindeki yumurtanın fotoğrafını çekmiştir. Açıklaması ise 'tavuklara ben bakıyorum ve onların yumurtalarını topluyoruz' diyerek yapmıştır. Başka bir kız

çocuğu ise salyangoz çizimlerini de içeren çatı gibi bir yapının resmini çekmiştir ve ‘Salyangoz Enstitüsü’ dedi ve ‘burada ne yazdığını görüyor musun?’ diye sordu ‘Salyangoz Enstitüsü, burası onların çalıştıkları yer. Bu işareti biz oluşturduk ve resimlerini çizdik ve adını yazdık.’ Fotoğrafi bu işarete odaklanmıştı. Japon bir erkek çocuk ise bir sepetin içindeki sekiz futbol topunun resmini çekmiş ve ‘bunlar bizim futbol toplarımız, hava güzel olduğunda dışarıda oynuyoruz’ demiştir.

Çalışma sonucunda Japon çocuklarının çevrelerine duyarlı oldukları görülmüştür ve bu tür fotoğrafları çekmenin bazı nedenleri duygularıyla da ilişkilidir. Japon çocuklarının bu tür oyun algıları kültürlerinden etkilenebilir çünkü Japon öğretmenler bu çalışmada çocukların çiçekler, ağaçlar, tavuklar ve açık oyun alanlarını takdir edebilecekleri doğal ortamlar sunmaktalar. Japonya erken çocukluk müfredatı da çocukların duygularını zenginleştirecek ve canlıların bakımını anlamaya ilişkin deneyimler yaşamalarını tavsiye etmektedir. Ayrıca Japon çocuklar Amerikalı çocuklara grup etkinliğinde bulunmak için daha fazla seçeneğe sahiptirler. Sonuç olarak, kültür ve eğitim çevresi çocuğun oyuna bakış açısını etkilemektedir ve eğitimcilerin de bu etkilerin farkında olması gerekmektedir.

Lee, Takenaka ve Kanosue (2015) okul çağındaki aktif ve pasif Japon çocuklar arasındaki aktif-serbest oyuna dair eğlence, engel ve kolaylaştırıcı faktör algılarını araştırmak amacıyla yaptıkları bu çalışmada 60 (30 kız, 30 erkek) Japon öğrenciyle görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerin çocukların teneffüslerde ve öğle tatili aralarında yaptıklarına göre öğrencileri aktif ve pasif olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre öğrencilerin 36 tanesi aktif (18 kız, 18 erkek) ve 24 tanesi pasif (12 kız, 12 erkek) olarak gruplanmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Özellikleri

	Odak gruplar (s)	Katılımcılar (s)	Erkekler (s)	Kızlar (s)
Aktif	6	36	18	18
Pasif	6	24	12	12
Toplam	12	60	30	30

Katılımcılara ‘Sence ne tür aktif serbest oyunlar eğlenceli?’ diye sorulduğunda, katılımcıların verdikleri yanıtlar dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar;

1. Sosyalleşme
2. Başarı
3. Duygular
4. Özgürlük

Sosyalleşme; aktif serbest oyun ile ilişkili en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların buna dair görüşleri şöyledir;

- Bence eğer arkadaşlarımla konuşup sesli bir şekilde gülebiliyorsam, bu eğlencelidir. (4. sınıf-erkek-aktif grup)
- Belki de oyun, takım arkadaşlarımla yapabildiğim ve diğerlerine yarım edebildiğimdir. (5. sınıf-erkek-pasif grup)
- Bence ekiple çalışmak beni onlara daha çok yakınlaştırır ve bence bu eğlenceli olabilir. (4. Sınıf- erkek-pasif grup)

Başarı; birçok katılımcı başarı duygusundan keyif aldıklarını ve aktif serbest oyunda öğrenmenin kolay olmasının eğlenceli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca aktif gruptaki erkek çocuklar sıklıkla bedensel temasları içeren etkinliklerde amaçlara ulaşmanın eğlenceli olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların buna dair görüşleri şöyledir;

- Bence...oyun adım adım başarabildiğimiz yerde eğlenceli. (3.sınıf-erkek-aktif grup)
- Diğerleriyle savaşmak ve kazanmak gerçekten eğlenceli. (4. sınıf-erkek-pasif grup)
- Çünkü daha önceden yapamadığım şeyleri yapabiliyorum. (3.sınıf-kız-pasif grup)

Duygular; hem erkek hem de kız katılımcılar heyecan ve macera duygusunun aktif serbest oyunun temel faktörleri olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların buna dair görüşleri şöyledir;

- Eğer heyecan duygusunu yaşıyorsam, genelde yaşamam, bu eğlencelidir. (5. sınıf-erkek-aktif grup)
- Eğer oyun sırasında aniden yoğun bir duygu yaşarsam bu eğlencelidir, özellikle diğerleri beni yakalamaya çalışırken. (4. sınıf- erkek- aktif grup)
- Bence güneşli bir havada oynamaya çıkarsam ve rahatlarsam, bu eğlencelidir. (3. sınıf-kız-pasif grup)

Özgürlük; birçok katılımcı eğlenceli aktif serbest oyun için özgürlüğün önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların buna dair görüşleri şöyledir;

- Oyun hiç yönerge olmadan kendi kendimize oynadığımızdır. (4. sınıf-erkek-aktif grup)
- Oyun içine hikaye koyabildiğim yerdir. (5.sınıf-kız-aktif grup)
- Bence oyun kendi kurallarımızı yapabildiğimiz yerdir. (3. sınıf-kız-pasif grup)

Katılımcılara ‘ne tür aktif serbest oyun isterdin’ diye sorulduğunda ise aktif gruptaki erkek çocuklar özgürlük ve macera oyunlarını içeren daha ayrıntılı yanıtlar vermişlerdir.

- Bence oynarken istediğimizi yaptığımızda ve kendi kurallarımıza kendimiz karar verebildiğimizde oyun daha eğlenceli. (5. sınıf-erkek-aktif grup)
- Ben maceralı bir şeyler yapmayı, heyecan duygusunu seviyorum çünkü devamında ne olacağını bilmiyorum. (3.sınıf-erkek-aktif grup)

Kızlar ise serbest oyunla ilişkili daha az hareket ve zorluk içermesi ile ilgili öğelerden bahsetmişlerdir.

- Kartlardan çeşitli türlerde kaleler inşa etmeyi seviyorum. (4.sınıf-kız-pasif grup)
- Kendi rekorumu kırabildiğim oyunları seviyorum. (3. sınıf-kız-aktif grup)

Diğer yandan pasif gruptaki erkekler ise rahatlatıcı oyundan ve dövüşerek kazanmak gibi temas içeren oyunlardan bahsetmişlerdir.

- Oyun, güreşmeyi sevenlere saldırdığımız yerdir. (4.sınıf-erkek-pasif grup)
- Ben yere yatıp yuvarlanmayı seviyorum. (5.sınıf-erkek-pasif grup)

Çocuklara göre aktif oyuna engeller:

Katılımcılara ‘Dışarda oyun oynamaya çıktığınızda ne sizi durdurur?’ sorusu sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar ‘yoğun program’ ve ‘diğer kısıtlamalar’ olarak ikiye ayrılmıştır.

Yoğun program; çocukların aktif oyunlarını engelleyen birincil faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul sonrası ev ödevleri ve diğer beceri öğrenimleri çocukların oyun oynamalarını etkilemektedir.

- Genelde dışarı çıkıp oyun oynamak için yeterli vaktim olmuyor. Yapacak çok işim var. (5.sınıf-erkek-aktif grup)
- Eğer dışarı çıkmak istersem, annem genelde çıkmamamı ve boşa zaman kaybı olduğunu söylüyor. (5.sınıf-erkek-pasif grup)
- Ev ödevlerimi yapmak, dershaneye gitmek ve piyano çalışmak zorundayım. (3. sınıf-kız-pasif grup)

Diğer kısıtlamalar; bunlar hava ve sağlıkla ilişkili faktörlerdir.

- Eğer hasta olursam dışarda oynayamam. (4.sınıf-erkek-pasif grup)
- Yağmur yağdığında dışarı çıkamıyorum...Eğer çıkarsam, annem beni deli ediyor (3.sınıf-kız-aktif grup)
- Etrafta oynayacak hiç kimse yok. (3.sınıf-kız-pasif grup)
- Oynayacak hiç kimsem yok, bu yüzden dışarı çıkmıyorum. (4.sınıf-kız-pasif grup)

Çocuklara göre aktif oyunu kolaylaştıranlar

Katılımcılara ‘Dışarıda aktif serbest oyun oynamanıza yardımcı olacak bir şeyler var mı?’ diye sorduk. Katılımcıların verdikleri cevaplar dört grupta toplandı. Bunlar program, ekipmanlar, oyun alanı ve açık hava etkinlikleri.

- Eğer annem ve öğretmenim daha çok boş zaman verselerdi, programımda daha fazla yer olabilirdi. Bence bu yardımcı olurdu. (5.sınıf-kız-pasif grup)
- Eğer kullanabileceğim daha fazla eşyam olursa, dışarda daha fazla zaman geçirebilirim. (4.sınıf-kız-pasif grup)
- Oynamak için daha fazla yer olsaydı...geniş bir çimenlik alan gibi. (4.sınıf-erkek-pasif)
- Eğer açık hava etkinlikleri olsaydı, dışarı çıkmakla ilgilenebilirdim. (5.sınıf-erkek-pasif grup)

Çalışmanın bulguları bize sosyalleşmenin, başarının, duyguların ve özgürlüğün aktif-serbest oyuna çocukların bakış açısı için anahtar faktörler olduklarını göstermektedir. Fakat yoğun programlar, hava koşulları ve sağlık Japon çocuklarda oyuna engeldir. Aşırı programlanmış yaşam stilleri ve elektronik medya ile sıkı bir ilişki halinde olmak Japon çocukların açık havada daha az oyun oynamasına sebep olmaktadır.

SONUÇ

Bir ada ülkesi olan Japonya yüz yıllardır kendine has kültürü ile dikkatleri üstüne çekmiştir. Ada ülkesi olması nedeniyle kültürel erozyondan diğer ülkeler kadar etkilenmemiş ve belli değerlerini günümüze kadar taşımayı başarmış olsa da toplum yapısında bazı değişimler oluşmuştur. Tüm dünya bireysel toplum yapısına evrilirken Japon toplumunda da bu evrilme göze çarpmaktadır. Geniş ailelerden çekirdek ailelere geçiş ve minimalist yaşamlar Japon toplumunda da yer etmiştir. Maruz kalınan bu kültürel değişimler içinde Japonya belli değerlerini koruyabilmiştir. Bunlar grup olma ve yardımlaşmadır.

İşbirliği ruhuna önem veren Japonların erken çocukluk eğitimi çocukların sosyal gelişimini ön planda tutmakta ve akademik beceri kazanımını biraz daha geri plana atmaktadır. Japon öğretmenler için oyun çocuğun işi veya uğraşı değildir. Onlara göre oyun çocuğun eğlence başta olmak üzere birçok duyguyu deneyimlediği, çevresiyle etkileşim halinde olduğu, arkadaşlarıyla iletişim kurduğu, sosyalleştiği bir etkinliktir.

Doğaya fazlasıyla önem veren Japon kültürünün bu yansımaları erken çocukluk eğitiminde açıkça görebiliyoruz. Başta Japonya erken çocukluk müfredatında doğayla etkileşimin öneminin vurgulanması ve öğretmenlerin çocuklara doğayla iç içe olabilecekleri ortamlar ve etkinlikler sunmaları da bunun göstergesidir.

Erken çocukluk döneminde akademik becerileri geri planda tutan Japonya’nın ilköğretim döneminde bunu tersine çevirdiği açıktır. İlköğretim dönemindeki yoğun programlar, dersane ve diğer beceri öğretimleri oyunu çocuğun hayatından uzaklaştırmaktadır. Buradan yola çıkarak Japonya’nın oyunu 0-6 yaş için önemli gördüğü ve ilköğretimde göz ardı ettiği yorumunda bulunabiliriz.

Japonya kiraz ağaçları, kimonoları, festivalleri ve kültürüyle tanınsa da bir yandan da dünyanın teknoloji devlerinden birisidir. Dijital oyunların doğduğu yer olan Japonya'da teknolojinin ilerlemesiyle çocukların oyun seçeneklerinde de değişiklik olmuştur. Artık çocukların dijital oyun seçenekleri de bulunmaktadır. Bu sebeple Japonya'da video oyunlarının artışı kapalı alanlarda oyunların artışına ve sosyal etkileşimlerin azalmasına yol açıyor olabilir. Bugünün Japon çocukları 10 yıl öncesine göre daha fazla televizyon izliyor, video oyunları oynuyor ve karikatür kitapları okuyorlar (Saracho, 1998).

KAYNAKÇA

- And, M. (1979). *Çocuk Oyunlarımızın Kültürümüzdeki Yeri ve Önemi*. Ulusal Kültür Dergisi, 1(4). 42-66.
- Becker, B. (2014). How often do you play with your child? The influence of parents' cultural capital on the frequency of familial activities from age three to six. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(1). 4-13.
- Botsoglou, K. and Kakana, D. M. (2003). Linking Cultures through Play: Children Exchange Cultural Elements through Play Activities in Kindergarten. *Online Submission*.
- Cote, L. and Bornstein, M. (2005). Child and other play in cultures of origin, acculturating cultures, and cultures of destination. *International Journal of Behavioral Development*, 29(6). 479-488.
- Curry, N.E. and Arnaud, S. (1984). *Play in developmental settings. Childs play: Developmental and applied*. Hillsdale: Erlbaum.
- Drianda, R. P. and Kinoshita, I. (2015). The Safe and Fun Children's Play Spaces: Evidence from Tokyo, Japan, and Bandung, Indonesia. *Journal of Urban Design*, 20(4). 437-460.
- Farver, J. and Wimbari, S. (1995). Paternal participation in toddlers pretend play. *Social Development*, 4. 19-31.
- Farver, J. A. M., Kim, Y. K. and Lee, Y. (1995). Cultural differences in Korean-and Anglo-American preschoolers' social interaction and play behaviors. *Child Development*, 66(4). 1088-1099.
- Garvey, C. (1990). *Play*. Harvard University Press: Cambridge.
- Gottfried, E. A. and Brown, C. C. (1986). *Play interactions: the contribution of play materials and parental involvement to children's development*. Health: Lexington.
- Greenfield, P. M., Keller, H., Fuligni, A. and Maynard, A. (2003). Cultural pathways through universal development. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 461-490.
- Güney, N. (2005). Çocuk ve Oyun. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 10(19). 245-252.
- Huizinga, J. (1995). *Homo Ludens*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Izumi Taylor, S., Rogers, C. S., Dodd, A. T., Kaneda, T., Nagasaki, I., Watanabe, Y. and Goshik, T. (2004). The meaning of play: a cross-cultural study of American and Japanese teachers' perspectives on play. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 24(4). 311-321.
- Izumi-Taylor, S., Samuelsson, I. P. and Rogers, C. S. (2010). Perspectives of Play in Three Nations: A Comparative Study in Japan, the United States and Sweden. *Early Childhood Research & Practice*, 12(1). 1-12.
- Izumi-Taylor, S., Ito, Y., Lin, C. H. and Lee, Y. (2014). Pre-service Teachers' Views of Children's and Adults' Play in Japan, Taiwan, and the USA. *Research in Comparative and International Education*, 9(1). 213-226.
- Izumi-Taylor, S., Ito, Y. and Krisell, M. (2016). American and Japanese kindergartner's views of play through the use of photo elicitation interviews (PEIs). *Research in Comparative & International Education*, 11(3). 322-333.
- Lee, Y., Takenaka, K. and Kanosue, K. (2015). An understanding of Japanese children's perceptions of fun, barriers, and facilitators of active free play. *Journal of Child Health Care*, 19(3). 334-344.
- Mariano, J. A., Welteroth, S. J. and Johnson, J. E. (1999). Teachers' Understanding of the Effects of Japanese Culture on Social Play with Young Children. *Early Childhood Education Journal*, 26(3).

189-194.

Rubin, K.H. (1983). *Play: Carmichel's manuel of child psychology*. Social development: New York Wiley.

Ryu, D. (2013). Play to learn, learn to play: Language learning through gaming culture. *The Journal of the European Association for Computer Assisted Language Learning*, 25(2), 286-301.

Saracho, N. (1998). *Multiple perspective on play in early childhood education*. State University of New York Press: Albany.

Tamis-LeMonda, C. S., Bornstein, M. H., Cyphers, L., Toda, S., and Ogino, M. (1992). Language and play at one year: A comparison of toddlers and mothers in the United States and Japan. *International Journal of Behavioral Development*, 15(1), 19-42.

Yamazaki, M. (2010). *Japon Kültürü- Japonlar ve Bireycilik*. İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.

<https://gezimanya.com/asya/japonyanin-festivalleri>

ÇOK DİLLİ EĞİTİM'DE KAZAKİSTAN MODELİ

Doç. Dr. Samettin GÜNDÜZ

Bolu Abant İzzet Baysal University, TURKEY

Özet

Çok kültürlülük, Dünya da göç alan ülkeler yada birden fazla farklı baskın etnik grupların kurmuş oldukları ortak devletler de ortaya çıkan durumdur. Bunun sonucunda, çok dilli eğitim politikaları geliştirilmiştir. Dünya da küreselleşme akımının başlaması ile pek çok ülkede istenen yada istenmeyen değişim ve dönüşümler başlamıştır. Bu etkileşme sonucu, Sovyetler Birliğinin 1991 yılında yıkılmasından sonra pek çok devlet kurulmuştur. Bu kurulan devletlerden biriside Kazakistan'dır. Kazakistan, Kazakçayı anayasa dili ve Rusçayı da devlet resmi dili olarak kabul etmişlerdir. Yani anayasa dili ve devlet dili ayırımını yapmışlardır. Böylece iki-dilli ulus devlet modelini kabul etmişlerdir. Bu durum ulus devlet ideolojisi ile çelişmektedir. Kazakistan, hem ulus devlet kimliğini kabul etmesi hem de çok dilli eğitim uygulamasının nedeni ise, geleneksel Sovyetler Birliğinin çok dilli eğitim mirasını koruyarak, değişikliğe gitmeden uygulamaya devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada bu çelişkiler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çok Dilli Eğitim, Çok dillilik, Ulus Devlet Modeli.

KAZAKHSTAN MODEL IN MULTILINGUAL EDUCATION

Summary

Multiculturalism is the emergence of common states in the World where immigration has taken place, with more than one dominant ethnic group. As a result, multilingual education policies have been developed. With the beginning of the globalization movement in the World, desirable or undesirable changes and transformations have begun in many countries. After the collapse of the Soviet Union in 1991, many states were formed. One of these established countries is Kazakhstan. Kazakhstan, the Kazakh constitutional language, and Russian, as official language of the state. In other words, they made the difference between constitutional and state language. Thus, they accepted the bilingual nation-state model. This situation contradicts the nation state ideology. Kazakhstan is both the reason for adopting a nation state identity and the reason for the practice of multilingual education, as the traditional Soviet Union continues to apply its multilingual educational heritage without changing it. These contradictions are discussed in this study.

Key words: Multilingual Education, Multilingualism, Nation State Model.

KÜLTÜREL BOYUTLAR KURAMI BAĞLAMINDA İLETİŞİME BAKIŞ: KORE HAVA YOLLARI ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Dr. Ali Fikret AYDIN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, aliaaydin@aku.edu.tr

Özet

Kültür, iletişim için temel oluşturan sözlü mesajlar ve sözsüz göstergelerle, bunlara atfedilen anlamlar gibi yapı taşlarından oluşur. Çünkü kültür sadece konuşulan dil ve kullanılan sembolleri değil, aynı zamanda bu sembollerin sürekli bir şekilde yorumlanmasını da içermektedir. Sembollerin yorumlanması ve kişiler arasındaki iletişim kurma şekli ise kültürden kültüre değişebilmektedir. Zira kültürel değerler toplumdaki bireylerin iletişim davranışlarını da etkilemektedir. İletişime katılan bir bireyin iletişim süreci içerisinde vereceği tepki, ait olduğu kültürün yapısına bağlı olarak değişmektedir. Bir ulusa ait kültürel özellikler toplumdaki kişilerin tutumlarını etkilediği gibi iş yaşamındaki çalışanların davranışlarında da belirgin bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu bağlamda farklı ülkelere ait kültürel değerleri analiz eden en kapsamlı araştırma sosyolog Geert Hofstede tarafından yapılan analizlerdir. Hofstede, ülkelerin kültürel davranışlarını inceleyerek farklı türlerde kültürel boyutlar belirlemiştir. Bu boyutlar, o toplumdaki kişilerin iş ortamındaki davranışlarını ve beraber çalıştığı diğer kişilerle olan iletişim biçimini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bir toplum içerisinde iletişim şeklini belirleyen bazı kültürel unsurlar aynı şekilde iş hayatında da devam ettirildiğinde bazen olumsuz birtakım sonuçlara yol açabilmektedir. Bunun en belirgin örneği olarak Kore Havayolları'nın 1990'lı yıllardan itibaren yaşadığı ölümcül kazalar gösterilebilir. Kazalar teknik sebeplerden veya iklim koşullarından değil, Güney Kore'nin kültürel yapısından ve kullandıkları dilden kaynaklanan aşırı hiyerarşiden dolayı meydana gelmişti. Bu katı hiyerarşi kaptan pilotla uçuş ekibi arasındaki iletişime de yansımış ve yanlış anlaşılmalardan dolayı ölümlerle sonuçlanan kazalar yaşanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Hofstede'nin kültürel boyutlar kuramı çerçevesinde kültürel unsurların iletişime nasıl yansıdığını ele almak ve kültürel nedenlerden kaynaklanan iletişim sorunlarının bazen ciddi olumsuz sonuçlara sebep olabileceğini Kore Hava Yolları örneği üzerinden ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler : Kültürel Boyutlar Kuramı, Hofstede, Kültür, İletişim, Kore Havayolları.

VIEW TO COMMUNICATION IN CONTEXT OF CULTURAL DIMENSIONS THEORY: KOREAN AIRLINES EXAMPLE

Abstract

Culture consists of building blocks, such as verbal messages and non-verbal displays that form the basis for communication, and the meanings attributed to them. Because the culture not only includes the spoken language and the symbols used, but also the interpretation of these symbols in a continuous manner. The interpretation of symbols and the way in which people communicate with each other can vary from culture to culture. Because cultural values also affect the communication behaviors of individuals in society. The response of an individual participating in the communication varies depending on the caste structure to which it belongs. The cultural characteristics of a nation can have a significant influence on the attitudes of the people in the society as well as the behavior of the workers in the business life. In this context, the most comprehensive research analyzing the cultural values of different countries is by sociologist Geert Hofstede. Hofstede has examined cultural behaviors of countries and determined cultural dimensions in different genres. These dimensions are of great importance in terms of understanding the behavior of people in that community at work and the way they communicate with others they work with. Some cultural elements that determine the way of communication in a society can sometimes lead to some negative consequences if they are continued in business life as well. The most prominent example of this is the fatal accidents that Korean Airlines

has experienced since the 1990s. The accidents came not because of technical reasons or climate, but because of the cultural structure of South Korea and the excessive hierarchy that originated from the language they used. This solid hierarchy have reflected to communication between the pilot and the flight crew and accidents resulting in death due to misunderstandings. The purpose of working in this context is to examine how cultural elements are reflected in communication within the framework of Hofstede's cultural dimensions theory and to show through the example of Korea Airlines that communication problems arising from cultural reasons can sometimes cause serious negative consequences.

Keywords: Cultural Dimensions Theory, Hofstede, Culture, Communication, Korean Airlines.

TÜRK DÜŞÜNCE DÜNYASINDA HİNT VE HİNDİSTAN

Prof. Dr. Necati DEMİR*

Gazi Üniversitesi,

Gazi Eğitim Fakültesi-Ankara / demir_necati@hotmail.com

Özet

Hindistan, Tarih boyunca Türk coğrafyasına bazen yakın bazen uzak olmak üzere daima komşu olmuştur. İki millet veya iki ülke arasında ticarî, sosyal ve askerî ilişkiler hemen her dönemde canlı olmuştur. Bu yüzden Türkler, Hindistan ile daima yakından ilgilenmişlerdir.

Türk halkının yakın ilgisi Türkçe yazılmış eserlere konu olduğu gibi sözlü halk kültüründe de kendisini göstermiştir. Türkçe ilk yazılı eserlerden itibaren Hint ve Hindistan sözcüklerine rastlarız.

Uygur yazısı ile yazılmış Oğuzname’de, daha sonra kaleme alınmış Oğuznamelerde, Divanu Lugati’t-Türk’te, Kutadgu Bilig’de, Türkçe kaleme alınmış tarih kitaplarında, İslami Türk Destanları olan Hazret-i Ali Cenknemeleri, Eba Müslimname, Müseyyebname, Battalname, Danşmendname ve Saltıkname’de hep Hint ve Hindistan’dan bahsedilir. Hatta “Sarı Saltık’ın Hindistan’a Sefer Etmesi” başlığı ile Saltıkname’de bir bölüm bulunmaktadır. Ayrıca Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi’nde Hindistan ile ilgili bir bölüm de bulunmaktadır. Divan Edebiyatı ve Türk sözlü kültüründe de Hint ve Hindistan’dan söz edilir. Masallar ve Türküler bunların başlıcalarıdır.

Biz çalışmamızda başta tarih kitapları ve Türk destanları olmak üzere Türkçe yazılı eserleri tek tek tarayacağız. Hint ve Hindistan’dan söz eden kısımları not edip bir araya toplayacağız. Ortaya çıkan bilgiye göre Türk halkının Hint ve Hindistan hakkında ne düşündüğünü, onlara nasıl baktığını belirlemeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Türk tarihi, Hint, Hindistan,

INDIAN AND INDIA IN THE WORLD OF TURKISH THOUGHT

Abstract

India has always been a neighbor to the Turkish geography, sometimes close and sometimes distant. Commercial, social and military relations between two nations or two countries have been alive in almost every period. Because of this, the Turks have always been closely involved with India.

The close interest of the Turkish people has been shown in the oral folk culture as well as in the works written in Turkish. From the first written works in Turkish, we come across the words Hint and India.

In the Oğuzname written in Uygur writing, in Oğuznameler, Divanu Lugati’t-Türk, Kutadgu Bilig, which were taken after the stay, in the history books taken in Turkish, Hazrat Ali Cenknemeleri, Islamic Turkish Epics, Eba Muslimname, Müseyyebname, Battalname, Advisory and Absurdity always refer to India and India. There is even a chapter in the Saltikname with the heading "Sari Saltuk expedition to India". There is also a section about India in Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi. Indian and India are also mentioned in Divan Literature and Turkish oral culture. Tales and folk songs are the main ones.

In our study, we will scan the works written in Turkish, especially history books and Turkish epics. We will note the parts mentioning Indian and India and gather them together. We will try to determine what the Turkish people think about Indian and India, how they look at them, according to the information they have generated.

Key words: Turkish history, Indian, India,

Giriş

Türkçe eserlerde *Hint* kelimesine pek çok yerde rastlamaktayız. Bunların en ilgi çekici olanı hiç şüphesiz Dünya tarihi ile ilgili yazılmış eserlerdir. Hz. Nuh’un Yafes, Ham ve Sam olmak üzere üç

• www.necatidemir.net

oğlunun dünyaya geldiği, bunlardan Yafes'in Türklerin atası Ham'ın ise Hindlilerin atası olduğu bilgisi, Türkçe kaynakların değişmez bilgisidir. Şu halde Türkler ile Hintler aslında derin tarihte kardeşlerdir. Türk düşünce dünyası bu temel bilgi üzerine yani kardeşlik üzerine kurulmuştur denilebilir.

Hint ve *Hindî* kelimesinin Türkçede onlarca anamı bulunmaktadır. Bu, Asya'nın iki kadim milletinin bin yıllardır komşu olarak yaşaması, yakın ilişkileri ve karşılıklı etkileşiminden kaynaklanmaktadır.

Hint, Türkçede hem Hindistan ülkesine hem de *Hint* ırkına mensup insan veya insanlar anlamına gelmektedir. Ayrıca *Hint* halkının soyundan gelen insanlar da bu adla anılır. *Hindî*, ise öncelikle Hindistan ve *Hint* ırkı, sonra da *Hint dili* yani *Hintçe* ile ilgili anlamı taşımaktadır. Kelimenin temel anlamı budur.

Zaman içerisinde Türkçede *Hint*, *Hindî*, *Hindû*, *Hindistan* kelimeleri pek çok yan anlam kazanmıştır. *Hindî*, *Hint*'te yapıldığı için bu isimle anılan eskiden kullanılan ve yapımında kullanılan gereçlerden ötürü pek iyi sayılmayan kâğıt cinslerinden birinin adıdır.

Divan edebiyatında *Hint*, *Hindû* ve *Hindî* kelimesine çok sık rastlamaktayız. Bu kelimeler, siyah renk, köle, tüccar, asker, perdedâr, çapulcu, sevgilinin beni anlamında kullanılmıştır.

Hindî, başörtüsü yemeni anlamına da gelmektedir.

Hindû ise Türkçe Sözlük'te "Hindistan'ın resmî dili", "Hindistan'ın Mecusi halkından olan kimse" anlamında yer almıştır.

Temr-i Hindî, su ile ezilerek içlen bir meyvedir. *Demirhindi* de denilmektedir. *Hindikalem* ise Hindistan'da yetişen ve üzeri benekli olan bir tür kamıştan yapılan kaleme denmektedir.

Hindistan, Güney Asya'da bir ülke olup adına *Hint ü Sind¹* de denir. *Hindî* dilinde Hindistan'ın adı *Bharat*'tır. İpek yoluna paralel olan *Baharat Yolu*, kaynakların yazdığı gibi baharat taşınan yol değil, alınıp satılan bütün malların taşındığı bir ticaret yoludur. Eski çağlarda, Hindistan'dan başlayarak İran Körfezi ve Irak üzerinden Suriye limanlarına uzanan, Kızıldeniz yoluyla Süveyş ve Akabe'ye, oradan da kara yoluyla İskenderiye'ye ulaşan ticaret yoludur Baharat Yolu... Bir ucu Venedik, diğer ucu Cenova, bir ucu da İstanbul'da sona ermektedir.

1000 yılından önce de Türkler Hindistan'a sefer düzenlemişlerdir. Lakin Gazneli Mahmud'un 1000-1026 yılları arasında Hindistan'a düzenlediği seferler tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Gazneli Mahmud, Hindistan'ın kuzeyini ele geçirmiş, Yeni Delhi merkez olmak üzere burada bir devlet kurmuştur. Gazneli Mahmud'un teşebbüsüyle İslamlık yayılmış, camiler yapılmış, bazı Mecusi inançlar kaldırılmıştır.

1206-1526 arası 1. Memluklar (1206-1290), 2. Halaciler (1290-1320), 3. Tuğluklar (1320-1413), 4. Seyyidler (1414-1451), 5. Lûdiler (1451-1526) den gelen 34 hükümdarlığa sahne olur. Daha sonra Bengal, Malva, Gucarat, Keşmir, Behnemiler, İmad Şahiler, Nizam Şahiler, Âdil Şahiler, Berid Şahiler, Kutb Şahiler gibi Müslüman sultanlıklar tarih sahnesinde görülmüştür².

Gazneli Mahmud'un kurduğu devlet 1526'da yıkıldı ve Timurlulardan Babür'ün önderliğinde bir Türk-Hint devleti kuruldu. Hindistan deniz yolunun açılmasından sonra batılı sömürgeci devletler Hindistan'ı keşfettiler. Sonuçta 1958'de İngilizler, Hindistan'ı sömürge haline getirmişlerdir.

1526'da Babür tarafından kurulan Türk İmparatorluğu üç asır aynı soydan gelenlerce yönetilmiştir. Hindistan deniz yolunun açılmasından sonra Portekizler, Fransızlar ve İngilizler birtakım ticari imtiyazlar elde ettiler. 1858'de başlayan İngiliz sömürgeciliği 1947'ye kadar devam etti. 18 Temmuz 1947'de istiklâline kavuştu ve Hindistan, Pakistan olarak ayrıldı.

- 1 Aslında *Sind*, Hindistan'ın alt kısmında bir bölge olup günümüzde Pakistan'da bir eyalettir. Pakistan'ın güneydoğusunda İndus nehri çevresinde yayılan *Sind* bölgesi batı kesimleri dağlık (Kırthar dağları), orta kesimleri İndus çevresindeki alüvyonlu ovalar, doğuda kumlu çöller (büyük kısmı Hindistan sınırları içine taşan Thar çölü) olmak üzere üç farklı coğrafi üniteden oluşur. *Sind* adının aslı Eski Farsça'da *Hindu*, Grekçe'de *Indos*, Latince'de *Indus* ve *Hint* dillerinde *Sindhu* şeklinde bir nehrin adı olarak kullanılan Sanskritçe *sindhu* (nehir) kelimesidir. Arap coğrafyacıları U man deniziyle Keşmir dağları arasında kalan bölgeye *Sind* demişlerdir (Azmi Özcan, "Sind", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sind> (24.09.2018).
- 2 Semra Kapsal (Dangal), "Hint, hindi, hindû", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, s. 239-240.

Yavuz Sultan Selim'in Halifeliği Osmanlı'ya taşınmasından sonra Hindistan Müslümanları Osmanlı Devleti ile yakından ilgilenmiştir. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde defalarca yardım toplayıp göndermişler, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına engel olmaya çalışmışlardır.

Hindistan-Türkiye ilişkileri Cumhuriyet Dönemi'nde de genellikle iyi günde devam etmiştir.

1. İlk Türk Devletleri Dönemi'nde Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Türkler, Sakalar Dönemi'nde ve Hunlar Dönemi'nde cihan devleti kurmuşlardır. Saka ve Hun dönemlerinde yazılı kaynak olmadığı için Türk-Hint ilişkileri bilinmemektedir.

VI-VII. yüzyıllar arasında başka bir cihan devleti ise yine Türklerin kurduğu Köktürk Devleti'dir. Köktürk Devleti'nin sınırları batıda Bizans, güneyde İran ve Hindistan, doğuda ise Çin'e dayanmıştı. Fakat Köktürk Yazıtları'nda Hint, Hindî, Hindû ve Hindistan'a ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.

2. Uyğur Dönemi'nde Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Uygur kültürünün Çin, Hint, Tohar ve İran kültüründen etkilendiği açıktır³. Uyğurlar Dönemi'nde Türkçede kullanılan Brahmi yazısı, Hint alfabesi esas alınarak düzenlenmiştir. Tercüme veya telif bu alfabe ile yazılmış dini, tıp ve diğer alanlarla ilgili yaklaşık yüz parça metin günümüze ulaşabilmiştir⁴. Bu yıllarda Hint-Türk ilişkisi daha çok dini konulardır. Uyğur metinlerinde daha çok *braman* (< Skr. *brahmana* Hindistan'da en yukarı sınıfa ait kimse; Budist olmayan), *baranas* (< Toh. B *baranas* < Skr. *varanası* Hindistan'da meşhur bir şehir), *uçagan* (< Skr. Ujjayini, Hindistan'da bir şehir), *wayşalı* (< Skr. *VaiSali* Kuzey Hindistan'da bugünkü Patna'nın kuzeyinde bir şehir) gibi yer adları geçmektedir⁵. Bu az miktardaki malzeme o dönem için Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan'a ait Türk düşüncesini açıklayıcı değildir.

3. Karahanlı Dönemi Eserlerinde Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

3.1. Dîvânü Lugâti't-Türk

Kaşgarlı Mahmud, Türk dilinde kullanılan harfler hakkında bilgi verirken "h" harfine de değinir. Burada Hotan dilinden bahsederken bu dilde *hint dilinin* izi görülmektedir, der⁶. Bir başka yerde Tibet'i tanıtmaktadır. Tibet'in sınırlarını sayarken Tibet'in güneyinde *Hint Denizi*'nin bulunduğundan bahsetmektedir⁷. Bu iki örnek Türkün düşünce dünyası hakkında bize önemli bir ışık tutar.

3.2. Kutadgu Bilig'de Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Kutadgu Bilig'de Hint kelimesi iki yerde geçmektedir.

Esirdin kelikli kalık kuşları

Kayu ray-ı hindi kayu kayssarı (94)

Esirden gelen sema kuşları; kimi ray-ı hindi (bir kuş adı) kimi kayseri (bir kuş çeşidi)⁸...

Agırlagu begler özin hem sözün

Kerek *hindi* bolsun kümüş yulagı (5000)

*Bu bey para ile satın alınmış köle dahi olsa onun hem kendisine hem de emrine riayet gösterilmelidir*⁹.

Kutadgu Bilig'de geçen *ray-ı hindi* bir kuş adıdır. Diğer beyitte geçen *hindi* ise köle anlamındadır.

4. Oğuzname Nüshalarında Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

4.1. Uygu Yazılı Oğuzname

Uygur yazısı ile kaleme alınmış Oğuzname'de Oğuz Kağan'ın gök tüylü ve gök yeleli erkek kurt ile *Hint, Tangut, Suriye ve Mısır* taraflarına sefer düzenlediğinden bahsedilmektedir. Oğuz Kağan devlet kurup kağanlığı aldıktan sonra fetihlere başlar. Buhara ve Talas, Sayram şehirleri ilk fethettiği

3 A. von Gabain, Eski Türkçenin Grameri, Ankara 1988 s. 1.

4 Gabain, age, s. 26.

5 Gabain, age, s. 255-313.

6 Besim Atalay, *Divanü Lugati't Türk Tercümesi, C. I*, Ankara 1985, s. 9.

7 Atalay, age, s. 355.

8 Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, (Çev. Reşid Rahet Arat), Ankara 1985, s. 18.

9 Yusuf Has Hacib, age, s. 361.

yerlerdir. Sonra Oğuz Kağan büyük bir şölen yapar. Komutanlarına, akrabalarına, görevlilerine ve oğullarına hediyeler dağıtır. Arkasından yeniden fetihlere çıkılır. Hıta, Tankut, Tacik, Kara Hıta, Çırayın, Hint, Cürüt alınır. Yani okyanusa kadar fetihler gerçekleştirilir. Bu defa batı tarafına yönelirler. Horasan, İran tarafı da fethedilir. “(Oğuz Kağan) ondan sonra yine bu gök tüylü ve gök yeleli erkek kurt ile **Sind** (Hint)¹⁰, **Tangut** ve Suriye taraflarına yürüdü. Pek çok savaş ve vuruşma ile pek çok çarpışmadan sonra bu ülkeleri aldı ve kendi yurduna kattı. Onları yendi ve kendisine tâbi kıldı”¹¹.

Esere göre Oğuz Kağan, pek çok savaş ve vuruşma ile pek çok çarpışmadan sonra bu ülkeleri almış ve kendi yurduna katmıştır. Uygur yazısı ile kaleme alınmış Oğuzname’de Hint, Rankut ve Suriye seferinden çok kısaca bahsedilmektedir. Reşideddin Oğuznamesi’nde bu seferlerden ayrıntılı bir biçimde bahsedilmiştir¹².

4.2.Reşideddin Oğuznamesi

Reşideddin Oğuznamesi’nde anlatılanlara göre Hazret-i Âdem, yaşı 930 yılı doldurduğu zaman vefat eder. Havva ondan sonra bir yıl yaşayıp o da Tanrı’ya yürür. Onların ikisinin de bedenlerini **Hind** topraklarında defnederler. Bazıları onların mezarının Abu Keys Dağı’nda olduğunu söyler. Bazıları ise Hazret-i Nuh’un onların tabutunu kendi gemisine aldığını ve fırtınadan sonra Beytül-Mukaddes (Küds-ı Şerif) topraklarında gömdüğünü ifade eder¹³.

Bu eserin Hindistan ile ilgili diğer konusu Oğuz Kağan’ın Hindistan tarafına seferi ile ilgilidir. Konu eserde şöyle anlatılmaktadır:

“Oğuz Kağan, kendisine düşman olanları düzene koyduktan sonra dünyayı fethetme çalışmalarına başladı. Muhalefet göstermiş olanların yön değiştirip dost olmaları sonucunda o, il olmaları ve baş eğmeleri gerekliliğini bildirmek için elçiler seçip **Hindistan’a** gönderdi. Onlardan mal (vergi) istedi ama **Hindistan** halkı ve ayanları (büyükleri) sert ve kaba karşılık verdiler. Elçiler geri döndüler. İsyanlar ve taşkınlıklar **Hint** ve **Sind** halkında devam etti. Oğuz, bu ülkeleri ele geçirmek için ordu hazırlıkları yapmaya başladı. Oğuz Kağan, bu durum karşısında **Hint’e** akın etmeyi planladı ve yola koyuldular. İlk önce doğuda Ersu mülkünü aldı ve oradan Uludağ vilayetini ele geçirdi. Bir süre orada makam kurup dinlendi. Oradan Baykara(?)’ya hareket etti. Orası bir dağ olarak deniz ve muazzam kaleler arasında yer alıyordu. Öyle bir yer ki gemiler kolaylıkla oraya yanaşamazlar. Yani nehri gemi ile geçmenin imkânı yoktu. Oğuz, keleş (tulum) şekline benzeyen sal yapılmasını emretti. Yapılan sala binip nehri geçtiler. Gidip İkarıye’yi fethettiler. **Hint** topraklarının doğu tarafında büyük bir vilayet bulunuyordu. Oranın padişahı Tincioğlu Yağma Han olarak galebe ve istila edilecekleri haberini almış oldu. O, tehlikeyi anlayarak itaat edip bağlılığını bildirme yolunu seçti ve şartları kabul etti. Ama Oğuz, onun diyarından ayrıldıktan hemen sonra düşmanlık gösterdi ve isyana başladı. Oğuz, geri döndü, onu yakaladı ve öldürdü. Onun memleketini ele geçirdi. Oradan hareket ederek her nereye varırsa orayı da alıp ülkesinin sınırlarına dâhil ediyordu. Böylece Çin, Maçin ve Tenkas diyarlarını da ele geçirdi”¹⁴.

10 Uygur yazılı Oğuzname’de Hindistan **Sindu** olarak geçmektedir. Hindistan, Sanskritçede de **Sindhu** olarak bilinmektedir.

11 Oğuzname, (Elyazma) Paris Bibliotheque Nationale, Supplement Turc 1001, s. 32-33.

12 A.Zeki Velidi Togan, Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili, İstanbul 1982, s.29-45;

13 Reşdeddin, Camiü’t-Tevarih, (Elyazma), Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi 2935,v. 307a.

14 Reşdeddin, Camiü’t-Tevarih, (Elyazma) Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi 2935,v. 301a-310b.

Minyatür: Oğuz Kağan'ın Sal Yaptırarak Nehri Geçmesi

4.3. Oğuzname'nin Kazan Nüshası

Oğuzname'nin kazan nüshasına göre Hz. Âdem'in kabri Hindistan'da Serandib'dedir. Bazılarının da dediğine göre Mekke'de Yukbis Dağı'ndadır¹⁵.

Oğuzname'nin Kazan nüshasının üçüncü bölümün başlığı “Üçüncü Bab: Nüh ‘Aleyhi’s-selam”dır. Bu bölümde, başlıktan da anlaşılacağı gibi, Hz. Nuh’un serüvenleri anlatılmaktadır. Hz. Nuh’un dört oğlundan bahsedilmektedir. Oğlu Kenan ona inanmamış ve büyük hata yaparak ölmüştür. Tufandan sonra geriye; Ham, Sam ve Yafes olmak üzere üç oğlu kalır. Hz. Nuh, Tanrı’nın emri ile dünyayı üç oğluna paylaştırır. Oğuzname’ye göre paylaşım şöyledir: “*Sahat-ı bilad-ı Şam ve Cezayir ve Fars ve ÖIrak ve Horasan, efdal evladı Sam’ga virdi. Ve diyar-ı Magrib ve Habeş ve Sind ve Hint ve bilad-ı İsvedan, Ham’ga teslim kıldı. Ve iklim-i Çin ve Sakalya ve Türkistan, Yafes’e tefviz iyledi* (s. 54)”¹⁶.

Eserin bir başka bölümünde Ham’ın Muhit Denizi’nin sahillerinde ve güneyde ikamet ettiği anlatılmaktadır. Öldüğünde geride dokuz oğul bıraktığı, bunların adlarının **Hint, Sind, Renc, Tube, KenÖan, Kevş, Kıbt, Berber, Habeş** olduğundan bahsedilmektedir¹⁷.

Oğuz Kağan’ın sağlığında güney tarafa seferler düzenlediği, Kara Hitay’ı aldığı, buranın insanlarının yüzünün Hintliler siyah olduğu kaydedilmektedir¹⁸.

Oğuzname’nin Kazan nüshasında Kalaçlar (Halaç) ile ilgili ilgi çekici bir konu anlatılmaktadır: “Hallaçlar Argun ve Arlat’tan ayrılır. Maveraünnehr’de yoğun yaşamaktadırlar. Onlar Aymak ilinde, Horasan’da, Irak’ta ve Çağatay ilinde yoğun yaşarlar. Belh’e yakın Gurı şehrinde yaşayan Halaçlardan Muhamme adlı birisi Hindistan’a gider, orada Kutbeddin adlı Müslüman bir padişaha kul olur. Birkaç yıl sonra da büyük bir bey olur. Bu arada **Hindistan** parçalanır. Parçalardan birisi de Behar adlı bir yerdir. Keşmir yakınlarında. Muhammed Bahtiyar, Behar yurdunu ele geçirir. Doğu tarafındaki Lekmir şehrini de alır. Kuzey tarafındaki Leknüti’yi ele geçirir. Leknüti’yi başkent yapar. Adına hutbe okutur, sikke bastırır. Kalaç ilinden on bin kişi buraya göçer. Böylece burası bir Kalaç yurdu haline gelir”¹⁹.

4.4. Oğuzname’nin İngiltere Nüshası

Oğuzname’nin İngiltere nüshalarında Hint ve Hindistan hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

“(Türkler), Hindistan ve Hint Denizi tarafında da vatan tuttular. Konargöçer (Türkler), kışlak ve yaylamlara sahip oldular. Onlar, koyun sürülerini Karasu’da otlatıyorlardı, sonra orayı yurt da tuttular. İşte baştan bu yana anlattığımız bu dağ kavmine; evvelden beri yani ta eski zamanlardan beri

15 Necati Demir-Özkan Aydoğdu, *Oğuzname [Kazan Nüshası]*, İstanbul 2015, s. 107.

16 Demir- Aydoğdu, *age*, s. 114-115.

17 Demir- Aydoğdu, *age*, s. 119.

18 Demir-Aydoğdu, *age*, s. 125.

19 Demir-Aydoğdu, *age*, s. 128.

“Türk”derler. Ayrıca onların yani Türklerin yazın ovalarda, dağlarda ve yaylalarda yaşayıp hayat sürdüğünü söylerler.Oğuz, devlet kurup kağanlığı aldıktan sonra fetihlere başlar. Buhara ve Talas, Sayram şehirleri ilk fethettiği yerlerdir. Sonra Oğuz Kağan büyük bir şölen yapar. Komutanlarına, akrabalarına, görevlilerine ve oğullarına hediyeler dağıtır. Arkasından yeniden fetihlere çıkarılır. Hitay, Tankut, Tacik, Kara Hitay, Çırayın **Hint**, Cürüt alınır. Yani okyanusa kadar fetihler gerçekleştirilir. Bu defa batı tarafına yönelirler. Horasan, İran tarafı da fethedilir”²⁰.

4.5.Rüstem Paşa Tarihi

Rüstem Paşa Tarihi’nin girişinde Oğuzların anlatıldığı bölümde Oğuz Kağan’ın Çin, Hitay, Gur, Gazne, **Hindistan**, Frengistan, Deylem, Babil, Rum, Rus, Şam, Hicaz, Yemen, Habeş, Berber... yurtlarını fethettiğini bildirmektedir²¹.

4.6.Şecere-i Terakime

Ebulgazi Bahadır Han’ın kaleme aldığı Şecere-i Terakime’de Oğuzlar bölümünde Oğuz Kağan’ın fetihlerinden bahsedilmektedir. Oğuz Kağan’ın önce Talas, Sayram, Takend, Semarkand, Buhara, Endican çevrelerini ülkesine bağladığı anlatılmaktadır. Daha sonra ise Gur ilini, Kabil, Gaznin’i ele geçirdikten sonra Keşmir üzerine yürür. **Keşmir**’in padişahının adı Yagma’dır. Onunla bir yıl savaşılır. Sonunda Oğuz Kağan, Keşmir ve çevresini kendi ülkesine bağlar²².

5. Anadolu’da Teşekkül Emiş Türk Destanları’nda Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

5.1.Hz. Ali Cenknemeleri

Hiz. Ali Cenknemeleri’ndeki rivayete göre Hiz. Ali Hindistan’da bir yerde devler ile savaşmak zorunda kalmıştır. Devler, Hiz. Ali’yi ortaya almış, ona hücum etmekte. Hiz. Ali de kendisini savunmaktadır. Bu devlere kılıç işlemez. Yazar burada devlerin dişlerini şaşırtıcı bir biçimde “**Hindî kılıcı**”na benzetmiştir²³.

5.2.Müseyyebname

Ebâ Müslimname’nin bir girişi sayılan Müseyyebname’de Hindistan Gayrimüslim diyarı olarak geçmektedir. Hiz. Hüseyin’in düşmanı ve Yezid’in en sadık dostu Mervan, Mısır’a gidip Müseyyeb Gazi ile savaşabilmek için Mısır Sultanı’ndan yardım ister. Hiz. Hüseyin karşılı Mısır Sultanı; Türkistan, Çin ve Hindistan’a mektup gönderip asker ister. Hindistan’dan çok sayıda asker gelir. Bu gelen askerler İmam Zeynelabidin’in ordusu ile savaşır ve savaşı kaybederler²⁴.

5.3.Ebâ Müslimname

Ebâ Müslimname’de Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan kelimelerine pek rastlanmaz. Yalnızca birkaç yerde sanki Müseyyebname’nin devamı gibi Hindistan’dan gelen askerler Ebâ Müslim’in karşısında savaşmaktadır. Fakat etkin değildir²⁵.

5.4.Battalname

On dokuz bölüm olan Battalname’de “*Seyyid Battal Gazi’nin Hindistan’a Gidip Devî Katlettiğidir*” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde Battal Gazi’nin ganimet elde etmek için Gayrimüslim Hindistan’a gider. Orada pek çok kişinin İslamiyeti kabul etmesine vesile olur²⁶. Battal Gazi’nin gittiği şu şehirler ise bizi doğunun gizemli dünyasına götürmektedir: *Seylan şehri* (Hindistan’ın güneyinde ada), *Sindebar şehri* (muhtemelen Pakistan’ın güneyinde, Hindistan sınırında Sin bölgesi), *Kirman kalesi* (İran’da eyalet ve kent), *Kişmir şehri* (Keşmir (?). Hindistan’da eski eyalet. Günümüzde Hindistan ile Pakistan arasında paylaşılmıştır).

Battal Gazi, Hindistan’a gider. Gittiği yerde Hazret-i Ali’nin de daha önce Hindistan’a geldiği ve burada cenk ettiği şöyle anlatılmaktadır:

“Heylan melun o ak file binip meydana çıktı. Seyyid de meydanın içinde hazır bekledi. Kayserin askerinden bir kişi gelip Seyyid’e selam verdi ve: “Ey pehlivan! Dört yüz yıldır Müslümanım, **Emiri’l-**

20 Necati Demir, *Oğuzname [İngiltere Nüshaları]*, İstanbul 2016, s. 26.

21 Rüstem Paşa, *Tevarih-i Âl-i Osman [Rüstem Paşa Tarihi]*, (Elyazma nüsha), s. 3.

22 *Şecere-i Terakime*, s. 28-31.

23 Necati Demir-M.D.Erdem, *Hazret-i Ali Cenklere*, Ankara 2007, s. 72.

24 Necati Demir, *Müseyyeb Gazi Destanı*, Ankara 2007, s. 105-110.

25 Necati Demir-M.D.Erdem-S.Üst, *Ebâ Müslim-nâme*, Ankara 2007, s. 329.

26 Necati Demir-M.D.Erdem, *Battal Gazi Destanı*, Ankara 2007, s. 238.

Müminin Hazret-i Ali bu vilayete geldi ve kırk dokuz gün bu ak filin üzerinde cenk etti. O zamandan beri Müslümanlığı kabul ettim. Bu kayserin atası Ankay o Tanrı'nın arslanının elinde Müslüman oldu. Ve bu fili Hazret-i Ali, Ankay'a o vakit bağışladı. Bu Heylan'ın atası putperest idi. O dem gelip Ankay'ı gazapla öldürdü, şehit etti. Bu ak fili de alıp gitti. O vakitten berü bu ak fil Heylan Cazu'dadır. Atasından miras kalmıştır"²⁷.

5.5. Danişmendname

Danişmend Gazi Destanı'nda Battal Gazi'nin Hindistan'a gittiği farklı bir biçimde anlatılmaktadır. Destanda bir olay anlatılırken, olayın Battal Gazi'nin Hindistan'a gittiğinde meydana geldiği vurgulanır²⁸.

Eserin bir başka yerinde ise "geceyi bütün Hint kavminin kılıcını çekmesi"ne benzetilmiştir. Yani gece Hint kavmine benzetilmiştir.

*Yakın irdi gice geçdi ikindü
Giyer pūladı cümle kavm-i Hindu*

*Havadan çün būharî miski tütüdi
Yürüdi Óalemün yüzini tutdı*

*Abanūs arada taht kurdılar çün
Ki Óalem zengibar oldıydı ol gün*²⁹

5.6. Saltıkname

Saltıkname'de "Saltık Gazi'nin **Hindistan'a Sefer Etmesi**" başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Saltık Gazi Hindistan'a vardığında ona bir bezirgan Hindistan'ı şöyle tanıtır: "Kırk padişahlık yerdir. Bazıları otuz altı sultanlık yerdir, derler. Şimdi bizim varacağımız yere, Bayır derler. Ondan aşağısı, Dekin ve Aşağı Kalakut'tur. Samirilerdir. Ondan aşağıya, Kilanur derler. Onlar ateşe taparlar, Mecusîdirler. Bir erkek ölse avradını da ateşte yakarlar. Eğer avrat ölse kocasını yakarlar, dedi"³⁰.

Saltıkname'de Hindistan ile ilgili çok ilginç bilgiler bulunmaktadır: Saltık Gazi, buzağı öldürdüğü için idam edilmek üzere olan bir Müslümanı kurtarır. Kocasını öldüğünde kocası ile birlikte diri diri bir kadını yakarlarken yine o kurtarır. Ayrıca onlardan bir daha diri insan yakmamaları konusunda söz alır. Bütün bunların dışında da Hindistan'da yaşayan ancak Gayrimüslim olan pek çok sultanla görüşür, onlara İslamiyeti kabul ettirir³¹.

6. Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nde Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Hacı Bektaş Velî'nin Güvenç Abdal adlı bir derviş arkadaşı veya öğrencisi vardır. Ondan ders alırdı. Bir gün arkadaşları ile birlikte Hacı Bektaş Velî huzurunda oturmaktaydı. Sohbet sırasında: "Erenler, benim gönlümde bir fikrim var. İzin verirsiniz söyleyeyim." der. Hacı Bektaş Velî "söyle", der. Güvenç Abdal "Şeyh nedir, mürit nedir, muhib nedir, âşık nedir? Bunların ne demek olduğunu bize açıklasınız da biz de öğrensek." der.

Hacı Bektaş Velî varlığı hemen "Güvenç Abdal kalk, bir sarrafta bin altın adağımız var, çabuk al getir." der. Fakat hangi şehirde ve kimde olduğunu söylemez. Güvenç Abdal da sormaz. Hemen el öpüp yola çıkar. Bir iki gün gider. Üçüncü gün şehre ulaşır. Burası büyük bir şehirdir. Büyük de bir kalesi vardır. Güvenç Abdal şaşırıp kendi kendisine "Bizim ülkemizde bunun gibi şehir ne gördüm, ne de işittim. Acaba bu hangi şehir, adı nedir?" der. Birisine şehrin adını sorar. O kişi "Burası **Hindistan** ülkesidir. Buraya **Delli** (Delhi) şehri derler." der. Güvenç Abdal "Hindistan neresi, Anadolu neresi?" diye düşünür. Şehrin içine doğru yürür, pazara ulaşır.

27 Demir- Erdem, *Battal Gazi Destanı*, Ankara 2006, s. 238.

28 Necati Demir, *Danişmend Gazi Destanı*, Ankara 2006, s. 44-45.

29 Necati Demir, *Danimend-name*, Ankara 2002, s. 64.

30 Demir- Erdem, *Saltık Gazi Destanı*, Ankara 2007, s. 227-229. .

31 Demir- Erdem, *Saltık Gazi Destanı*, s. 227-241.

Etrafına bakınarak giderken birisi ona el sallar. “Buraya gel derviş.” der. Yaklaşınca bir sarraf olduğunu anlar. Sarraf dükkânından inip onu karşılar. Dükkânına davet edip izzet ikrâm gösterir. “Hoş geldin derviş, buralı değilsin, nerelisin?” der. Güvenç Abdal “Anadolu’da Hacı Bektâş Velî’nin hizmetindeyim. Bir sarrafta bin altın adağım vardır, al gel dedi. Bu gün üç gündür (yoldayım), bu şehre geldim” der. Sarraf, Güvenç Abdal’ı alıp evine getirir. Üç gün misafir eder, sohbet ederler.

Sarraf, bu adak bin altının hikâyesini anlatır. Meğer Sarraf ticaret için Hindistan Denizi’nde seyahat yapmakta imiş. Ansızın rüzgar çıkmış. Az kalsın gemi batacakmış. Sarraf erenlere seslenmiş, bin altın adam adanmış. O arada bir eren gelip bir eliyle gemiyi kurtarmış. İsmi ve yerini sormuş. ‘Hacı Bektâş Hünkâr derler. Anadolu’dayım.’ demiş. Sarraf adağın nasıl ulaştırılacağını sormuş. ‘Birisini gönderirim, ona verirsin.’ demiş. Nasıl biri olduğunu sormuş. Hacı Bektâş bir insan tarif etmiş. Sarraf, Güvenç Abdal’ı görünce bu tarif üzerine hemen tanımış.

Sarraf bin altın Hacı Bektâş için, bin altın da fakirlere ulaştırmak üzere verir. Sonra bin altın da Güvenç Abdal için verir³².

7.Divan Edebiyatında Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Divan Edebiyatında ilginç bir biçimde *Hint*, *Hinî*, *Hindû* ve *Hindistan* kelimelerine çok sık rastlanmaktadır. Bu kelimeler; uzaklık, insanların esmerliği, sevgilinin yüzündeki ben, doğuya yapılan deniz seferleri, kölelik, esrarenizlik, ve baharatlar ifade etmiştir.

Rivayetlere dayalı Peygamberler tarihine göre Hz. Âdem, Cennet’ten kovulunca Hindistan’ın Seylan Adası’na gitmiştir. Divan Edebiyatı şairleri eserlerinde sık sık bu rivayete telmih yaparlar³³.

Divan Edebiyatında *Hindû* ve *Hindistan*, Hindistan’da bulunan *yâkût*, Hint denizlerinde çıkan *anber*, inci (inci siyahî yüzde parlayan beyaz dişler) için kullanılır. Ayrıca *tâvus*, *tûti* beyitlerde yan yana getirilerek aralarındaki münasebetten çeşitli edebi sanatlara zemin hazırlanır. *Hindû* ile gece, bilinmezlik, anlaşılmazlık, karanlık, korku gibi kavramlar da ifade edilmektedir³⁴.

Rum ve Rûmi beyazlık ile efendilik, *Hindû*, *Zenci* ve *Habeşi* siyahlık, kölelik timsali olarak kullanılır. Ayrıca yine birinciler gündüz ve güneş, ikinciler gece ve karanlık ifade ederler³⁵.

Zülf-i tarrârûnî cânâ tagıdup gül yüzüne
Bir siyeh Hindûçeyi sen Rûma sulţân eyledüñ (Muhibbî)

Cihân-efrûz ger bânûsıydı
Ki Hüsna ol şehûñ hindûsıydı (Tutmacı)

Kaldurup Hindûñ sipâhin yüridi haţtuñ şehâ
Çekmek için Rûma leşker kâkül-i müşkîn-i dost (Helakî)

Zuhal (satürn), yedi iklime hâkimdir ve siyah rengi temsil eder. Hindistan da bu memleketler içinde olduğundan ahâlisinin rengi esmerdir. Bu eski telakkî eski edebiyatımızın sık kullanılan unsurlarından biridir. Zuhal için *Keyvân* tabiri de kullanılır³⁶:

Bâlâyı çerhi heftûme Keyvân-ı köhnesâl
Oturmuş idi niteki Hindû-yı pîlbân (Bâkî)

Divan şiirinde “Hindû” genellikle sevgilinin beni yerine kullanılmaktadır. Bu anlamda yüzlerce örnek bulunmaktadır.

Nedür bu ‘ârız u hadd ü nedür bu çeşm ü ebrûlar
Nedür bu hâl-i Hindûlar nedür bu hâbbetü’s-sevdâ (Bakî)
Leşker-i zülfünde Hindû beñlerüñ
Ğâretiçün Rûm’a dikdi sancağı (Kansu Gavri)

32 Abdülbaki Gölpınarlı, *Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî –Vileyatname-*, İstanbul 1958, s. 78-80.

33 Kapsal (Dangal), agm, s. 239-240.

34 Kapsal (Dangal), agm, s. 239-240.

35 Kapsal (Dangal), agm, s. 239-240.

36 Kapsal (Dangal), agm, s. 239-240.

Divan Edebiyatında sevgilinin saçları renginden dolayı Hindû'dur. Sevgilinin saçının yüze yayılışı sebebiyle "kemend atan bir Hintli"ye benzetilir.

Bu yidi pehlivânı tokuz kal'adan çeker

Hindû saçun atar ise bir lû'b ile kemend (Şeyhî)

Bazen saç kakülü anlamında kullanılmaktadır.

Yüzleri böyle kırmazdı eger ey mâhrû

*Âfîtaba tapmayaydı **furra-i hindûlaruñ*** (Bakî)

Kirpikleri ise yan yana duruşları ve siyahlıkları ile *Hint askeri* derler. Dudak üzerine eğilmiş saç, *yâkût-ı nâb* ile oynayan Hindû'dur. Zülf'ten *hat* ve *hâl* in haberini getiren saba yeli, ilâç getiren Hindistan tüccarı veya *Hâce-i Hindû* dur. Bu anlayış, eskiden bazı baharatların, kokuların ve ilâç yapılan ot, kök vb. unsurların Hindistan'dan getirilmesi gerçeğine dayanmaktadır³⁷.

Hâl-i Hindûya mı gisûya mı kasd-ı azmin

*Seferin Çin'e mi ey bâd-ı saba **Hinde** midir* (Sünbülzâde Vehbi)

Divan Edebiyatında Hintlilerin birtakım büyü, efsun, fal gibi sihirbazlık bilgilerine (ulûm-ı garibe) sahip olmaları da söz konusu edilmektedir.

Hindû-yı zülf elinde bir âyinedür ruhun

Ki ana nazar iden dü cihandan haber virür (Ahmet Paşa)

8. Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Hint, Hinî, Hindû ve Hindistan

Türk Edebiyatında Hindistan'a olan ilgi Tanzimat sonrası da devam etmiştir. Hindistan'ın cazibesi, Türk yazarlarının bu ülke kültürüne ilgisini artırmıştır. Bu ilgi önce *Hintli kulübesi* ve *Hint masalları* gibi bazı eserlerin tercümesi ile başlamıştır.

Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatı'nda Hindistan ile en fazla ilgilene yazar ve şair galiba Abdülhak Hamid'dir. Zira o bir süre Hindistan'da dış işleri görevlisi olarak kalmış, Hindistan'ı konu edinen pek çok eser kaleme almıştır. Abdülhak Hamid *Duhter-i Hindû* (1876)'da Hintli kız Surucuyu ile İngiliz Binbaşı Tomson arasındaki aşkı anlatmıştır. *Eşber* (1880)'de Hindistan'ı almak isteyen İskender ile Eşber arasındaki mücadele dile getirilmiştir. *Bunlar odur* (1885)'da Hindistan coğrafyasında bulunan unsurlar kaleme alınmıştır. *Finten* (1887) adlı eserde Hintli Nâhuda Sahip ile bir İngiliz hanımı arasındaki aşk anlatılmıştır. *Cünûn-ı aşk* (1925)'ta Hint mihracesi (Maharaca) ile İngiliz kızı Florans Henniger arasındaki aşk dile getirilmiştir. Aslında Abdülhak Hamid İngilizlerin Hindistanlılara yaptıkları zulüm işlemiş, böylece onların uyanmalarını istemiştir³⁸.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında konusu Hindistan olan eserler de kaleme alınmıştır. Moralızade Vassaf Kadri'nin *Hint yıldızı* (1915), *Hindistan Güzeli Hikâyesi*; Şems Banu (Tarihsiz) bunlardan bazılarıdır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda da Hindistan ile ilgilenen Türk yazarlar vardır. Halide Edip Adıvar 1935'te Hindistan'a gitmiş burada bir Müslüman Üniversitesi kurma çalışmaları yapmıştır. Dönüşünde 1937'de İngiltere'de *Inside India* başlıklı kitabı yayımlamıştır. O eserinde doğu batı sentezi üzerinde durmuştur. Selami Münir'in 1927'de yayımladığı *Hindistan ormanlarında* çalışması dikkate değerdir.

Türkiye'de son yıllarda Hindistan ile ilgili onlarca kitap yayımlanmıştır. Bunlar Hindistan tarihi, Hindistan-Türkiye ilişkileri, Hindistan edebiyatı ve kültürü, Hindistan ile ilgili anılar, Hindistan'ın dünyadaki yerini konu edinmektedir. *Hindistan Masalları*, (Romila Thapar, 2006), *Pakistan Hindistan Öyküleri*, (Celal Soydan, 2018), *İslam Hukukunda Hilafetin Kureyşiliği Tartışmaları ve Hindistan Örneği*, (Adnan Hoyladı, 2015), *Hindistan Yolu*, (Selma Akar, 2012), *Hindistan: Kalbimdeki Melodi*, (Sebla Kaplan, 2017), *Pakistan-Hindistan Öykü Seçkisi*, (Kaknüs Yayınları, 2016), *Hindistan Cevizi Kokulu Masallar*, (Yakamoz Yayıncılık, 2018), *Hindistan Yolu ve*

37 Kapsal (Dangal), agm, s. 239-240.

38 Kapsal (Dangal), agm, s. s. 239-240.

İngilizler Fırat Nehri'nde İlk İngiliz Vapurları, (Uğur Akbulut, 2016), *Hindistan Gezi Rehberi*, (Zafer Bozkaya, 2017), *Keşmir, Hindistan ve Komşuları: Öykü, Terör, Barış*, (Türkkaya Ataöv, 2014), *Hindistan / Bölgesel Güçten Küresel Güce*, (Tolga Barış Kılıçkap, 2007), *Hindistan / Asya'nın Yeni Güllü*, (Yılmaz Tezkan, 2007), *Hindistan / Yuvarlak Dünyanın Köşeleri*, (Bülent Demirdurak, 2018), *Hindistan Beni Çağırdı*, (Neslihan Kayalar, 2007), *Hindistan / Manevi İklim Seyahat I*, (Âdem Şener, 2008), *Gezgin Gözüyle Hindistan ve Yakın Asya*, (Timur Özkan, 2012), *Doğu Hindistan Kumpanyası*, (Volkan Hacıoğlu, 2017), *Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu*, (Halis Bıyıktay, 1991), *Hindistan Güzeli / Eğitici Aktivite Kitapçığı Güzeller Serisi*, (Dstil Tasarım, 2012), *Hindistan Günlükleri Ötekiler, Kadın, Medya ve Toplum*, (Yasemin İnceoğlu, 2014), *Namaste-Hindistan Yolculuğu*, (Özcan Yurdalan, 2003), *BenAras Bilgelik Gizemi Hindistan*, (Tekin Sönmez, 2008), *Bric Dünya Ekonomisinin Yeni Aktörleri / Brezilya-Rusya-Hindistan-Çin*, (Ahmet Fazlı Özsoylu & Neşe Algan, 2011), *Gitmeseydim Ölecektim Nepal-Hindistan-Pakistan-İran*, (Necla Göçmen, 2015), *Hindistan Seyahatnamesi*, (Fazlı Bulut, 2013), *Nasıl Başardılar? İrlanda-Çin-Hindistan*, (Ahmet Fazlı Özsoylu, 2009), *Barış Yurdu Hindistan*, (Tahsin Tarhan, 2015), *Hindistan Tarihi (3.cilt)*, (Yusuf Hikmet Bayur, 1987), *Hindistan Tarihi (2.cilt)*, (Yusuf Hikmet Bayur), *Hindistan Tarihi (1.cilt)*, (Yusuf Hikmet Bayur), *Hindistan*, (Ali Murat Yılmaz & Gülenay Pema, 2008), *Hınzır İçimden Sızıyor Haylaz Hindistan*, (İsmail Ragıp Geçmen, 2008), *Hindistan Cep Rehberi*, (Dost Kitabevi, 2011), *Teşkilatı Mahsusa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918)*, (Vahdet Keleşyılmaz, 1999), *Hindistan*, (Mehmet Günyeli, 2006), *Pan-İslamizm / Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, (Azmi Özcan, 1997), *Hindistan Günlüğü Hala Uzak Hala Umutlu*, (Aylin Sayın, 2010), *Merak Etmeyin, İyiyim Hindistan ve Nepal'den Mektuplar*, (Güneş Günter, 2011), *Büyülü Bir Yolda? (İran, Pakistan, Hindistan, Nepal) Gezi*, (Işıl Özgentürk), *Mutfak Penceresindeki Hindistan*, (Sevgi Ersoy, 2008), *Pakistan-Hindistan Öyküleri*, (İletişim Yayınları, 2001), *Hindistan Müslümanlarının Milli Mücadele'de Türkiye'ye Yardımları (1919-1923)*, (Mustafa Keskin, 1991), *Incredible India / İnanılmaz Hindistan*, (Literatür Yayınları, 2007), *Namaste/Nepal-Hindistan Gezi Notları*, (Özcan Yurdalan, 1995), *Hindistan Sıcğından Norveç Buzuluna*, (Atilla Dorsay, 2009), *Dünyanın Durumu 2006 Özel Konu: Çin ve Hindistan*, (TEMA Vakfı Yayınları, 2006), *Hindistan Gezi Rehberi*, (Zafer Bozkaya, 2013), ...

Sonuç

Türk düşünce dünyasında Hint kardeş kişi, Hindistan ise kardeş ülkedir. Zira Türkçe eserlerde Hz. Nuh'un Yafes, Ham ve Sam olmak üzere üç oğlunun olduğu, bunlardan Yafes'in Türklerin atası Ham'ın ise Hindlilerin atası olduğu sürekli tekrarlanmaktadır. Şu halde Türkler ile Hintler aslında derin tarihte kardeşirler. Türk düşünce dünyası bu temel bilgi üzerine yani kardeşlik üzerine kurulmuştur denilebilir.

Yazılı kaynaklar olmadığı için ilk Türk devletleri zamanında Türklerin düşünce dünyasında Hindistan'ın neyi ifade ettiğini belirleyebilmek mümkün değildir.

Uygur Dönemi yazılı metinlerde daha çok din ağırlıklı konularda sınırlı olarak Hindistan ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Buradaki bilgiler daha çok Budizm ve Hindistan coğrafyası ile ilgilidir. Bu dönemden bize ulaşan bilgiler de Türklerin düşünce dünyasında Hindistan'ı açıklayabilecek kadar yeterli değildir.

Oğuzname'nin Uygur yazılı nüshasında Hindistan *Sind* olarak geçmektedir. Ancak Resideddin Oğuznamesi'nde *Hint* ve *Sind* ayrı ayrı iki ülke imiş gibi geçmektedir.

Oğuznamelerde genel olarak Hindistan, Oğuz Kağan'ın fethederek ülkesine bağladığı bir coğrafya olarak yer almaktadır. Hatta Oğuz Kağan, Hindistan'a sefere giderken nehirleri aşabilmek için günümüz gemilerinin ilk şekli sal yapmayı icat etmiştir. Kazan nüshasında Hindistan'da yaşayan Halaçlar ile ilgili bilgi de yer almaktadır.

Hz. Ali Cenknameleri, Müzeyyename, Aba Müslümname'de Hint ve Hindistanlılar Gayrimüslüm'dür. Düşmanlara yardım eden unsurdur.

Battalname ve Saltıkname'de birer Bölüm Hindistan'a ayrılmıştır. Eserlere göre Battal Gazi ve Saltık Gazi, Hindistan'a sefer düzenlemişlerdir. Pek çok macera yaşamışlardır.

Hindistan; uzaklığı, doğuya yapılan deniz seferleri, esrarengizliği, bağı, bahçesi ve baharatları ile Divan Edebiyatında daima işlenen bir konu olmuştur.

Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nde Hindistan ile ilgili geçen bir hikâye gerçekten ilgi çekicidir. Bu hikâye Hindistan'ın büyük şehri, şehrin büyük kalesi ve şehrin bir sarrafını öne çıkarmaktadır. Yani Hindistan'ın zenginliği ile ilgilidir.

Son dönemlerde, özellikle 2000 yılı sonrasında Türkiye'de Hindistan ile ilgili çok sayıda kitap yayımlanmıştır. Bu kitapların bir kısmı Hindistan tarihi iken bir kısmı da Hindistan kültürü ile ilgilidir.

TÜRK-HİNT İLİŞKİLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Necati DEMİR*

Gazi Üniversitesi,

Gazi Eğitim Fakültesi-Ankara / demir_necati@hotmail.com

Özet

Hintliler ve Türkler Asya'nın iki eski halkıdır. Onlar yüzyıllarca komşu olarak yaşamışlar; ekonomik ve kültürel ilişkilerde bulunmuşlardır. Bazı Türk boyları Köktürk ve Uygur Dönemi'nde Budizm'i kabul etmişlerdir. Uygur Devleti Dönemi'nde Soğd alfabesinden etkilenilerek Uygur alfabesi oluşturulmuştur. Türkler, X. yüzyıldan sonra Hindistan içlerine göçler gerçekleştirmişler ve buraya yerleşmişlerdir. Hatta Hindistan yönetimini ele geçirmişlerdir. Özellikle bu dönemde dil etkileşimi ortaya çıkmış, Türkçe Ordu dili veya Urdu dili adı ile Hindistan coğrafyasında konuşulmaya başlanmıştır. Halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçmesi ile Hindistan Müslümanları Osmanlı Devleti'ne yakın ilgi duymuştur. İngilizler, 1857'de Hindistan'ı sömürge haline getirip yönetimi ele geçirmişlerdir. İlişkiler bu dönemde kısmen engellenmiştir. Hindistan halkı, Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde yardım kampanyaları düzenlemiş, Türk halkına defalarca yardım göndermiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye Hindistan ilişkiler genellikle olumlu biçimde sürmüştür. Günümüzde Hindistan Türkiye Cumhuriyeti ilişkileri her bakımdan olumlu şekilde sürmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkler, Hindistan, Osmanlı Devleti, Türk-Hint ilişkileri.

A BRIEF OVERVIEW OF TURKISH INDIAN RELATIONS

Abstract

Indians and Turks are two ancient people of Asia. They have lived as neighbors for centuries; engaged in economic and cultural relations. Some Turkish tribes had accepted Buddhism during the Köktürk and Uygur periods. In the Uighur State, Uyghur alphabet was formed by being influenced by Sogdian alphabet. The Turks migrated to India after the X. century and settled here. They even took over the Indian government. Especially in this period, language interaction had emerged and it had been started to be spoken in Turkish geography with the name of Turkish Army language or Urdu language. With the transition of the Caliphate to the Ottoman Empire, the Muslims of India were interested in the Ottoman Empire. In 1857, the British colonized India and took over. Relations were partially blocked during this period. The people of India organized aid campaigns during the collapse of the Ottoman Empire, and sent help to the Turkish people many times. Turkey Republican Period usually lasted India relations in a positive way. Indian- the Republic of Turkey relations nowadays continues in a positive manner in all respects.

Key words: Turks, India, Ottoman Empire, Turkish-Indian relations.

Giriş

Türk-Hint ilişkileri, M.Ö III. Yüzyıla kadar gitmektedir. Navriye hanedanı çökünce Hindistan'da Şak ve batıda İskit adını taşıyan Saka Türkleri, Hindistan topraklarına yerleşmişlerdir¹.

Akhunların M.S. 500'lerde Hindistan'a akınlar yaptığı bilinmektedir. Hint kitabelerinde de bu akınlarla ilgili olarak kısaca da olsa yer verilmiştir².

• www.necatidemir.net

¹ Bota Bokuleva-Rauşangül Avakova- Janisbek Abaldeyav, "Türk Kültürünün Hindistan Uygarlığına Etkisi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1, Yaz 2002, s.442; Selçuk Duman, "Atatürk Dönemi Türkiye-Hindistan İlişkileri", *Turkish Studies*, S. 9/4, 2014, s. 389-399.

² Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, C.I., Ankara 1987, s.86; Dursun Ali Akbulut, "İlk Çağda Soğdia ve Baktria İle Hindistan İlişkileri", *Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1Kasım 2002 Ankara, s.4; Mehmet Tezcan, "Kuşanlar, Akhunlar ve Eftalitler", *Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1Kasım 2002 Ankara, s.19; Duman, agy.

VII. yüzyıldan X. yüzyılın başlarına kadar Hindistan'ı yöneten hükümdarların bazıları Türk olduğu ileri sürülmektedir.

Köktürk Devleti Dönemi ve Uygur Devleti Dönemi'nde bazı Türk boyları **Budizm'i** kabul etmişlerdir. Özellikle Uygurlar Dönemi'nde pek çok Sanskritçe metin Türkçeye çevrilmiş, **Soğd Alfabeti**'ne dayalı olarak bir Uygur Alfabeti düzenlenmiştir.

Binli yılların başlarından itibaren Gazneli Türk Devleti, Hindistan'a on yedi kez sefer düzenlemişlerdir. 963-1187 yılları arasında yaşayan Gazneliler, Sebüktegin ve Sultan Mahmut döneminde Hindistan içlerine kadar ilerleme başarısı göstermişlerdir³.

1206 yılında Kutbettin Aybeg isimli Türk Komutan, Kuzey Batı Hindistan'da Delhi Türk Sultanlığı'nı kurarak, Hindistan'da Türk idaresini başlatmıştır⁴.

1290 yılından sonra ise yine bir Türk boyu olan Halaçlar, Hindistan'da iktidara sahip olmuşlar ve Babür Şah'a kadar etkilerini devam ettirmişlerdir⁵.

1.Osmanlı Öncesi'nde Türk-Hint İlişkileri

Babür, XVI. yüzyılın başlarında Hindistan seferlerine başlamıştır. Bir dizi sefer ve zaferden sonra 1526 yılında Hindistan'da **Babür Hint-Türk İmparatorluğu** kurulmuştur. Böylece Türkler, yüzyıllarca Hindistan siyasi tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Türkler, kurmuş oldukları bu devletler ile Hindistan'ın ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi ve dinî hayatına önemli katkıları olmuştur⁶.

2.Osmanlı Dönemi'nde Türk-Hint İlişkileri

Osmanlılar Devleti'nin Hindistan'daki Müslüman devletlerle olan ilişkileri, XV. yüzyıla kadar gitmektedir. Öyle görünmektedir ki ilk adımı güneydeki Behmenî hanedanından Sultan III. Muhammed Şah (1463-1482) atmıştır. Muhammed Şah, İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed'e bir mektup yazarak onu kutlamış ve iyi ilişkiler kurmak istediğini bildirmiştir⁷. Osmanlı Devleti de Salim Bey adlı birini elçi olarak Hindistan'a göndermiştir⁸.

1517 yılında Mısır ve Hicaz'ın alınması ile Hilafet Osmanlı padişahlarına geçmiştir. Bu olaydan sonra Osmanlı-Hindistan ilişkileri daha canlı hale gelmiştir. Zira Hindistan'da önemli bir nüfus Müslümandır ve halifeye bağlıdır.

XVI. yüzyılda Gucerat Hükümdarı II. Muzaffer Şah ile Yavuz Sultan Selim arasında karşılıklı mektuplaşmalarla siyasi ilişkiler başlatılmıştır. Muzaffer Şah, Eylül 1518'de gönderdiği mektupta kazandığı zaferlerden dolayı Yavuz Sultan Selim'i kutlamıştır⁹.

Muzefferî Sultanlığı'nın büyük vezirlerinden Diu Valisi Melik Ayaz da Yavuz Sultan Selim'e mektup göndermiş, ona "halife" olarak hitap etmiştir. Ayrıca Hint Okyanusu'ndaki Portekiz tehdidine karşı ondan yardım istemiştir. Osmanlı Devleti'nin Yemen valisi Emir Mustafa b. Behram ve Hoca Sefer'in idare ettiği bir Türk donanması 1531'de Diu'ya gitmiş ve burayı Portekizliler'e karşı savunmuştur¹⁰.

Hemen arkasından Gucerat hakimi Bahadır Şah Guceratî de artan Portekiz baskısı üzerine 1536'da İstanbul'dan yardım istemiştir. Bunun üzerine Hadım Süleyman Paşa idaresindeki bir Osmanlı

³ Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, s.140; Erdoğan Merçil, "Gazneliler ve Hindistan", *Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 31 Ekim-1 Kasım 2002 Ankara, s.58.

⁴ Hermann Kulke-Dietmar Rothermand, *Hindistan Tarihi*, s.235, Duman, agm.

⁵ Enver Konukçu, "Hindistan'daki Kalaçların Başkentleri: Lakhnauti, Delhi, Dhar ve Mandü", *Tarihte Türk Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 25-28 Haziran 2007, Ankara 2008, s.145; Duman, agm, s. 391.

⁶ Mübarek Galip-Saadettin Y. Gömeç, *Hindistan'da Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013, s. 104; Kulke-Rothermand, age, s.285.

⁷ Azmi Özcan, "Osmanlı-Hindistan İlişkileri", *DİA*, C. 18, İstanbul 1998, sayfa: 81.

⁸ Mübarek Galip-Saadettin Y. Gömeç, *Hindistan'da Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013, s. 108; Savaş Sertel, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1950-1960)", *International Journal of Social Science*, S.32, Winter III 2015, s. 292.

⁹ Özcan, agm, s. 81

¹⁰ Özcan, agm, s. 81-82

filosu, Haziran 1538 Süveyş'ten hareket etmiş, Du'ya kadar ilerlemiş, buralardaki Portekiz üslerini top ateşleriyle yıpratıktan sonra geri dönmüştür¹¹. Bu sefer kısmen Hint Müslümanlarını rahatlatmıştır.

Babür Şah Dönemi'nde Hindistan-Osmanlı ilişkileri konusunda yeterli derecede bilgi yoktur. Sanatçı ve bilim adamı göçleri konusunda bazı bilgiler bulunmaktadır.

Babür Şah 1530'da ölmüştür. Onun yerine geçen Hümayun Şah zamanında karşılıklı iyi ilişkiler gelişmiştir.

Osmanlı-Babürlü ilişkilerinin temeli Kaptan Seydi Ali Reis tarafından atılmıştır denilebilir. Seydi Ali Reis, 1555'te bir seferde Suret Limanına sığınmış, burada Sultan Hümayun ile görüşmüştür. Bu görüşmede Seydi Ali Reis, Osmanlı elçisi kabul edilip ilgiyle karşılanmıştır¹².

Osmanlılar ve Babürlülerin ilk düzenli diplomatik münasebeti Şah Cihan (1627-58) tarafından başlatılmıştır denilebilir. İlişkiler Evrengzip Şah (1658-1707) zamanında biraz zayıflamıştır. Evrengzip Şahın vefatından sonra Hindistan karışmış ve bu karışıklıktan faydalanan İngilizlerin hakimiyeti başlamıştır. İngilizlere karşı halk, hala güçlü ve ayakta olan Osmanlıya bir kurtarıcı olarak bakmakta ve büyük yakınlık duymaktaydı.

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan 28 Mart 1740 tarihli bir belgede İran Şahı Tahmasb'ın Hindistan'a taarruz ettiği, İran Şahı Tahmasb üzerine bir taraftan Hindistan bir taraftan Devlet-i Aliyye tarafından harp açılacağı kaydedilmiştir. Hata bir Hindistan'dan bir şehzadenin de Devlet-i Aliyye'ye iltica ettiği belirtilmiştir¹³.

5 Kasım 1744'te Hint sultanına Osmanlı padişahı önemli hediyeler göndermek için karar almıştır¹⁴. 7 Kasım 1744'te kaleme alınan bir belgede Osmanlı Devleti'nden Hint sultanına ve Hindistan ümerasına yazılan mektupların konması için hazineye iki beyaz ve iki sarı diba kese, dört çiçekli sarı diba yaşmak ve bir beyaz atlas kese verilmesi emredilmiştir. Bu belgeden anlaşıldığına göre Osmanlı Devleti ile Hindistan yönetimi bu tarihlerde çeşitli konularda yazışmalar yapmaktaydı¹⁵.

17. yüzyılda Hint Osmanlı ilişkileri bir hayli canlanmıştır. Böylece kültürel etkileşim de ortaya çıkmıştır. Klasik Türk edebiyatında önemli bir yenileşme hareketi sayılan **Sebk-i Hindi**¹⁶ akımı, çağın Osmanlı şairleri tarafından benimsenmiş ve Türk şiirinde icra edilmiştir¹⁷.

Hindistan'ın durumu sömürgeci devletlerin dikkatini çekmiş ve 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Portekiz, Hollanda ve İngiltere; Hindistan'ı sömürge haline getirmeye başlamıştır. Bu durum Osmanlı Devleti ile Hindistan ilişkilerinin olumsuz etkilemiştir.

1774'ten itibaren Malabar Sultanı Ali Raca ve ondan sonra yerine geçen kızı Bibi Sultan, İstanbul'a elçiler göndererek İngilizlere karşı Osmanlı hükümdarından yardım istemişlerdir. Kısa bir süre sonra Meysür Sultanlığı'ndan aynı talep gelmiştir. Güneydeki İngiliz istilasına karşı mücadele veren Tipu Sultan Osmanlılar'ın desteğini sağlamak için İstanbul'a 1784 ve 1786 yıllarında iki defa kalabalık heyetler göndermiştir. Fakat Osmanlı Devleti Hindistan'a yardım gönderememiştir¹⁸.

¹¹ Özcan, agm, s. 82

¹² Özcan, agm, s. 82

¹³ BOA. HAT.6.196.

¹⁴ BOA. D..BŞM.d...2779

¹⁵ AE.SMHD.I..136.10073.

¹⁶ Sebk-i Hindi: Sözlükte "bir şeyi eritmek, kalıba dökmek; kalıp, tarz ve üslûp" anlamlarındaki sebk kelimesi terim olarak "ibarenin tarz ve tertibi" mânasına gelir. Sebk-i Hindi ise XVI-XVIII. yüzyıllarda Hindistan'da ve Hindistan dışında yaşayan, Hint felsefesi, edebî zevki ve şiirinin etkisinde kalan şairlerin oluşturduğu şiir anlayışını ifade eder. Türk edebiyatında sebk-i Hindî XVII ve XVIII. yüzyıllarda Nef'î, Fehîm-i Kadîm, Şehrî, İsmetî, Nâilî, Nedîm-i Kadîm, Neşâtî, Râsih, Nâbî ve Şeyh Galib gibi şairler üzerinde etkili olmuştur. Bunların çoğu Sâib-i Tebrîzî'nin tesirinde kalmış ve onun tarzını benimsemiştir. Özellikle irsâl-i meselde farklı ve orijinal bir üslûbun doğmasında ve gelişmesinde büyük rol oynayan Sâib, edebiyatı fikrî ve hakîmâne bir sahaya sevk etmek suretiyle Türk edebiyatında bir devir açmıştır (A.F. Bilkan, "Sebk-i Hindi", *DİA*, İstanbul 2009, C. 36, s 253-255).

¹⁷ Özcan, agm, s. 82

¹⁸ Özcan, agm, s. 82

Hindistan 1786'da İstanbul'da bir elçilik açmıştır. Elçilik konağının eşyaları Osmanlı Devleti tarafından hediye edilmiştir¹⁹.

1792'de İngilizlere karşı direnemeyen Tipu Sultan, Fransızlar ile iş birliği yapmayı planlamıştır. İngiltere, III. Selim'den bu iş birliğini önlemesini ister. III. Selim, 1798'de Tipu Sultan'a yazdığı mektupta Fransızların İslam düşmanı olduğunu söyleyerek onlara güvenilmemesini tavsiye eder. Tipu Sultan, onu dinlemez. Fakat onlara karşı bir başarı elde edemez. 1799'de İngilizler ile yaptığı savaş sırasında ölür. Hindistan'da İngiliz hakimiyetinin yayılmasına karşı direnen son engellerden biri daha ortadan kalkmış olur. Böylece Osmanlılar ile diplomatik ilişki kuracak bir sultanlık da kalmaz²⁰.

2 Mayıs 1848'de Hicaz'dan Hindistan'a giden Devlet-i Aliyye tüccarlarının karşılaştıkları güçlüklerin önlenmesi için Bombay'a Hacı Habib, Kalküta'ya da Hacı Mehmed adlı kişiler şebhender (Konsolos) olarak tayin edilmiştir²¹.

Osmanlı Devleti, Hindistan'da ilk konsolosluklarını 1849 yılında Kalküta ve Bombay'da açmıştır²². Daha sonra başkonsolosluğunu 1883 yılında Hollanda denetimindeki Batavya (Cakarta)'da açmış, ancak siyasi baskıları nedeniyle hemen kapatmak zorunda kalmıştır²³.

1850'lerden itibaren pek çok Osmanlı vatandaşı, Hindistan ile çeşitli alanlarda ticaret yapmak üzere Osmanlı Devleti'nden izin almıştır²⁴.

Bölgenin Avrupa ülkeleri tarafından sömürülmeye başlaması, Osmanlı-Hindistan ilişkilerinin engellemiştir. İngilizler kurdukları şirketlerle Hindistan'ı fiilen kendi sömürgesi haline getirmiştir²⁵.

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılın ortalarında Bombay ve Kalküta'da konsolosluk açması, iki ülke ilişkilerini olumlu yönde etkilemiştir. Böylece Müslüman halk, Osmanlı Devleti'ni yakından tanıma fırsatı bulmuştur. 1853'te Kırım Savaşı sırasında Hindistan'ın bazı şehirlerinde Osmanlı Devleti için yardım toplanmıştır.

Hint Müslümanları, İngiliz hakimiyetine karşı 1857'de direnişe başlamıştır. Bu direniş sırasında Osmanlı Devleti'nden destek istenmiştir. Fakat bu esnada Ruslara karşı İngiliz yardımına ihtiyaç duyan Osmanlı destek verecek durumda değildir. Aksine İngilizler padişah-halifenin kendileriyle müttefik olduğunu yayarak Hint Müslümanlarının direnişini kırmaya çalışmıştır²⁶.

Hindistan'da 1857'de sömürgeci ülkelere karşı mücadele başlar. Bu mücadele kısa zaman içinde bağımsızlık hareketi haline gelir. Hindliler, Sultan Abdülmecid'ten yardım isterler. 4 Eylül 1857'de Hindistan'dan Elçi Hacı Han tarafından Osmanlı padişahına hediyeler getirilmiştir²⁷. Fakat Osmanlı Devleti yardım edemez. Zira aynı yıllarda Osmanlı Devleti Ruslara karşı İngilizlerin yardımına muhtaçtır.

1857 yılında Müslümanlar ve Hinduların sömürgeci devletlerine karşı tutumu ve mücadelesi, İngiltere tarafından kanlı bir şekilde bastırılmış ve takiben Hindistan İngiltere tarafından işgal edilmiştir²⁸. 1857'de Hindistan'a bu mücadeleler sırasında ölenlere yardım olsun diye Osmanlı Padişahı 1000 İngiliz sterlini bağışlamıştır²⁹.

¹⁹ BOA.C..HR..124.6154

²⁰ Özcan, agm, s. 82

²¹ BOA. A.}AMD.4.25.

²² Vahdet Keleşyılmaz, *Teşkilatı Mahsusa'nın Hindistan'daki Misyonu (1914-1918)*, Ankara 1999, s.7.

²³ Sertel, agm, 292.

²⁴ Konuyla ilgili olarak Osmanlı Arşivlerinde onlarca belge bulunmaktadır. Bazıları:BOA. A.}DVN.116.22; BOA. A.}DVN.116.90; BOA. A.}DVN.116.92; BOA. A.}DVN. 140.48 ...

²⁵ Keleşyılmaz, age, s.7; Sertel, agm, 292.

²⁶ Özcan, agm, s. 83.

²⁷ BOA.HAT.5.177

²⁸ Yeni Delhi'nin 27 Ekim 1857'de İngilizlerce ele geçirildiğine dair BAO'da belge bulunmaktadır (BOA. İ..HR...149.7853); Suat Vural, "Hindistan'da İngiliz Hâkimiyeti'nin Kurulması", *Tarihte Türk Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, 25-28 Haziran 2007, Ankara 2008, s.139.

²⁹ BOA. HR.SFR.3...34.18

1858'de Babürlü hanedanının sona ermesinin ardından Hindistan resmen İngiliz sömürgesi haline gelmiştir. Hint Müslümanları bu durum karşısında umut besledikleri Osmanlı Devleti'ne karşı daha yakın bir ilişki içerisine girmişlerdir³⁰.

İngiltere Hindistan'ı sömürge haline getirdikten sonra İngiltere-Hindistan arasında bir telgraf hattı kurmak istemiştir. Bu telgraf hattının büyük bölümünün Osmanlı topraklarından geçmektedir. Bu yüzden konu iki ülke arasında defalarca görüşülmüştür³¹. 17 Şubat 1864'te Osmanlı Devleti ile Hindistan arasında telgraf hattı çekilmesine dair İngiltere ile Osmanlı Devleti mukavele yapılmıştır³².

17 Mayıs 1866'da Hindistan'dan gelen Hacılardan Hicaz bölgesine kolera yayıldığı tespit edilmiştir. Bu olay üzerine tedbirler alınmaya çalışılmıştır³³.

Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti zayıflamaya başladığında çok tedirgin olmuştur. 1875'ten itibaren, özellikle de 1877-78 Osmanlı Rus Harbi sırasında Osmanlılar için yardım toplamak, gösteriler yapmak, İngiltere hükümeti nezdinde müracaatlarda bulunmak gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Onlar, Osmanlı Devleti'nin zayıflaması durumunda İslam dininin geleceğinin tehlikeye gireceğini düşünmüşlerdir. Hindistan Müslümanları başka bir devletin vatandaşı olmakla birlikte dini açıdan Osmanlı halifesine bağlıydılar. Halife onlar için önemli bir manevi değerdir³⁴. Hindistan'da halk fakir olmasına rağmen Osmanlıya ciddi yardım toplamışlardır. Kadınlar da kampanyalara katılmış, ziynet eşyalarına kadar bağışta bulunmuşlardır.

Daha önce gündeme gelen İngiltere-Hindistan Demiryolu projesi, 1871'de tekrar ortaya çıkmıştır. İngiltere'den William Low ve George Thomas'ın mektubu ve demiryolu haritası arşivde bulunmaktadır³⁵.

14 Nisan 1873'te Hindistan hükümdarlarından Kelb Ali Han, ziyaret amacıyla Medine'ye gelmiştir. Osmanlı Devleti, Ali Han'ı Medine'de ağırlamıştır³⁶.

28 Nisan 1823'te Üsküdar'dan Hindistan'a bir tren yolu açmak için Baron Reuter'in vekilleri Osmanlı Devleti'ne başvuruda bulunur³⁷. Bahsedilen tren yolu ile ilgili Osmanlı Arşivlerinden çok sayıda belge bulunmaktadır. Reuter'in vekillerinin verdikleri evrakların hükümsüz olduğuna karar verilir³⁸. Ancak İngilizler dört yıl sonra bu hat için tekrar başvuruda bulunur³⁹.

1876'da Hindistan Müslüman ahalisi, İngiltere kraliçesine bir mektup göndererek Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünün korunması yönünde çalışılmasını istemiştir⁴⁰.

1877-78 Osmanlı – Rus Savaşı'ndan dolayı Afganistan ve Hindistan Müslümanları Rusya'ya karşı cihat ilen etmişlerdir⁴¹. Hindistan'da Osmanlı Devleti'ne bir yarım kampanyası düzenlenmiş, toplanan paralar İstanbul'a gönderilmiştir⁴².

27 Ocak 1888'de yazılan bir yazıdan anladığımıza göre Osmanlı Devleti'nden Hindistan'a çok sayıda hayvan ihracı söz konusudur. Bu ihracatın engellenmesi için verilen bir dilekçeye, hükümet olumlu cevap vermemiştir⁴³.

³⁰ Özcan, agm, s. 83.

³¹ Telgraf hattı ile ilgili olarak Osmanlı Arşivlerinde onlarca belge bulunmaktadır: Bazıları şunlardır: BOA.A.}DVN.NMH.11.8; BOA.A.}DVN.NMH.11.9; BOA.A.}DVN.NMH.11.14; BOA.A.}DVN.NMH.12.9; BOA.A.}DVN.NMH.14.13, ...

³² BOA.HR.İD.1675.8.

³³ BOA. A.}MKT.MHM.356.4.; BOA. A.}MKT.MHM.575.16; A.}MKT.MHM. 586.18.

³⁴ Özcan, agm, s. 83.

³⁵ BOA. HR.SFR.3... 195.15; BOA. HR.SFR.3...195.16

³⁶ BOA. A.}MKT.MHM.452.23.

³⁷ BOA. A.}MKT.MHM.453.23.

³⁸ BOA. A.}MKT.MHM.454.75.

³⁹ BOA. A.}MKT.MHM.396.22.

⁴⁰ BOA. İ..HR..272.16447.

⁴¹ BOA. Y..PRK.HR..1.16.

⁴² BOA. HR.SYS..1234.67; Y..PRK.HR..1.23.

⁴³ BOA. A.}MKT.MHM.495.73.

İkinci Abdülhamid'in, Müslümanların da desteğini alarak Hicaz demiryolunu inşa ettirmesi, Hindistan'da da büyük heyecan uyandırmıştır. Hicaz'a yapılan demiryolu için Hindistan'ın Lahor şehrinde ve başka şehirlerde yardım toplanarak İstanbul'a gönderilmiştir⁴⁴.

Hindistanlı Müslümanlar, Hindistanlı Müslümanların eğitimi için Hindistan'da bir Osmanlı okulu açılmasını istemişlerdir⁴⁵.

1897'de Girit Müslümanlarına ulaştırmak için Hindistan'da yardım kampanyası düzenlenmiş, toplanan yardımlar İstanbul'a gönderilmiştir⁴⁶.

Hindistanlı Müslümanlar, 1897 Yunan Savaşı ve Hicaz demiryolunun inşası sırasında büyük meblağlarda yardım gönderilmiştir. 7 Ağustos 1909'da Osmanlı Devleti, Hicaz Demiryolu için yardım gönderen Hintlilere madalyalar ve çeşitli ödüller göndermiştir⁴⁷.

II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi üzerine Hindistan'da büyük bir şaşkınlık yaşanmış ve Müslümanlar bir süre bu gelişmeleri kabul etmediklerini açıklamışlardır. Hindistanlı Müslümanlar, Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasında yine Osmanlı Devleti için yardım toplamışlar, protesto etmek için gösteriler yapılmıştır⁴⁸.

1897 yılında Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'ı yenmesi üzerine, Bombay'da bütün camiler aydınlatılmış. Osmanlı'nın zaferi büyük bir coşkuyla karşılanmıştır⁴⁹.

8 Eylül 1900'de keleme alınan bir belgeden Trabzon vilayetinde Hindistan'daki felaketzedeler için yardım toplandığı anlatılmaktadır⁵⁰. Ayrıca Osmanlı Devleti de Hindistan'daki felaketzedelere 5000 lira ve bir miktar zahire göndermiştir⁵¹.

1904'te Hindistan'da deprem olmuş, Osmanlı Padişahı Hindistan'a yardım göndermiştir⁵².

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan bir belgeden anlaşıldığına göre 24 Ocak 1908'de Hindistan ile Osmanlı Devleti arasında düzenli posta hizmetleri başlamıştır⁵³.

İtalyanların Trablusgarp'a saldırması Hindistanlı Müslümanlarda şaşkınlık yaratmıştır. Hindistan'da Osmanlı'ya yardım için yeni gruplar oluşturulmuştur. Hindistan Müslümanları olayları çözmesi için İngiltere'ye müracaat etmiş, İngilizlerin umursamaz tavrı ve hatta İtalyanlara yardımcı olma durumları Hindistan'daki İngiliz nüfuzunu oldukça sarsmıştır⁵⁴.

Hindistan Müslümanları, son Müslüman devlet için elinden geldikince çırpınıyor ve ciddi miktarda yardım topluyordu. Bu yardımların bir kısmı İngiltere'deki bankalara, oradan Osmanlı Bankası'na aktarılmaktaydı⁵⁵. Bir kısmı da direk Osmanlı Bankası'na gönderilmekteydi⁵⁶. Fakat her iki halde de para Londra'dan havale edilmekteydi. Yardım kampanyaları ağırlıklı olarak Hindistan Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından düzenlenmekteydi⁵⁷. Bu paraların bir kısmı da Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne⁵⁸ ve bir kısmı da paranın Donanma-yı Osmanî Cemiyeti'ne gelmiştir⁵⁹.

Balkan Savaşları sırasında yaralıları tedavi için Hindistan Kızılay'ı 24 kişilik bir ekip göndermiştir. Bu ekip Osmanlı Devleti yöneticileri ile yakın ilişki kumuş, Osmanlı-Hindistan

⁴⁴ BOA. HR.TO..541.40.

⁴⁵ BOA. Y..PRK.EŞA. 9.32.

⁴⁶ BOA.HR.TH..200.100; BOA.HR.TH..202.15; BOA. HR.TH..203.25.

⁴⁷ BOA. BEO.3645.273328

⁴⁸ Özcan, agm, s. 84.

⁴⁹ Salim Cöhçe, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyum Bildirileri*, Ankara 2002, s.129.

⁵⁰ BOA. BEO.1546.115929

⁵¹ BOA.BEO.1549.116108; BEO.1584.118796; BOA.BEO.1782.133597

⁵² BOA:HR.SFR.3...545.17.

⁵³ BOA. HR.HMŞ.İŞO.62.45

⁵⁴ BOA.BEO.4125.67.31.

⁵⁵ BOA. BEO.4121.309053.

⁵⁶ BOA.BEO.4125.309317.

⁵⁷ BOA. BEO.4125.309338.

⁵⁸ BOA.BEO.4149.311168.

⁵⁹ BOA. DH.EUM.THR.80.66.

ilişkilerini güçlendirmiştir. 27 Nisan 1914 tarihli bir yazıdan anlaşıldığına göre bu ekipte çalışan doktorlardan Mehmed Nazarül-Hak Lağan'a Mecidi Nişanı verilmesi kararlaştırılmıştır⁶⁰.

Balkan Savaşları sırasında Hindistan Müslümanları Osmanlı Devleti'ne göndermek için önemli yardım kampanyalar düzenlemişlerdir. 4 Kasım 1912'de kaleme alınan bir belgeden İngilizlerin bu kampanyaya engel olmaya çalıştığı anlaşılmaktadır⁶¹. Bu arada Hindistanlı Müslümanlar Balkan Savaşı'nın önlenmesi için İngiltere'ye baskı yaparlar. Ayrıca Hindistan'da Bombay şehrinde ve daha başka yerlerde mitingler düzenlerler⁶².

5 Kasım 1912'de Hindistan Hükümeti'nin Osmanlı Devleti'ne borç vermek isteyen Müslümanlara izin verdiği anlaşılmaktadır⁶³.

I. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti iyice zayıflamıştı. Hindistan Müslümanları yoğun bir kampanya ile İngilizlere savaş sırasında verdikleri teminatları yerine getirmeleri hususunda baskı yapmaya başladılar. Bu çerçevede oluşturulan *Hindistan Hilafet Hareketi*, Hindu ve Müslüman bütün Hintlilerin katılımıyla büyük bir milli dava halini almıştır. Hindistan Müslümanları Sevr sonrasında Anadolu'da başlayan Milli Mücadele'ye ciddi manada özellikle mali destek sağlamışlardır⁶⁴.

Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'nin yıkılacağını anlayınca Mukaddes toprakları gayrimüslimlerin saldırılarından korumak için arayışlara girmişlerdir. Mukaddes toprakları korumak amacıyla "*Encümen-i Huddam-ı Kabe*" cemiyeti kurmuşlardır. Kısa sürede cemiyetin üye sayısı yirmi bine kadar çıkmıştır. Bu sadece dini cemiyet değil, Osmanlı Devleti'ne yardım da bu toplum örgütü tarafından sürdürülmüştür.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye yapılan haksızlıklar ve Türk topraklarının işgal edilmesi, Hindistan Müslümanları derinden etkilemiştir. Onlar, tereddütsüz Türk milletinin yanında olduklarını ulusal ve uluslararası toplantılarda yüksek sesle dile getirmişlerdir.

20 Ocak 1919 tarihinde Times Gazetesi'ne gönderilen mektupta, Hindistan Milli Kongresi'nin Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve ayrıştırılmaması üzerinde durduğu görülmektedir. 22 Mart 1919 tarihinde, Daily Telgraph Gazetesi'nde, İngiltere'de bulunan Hintli Müslüman liderlerin İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na sundukları muhtıra, Türkiye'nin taksimine karşı çıkmışlar ve Türkiye'nin itibarının korunması üzerinde durmuşlardır⁶⁵.

Muhammed Şevkat Ali, 30 Nisan 1919 tarihinde Hindistan Genel Valisi'ne 7 maddelik bir öneri sunarak, Osmanlı Devleti'nin daha güçlü kalmasını istemiştir⁶⁶.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline Hindistan halkı ciddi anlamda tepki göstermiştir. Gandhi, Türk-Müslüman davasının kendisi için çok önemli olduğunu ilan etmiştir. 24 Kasım 1919 tarihinde Delhi'de toplanan *Bütün Hindistan Hilafet Konferansı*'nda, Türk meselesi memnurluk verecek şekilde çözülmezse, İngiliz-Hint işbirliğinin zarar göreceği ilan edilmiş ve İngiliz mallarının boykot edilmesi kararı alınmıştır⁶⁷.

27 Aralık 1919 tarihinde düzenlenen Amritsar Konferansı'nda Gandhi, Türkler ile yapılacak barış antlaşmasının tatminkâr bir yapıda olmaması durumunda hilafet hareketini yöneteceğini duyurmuştur. 31 Aralık 1919 tarihinde düzenlenen Gandhi ve Muhammed Cinnah'ın katıldığı Konferansta ise İngiltere ve ABD'ye bir heyet gönderme kararı alınmıştır⁶⁸. Osmanlı Devleti'nin çetin günler geçirdiği 1920'li yıllarda İngilizlerin idaresinde olmasına rağmen Hindistanlılar daima Türklerin yanında olmuşlardır.

⁶⁰ BOA. MV.234.170.

⁶¹ BOA. BEO.4108.308060

⁶² BOA: HR.SFR.3...730.36; HR.SFR.3...730.54.

⁶³ BOA. BEO.4109.308110.

⁶⁴ Özcan, agm, s. 84.

⁶⁵ Mustafa Keskin, *Hindistan Müslümanlarının Milli Mücadele'de Türkiye'ye Yardımları (1919-1923)*, Kayseri 1991, s.55-57.Duman agm, 392.

⁶⁶ Salim Cöhçe, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", s.161.

⁶⁷ Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, C.III, s.539.

⁶⁸ Salim Cöhçe "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", s.164-165.

Bu arada İngiliz yönetiminden sıkıntı çeken bir bazı Hintliler, Osmanlı vatandaşlığına geçmişlerdir. Örnek: Ali Muhammed oğlu Abdulkerim 28 Ekim 1920 tarihinde⁶⁹ ve Mehmet Oğlu Şükrü 12 Aralık 1920 tarihinde Hindistan vatandaşı iken alınan karar gereğince Osmanlı vatandaşlığına kabul edilmiştir⁷⁰. Konya’da bulunan Hacı Abdullah’a ise Hazine-i Evkaf muhtacın tertibinden aylık verilmesi kararlaştırılmıştır⁷¹.

3.Atatürk Dönemi Türk-Hint İlişkileri

19 Kasım 1920’de Ağahan ve Emir Ali’nin içinde bulunduğu 23 kişi, Milletler Cemiyetinde, Sevr Antlaşması’nın maddelerinin istemişlerdir. Şubat 1921 tarihinde Lucknow Hilafet Konferansı’nda, Türkiye’de yapılan milli mücadelenin desteklenmesi kararı alınmıştır. 8 Temmuz 1921’de Karaçi’de toplanan hilafet konferansında, Büyük Millet Meclisi’nin ve Mustafa Kemal Paşa’nın milli mücadeledeki gösterdiği gayreti hayranlıkla andıklarını dile getirmişlerdir⁷².

8 Mart 1922 tarihli kararnameden anlaşıldığına göre, İngiliz ordusuna mensup Hindistanlı Müslümanların Elazığ’a geldikleri ve Ankara’ya gelmek istedikleri, ancak bunun uygun olmadığı anlaşılmaktadır⁷³.

Hindistan Müslümanları Anadolu’da verilen milli mücadeleyi maddi ve manevi olarak desteklemiştir. Hindistan Büyükelçiliği verilerine göre Kurtuluş Savaşı yıllarında ve sonrasında Hint Müslümanları Türkiye’ye 106.400 İngiliz Sterlini tutarında para yardımında bulunmuştur⁷⁴.

Hindistan Müslümanları Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasını olumlu bulmuşlardır. Hatta bu durumun bütün İslam alemine örnek olması gerektiğini belirtmişlerdir. Fakat halifeliğin 1924 yılında kaldırılmasında Hindistan Müslümanları şaşkınlık yaşamıştır. Halifeliğin kaldırılması, başlangıçta Hindistan’da Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı derin bir nefret uyandırmıştır. Daha sonraki süreçte Atatürk’ün kurduğu modern laik devlet sistemi Hindistan tarafından da benimsenmiştir⁷⁵.

Atatürk döneminde Rauf Orbay, Hindistan’a giderek Türkiye-Hindistan ilişkilerinin geliştirmek için konferanslar vermiş ve çalışmalarda bulunmuştur⁷⁶.

Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra Hindistan Türkiye Cumhuriyeti arasında ticari ilişki kurulmuştur. 12 Ekim 1924 tarihinde Hindistan’dan Türkiye’ye pamuk almak için bir heyet Adana’ya gelmiştir. Bu heyette İngiltere’nin Sömürgeler ve Hindistan eski bakanı da yer almıştır. Heyet Türkiye’den oldukça memnun ayrılmıştır⁷⁷.

Kurtuluş Savaşında şehit olanların dul ve yetimlerine dağıtılmak üzere 1927 ve 1929 yıllarında Hindistan Madras’ta Türkiye Dul ve Yetimlerine yardım toplanmıştır. Bu yardım Komite Başkanı Cemal Mehmet Sahip Efendi tarafından Mustafa Kemal Paşa’nın adına Türkiye’ye gönderilmiştir. Bu yardımlar Türkiye’de 8 ilde dağıtılmıştır⁷⁸.

Hindistan halkı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunu yakından takip etmiştir.

Hindistan halkı, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan modern laik devlet felsefesini uygun bulmuşlardır. Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini ve Mustafa Kemal Atatürk’ün dinamik şahsiyeti, Hint Müslümanlarının özgürlük hareketine örnek olmuştur.

4.Atatürk Sonrası Türk-Hint İlişkileri

⁶⁹ BCA, 030.18.01.01.1.17.11.

⁷⁰ BCA, 030.18.01.01.2.22.10.

⁷¹ BCA. 30-18-1-1 / 1-8-2.

⁷² Duman, agm, s. 393.

⁷³ BCA, 030.18.01.01.4.51.14.

⁷⁴ Sertel, agm, s. 292-293.

⁷⁵ Sertel, agm, s. 292-293, Özcan, agm, s. 84.

⁷⁶ Sertel, agm, s. 292-293.

⁷⁷ BCA, 030.10.00.00.172.193.4.

⁷⁸ BCA 030.10.00.00.198.356; BCA.30-10-0-0 / 198-356-1

1940 yılında Türkiye’de Niğde, Yozgat ve Kayseri çevresinde deprem meydana gelmiştir. Deprem felaketi sonrası Hindistan hükümeti tarafından depremzedelere 1000 çadır gönderilmiştir⁷⁹.

Türkiye, 15 Ağustos 1947 tarihinde bağımsızlığını kazanan Hindistan’ı hemen tanımış ve iki ülke arasında diplomatik ilişki kurulmuştur.

Hindistan’ın 1947 yılında bağımsızlığına kavuşmasından sonra Türkiye ile diplomatik ilişkileri de gelişmeye başlamıştır. 2 Mart 1948’de Hindistan Hükümeti Dewan Chaman Lall’i Türkiye’deki ilk Hindistan elçisi olarak atamıştır. Türkiye’nin Hindistan Büyükelçiliği ise 8 Temmuz 1948’de faaliyete başlamıştır⁸⁰.

13 Haziran 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile *Türk-Hindistan Kültür Derneği* kurulmuştur.

14 Kasım 1950 tarihinde Hindistan Başbakanı Javaharlal Nehru, Türk çocuklarına hediye olsun diye bir fil bağışlamıştır⁸¹. 4 yaşındaki yavru fil Mohini, 25 Aralık 1950 tarihinde Türkiye’ye getirilmiştir. Mohini, ziyaretçileri için Ankara hayvanat bahçesine yerleştirilmiştir⁸².

Türkiye’nin Hindistan’dan en fazla ithal ettiği ürünler jüt, kanaviçe ve çay olmuştur. Türkiye, Demokrat Parti döneminde iç piyasadaki üretim talebi karşılamadığından dolayı Hindistan’dan yüklü miktarda çay satın almıştır. Tekel 17 Temmuz 1950’de Hindistan’dan satın alınan 43 ton çayı Türkiye’ye getirmiştir⁸³.

1950’li yıllarda Türkiye, Hindistan’dan Jüt, Kanaviçe, çuval, şal satın almıştır⁸⁴. Bu yıllarda Hindistan Türkiye’ye pamuk, Hindistan kumaşları, ilaç malzemesi, Hindistan cevizi, ip, halat, mensucat, halı ve ziynet eşyası satmıştır⁸⁵.

Türkiye ile Hindistan arasında 29 Haziran 1951’de kültür anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma, Hindistan’ın yabancı bir devletle imzaladığı ilk kültür anlaşması ve Türkiye ile Hindistan arasındaki ilk uluslararası belge olma özelliklerine de sahiptir. Bu kültür anlaşması kapsamında Hindistan Eğitim Bakanı Mevlana Azad ve beraberindeki heyet önce Konya’da, sonra da İstanbul’da temaslarda bulunmuştur⁸⁶.

Aynı yıl 14 Aralık 1951’de Türkiye ile Hindistan arasında bir dostluk anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur⁸⁷.

1951’de Türkiye ile Hindistan arasında yeni bir ticaret anlaşması yapılmıştır. Anlaşmaya göre Hindistan Türkiye’ye jüt, Türkiye Hindistan’a uzun saplı pamuk satmıştır⁸⁸.

Türkiye Cumhuriyeti, 1952’de Kalküta’da bir ticaret ataşeliği kurmuştur. Ateşelik, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur⁸⁹.

Soğuk Savaş döneminde Türkiye Cumhuriyeti, batı ülkeleri ile hareket etmiş, NATO içerisinde yer almıştır. Hindistan ise Bağlantısızlar Hareketi’nin önemli ülkelerinden birisidir. İki ülke ilişkileri bu yüzden kısmen olumsuz seyretmiştir.

Soğuk Savaş Dönemi’nde Türkiye-Hindistan ilişkilerini soğutan diğer unsur da Pakistan meselesidir. Türkiye, daima Pakistan’ın yanında yer almış, bu durum Türkiye-Hindistan ikili ilişkilerini olumsuz etkilemiştir.

Demokrat Parti Dönemi’nde iki ülke ilişkileri kısmen iyileşmiştir. Türk Parlamento heyeti, Hindistan Parlamentosu’nun davetlisi olarak 7 Mart 1953’te Hindistan’a gitmiştir. Heyet, 15 Mart

⁷⁹ BCA.30-10-0-0 / 119-845-2

⁸⁰ Sertel,agm, 293.

⁸¹ BOA: 30-1-0-0 / 10-60-7.

⁸² Sertel,agm, 298.

⁸³ Sertel,agm, 300.

⁸⁴ Sertel,agm, 300-301

⁸⁵ Sertel,agm, s.301

⁸⁶ Sertel,agm, s.298.

⁸⁷ Sertel,agm, s.299

⁸⁸ Sertel,agm, s.301.

⁸⁹ Sertel,agm, s.301.

1953'te Mahatma Gandhi'nin kabrini ziyaret etmiş, bir gün sonra Hindistan Başbakanı Nehru tarafından kabul edilmiştir⁹⁰.

2 Kasım 1954'te Hindistan milletvekillerinden oluşan 14 kişilik bir heyet TBMM'nin daveti üzerine Türkiye'yi ziyaret etmiş, çeşitli illerde temaslarda bulunmuşlardır⁹¹.

Endonezya'nın Bandung kentinde 18-24 Nisan 1955'te Bağlantısız Ülkeler toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıya Türkiye adına katılan Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu ve Hindistan Başbakanı Nehru birer konuşma yapmıştır. Konuşmalara bağlı olarak iki ülke ilişkileri gerilmiş, bu gerginlik ve olumsuzluk yıllarca sürmüştür⁹².

Hindistan vatandaşı Manilal Patel, 16 Kasım 1955 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Genel Türk Tarihi kürsüsünde Hintçe ders vermek üzere görevlendirilmiştir⁹³.

Başbakan Adnan Menderes 1 Mayıs 1958'de Hindistan'a bir gezi düzenlemiştir. Hindistan gezisi sırasında Menderes, Başbakan Nehru ve Cumhurbaşkanı Rajendra Prasat ile görüşmüştür. Ayrıca Hindistan Parlamentosu'nu da ziyaret etmiştir. Menderes'in ziyareti ile iki ülke ilişkilerini kısmen iyi yöne yöneltmiştir⁹⁴.

Menderes'in ziyaretinden iki yıl sonra Hindistan Başbakanı Nehru da Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru, Türkiye'de önemli önemli temaslarda bulunmuştur⁹⁵.

Ankara'daki Hindistan Büyükelçiliği için Türkiye Cumhuriyeti hükümeti yardımlarda bulunmuştur. Hindistan Başbakanı 18.04.1962'de Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup göndererek teşekkür etmiştir⁹⁶.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Hindistan'da Yeni Delhi, Mumbai ve Haydarabad başkonsoloslukları faaliyet göstermektedir.

Türkiye ile Hindistan arasındaki ikili ilişkiler son yıllarda karşılıklı ziyaretlerle gelişmektedir.

11 Nisan 2003'de Ege Serbest Ticaret Bölgesi'nde bir "Hindistan Ticaret Günü" organize edilmiştir. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği'nden bir heyet Nisan'da Hindistan'ı ziyaret etmiş ve Hintli tur operatörlerinin iade-i ziyareti Ekim 2003'de gerçekleşmiştir. Türkiye "Partner Ülke" olarak Kasım 2003'de Yeni Delhi'deki Hindistan Uluslararası Ticaret Fuarı'na katılmıştır. Yüksek düzeydeki tüm ziyaretler ve görüşmeler olumlu sonuçlar vermiştir⁹⁷.

Hindistan Türkiye arasındaki ticaret olumlu yöndedir. 2001'deki ihracat rakamlarına göre %59 artış gösteren 2002 rakamları 564 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2003'ün ilk 10 ayında ise rakamlar 584 milyon dolara yükselmiştir. Başbakan PM Vajpayee, ziyareti sırasında 2005 yılı itibarıyla 1 milyar dolar karşılıklı ticaret hacmine ulaşmak istediklerini dile getirmiştir⁹⁸.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Kasım 2008'de Hindistan'a resmi ziyaret gerçekleştirmiştir.

11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Şubat 2010'da Hindistan'a resmi ziyarette bulunmuşlardır.

Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Bakanlığı döneminde Mayıs 2011'de İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Dördüncü Konferansı'na hazırlık maksadıyla 18-19 Şubat 2011 tarihlerinde Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleştirilen "Güney-Güney İşbirliğinin En Az Gelişmiş Ülkeler İçin Olumlu Katkıya Dönüştürülmesi" başlıklı toplantıya katılmak üzere Yeni Delhi'yi ziyaret etmiştir⁹⁹.

⁹⁰ Sertel,agm, s.293.

⁹¹ Sertel,agm, s.294-295.

⁹² Sertel,agm, s.295-296.

⁹³ 88BCA 030.18.01.02.141.98.4. ; Sertel,agm, 299.

⁹⁴ Sertel,agm, s.296.

⁹⁵ Sertel,agm,s. 296.

⁹⁶ BCA. 30-1-0-0 / 7-42-2.

⁹⁷ <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/998/hindistan - turkiye ticari iliskileri> (erişim: 12.09.2018).

⁹⁸ <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/998/hindistan - turkiye ticari iliskileri> (erişim: 12.09.2018).

⁹⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hindistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim: 12.09.2018).

Hindistan Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Eyaletler Meclisi Başkanı M. Hamid Ansari, Sayın TBMM Başkanının daveti üzerine 10-15 Ekim 2011 tarihlerinde Türkiye'ye resmi ziyaret gerçekleştirmiştir.

Hindistan Dışişleri Bakanı Salman Khurshid de 20-22 Temmuz 2013 tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Dışişleri Bakanı Khurshid'in ziyareti, Hindistan'dan ülkemize 10 yıl aradan sonra bu düzeyde yapılan ilk ziyaret olmuştur.

Hindistan Cumhurbaşkanı Pranab Mukherjee'nin 5-7 Ekim 2013 tarihlerinde TC Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün daveti üzerine Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret, Hindistan'dan Türkiye'ye 15 yıl aradan sonra bu düzeyde yapılan ilk ziyaretir¹⁰⁰.

15-16 Ocak 2015 tarihlerinde Hindistan Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj Türkiye'ye bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir.

Hindistan'dan Türkiye'ye son yapılan üst düzey ziyaret 15-16 Kasım 2015 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen G-20 Zirvesi'ne katılan Hindistan Başbakanı Narendra Modi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, 18-19 Ağustos 2016 tarihlerinde Hindistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş, bu vesileyle "Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile Hindistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Arasında Yol Haritası" kabul edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, 30 Nisan – 1 Mayıs 2017 tarihlerinde Hindistan'a resmi ziyaret gerçekleştirmiştir.

2017 yılı itibarıyla Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı 759 milyon dolardır. İthalatı ise 6.2 milyar dolardır. Bu dış ticaret açısından çok büyük bir açıktır¹⁰¹.

Sonuç

Asya'nın iki köklü milleti Türk ve Hint ilişkileri çok eskilere dayanmaktadır. İki milletin komşu olması münasebeti ile pek çok bakımdan etkileşim söz konusu olmuştur.

Bazı Türk boyları Köktürkler ve Uygurlar Dönemi'nde Budizm'i kabul etmişlerdir. Bu dil ve kültür etkileşimini beraberinde getirmiştir. Etkileşimin sonucu olarak Uygur Dönemi'nde *Soğd alfabesi* kullanılmıştır.

Türkler, 1000'li yıllarda itibaren Hindistan'a seferler düzenlemiş, bu coğrafyada kalıcı hale gelmişlerdir. Türklerin uzun süre Hindistan'da kalması ve burada hüküm sürmesi; Hint toplumunu pek çok bakımdan etkilemiştir.

Türkçenin Hindistan'da kullanılmasıyla bir *Urdu dili / Ordu dili* ortaya çıkmıştır. *Urdu dili / Ordu dili* Pakistan'ın ki resmi dilinden biridir. Hindistanda da bazı bölgelerde resmi dildir. Dolayısıyla Hindistan'da toplum hayatının her alanında Türkçeyi ve Türk kültürünün etkisini günümüzde de görebilmek mümkündür.

Osmanlı Dönemi'nde başlangıçta Hindistan ilişkileri pek gelişmemiştir. Bununla birlikte kültürel ilişki devam etmiştir. Türk şiirinde uygulanan *Sebk-i Hindi*, Hint kültürü ile iletişim sonucu Osmanlı coğrafyasına gelmiştir.

Yavuz Sultan Selim'in Halifeliği üzerine alması ile Hindistan Müslümanları yönünü Osmanlı Devleti'ne dönmüştür.

Osmanlı Dönemi'nin sonlarına doğru Hindistan'ın Avrupa ülkeleri tarafından sömürülmesi, Osmanlı-Hindistan ilişkilerinin gelişmesini daima engellemiştir.

İngilizler Hindistan'ı sömürge haline getirdikten sonra İngiltere – Hindistan arasında bir telgraf hattı çekmişlerdir. Hattın büyük bir kısmı Osmanlı topraklarından geçtiği için Hindistan-İngiltere ve Osmanlı yetkilileri defalarca görüşmüş, ortak çalışmışlardır.

İngilizler Hindistan'ı sömürge haline getirdikten sonra Üsküdar – Hindistan arasında bir demiryolu hattı kurmak için çalışmalar yapılmıştır.

¹⁰⁰ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hindistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim: 12.09.2018).

¹⁰¹ http://www.tim.org.tr/files/downloads/ihracat/Ulke_Masalari/ulke_bilgi_notu/Hindistan_ulke_bilgi_notu.pdf (erişim: 12.09.2018).

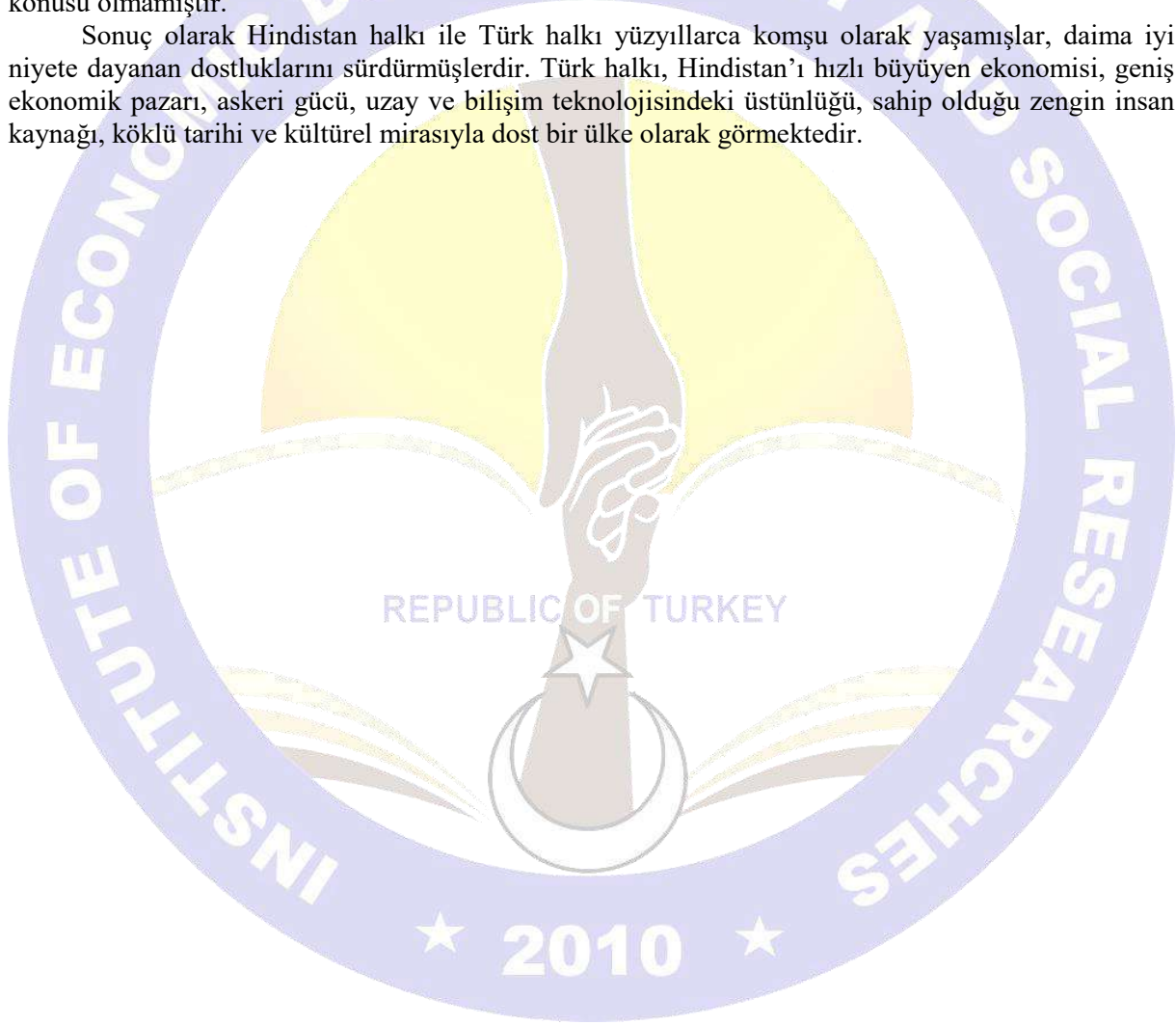
Sultan II. Abdülhamid döneminde Hindistan Müslümanları Hilafet ile Osmanlının Kutsal Yerlerin koruyucuları olmaları sebebiyle, Osmanlı Devleti ile yakından ilgilenmiştir. Osmanlı Devleti'ni zor duruma düştüğü her an, yardım toplayıp ulaştırmışlardır.

Hindistan Müslümanlarının Osmanlılara özel ilgileri vardı. Çünkü, onların İslam'a girmeleri Türkler vasıtasıyla olmuştu, Mukaddes Yerler Osmanlı'ya aitti ve dünyadaki tek güçlü Müslüman devlet Osmanlı Devleti idi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin varlığı Hindistan Müslümanlarının dini-milli gurur ve haysiyetleri için adeta vazgeçilmez konumda idi.

Hindistan halkı Balkan Savaşları'nda ve Kurtuluş Savaşı sırasında Türkiye'ye yardım yapmak için yardım kampanyaları düzenlemiş, ciddi anlamda yardımda bulunmuştur.

Atatürk Dönemi'nde Hindistan ilişkileri iyi niyete dayalı ve olumludur. Daha sonraki Soğu Savaş Dönemi'nde Türkiye ve Hindistan'ın farklı bloklarda yer alması ilişkileri soğutmuştur. Ayrıca Türkiye'nin Pakistan'ı desteklemesi ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Ancak asla bir kutuplaşma söz konusu olmamıştır.

Sonuç olarak Hindistan halkı ile Türk halkı yüzyıllarca komşu olarak yaşamışlar, daima iyi niyete dayanan dostluklarını sürdürmüşlerdir. Türk halkı, Hindistan'ı hızlı büyüyen ekonomisi, geniş ekonomik pazarı, askeri gücü, uzay ve bilişim teknolojisindeki üstünlüğü, sahip olduğu zengin insan kaynağı, köklü tarihi ve kültürel mirasıyla dost bir ülke olarak görmektedir.

EDUCATION THROUGH THEATRE: HOW THE CHILDREN DESERVE

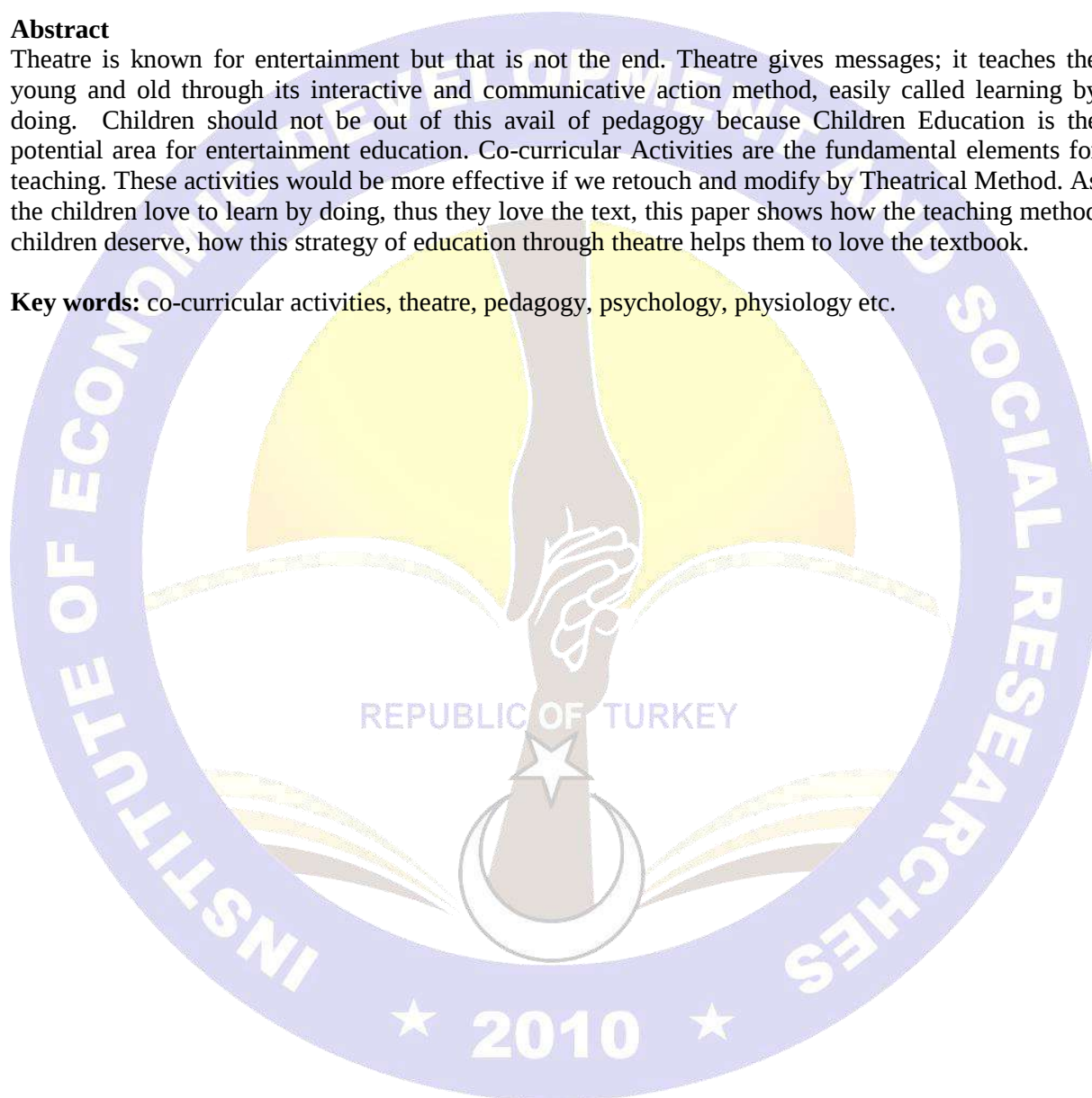
DIDAR MUHAMMAD*

Scholar, Indian Council for Cultural Relations
Department of Performing Arts (Theatre)
Bangalore University, 560056
Email: ddrmd.bd@gmail.com

Abstract

Theatre is known for entertainment but that is not the end. Theatre gives messages; it teaches the young and old through its interactive and communicative action method, easily called learning by doing. Children should not be out of this avail of pedagogy because Children Education is the potential area for entertainment education. Co-curricular Activities are the fundamental elements for teaching. These activities would be more effective if we retouch and modify by Theatrical Method. As the children love to learn by doing, thus they love the text, this paper shows how the teaching method children deserve, how this strategy of education through theatre helps them to love the textbook.

Key words: co-curricular activities, theatre, pedagogy, psychology, physiology etc.

* **About Didar Muhammad:** A PG Scholar of Indian Council for Cultural Relations (ICCR), recently completed his Master of Performing Arts (MPA) Degree in Theatre Arts at Bangalore University, holds another M. A Degree in Bengali Language and Literature from Jahangirnagar University, Dhaka; and also a writer, poet, theatre activist and lecturer in Bangladesh. His full name is 'Mohammad Didarul Islam'.

**THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN MODERN AGE THAT WAS PLANNED IN
GLOBALIST STRATEGY****Res. Assist. Recep Kutluay KESKIN**

Mustafa Kemal University
Communication Faculty 31001 Hatay Turkey
recepkutluaykeskin@gmail.com

Prof. Dr. Sedat CERECI

Mustafa Kemal University
Communication Faculty 31001 Hatay Turkey
s.cereci@gmail.com

Abstract

The world's life has been carefully planned for the last 2 centuries. High technology developed and the life was set on technology. The possibilities provided by technology have made people's lives easier and make them happy. The world is surrounded by electromagnetic networks and countless messages were sent to people every day. Social media is the most attractive tool in the hyper-modern era and nearly half of the world uses social media. Social media provides people communication, sharing and entertainment opportunities. It is possible to find ego satisfaction in social media that is not found in real life. Social media provides a virtually high ego satisfaction. People sometimes use social media to communicate but they often turn to social media to spend time or enjoy. The problem is social media that is used much and causes spending much time and prevent to think and prevent to communicate each other among people in modern age. Social media are the most common and the most popular and the most attractive instruments which convey numerous interesting messages and enjoyable visual sharings and take people to a fantastic world from the real world and real people in modern age. This study handles the character of social media and investigates why people use social media much and what is the interest of social media with contemporary conditions and evaluates role of social media in modern life and emphasizes that social media are the main instruments of globalism and modern sovereignty strategy. Modern age is the age of technological facilities and technology has sovereignty on people in the world. People plan their lives due to technology and they mostly left traditional culture and began to live in popular culture with technology in the last century. The world and culture naturally changed due to technological development and people preferred to work less and to consume much. People began to spend all their time with technology and mostly left humanistic relations or intellectual actions. Modern age made people tired and presented people more colorful and funny facilities and popular culture placed consumption instead of production, even intellectual creation. The modern age is not only an economical plan but a political strategy that contains to control and to conduct all people in the world. Traditional tools and approaches changed when traditional age ended and people began to consume much to communicate less. Numerous people use social media in modern age and most of people do not need to communicate face to face. Many people do not meet with their relatives or with their friends. Popular culture taught people individual life and modern age presented people individual technologies. Social media are one of the most popular instruments of modern age and many people solve the need for communication via social media. Popular culture has very attractive marketing methods via social media because of technology. Popular culture is the style of modern age and the trap of the globalist strategy. The aim of the globalist strategy is to have a sovereignty via markets and products.

Key Words: Social media, modern age, sovereignty strategy, contemporary conditions, popular culture.

Özet

Son 2 yüzyıldır dünyadaki yaşam özenli bir biçimde planlanmıştır. Yüksek bir teknoloji geliştirilmiş, yaşam teknoloji temeli üzerine kurulmuştur. Teknolojinin sağladığı olanaklar insanların yaşamını kolaylaştırmış ve onları mutlu etmiştir. Dünya elektromanyetik ağlarla sarılmış, insanlara her gün sayısız ileti aktarılmıştır. Sosyal medya hipermodern çağın en çekici araçlarıdır ve dünyanın yaklaşık yarısı sosyal medya kullanmaktadır. Sosyal medya insanlara iletişim, paylaşım ve eğlence olanakları sağlamaktadır. İnsanlar bazen haberleşmek için sosyal medya kullanmaktadır, ancak sıklıkla da zaman geçirmek veya beğenilmek için sosyal medyaya yönelmektedir. Gerçek yaşamda bulunmayan ego tatminini sosyal medyada bulmak olasıdır. Sosyal medya sanal olarak yüksek bir ego tatmini sağlamaktadır. İnsanlar arasında yaygın olarak kullanılan, başında çok zaman harcanan, düşünmeyi ve insanlar arasındaki iletişimi azaltan sosyal medya modern çağın sorunudur. Sayısız ilginç iletler, eğlenceli görsel paylaşımları insanlara aktaran ve insanları gerçek dünyadan alıp fantastik bir dünyaya götüren sosyal medya en yaygın ve popüler araçlardır. Bu çalışma, sosyal medyanın karakterini ele almakta, insanların sosyal medyayı neden çok kullandığını ve sosyal medyanın çağdaş koşullarla ilgisini araştırmakta, modern yaşamda sosyal medyanın rolünü değerlendirmekte ve sosyal medyanın, küreselleşmenin ve modern egemenliğin ana araçlarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Modern çağ, teknolojik olanakların çağıdır ve teknoloji dünyadaki insanlar üzerinde egemenlik kurmuştur. İnsanlar yaşamlarını teknoloji ile planlamaktadır. İnsanlar çoğunlukla geleneksel kültürden uzaklaşmış ve son yüzyılda teknolojiyle birlikte popüler kültürle yaşamaya başlamışlardır. Dünya ve kültür, teknolojiye bağlı olarak değişmiş ve insanlar daha az çalışıp fazla tüketmeyi tercih etmişlerdir. İnsanlar bütün zamanlarını teknolojiyle geçirmeye başlamışlar ve çoğunlukla insancıl ilişkilerden veya entelektüel eylemlerden uzaklaşmışlardır. Modern çağ insanları yorgun düşürmüş ve insanlara daha renkli ve eğlenceli olanaklar sunmuş ve popüler kültür, üretim yerine tüketimi yerleştirmiştir. Modern çağ sadece ekonomik bir plan değil, aynı zamanda dünyadaki tüm insanları kontrol etmek ve yönlendirmek için geliştirilmiş politik bir stratejidir. Geleneksel yöntemler ve yaklaşımlar, geleneksel çağın sona ermesiyle bitmiş ve insanlar daha az iletişim kurarak, çok fazla tüketim yapmaya başladıklarında değişmiştir. Modern çağda birçok insan sosyal medyayı kullanmakta ve insanların çoğu artık yüz yüze iletişim kurmamaktadır. Birçok kişi artık akrabalarıyla ya da arkadaşlarıyla bir araya gelmemektedir. Popüler kültür insana bireysel yaşamı ve modern çağı öğretmiş, kişisel teknolojiler sunmuştur. Bu yolla iletişim ihtiyacını çözmektedir. Popüler kültür, teknolojinin ürünü olan sosyal medya aracılığıyla çok çekici pazarlama yöntemlerine sahiptir. Popüler kültür modern çağın tarzı ve küresel stratejinin tuzağıdır. Küreselci stratejinin amacı, pazarlar ve ürünler aracılığıyla egemenlik kurmaktır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal medya, modern çağ, egemenlik stratejisi, çağdaş koşullar, popüler kültür.

Introduction

About 5 billion people use mobile phones (statista.com, 2017) and around 2.1 billion people use facebook messenger. While 3.7 billion people use e-mail addresses worldwide (Tschabitscher, 2017), 4 billion people use the internet (http://www.internetworldstats.com, 2017). People share information to tell themselves, to find their needs, to solve their problems, to provide motivation and energy, and to receive information from others via social media (emeraldinsight.com, 2017). Social media became the main tools for communication and for sharing everything in modern age which was designed as a political sovereignty strategy. Almost all components of modern age were technologically convicted (Cereci, 2017: 121). Technology has a sovereignty from official organizations to individual areas in the world in modern age.

The power who control the world and who conduct people during 200 or 300 centuries had an ambitious strategy in the beginning of 20.th century. Technology is the main component and consumption is the main behavior and confusion is the main impulse (Maguina vd., 2001: 778). People are surprised and fussed and people are hurriedly placed in towns and people tried to get used

to modern conditions in modern age. But modern age forced people to use technology and to left their traditions and their values (Giddens, 1990: 37). Technological products became the closest friends of people in modern age.

The powers who have taken the world from the traditional style to modern style have donated the world with very complicated technological networks and they left people in need of technology (Trusty and Royce, 2013: 82). People have moved away from the real world with attractive technology and have started to live in virtual worlds. Hyper-modern technology and rhythm hurts people and makes them tired, but technology also provides people diverting attractions (Corrin and others, 2010: 111). People think they are happy with technology, but they are actually tense and tired. No one thinks that all they live is a global strategy. It is globalism.

This is a new age and new strategy which is named globalism. Globalism is a political, economic and cultural exploitation strategy of modern age (Niyozov ve Dastambuev, 2012: 19). Globalism forced people to consume much and to use technology much and to spend their time by having fun with technology. Classical media were the main instruments of modern age in the beginning of 20th century and social media are the most popular instruments of hypermodern age in the beginning of 21st century (Albarran, 2010: 67). People spend much time with social media in the hypermodern age.

The main instruments are social media in the 21st century and almost half of people in the world use social media everyday. People think that social media are the indispensable components of life and respond many need via social media (RapidValue, 2018: 29). People communicate with their friends and learn global agenda and share their photographs and videos and follows conditions of their friends and learn daily activities and share different messages and make fun via social media. The role of social media in the life of people is like a vital component of life.

Change of Age

The earth turns and always changes when it turns. Beside natural ways, people change the world, and people meet some different things everyday. People can not live without wondering and have always wondered and researched and made technical inventions. Every invention has improved the human and changed the era (Lipsy, 2015: 349). Man adapts to the conditions in every age and people created contemporary tools and approaches.

The world has lived many primitive ages and after that many modern ages because of people's motions. People have move from primitive to modern ages and always developed new techniques in every age. Man first drove the farm with oxen in the past then used the machine. Advanced techniques made life easier and man created civilization with technical inventions (Hamaker, 2002: 65). Civilization always changes due to conditions and technics also change. Ages change so fast that people are surprised. People have done hunting and gathering and plan to build city in space in modern age.

Technics were very interested in by people and people have always looked for the technics that have eased their lives. Industrial Revolution and technological developments caused many different changes in the world and people met many different conditions and approaches. Immigration has increased in recent years, cities expanded and the population has increased. People left traditional life in rural areas and met modern life in urban areas and had modern approaches and modern instruments in modern world (Cereci, 2010: 7). People moved to apartments from detached houses and people started using cars instead of animals and left their troubles and began to do easy things in modern age.

Many people greet each other shortly with short words and they do not converse or do not understand their problems anymore. People do not spend much time to cook because of high rhythm urban life and they usually feed by frozen foods. A lot of people use computer and mobile telephone in their daily life and do not write letter or do not speak face to face. Numerous people are not interested in beliefs and spiritual values and they are mostly interested in money and easy works (Napoli and

Friedland, 2016: 59). New age did not care about traditional life and people have taken a different route. They began to forget traditions and learnt modern style in the beginning of modern age.

Almost all people want to live in luxurious conditions and want to be appreciated because of their luxury. These are different components of modern culture and media always convey people messages of modern culture. In a way, media work as a culture carrier. In a way, culture is spirit of a society and emerges in a long process at the end of experiences of people. Geography, and climate and religion and moral rules and production conditions were generally base of culture approximately until Industrial Revolution in rural areas and media generated at the end of the Revolution process when people migrated from rural to urban areas. People who migrated from rural areas to urban areas were shocked in the beginning of migration because of different conditions from rural and they lived in difficulties during long time. They have lived in traditional culture for hundreds years and they were suddenly face to face with a different culture in urban areas and shocked (Cereci, 2015: 7). Urban life presented people many attractive facilities after people moved to urban areas and people found numerous attractions in their new lives.

People constantly apply to the media to learn news and to participate in social life and to integrate with the world in modern age. Modern age shapes people and leads people and presents them attractive facilities. Modern age components are based on a commercial basis and try to attract people with very fancy elements (Ali, 2016: 121). One of the most attractive components of modern age is entertainment and rulers of the age lead people to have more fun. People work much and get tired much in high rhythm life and need to have fun much. They want to move away from the real world and refuge in imaginary worlds (Cereci, 2015: 229). Modern age attracted people via visual attractions like large poster or like television or like internet images.

Image attracted people much because of its ease and its pretension. Rhythm of modern age is tiring and people look for recreation and entertainment facilities. People do not want to wear their brains because of their problems. They prefer images to understand (Claffy and Clark, 2016: 238). Visual communication became as important as verbal communication recently and visual communication generated graphic design, photography, television, video, or interactive media in modern age (Lester, 2013: 37). Visual design and design principles became a main work of communication and visual communication spreads gradually among people.

Character of Social Media in Modern Age

The modern era is formed by global thought and globalism that is a kind of colonialism has created dependent countries (Guedes and Faria, 2007: 33). People are happy because of consumption in modern age but countries suffer from global conditions. It does not prevent these people from consuming and having fun. People have found a rich area where they can be entertained and satisfied. It is social media (Sano, 2014: 509). Social media is a very large share and message area.

People need to tell and to listen and to learn, to communicate for short. Technology developed and presented people many different facilities and eased lives of people (Fredette vd., 2012: 114). Social media provides fast sharing and access and interesting content, campaigns, activations, advertisements can reach thousands of users in minutes. Social media is a living environment and its most important feature is interaction (Hudson vd., 2015: 36). Everybody can be user on social media and everything can be shared on social media environment.

Social media is mostly used for commercial purposes. Social media promotes products and brands to broad masses and many people are interested in markets on social media (Evans, 2010: 289). Beside this, social media needs the family and family communication. Everyone wants to communicate with someone close like his family members and wants to share his private things. Social media provide people an environment like family (Rajeev ve Jobilal, 2015: 15). People usually do not research each other and share their messages and want to be like. In a way, social media is a satisfying media. People expect to be like on social media and people want to live a virtual satisfaction on social media (Shippes ve Phillips, 2013: 47). Because of this, people front to social media.

Contemporary conditions forced everybody to own computer and mobile phone and everyone started doing their business with technology. The technology was very useful and the contents of communication tools were very attractive. For this reason social media was very interested (Xiao, 2014: 61). People need more fun and more relax in modern age because of the conditions of globalism and everyone intends to share something about himself.

Social media is often used for visual and visual purposes. People need to see and to show in modern age. Because image tells much (Vinyals vd., 2016: 3160). In the modern world people are dominated by global exploitation and people do not live very happy and they want to look better than they are. The easiest way is social media to look fantastic (Miller vd., 2016: 181). Modern age provokes competition and race and people look for an available space to prove themselves. Social media is the most available place for proof. Daily images and other visual components are the most valid proof on social media (Schrecl ve Keim, 2013: 74). The social media has turned into an arena where people try to prove themselves.

Social media is a means of simultaneous communication tools which provide people to communicate and also to watch the world and to learn about others and to share everything. Millions of people participate in media at the same time via social media in the world and everyone shares private or political or current messages via social media (Chan vd., 2013: 167). People can ask each other and can help each other and solve some problems or can discuss some problems on social media. Social media provides people many different facilities and people can share their stories and be happy (Han, 2014: 129). Social media gather people from different countries and provide to recognize each other.

Social media users use social media every day and this causes addiction. Social media users feel themselves obliged to the social media (Brahbam, 2015: 2). Social media is easy and funny and social media suffices for people's needs in modern age. Colonial strategists designed modern age complicated and tiring and created social media as a world-wide market.

Social media is the most effective publicity tool and the media can spread an idea easily. Election periods are the most popular periods of the social media. The ability to share, access, and connect facts and opinions among like-minded (and not so) citizens has encouraged wholesale political adoption of platforms like Twitter and Facebook (Hall vd., 2018: 23). Social media is so strong that the prejudices can be destroyed and can shake the world from beginning to end.

Conclusion

Life is based on technological base in modern age and everybody uses technological products and the world agenda is based on technology too. People have communicated face to face for thousands years and technology provided people easy techniques to communicate and the world changed the age. Media brought many different messages and colours to the world in 19.th century and messages and colours increased in the beginning of 20.th century. People me different forms and different approaches via media and extended their lives. Any technological product eased people's lives and provided them more facilities.

Modern age created a competition and race atmosphere in the world and all people try to prove themselves in the hectic and tense atmosphere of modern age. Social media is the most available way to prove themselves and everybody can reveal all the properties via social media. By the way, social media became the most famous competition arena and turned into the most widespread show tools. Many people share their photographs and messages and watch the messages of others and watch the world. Social media is perceived as the mirror of the world and opinions and images of everybody in the world.

Globalist strategy brought the world many different approaches. There is always discussion that globalism is useful or not. But much has changed radically in the world and people live in different styles recently. People are now technologically dependent and people's closest friend is social media in modern age. People convey all their feelings and thoughts via social media and also watch their relatives and the world via social media. Social media provide people many facilities, more

than their families do. It seems that globalism gains with its technological guns and has sovereignty on people.

Modern technologies and products provide people attractive opportunities as the roots of globalism. It is not possible to live in modern age without technology. But there's no point in using the technology unnecessarily. It is useful when technology is used correctly. It is necessary to understand the globalist strategy to live happier and safer.

References

- Albarran, A. B. (2010). The Media and Communication Industries: A 21st Century Perspective. *ComHumanitas*, 1 (1): 59-68.
- Ali, C. (2016). The Merits of Merit Goods: Local Journalism and Public Policy in a Time of Austerity. *Journal of Information Policy*, (6): 105-128.
- Brahm, D. C. (2015). Studying Normal, Everyday Social Media. *Social Media + Society*, 1 (1): 1-2
- Cerci, S. (2010). Kent Planlaması Bağlamında Kentsel Alanlarda İletişim Ortamlarının Oluşturulması Sorunu. *Academic Sight*, 22: 1-9.
- Cerci, S. ve Özdemir, H. (2015). Social Development of Media: Media Societies. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33: 1-10.
- Cerci, S. (2015). Modern Entertainment Instruments: Function of Contemporary Media. *Social and Basic Sciences Review*, 3 (4): 225-230.
- Cerci, S. (2017). Communication Irony in Information Age. *Broadcasterinfo*, 154: 121-122.
- Chan, S. M. ve Cho, M. ve Lee, S. (2013). User Perceptions of Social Media: A Comparative Study of Perceived Characteristics and User Profiles by Social Media. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 3 (4): 149-178.
- Claffy, K. C. and Clark, D. D. (2016). Adding Enhanced Services to the Internet: Lessons from History. *Journal of Information Policy*, (6): 206-251.
- Clarke, J. and Cornelissen, J. (2011). Language, Communication, and Socially Situated Cognition in Entrepreneurship. *The Academy of Management Review*, 36 (4): 776-778.
- Corrin, L., Lockyer, L. & Bennett, S. J. (2010). Technological Diversity: An investigation of Students' Technology Use in Everyday Life and Academic Study. *Learning, Media and Technology*, 35 (4): 387-401.
- Dake, D. (2005). Creative Visualization. Handbook of Visual Communication. Edited by Ken Smith. London, Lawrence Erlbaum Associates Publisher. 23-44.
- emeraldinsight.com. Why people share knowledge in virtual communities?: The use of Yahoo! Kimo Knowledge. <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/10662241311313295>. 13.09.2017.
- Emerson, K. (2012). Stephen Foster and American Popular Culture. *American Music*, 30 (3): 397-404.
- Evans, D. (2010). *Social Media Marketing The Next Generation of Business Engagement*. Indiana: Viley Publishing Inc.
- Farmer, S. (2010). Going Visual: Holocaust Representation and Historical Method. *The American Historical Review*, 115 (1): 115-122.
- Fredette, J. ve Marom, R. ve Steinert, K. ve Witters, L. (2012). The Promise and Peril of Hyperconnectivity for Organizations and Societies. The Global Information Technology Report 2012 Living in a Hyperconnected World. Geneva: SRO-Kundig.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- Guedes, A. L. ve Faria, A. (2007). Globalization and International Management: In Search of an Interdisciplinary Approach. *Brazilian Administration Review*, 4 (2): 20-39.
- Hall, W. ve Tinati, R. ve Jennings, W. (2018). From Brexit to Trump: Social Media's Role in Democracy. *Computer*: 51 (1): 18-27.
- Hamaker, J. D. (2002). *The Survival of Civilization*. California: Woodside.

Han, M. C. (2014). How Social Network Characteristics Affect Users' Trust and Purchase Intention. *International Journal of Business and Management*, 9 (8): 122-132.

Hudson, S. ve Huang, L. ve Roth, M. S. ve Madden, T. J. (2015). The Influence of Social Media Interactions on Consumer-Brand Relationships: A Three-Country Study of Brand Perceptions and Marketing Behaviors. *International Journal of Research in Marketing*, 33 (1): 27-41.

Landa, D. and Duell. D. (2015). Social Identity and Electoral Accountability. *American Journal of Political Science*, 59 (3): 671-689.

Lester, P. M. (2013). *Visual Communication: Images with Messages*. California: Wadsworth Publishing

Lesy, L. (2007). Visual Literacy. *The Journal of American History*, 94 (1): 143-153.

Lipsy, P. Y. (2015). Explaining Institutional Change: Policy Areas, Outside Options, and the Bretton Woods Institutions. *American Journal of Political Science*, 59 (2): 341-356.

Maguina, C. ve Garcia, P. C. ve Gotuzzo, E. ve Cordero, L. ve Spach, D. H. (2001). Bartonellosis (Carrión's Disease) in the Modern Era. *CID*, 33 (15): 772-779.

Martin, F. and Goggin, G. (2016). Digital Transformations? Gendering the End User in Digital Government Policy. *Journal of Information Policy*, (6): 436-459.

Martin, G. (2017). A picture is worth a thousand words. <http://www.phrases.org.uk/meanings/a-picture-is-worth-a-thousand-words.html>. 03.05.2017.

Miller, D. ve Costa, E. ve Haynes, N. ve McDonad, T. ve Nicolescu, R. ve Sinanan, J. ve Spyer, J. ve Venkatraman, S. ve Wang, X. (2016). *How the World Changed Social Media*. London: UCL Press.

Napoli, P. M. and Friedland, L. (2016). US Communications Policy Research and the Integration of the Administrative and Critical Communication Research Traditions. *Journal of Information Policy*, (6): 41-65.

Niyozov, S., & Dastambuev, N. (2012). Exploiting Globalization while Being Exploited by It: Insights from Post-Soviet Education Reforms in Central Asia. *Comparative and International Education / Éducation Comparée et Internationale*, 41(3): 1-23.

Osenga, K. (2013). The Internet is Not a Super Highway: Using Metaphors to Communicate Information and Communications Policy. *Journal of Information Policy*, (3): 30-54.

Pettitt, P. B. and White, M. J. (2011). Cave Men: Stone Tools, Victorian Science, and the 'Primitive Mind' of Deep Time. *Notes and Records of the Royal Society of London*, 65 (1): 25-42.

Rahardjo, S. (1994). Between Two Worlds: Modern State and Traditional Society in Indonesia. *Law & Society Review*, 28 (3): 493-502.

Rajeev, M. M. ve Jobilal, (2015). Effects of Social Media on Social Relationships: A Descriptive Study on the Impact of Mobile Phones among Youth Population. *International Research Journal of Social Sciences*, 4 (2): 11-16.

RapidValue (2018). Internet, Smartphone & Social Media Usage Statistics. <https://www.rapidvaluesolutions.com/wp-content/uploads/2014/11/Internet-Smartphone-and-Social-Media-Usage-Statistics-by-RapidValue-Solutions.pdf>. 28.01.2018.

Sano, K. (2014). Do Social Media Marketing Activities Enhance Customer Satisfaction, Promote Positive WOM and Affect Behavior Intention? : An Investigation into the Effects of Social Media on the Tourism Industry. *Periodical Title*, 66 (3-4): 491-515.

Schrecl, T. ve Keim, D. (2013). Visual Analysis of Social Media Data. *Computer*, 46 (5): 68-75.

Shipp, B. ve Phillips, B. (2013). Social Networks, Interactivity and Satisfaction: Assessing Socio-Technical Behavioral Factors as an Extension to Technology Acceptance. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 8 (1): 35-52.

Smith, M. M. (2013). When Seeing Makes Scents. *American Art*, 24 (3): 12-14.

statista.com (2017). <https://www.statista.com/statistics/274774/forecast-of-mobile-phone-users-worldwide/>. 11.09.2017.

Stone, D. L. (2017). A Letter from the Editor of the Book Reviews. *American Journal of Archaeology*, 121 (1): 3-4.

Tang, Y. (2017). For Whose Eyes Only?: China's Journalistic Internal Reference and Its Legal and Political Implications. *Journal of Information Policy*, (7): 1-37.

Tschabitscher, H. (2017). How Many Email Users Are There? <https://www.lifewire.com/how-many-email-users-are-there-1171213>. 11.09.2017.

Trusty, M. and royce, R. (2013). Developing Career Paths for I-O Psychologists. *The Industrial Organizational Psychologist*, 51 (1): 82-85.

Villi, M. (2007). Mobile Visual Communication. *Helsingfors*, 16 (17): 55-66.

Vinyals, O. ve Toshev, A. ve Bengio, S. ve Erhan, D. (2016). Show and Tell: A Neural Image Caption Generator. *Computer Science*, 2: 3156-3164.

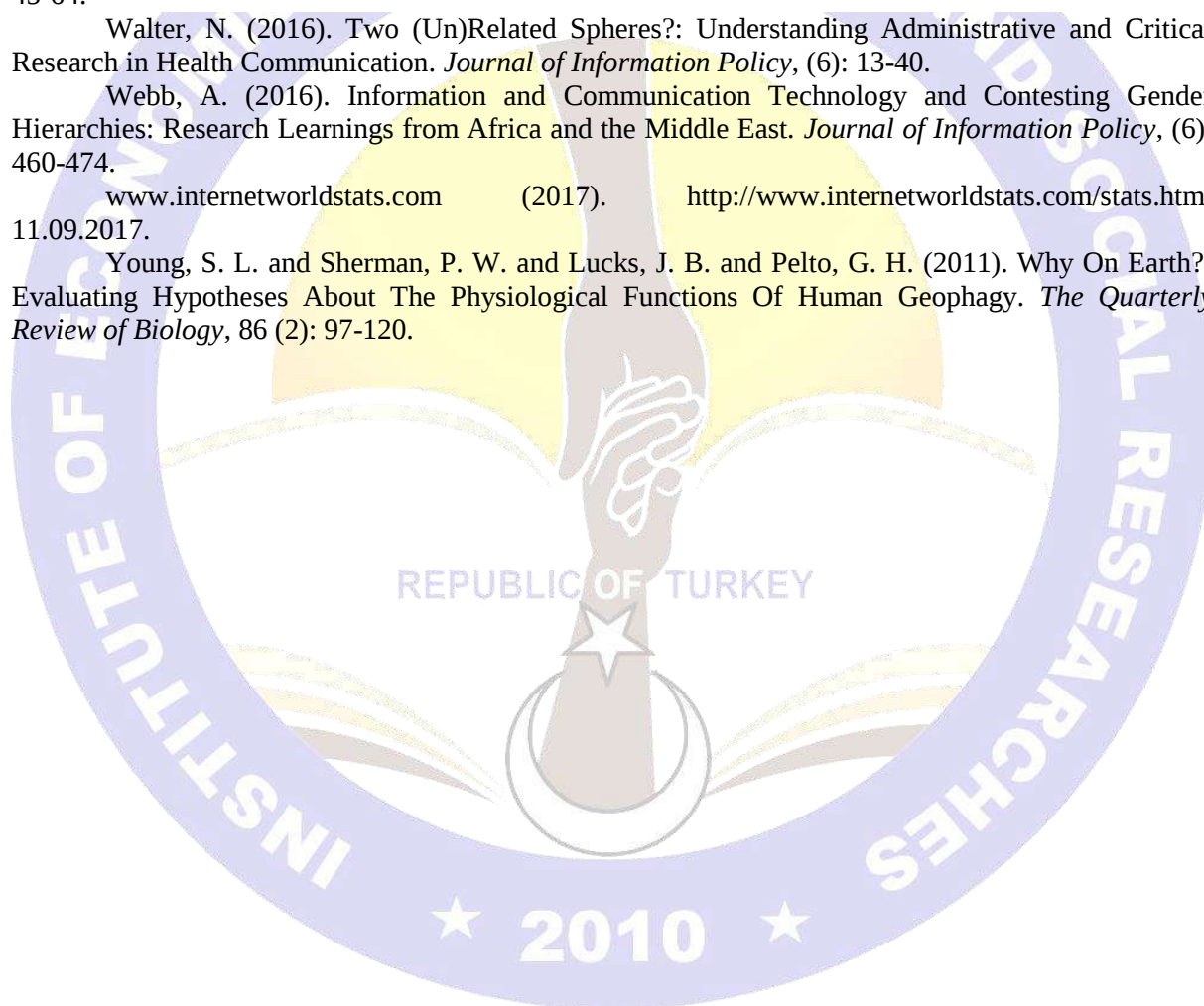
Xiao, Q. ve Zhuang, W. ve Hsu, M. K. (2014). Using Social Networking Sites: What Is the Big Attraction? Exploring a Mediated Moderation Relationship. *Journal of Internet Commerce*, 13: 45-64.

Walter, N. (2016). Two (Un)Related Spheres?: Understanding Administrative and Critical Research in Health Communication. *Journal of Information Policy*, (6): 13-40.

Webb, A. (2016). Information and Communication Technology and Contesting Gender Hierarchies: Research Learnings from Africa and the Middle East. *Journal of Information Policy*, (6): 460-474.

www.internetworldstats.com (2017). <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>. 11.09.2017.

Young, S. L. and Sherman, P. W. and Lucks, J. B. and Pelto, G. H. (2011). Why On Earth?: Evaluating Hypotheses About The Physiological Functions Of Human Geophagy. *The Quarterly Review of Biology*, 86 (2): 97-120.

FARABİ VE MUTLULUĞU KAZANMA

Arş. Gör. Dr. Canan YILDIRAN

Karabük Üniversitesi

İşletme Fakültesi, cananyildiran@karabuk.edu.tr.

Özet

Günümüzde algılanan, yaşanan ve hissedilen mutluluk hissiyatı zamanla işlenerek bu duruma yani yüzeysel, geçici, sanal hale getirildiği söylenilebilir. Özellikle küresel pazarlamadan ve yüksek kar marjlarından dolayı insanın varoluş amacının ve biricik oluşumunun ikinci plana itilerek, duygu durumları çeşitli araçlarla ele geçirilerek sadece tüketim aracı olarak görüldüğü bir çağda olduğumuzu söyleyebiliriz. Yaşadığımız yüzyıl itibarı ile algılarımızın ve duygularımızın dış çevre tarafından kontrol edildiklerinin bilincinde olmadan yaşamaktayız. Böylece insanlar kendi öz değerlerini de unutarak, ahiret kaygısından uzaklaşarak, ölümsüzlük duygusu ile doldurulmaktadır. Arzu ve gerçeklik arasındaki uçurumdan dolayı da doyumsuzluk hayatın merkezi haline gelmektedir. Bu durumda ise kalıcı olmayan mutluluklar yaşanmaktadır. Çünkü ne arzular bitmekte ne de gerçekliğe ulaşabilmektedir. Oysa ki mutluluk sahip olmakta değil, mutluluk var olmaktadır. Mutluluk nefeste, çalışmakta, üretmekte, sevgide ve andadır. Mutluluk için var olmanın farkındalığı ve bilinci ile yaşama sanatını eyleme geçirildiğinde daha bir olmuş bireyler olmak mümkün olacaktır.

Bu çalışma ile mutluluğun kazanılması konusunda emek veren ünlü düşünür Farabi'nin mutluluk anlayışı incelenmeye çalışılmıştır. Farabi, insan için mutluluğun ve mutlu olmanın amaç olduğunu dile getirmiştir. Mutluluk bir başka durumun aracı değil, mutluluk varoluşun amacı olabilir. Bu nedenle her varlık için en yüksek amaç olarak mutluluk görülmektedir. Farabi mutluluğun emek istediğini belirterek, bireyin insan olarak insan olabilme vasfını yerine getirebilmesini belirtmektedir. Böylece insan sahip oldukları ile yaşamını en iyi kılması gerekmektedir. Bir varlık olarak insan kendi varoluş sürecinde, mutluluğa bakışını varoluş döngüsü içerisinde yüksek farkındalıkla başlangıç ve son kavramları arasındaki ilişkinin çok yönlü çerçevesinde anlaşılabileceği görebilmelidir. Farabi düşünce sistemi incelendiğinde görüleceği gibi düşünce sisteminde faal akıl etkisi fazlasıyla hissedilmektedir. Mutluluğun kazanılmasında bilgi-eylem ilişkisi bulunmaktadır. Birey varoluştaki yerini, önemini ve özünü idrak ettiğinde bu bilinç ile varlığını geliştirerek gerçekleştirdiğinde mutlu olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Mutluluk, İnsan.

GAINING OVER HAPPINESS WITH FARABI

Abstract

Nowadays, it can be said that perceived, experienced and felt sense of happiness, has been processed with time, making it superficial, temporary, virtual. It could be stated that we are in an era in which, due to global marketing and high profit margins, the human being's purpose of existence and the unique formation are pushed into the second plan and the emotional states are seized with various means and viewed only as means of consumption. As of century we live, we are living in our perceptions and without the awareness that our emotions are controlled by the external environment. Thus, people are filled with the feeling of immortality, forgetting their own values, moving away from the worry of the hereafter. Dissatisfaction becomes the center of life because of the gap between desire and reality. In this case, impermanent happiness is experienced. Because neither the desires nor the reality can be reached. However, Happiness consists *not of having, but of being*. Happiness is in the essence of simply breathing, working, producing, loving and standing. It will be possible to be a more mature individual when the awareness of existence for happiness and the art of living with consciousness are put into action.

With this study, it was tried to examine the understanding of happiness of the famous thinker Farabi who gave effort to acquire happiness. Farabi has expressed that happiness is the purpose of human happiness. Happiness is not a tool of another state, happiness can be the goal of existence. For

this reason, happiness should be seen as the highest goal for every being. Farabi states that happiness is a demanding deed and that the individual can fulfill his or her ability to become human being in his/her very own existence. Thus, people need to make their lives the best with what they have. As an entity, one should be able to see, in his own existence, that his gaze of happiness can be understood within the multifaceted framework of the relationship between the concepts of beginning and end, with high awareness within the cycle of existence. When the Farabi thought system is examined, it is felt that the intellectual influence in the system of thought is quite active. There is a knowledge-action relationship in the acquisition of happiness. The individual will be happy when he realizes his place in the overall existence, his importance and nature, by only developing his / her existence with this consciousness.

Keywords: Farabi, Happiness, Human Being.

Giriş

Zaman içinde insanlığın gelişmesiyle ve içsel gerilemesiyle paralel şekilde çeşitlilik gösteren, günün rengine ve algısına uyum sağlayan, oluşan duygunun geçiciliği ve kalıcılığının değişkenliği içinde, sürekli çaba isteyen ve asla çabanın bitip ve asla ufuktan yakınıma gelmeyen ya da getirmedığımız belki de getirmekten korktuğumuz kavram; mutluluktur. Mutluluğu bilmediğimiz gibi mutluluğu yaşamayı da bilmiyorduk; çünkü öğretilmemiş, üstü kapanmış, yasaklanmış, “gülme ayıp” denilmiş, bireysel mutluluklar günah gösterilmiş ve toplumda mutluluk aranmıştı.

Mutlu kişi, erdemli kişi; mutlu toplum, iyi toplum ve mutlu hayat ise iyi hayattır denilmekte. Bir açıdan mutluluk iyiliğin ölçütü de olur.¹ İnsanlar için ise hedef “iyilik ve mutluluk” olmaktadır. Hedefler iyi oldukları için istenmektedir. Ama iyiliğin iki türü mevcuttur. Herhangi bir amacı gerçekleştirmek isteyen başkasındaki iyilik (şifa), amacı kendinden olan iyilik, erdem bu iyilik kapsamına girmektedir. Sadece kendi başına olan iyiliktir ve bunlar özerk olmalıdır. Bazı durumlarda geçici haller içindeyken ya da baskı halindeyken iyilik yaparlar. Oysa ki bu iki durum sonucunda mutluluğa ulaşılmaz. Mutlu olmak için ahlaki fiiller çerçevesinde bu haller hayata geçirilmelidir. Yapılan bu iyilikler bazı durumlarla karşılaşılınca yapılmamalı, bu iyilik hali ise alışkanlık haline getirilmelidir.²

O halde eylemlerin amacı mutluluktur. Bu durum hem kendine yeter bir şeydir hem de amaçtır.³ Mutluluk sadece kendisi için seçilendir. Bundan dolayı mutluluk; “*iyi şeylerin en çok tercih edileni, en büyüğü ve en yetkin*” olanıdır. Farabi’ye göre mutluluğa ulaşıldıktan sonra başka bir şey ihtiyacı duyulmamalıdır. Mutluluk “*en son beşerî yetkinlik*”tir.⁵

İslam dünyasında mutluluğun filozofu olarak anılan Farabi, insanın yaratılış sebebinin mutluluğu elde etme olduğunu dile getirmektedir. İnsan eylemlerinin mutlak gayesidir.⁶

Fârâbî

İslâm felsefesinde Türk asıllı bir filozof olan Fârâbî⁷, bugünkü Kazakistan sınırlarında bulunan Fârâb (Otrar) yakınlarında Vesiç’te 870-872 yılları arasında dünyaya gelmiş olduğu sanılmaktadır.⁸

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: 18_DS_132.

¹ Sara Ahmed, *Mutluluk Vaadi* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016), 273.

² Hilmi Ziya Ülken, *Eski Yunan’dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslâm Felsefesi Kaynakları ve Etkileri* (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2015), 77.

³ Aristoteles, *Nikomakhos’a Etik*, çev. Furkan Akderin (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 29.

⁴ Buğday tanesi organik bir madde olmasından dolayı canlıdır. Bu tane elverişli bir ortamda çimlenmek üzere kabuğunu çatlattığı için ilk halde olduğu güç durumu eylem halini almış ve ilk yetkinliğini kazanmıştır. Gelişim devam ederek taneden başka taneler oluşması sonucunda ise son yetkinlik meydana gelir (Kaya, 2015: 151).

⁵ Latif Tokat, “Farabi Felsefesinde Mutluluğun Araştırılması,” *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI, S:3, 2006, 137.

⁶ Mehmet Aydın, “Farabi’nin Siyasi Düşüncesinde Sa’âdet Kavramı,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(308), 1976, 303.

⁷ Hilmi Ziya Ülken, a.g.e., 66.

⁸ Fârâbî, *Üstün Ülke El-Medînetü’l Fâzıla*, çev. Seyfi Say (İstanbul: Kurtuba Kitap, 2015), 9.

Büyükbabası Türk ordusunda kumandanlık yapmıştır. Fârâbî, babasının önerisi ile önce Bağdat'ta hukuk eğitimi almış ve memleketinde kadılık yapmıştır. Lakin asıl istidadı felsefeydi. Felsefeyi Ebû Bîşr Metta'nın kitaplarından öğrenmiş ve Ebû Bekr Serrac'dan ise mantık ve gramer eğitimi almıştır. Felsefeye olan ilgisi sebebiyle kadılığı bırakarak, Bağdat'a gitmiştir. Bağdat'ta kendini tamamen felsefeye vermiş ve Yuhanna b. Haylan ile birlikte çalışmıştır.⁹ Bağdat'ta 20 yıl kadar yaşamış ve eserlerinin çoğunu burada yazmıştır. Aralık 950 tarihinde 80'li yaşlarında Şam'da vefat etmiştir.¹⁰

Ünlü filozof ve bilim insanı olan Farabi, İslam düşünce dünyasının altın döneminde yaşamıştır. Bilime önemli katkılarından biri mantık alanında olmuştur. Epistemoloji ve dil felsefesi de çalışmıştır. Meşşailik akımının el-Kindi'den sonraki ikinci büyük alimi ve felsefe bilimindeki çalışmalarıyla Aristoteles'ten sonra Muallim-i Sanî kabul edilmiştir.¹¹ İslam dünyasında İkinci öğretmen¹² olarak tanınan Fârâbî, İslam dünyasına hem felsefeyi hem de siyaset felsefesini öğretmiş bulunmaktadır.¹³

Fârâbî, Aristo mantığına dayanan akılcı bir metafiziği temel alarak oluşturduğu sistemini Plotinusçu¹⁴ görüş aracılığıyla İslâm inancını uzlaştırmaya çalışmıştır. Bu uzlaştırma iki aşama şeklinde gerçekleştirmektedir. İlk önce Yunan kaynaklarını birbirleri ile uzlaştırmakta, daha sonra bilim ile şeriata uzlaştırılması söz konusu olmaktadır.¹⁵

Fârâbî için insan¹⁶, fiziki dünya ile metafizik¹⁷ arasındaki ontolojik bağ için en iyi örnektir. Tanrı ile insanı ayrı şekilde tasavvur edilmesi doğru olmayacaktır. İnsanın, Tanrı ile ontolojik bağının olması gerekmektedir.¹⁸ Fârâbî felsefesinde Tanrı merkezidir. İnsanın dünyadaki amacı ise Tanrı'ya dönmektir. Bu dönüş yolu ise fazilet ve felsefi düşünce ile gerçekleştirilmelidir.¹⁹ Evrensel bir yapıya sahip olan Fârâbî'nin felsefesi hem teorik hem de pratik açıdan gelişmekte olan insanın tekâmülünü de belirtmektedir. Bu durum ise felsefesinin bütünlüğünü, sistemliliğini ve tutarlılığını göstermektedir. Eserlerinde ilk nedenden başlayarak sıralı bir şekilde ontik ve epistemolojik düzenden bahsederek, bireyin ve toplumun evrendeki konumu ve durumu hakkında bilgi²⁰ vererek, gerçek mutluluğa ulaşmak için geniş bir bakış açısı ortaya koymaktadır.²¹

⁹ Hilmi Ziya Ülken, *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslâm Felsefesi Kaynakları ve Etkileri* (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2015), 66.

¹⁰ Fârâbî, *Üstün Ülke El-Medînetü'l Fâzıla*, çev. Seyfi Say (İstanbul: Kurtuba Kitap, 2015), 9.

¹¹ Ömer Dinçer, *Bilgi ve Hikmet Sahiplerinden Yönetim Dersleri* (İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2017), 374.

¹² Köklü değişimleri ve düzenlemeleri gerçekleştiren, temel sayılacak eserlerinin olmasından dolayı Aristo'dan sonra ikinci öğretmen olarak isimlendirilmiştir. Farabi, Platon'un, Aristoteles'in, neo-Platoncuların Plotinus'un ve Stoacıların düşünceleri ile kendisinin içinde bulunduğu kültür atmosferi ile sentezlemeye çalışmıştır (Çelik, 2018: 266; Aydın, 2014: 43).

¹³ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 12.

¹⁴ Fârâbî felsefesini inşa ederken yararlandığı felsefi ekollerden biri de M.S. III. yy'da yeni-eflatuncu ekolu olmuştur. Platon'un fikirlerinin tekrardan değerlendirilmesi amacı ile İskendireyli Plotinus tarafından oluşturulan sistemdir (Aydın, 2003: 34).

¹⁵ Hilmi Ziya Ülken, *a.g.e.*, 67-68.

¹⁶ Yaratılışa uygun hareketlerde bulunmak, aklın ışığında kararlar alarak fiile dökmek insan olmaktır (Yıldırım, 2018: 1229). İnsanın kendi potansiyelini bilmesi ve hayatı boyunca mutlu bir hayat yaşayabilmek için ödevlerini yerine getirmesi gereklidir (Özgen, 2013: 136).

¹⁷ Gerçek mutluluğa ulaşmak için metafizik gerçekliğin bilinmesi gerekmektedir (Turhan, 2014: 370). Ayrıca metafizik, insanda hem kuvvetli hem de cesur ruhu şart koşmaktadır (Akarsu, 1998: 64).

¹⁸ Latif Tokat, "Farabi Felsefesinde Mutluluğun Araştırılması," *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI, S:3, 2006, 145.

¹⁹ Robert Hammond, *Farabi Felsefesi ve Ortaçağ Düşüncesine Etkisi*, çev. Gülnihal Küken, Uluğ Nutku (İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2001), 7.

²⁰ Fârâbî hem gerçek hem de en yüksek mutluluğun bilgi ile aydınlatma sonucu olacağını belirtmektedir (Kaya, 1995: 153).

²¹ Fatma Zehra Pattabanoğlu, "Fârâbî'de Felsefe Tarihi Teorisi: Dil ve Dinin Tekâmülünde Felsefenin Tarihselliğinin İpuçları," *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S: 29, 2017, 58.

Farabi, nazari (teorik) ve ameli (pratik) olarak felsefeyi ikiye ayırmaktadır. Nazari felsefe; sadece bilinen ama yapılamayan şeylerin bilgisi iken, ameli felsefe de bilinen ve yapılan şeylerin bilgi olmaktadır. Nazari felsefe gerçek mutluluğu, ameli felsefe²² ise gerçek mutluluğu elde edilmesinde gerekenleri belirtmektedir. Ahlak ve siyasetten oluşan ameli felsefenin amacı iyiyi ve mutluluğu araştırmaktadır. Burada ise mutluluğun iki türü ortaya çıkar biri mutluluk sanılan mutluluk diğeri ise gerçek mutluluk olan mutluluktur²³. Özünden dolayı arzu edilen gerçek mutluluk olurken, mutluluk olduğu düşünülen şeyler²⁴ ise; şeref, haz, zenginlik.²⁵

Gerçek mutluluğu sağlayacak şeyler erdemli eylemlerden ve ahlaki iyilerden oluşmaktadır. Bu eylemler ve iyiler ise bireysel çabaların yanı sıra toplumsal olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.²⁶

Mutluluğu Kazanma

Fârâbî, dünya ve ahiret mutluluğundan bahsetmesine rağmen mutluluğu ayırmadan ahiret mutluluğunun üst derecede olduğunu dile getirmektedir. Bu derecede olan mutluluğa ise aklın seviyelerindeki en yüksek seviye olan faal akıl²⁷ ile varılacağını ve bu akıl seviyesine ise nazari erdem başta olmak üzere diğer erdemler sayesinde olacağını belirtmiştir.

Farabi de mutluluk tasarımı teorikten pratikliğe kadar bütün bilimsel alanları içeren ve sanatsal olan insani etkinlikleri kapsamaktadır. Bu durumda metafizik hem siyasetle hem de ahlakla ilişkili, mantık sanatı ise kesin bilgi için bir araç olabilmekte ve böylece bir bütün şeklinde mutlulukla ilişkili olmaktadır. İnsanın kendisi için mutluluk psikolojisini, içinde bulunduğu dünya için tabiat bilimini, bütünsellik kavrayışı için metafizik ve teoloji bilimini bilmelidir. Bunları ise ancak felsefe ile elde edileceğini, felsefe ile varoluşun, yaşam amacının ve anlamının kavranabileceğini ve böylelikle mutluluğun elde edilebileceğini vurgulamaktadır.²⁸

Fârâbî, Tahsilü's-Sa'âda eserinde, insanlık olgusu ile alakalı birtakım şeylerin uluslarda, medeni topluluklarda meydana geldiğinde insanlar için hem dünya hayatında hem de ahiret hayatında mutluluğu elde etmenin mümkün olacağını belirtmektedir. Bunlar ise; Nazarî Erdemler, Fikri Erdemler, Ahlâk Erdemleri, Pratik Erdemlerdir.²⁹

*“Nazarî erdemler, en son gayeleri yalnızca varlıkların ve onların içerdiklerinin akıl tarafından kavranılmasını sağlamak olan ilimlerdir. Bu ilimler içinde bir kısmı, insanın ta baştan beri, farkında olmaksızın, nasıl ve nereden meydana geldiklerini bilmeksizin sahip olduğu bilgilerdir. Bir kısmı ise, düşünme, araştırma, çıkarsama ile, öğretme ve öğrenme yoluyla edinilenlerdir.”*³⁰

Saadetin anlamını Nazarî olarak bilen insanlar, saadetin elde edilmesindeki fiilleri de gerçekleştirmesi gerekmektedir.³¹

*“Nazarî erdem varlığın dört ilkesi ile elde edilir: Şeyin ne olduğunu, neyle olduğunu ve nasıl olduğunu belirten ilke, Şeyin varlığının neden olduğunu belirten ilke, Şeyin varlığının ne için olduğunu belirten ilke.”*³²

²² Farabi için, ameli hikmet, insanın iyiliğe ve erdemli bir amaca ulaşması için yapması gerekenler arasında iyi şeyleri seçmesi ve düşünmesi kudretidir (Aydın, 2005: 151).

²³ Zatı için istenen saadet, gerçek saadettir. Saadet gayedir. Saadet dışındaki her şey, saadete ulaşmak için araçtır (Bayraklı, 2015: 25).

²⁴ Yanılsamaların hoş görünmesi geçici olarak acıdan uzak tutmasıdır. Yanılsamaların gerçeğe çarpıştıklarında yok olacağı gerçeğinin bilincinde olunması gerekir (Freud, 2018: 66).

²⁵ Adem Çelik, “Farabi'nin Siyasal Felsefesinde Mutluluk ve “İlk Başkanlık” Arasındaki Zorunlu İlişki,” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: 7, S: 1, 2018, 270.

²⁶ Fârâbî, *Fârâbî İlimlerin Sayımı İhsâu'l – Ulûm*, çev. Ahmet Arslan (Ankara: Divan Kitap, 2015), 36.

²⁷ Faal Akıl'a ancak maddeden uzaklaşıldığı ölçüde yakınlaşılabılır (Tokat, 2006: 149).

²⁸ Yaşar Aydın, “Fârâbî Felsefesinin Genel Yapısı,” *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 2014, 45-46.

²⁹ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 35; Hilmi Ziya Ülken, *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslâm Felsefesi Kaynakları ve Etkileri* (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2015), 86.

³⁰ Ebu Nasr El-Farabi, *a.g.e.*, 53.

³¹ Mehmet Aydın, “Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'adet Kavramı,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(308), 1973, 304.

“Bu ilmin içerdiği şeylerin çoğunda öğretim ilkeleri, varlık ilkelerinden farklıdır ve ancak öğretim ilkeleri vasıtasıyla varlık ilkelerine ulaşılır.”³³

“Sonunda insan, gök cisimlerini incelemeye ve onların varlık ilkelerini araştırmaya, varlıkların ilkelerine dair bu inceleme onu tabiat ve tabii nesneler olmayan, fakat tabiat ve tabii nesnelerden daha yetkin (kâmil) olan varlıkların ilkelerini araştırmaya zorlayacaktır. Bu noktada o, tabiat ilmi ile metafizik ilmi arasındadır.”³⁴

“Araştırmacı sonraki ilkeleri araştırırken, 1) ne, ne ile nasıl 2-3) ne, neden 4) ne için, var olduğunu incelemeye mecbur olur. O, 1) aklın ne olduğunu, ne ile ve nasıl olduğunu ve 2-3) ne’den ve 4) ne için var olduğunu araştırmaya muhtaç olur. Bu araştırma, onu, cisim ve cisimde olmayan, cisimde asla bulunmamış ve olmayacak olan başka ilkeler aramaya zorlayacaktır. Akıllı hayvanlara dair bu inceleme, gök cisimlerine dair incelemedeki gibi aynı sonuca sürükleyecektir. Şimdi, o, gök cisimlerini incelerken muttali olduğu cisimsiz ilkelerin gök cisimlerine göre durumu, cisimsiz ilkelerin, gök cisimlerinin altındaki varlıklara olan nispeti gibi olduğuna muttali olur. Kendileri için, nefis ve aklın yaratıldığı ilkelere ve insanın yaratıldığı en son olgunluk ile gayelere muttali olacaktır. O, insanda ve kâinatta bulunan tabii ilkelerin uğrunda insanın yaratıldığı olgunluğa insanın ulaşabilmesine yeter olmadığını bilir ve insanın o olgunluğa doğru kendileriyle çalışabilecek bir takım akli ve düşünülür ilkelere muhtaç olduğu açıktır.”³⁵

“Bu noktada inceleyici metafizikten ayrı nesnelerin diğer cinsini görmüş olacaktır. Bu cinsin içinde olanı araştırmak insana düşen bir ödevdir. Bunlar, insanda mevcut düşünce ilkeleri vasıtasıyla insanın gayesini gerçekleştiren nesneler ve kendileriyle tabii bilimde bilinen olgunluğu elde ettiği nesnelerdir. Bu akli ilkelerin, insanın kendisi için yaratılmış olduğu olgunluğu kendileriyle elde ettiği halis nedenler olmadığı artık açıktır. Mafih, o, bu akli ilkelerin tabii varlıklara, tabiat tarafından sağlanan nesneden başka, birçok nesnelerde sağladığını bilecektir. İnsan, gerçekten kendisinin özleşmesini (tecevhur) sağlayan en son olgunluğa, ancak, bu ilkelerle çalıştığı anda bu olgunluğu elde etmeye ulaşır. Bununla beraber, o, tabii varlıkların büyük bir kısmını kullanmadan ve onları gerçekleştirilmesi gereken en son olgunluğa götürmekte faydalı kılacak işlemler yapmadıkça, bu olgunluğu elde edemeyecektir. Bu ilimde her insanın o olgunluktan yalnız bir kısmını başardığı ve bu kısımdan başardığının kendi ölçüsüne göre değiştiği, zira tek şahsın yalnız başına, diğer birçok kimselerin yardımı olmadan bütün olgunlukları elde edemeyeceği kendisine açıkça belirtilmiştir. Her insanın yapması gereken işte başka bir insana veya insanlara bağlanması doğuştan bir meylidir. Bu, her bir insanın durumudur. Bunun için, o olgunluktan gücünün yettiğini elde etmek için her insan başkalarıyla komşuluk etmeye ve onlarla bir araya gelmeye muhtaçtır. Buradan sırayla insan ilmi ve siyasi ilim doğar.”³⁶

Nazari erdemin hayata geçirilmesinde bilim alanlarının etkisi çok fazla olup hem zihnen hem de ruhen kavramların anlaşılması için gerekmektedir.

“Sonra insan ilmine başlamalı ve insanın uğrunda yaratıldığı gayenin, yani elde etmek zorunda olduğu olgunluğun ne ve nasıl olduğunu araştırmalıdır. Sonra, o, insanın bu olgunluğu kendileriyle elde ettiği bütün şeyleri veya kendisine onu elde etmek hususunda faydalı olacak nesneleri incelemelidir. Bunlar, iyi faziletli ve güzel şeylerdir. O, onları bu olgunluğu elde etmesinden alıkoyan nesneleri ayırt etmelidir. Bunlar da kötü, rezalet ve adi şeylerdir. O, bunlardan her birinin ne ve nasıl olduğunu, ne’den ve niçin olduğunu, hepsinin bilinip, anlaşılıp birbirinden ayırt edilene kadar tanımlamalıdır. Bu siyasi ilimdir.”³⁷

³² Ebu Nasr El-Farabi, a.g.e., 56.

³³ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilu’s-Sa’ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 63.

³⁴ Farabi, *Mutluluğu Kazanma (Tahsilu’s-Sa’ade)*, Platon Felsefesi, Aristoteles Felsefesi, çev. Hüseyin Atay (Ankara: Atay Yayın, 2016), 36.

³⁵ Farabi, a.g.e., 37.

³⁶ Farabi, a.g.e., 38.

³⁷ Farabi, *Mutluluğu Kazanma (Tahsilu’s-Sa’ade)*, Platon Felsefesi, Aristoteles Felsefesi, çev. Hüseyin Atay (Ankara: Atay Yayın, 2016), 39-40.

“İşte nazari mükemmellik budur ve o, gördüğün gibi, şehir insanları ve milletlerin kendileriyle en yüksek mutluluğa ulaştıkları dört tür şeyin bilgisini içerir. Bundan sonra bu dört şeyin, nazari ilimler tarafından verilen açıklamalarına uygun olarak milletler ve şehirlerde bilfiil gerçekleştirilmeleri meselesi gelir.”³⁸

En yetkin ve yüksek iyyinin bilgisi felsefe³⁹ ile elde edilir. Bu bilgi ise Allah’ı bilmek ve nispeten O’na benzemeye çalışmak olarak anlaşılır.⁴⁰ Nazari akıl⁴¹ sayesinde en yetkin olana en yakın olan bilgi elde edilebilir ve böylece en iyi hayatın ve bu hayatın en iyi yolunun ne olduğuna dair bilgi nazari akıl ve nazari felsefe ile ulaşılabilir.⁴² Nazari aklın işlevleri tikeller ile ilgili olan fiillerin gerçekleştirilip nazari akla hizmet için bulunmaktadır.⁴³ Ayrıca nazari bilgi teorik bilgi olup bütün bilgilerin üstündedir. Farabi için kesin bilgi⁴⁴ nazari bilgidir.⁴⁵

Nazari amaçları gerçekleştirmede ihtiyaç duyulan araçları sağlayıp uygulanmasına yardımcı olması açısından fikri erdem önemlidir. Ayrıca fikri erdem hayatın en üstün amacıdır.⁴⁶

“Farabi bir örnek ile şöyle anlatır; eğer mimarlık hakkında akılsal bir açıklama vermek ve mimarlığı ve binayı teşkil eden şeyin ne olduğunu akılsal olarak kavramak, aynı zamanda mimarlık sanatının ne tür bir şey olduğunu bilen bir kişiyi bilfiil mimar yapmaksa veya bir binanın akılsal bir açıklamasını vermek, onun bilfiil varlığının açıklamasını vermek demekse, nazari ilimlerin bu işi yaptıkları şüphesizdir. Ancak eğer durum böyle değilse, yani bir şeyin akıl tarafından kavranması, onun akıl dışında varlığını içermezse ve bir şey hakkında akılsal bir açıklama vermek, onun bilfiil varlığı hakkında açıklama vermek demek değilse, bu dört şeyi gerçekleştirmeye niyet eden birinin, nazari ilmin yanında zorunlu olarak başka bir şeye ihtiyacı vardır. Bunun nedeni şudur: Akılla kavranan şeyler, böyle olmaları bakımından, ruhun dışında var oldukları zaman kendilerine ait olacak hal ve arazlardan korunmuşlardır.”⁴⁷

“İradi akılsalların araz ve hallerle birlikte olmaksızın varolmaları mümkün değildir. Öte yandan irade tarafından meydana getirilen her şeyin, daha önce bilinmedikçe varlığa getirilmesi mümkün değildir.”⁴⁸

“Farabi bu durumda insan için; insan gibi tabii şeylerde bu gayet açıktır; çünkü insanın, yani akılsal kavramının ruhun dışında bilfiil var olduğu durumda belli bir zamanda sahip olduğu hal ve arazları, bu zamandan daha önceki veya sonraki bir zamanda sahip olduğu hal ve arazlarından farklıdır. Onun farklı yerlerle ilgili durumu da böyledir. Çünkü onun belli bir ülkedeki hal ve arazları, başka bir ülkedeki hal ve arazlarından farklılık gösterir. Oysa bütün bu durumlarda insan kavramı,

³⁸ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 68.

³⁹ Farabi felsefi bilginin mutluluğa ulaştıracağını belirtmektedir. (Tokat, 2006:138)

⁴⁰ Ayşe Sıdika Oktay, “Fârâbî’nin Şehirden Bütün Dünya Devletlerini İçine Alarak Genişleyen Evrensel Medeniyet Algısı ve Felsefi, Teolojik Temelleri,” *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 2014, 290.

⁴¹ İnsanların maddi dünyadan maddi olmayan dünyaya geçişlerini ve yükselmelerini sağlayan yeti akıldır. Böyle akıl ile insan yetkinleşir (Görkaş, 2013: 296).

⁴² Mehmet Kasım Özgen, *Mutluluk Felsefeleri ve Farabi’nin Mutluluk Anlayışı* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015), 357.

⁴³ Zübeyir Kars, “Fârâbî’de İnsan – Devlet İlişkisi,” *İnsan Felsefesi Kongresi*, 1998, 24.

⁴⁴ Fârâbî, gerçek bilgiye ulaşmak için tasavvur ve tasdik metodlarını belirtmektedir. Tasdik metodunda ise bilginin bir kısmının kesin bir kısmının kesin olmadığını ve kesin olan kısmının ise bir kısmının zorunlu diğer kısmının ise zorunlu olmadığını belirtmektedir. Bilgi zorunlu kesin olandır. Bu durumda ise kesin bilgi üç kısımdan oluşur. Bunlar; varlığına dair kesinlik, varlığının sebebine dair kesinlik, her ikisine dair kesinlik şeklindedir. Her ikisine dair kesinliği içeren bilgi kesin bilgidir (Pattabanoğlu, 2017: 51).

⁴⁵ Mehmet Kasım Özgen, *a.g.e.*, 357.

⁴⁶ Ali Yıldırım, “İslam Düşüncesinde Felsefi ve Dini Bir Etkinlik Olarak Ahlak,” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: 7, S: 2, 2018, 1232.

⁴⁷ Ebu Nasr El-Farabi, *a.g.e.*, 68-69.

⁴⁸ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 69.

bir ve aynı kavramdır. Aynı durum iradî şeyler için de geçerlidir. Örnek olarak, iffet, zenginlik ve benzerleri, akıl tarafından kavranan iradî kavramlardır. Onları bilfiil varlığa getirmeyi istediğimizde, onların belli, bir zamanda kendileriyle birlikte bulunması zorunlu olan arazlar, başka bir zamanda kendileriyle birlikte bulunması zorunlu olan arazlardan farklı olacaklardır. Yine onların belli bir millette var olduklarında sahip olmaları zorunlu olan arazları, başka bir millette var olduklarında sahip olmaları zorunlu olan arazlarından farklı olacaklardır. Onların bazısında bu arazlar saatten saate, bazısında günden güne, bazısında aydan aya, bazısında yıldan yıla, bazısında onyıldan onyıla, bazısında ise daha uzun dönemlere göre değişiklik gösterir.”⁴⁹

“Nazari ilimler ancak kendilerinde hiçbir değişiklik olmayan akılsalları kavrarlar. Bundan dolayı iradî akılsalları, iradî akılsallar olmaları bakımından değil, bu değişken arazlara sahip olmaları, yani belli bir zamanda, belli bir yerde ve belli bir olayın meydana gelmesine bağlı olarak irade ile bilfiil varlığa getirilmeleri bakımından ayırt etmeyi sağlayacak bir başka kuvvet ve maharete ihtiyaç vardır. Bu, fikrî (deliberative) kuvvettir.”⁵⁰

“Fikrî kuvvet tarafından keşfedilen şeyler, yalnızca belli bir amaç ve maksadın elde edilmesinde yararlı olmaları bakımından keşfedilirler. Fikrî kuvvet; a) herhangi bir erdemli amacın elde edilmesinde en yararlı olan şeyi keşfeden erdem, fikrî erdemdir, b) kötü bir amacın gerçekleştirilmesinde en yararlı olan şeyi keşfeden fikrî kuvvete gelince, o fikrî bir erdem değildir, başka bir adla adlandırılması gereken bir şeydir; c) eğer fikrî kuvvet iyi oldukları zannedilen şeylerin gerçekleştirilmesinde en yararlı olan şeylerin keşfinde kullanılırsa, o zaman o sadece fikrî bir erdem olduğu zannedilen fikrî kuvvettir. Fikrî erdemler içinde insana birçok millette veya tek bir millette veya tek bir şehirde onları ortak bir biçimde etkileyen bir olay meydana geldiğinde ortak olan erdemli bir amacın gerçekleştirilmesinde en yararlı olan şeyi keşfetme kabiliyetini veren bir türü vardır. Bu fikrî erdem, siyasî fikrî erdemdir.”⁵¹

“İyi olan erdemli bir amacın gerçekleştirilmesinde en yararlı ve en güzel olan şeyin keşfedilmesini sağlayan bir erdeme sahip olan kişinin ahlakî bir erdeme sahip olmaksızın fikrî kuvvete sahip olamayacağı açıktır.”⁵²

“En hâkim fikri erdemin nazari erdeme tabi olmasının zorunlu olduğu da açıktır. Çünkü fikri erdemin görevi, sadece nazari erdemin sağladığı akılsalların arazlarını ayırt etmektedir. Bu akılsalları ortaya koyan nazari erdemdir ve akılsalların bu arazlarla birlikte bulunmaları, daha sonra gelen bir şeydir.”⁵³

Yetkinliğe sahip olan bir insan amacına ulaşmak için yapması ve yapmaması gerekenleri bilen insandır. Bu durum fikri erdeme sahip olmak olarak adlandırılır. Mutluluk amacına götüren eylemleri seçmek fikri erdemle birlikte diğer erdemlerinde bütün içerisinde var olması ile sağlanabilir.”⁵⁴

“Farabi, nazari erdeme veya kuvvete ek olarak fikri erdem veya kuvvetinde yeterli olacağı fikrinde değildir. Çünkü bu fikri erdemin veya kuvvetin deyim yerinde nötr, tarafsız olduğunu düşünmektedir. “Fikri kuvvet tarafından keşfedilen şeyler yalnızca belli bir amacın ve maksadın elde edilmesinde yararlı olmaları bakımından keşfedilirler.” O halde fikri erdemin bir ahlakî yoktur veya o tarafsız olmak bakımından ahlaksızdır. O sadece arzu edilen bir hedefe ulaşmak için gereken yol ve vasıtayı veren bir şeydir. Bu amacın kendisi ise iyi veya kötü olabilir. Eğer amaç kötü ise fikri kuvvetçe bilinen veya keşfedilen araçlar da kötü olur. Eğer bu amaç iyi veya ahlaki ise fikri kuvvet tarafından bilinen veya keşfedilen araç da iyi olur. Bundan dolayı Farabi, fikri kuvvete sahip olan

⁴⁹ Ebu Nasr El-Farabi, a.g.e., 70-71.

⁵⁰ Ebu Nasr El-Farabi, a.g.e., 72.

⁵¹ Ebu Nasr El-Farabi, a.g.e., 72-73.

⁵² Ebu Nasr El-Farabi, a.g.e., 74.

⁵³ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 78.

⁵⁴ Mehmet Kasım Özgen, *Mutluluk Felsefeleri ve Farabi'nin Mutluluk Anlayışı* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015), 385-386.

*kişinin iyi olan erdemli bir amaca hizmet etmesi için aynı zamanda ahlaki erdeme sahip olmasını gerekli görmektedir.*⁵⁵

Huyun/karakterin iyiliği ile ilgili olan erdem ahlâkî erdemdir. Doğuştan kendilerinde var olan ahlâkî güç sayesinde insanlar eylemleri, duyguları ve ayırt edebilme niteliğine sahip olmaktadır. Ahlâkî erdem ile insanlar iyiyi ve kötüyü ayırt edebilirler. Bu seçimler ve eylemler sonucu ise iyi ve kötü ahlâk sahibi olunmaktadır.⁵⁶

Öğretim ve eğitim ile erdemler elde edilebilmektedir. Milletlerde teorik erdemleri oluşturmak öğretmek olmaktadır. Ahlâkî erdemlerle bilimsel sanatların oluşturulması ise eğitmektir. Öğretmek daha çok sözel olurken, eğitmek bilgi yetilerinin fiilleri ile harekete geçerek o eylemi yapma isteğinin gönülleri doldurmuş olmasıdır. O eylemlere âşık olma halidir.⁵⁷ *Yaptığın şeyi yap*, yani bütün varlığınla yap hem bedeninin hem ruhunun aynı amaca yönelmelidir.⁵⁸

Ahlâkî erdem, insanın sahip olduğu doğanın işlevini gerçekleştirirken doğru miktarda, zamanda, araçlarla gerçekleştirilmesini sağlayan güçtür.⁵⁹ İnsanlar saadeti bulmak istiyorlarsa; doğru düşüncenin ve hareketin ne olduğu konusunda karar vermeleri gerekmektedir.⁶⁰

İnsani erdemlerin kalıcı ve sürekli olması ahlâkî gücün sağlıklı olması demektir. Diğer erdemlerin pratik kazanması için ahlâkî erdemün muhakkak bulunması gerekmektedir.⁶¹ İyi ve kötü seçimleri akıl varlığı olan insanın gücü dahilindedir. Lakin dünya aleminde var olan nefsi olgular insanı yanıltabilmektedir. Bundan dolayı bireyin yaşadığı toplumun hem yapısı hem de amacı birey için önemlidir. İnsanın seçimleri sonucunda elde edeceği durum gerçek mutluluk olmalıdır. Fârâbî'ye göre insanın en son gayesi mutluluktur ve bu mutluluk gerçek mutluluktur.⁶²

Görünen ve içinde bulunan dünya âleminde insan akli idrake başlar ve bulunduğu seviyede kararlar verirler ve seçimler yaparlar. Bu seçim sonucu çizdiği yolda ilerleyebilmek için eylemlerde bulunur. Burada amaç; *“gerçek amaç”*, yol *“doğru ve erdemli yol”*, eylem *“iyi ve erdemli”* olmalıdır.⁶³

Pratik erdemler ile çeşitli sanat alanlarında ve mesleklerde insanların iyi yetişmesidir. *“Varlıkların akılla kavrandığı lakin bazı durumlarda halkın ya da şehir insanların eğitim seviyelerinden dolayı deliller ve misaller kullanılır. İnsanın sanat ustası olabilmesi için kendisini sınırlandırmadan araştırmaya ve öğrenmeye açık olması gerekir.”*⁶⁴

*“Felsefe ve din her ikisi de aynı konuları içerir ve varlıkların ilk ilkesi ve ilk nedenle ilgili bilgi verirler ve her ikisi de insanın kendisi için varlığa getirilmiş olduğu nihaî amaç, yani en yüksek mutlulukla diğer varlıkların nihaî amaçları hakkında bilgi verirler.”*⁶⁵

Sonuç

İnsanlığın mutluluğu varoluşundaki maddi algısının olma derecesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu durumda mutlu olabilmenin esasını maddeye olan mesafe belirlemektedir. İnsan bir akıl varlığı olduğu için, ona yüklenmiş olan esas işlev metafizik gerçeklik hakkında bilgiye ulaşmasıdır.⁶⁶ Böylece insan akli derece derece yükselerek bilgi sahibi oldukça olgunlaşacaktır. Maddeden uzaklaşamayan

⁵⁵ Ebu Nasr El-Farabi, *a.g.e.*, 38.

⁵⁶ Mehmet Kasım Özgen, *a.g.e.*, 387.

⁵⁷ Hilmi Ziya Ülken, *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslâm Felsefesi Kaynakları ve Etkileri* (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2015), 86.

⁵⁸ Andre Maurois, *Yaşama Sanatı*, çev. Hamdi Özak (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2017), 84.

⁵⁹ Mehmet Kasım Özgen, *a.g.e.*, 390.

⁶⁰ Mehmet Aydın, “Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'âdet Kavramı,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(308), 1973, 307.

⁶¹ Mehmet Kasım Özgen, *a.g.e.*, 390.

⁶² Yaşar Aydın, “Fârâbî Felsefesinin Genel Yapısı,” *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 2014, 45.

⁶³ Fahrettin Olguner, *Fârâbî* (Ankara: Ötüken Neşriyat, 2013), 129.

⁶⁴ Ebu Nasr El-Farabi, *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilü's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Divan Kitap, 2015), 89-90.

⁶⁵ Ebu Nasr El-Farabi, *a.g.e.*, 93-94.

⁶⁶ Yaşar Aydın, *Fârâbî'de Tanrı-İnsan İlişkisi* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 103.

nefisler ise, gerçek mutluluk konusunda bilgiye sahip olamayacaklardır.⁶⁷ Farabi için böyle bir çaba filozofiktir. Onun için ideal insan, filozoftur.⁶⁸

Farabi felsefesinde, insanların Tanrı'ya yönelmeleri ile mutluluğa ulaşacaklarını, lakin bu mutluluğa ulaşma yolunda gerçek mutluluk⁶⁹ olmayan durumlarla karşılaşacaklarını belirtmiştir. Bu hisleri ortaya çıkaran ise nefis olgusudur. İnsanlar güçleri boyutunda nefislerini eğiterek doğru ve iyi olanı seçen varlıklar haline geleceklerdir.⁷⁰

Bulunduğumuz çağda gerçeklik ve arzu arasında hep bir mesafe vardır. Ve bu mesafeyi azaltmak isteği daha fazla arzuyu ortaya çıkarır. Aslında tatminsizlik hayatların özeti olduğu söylenebilir.⁷¹ Bu tatminsizliklerin alışkanlık haline gelmesi sonucu düşmüş insanın kadim hale dönüş yoluna çıkma arzusu ve inancı yeterli olmayacaktır. Rehberlik edecek bir hatırlatıcıya ihtiyaç duyulacaktır.⁷² Dönüş sürecinde nefsiyle uğraşanlara bireysel olarak hikmet sağlayan felsefe olabileceği gibi, toplumsal olarak peygamberlerin öğretilerinin hayata geçirilmesiyle gerçekleşebilir.⁷³ Gerçek doğamızı (varoluşumuzu) kavradığımızda, tek değil bütün hissederiz. Neden aramaksızın coşku ile dolu oluruz. Dış çevreden bağımsız geçici olmayan iç huzura sahip oluruz.⁷⁴ Farabi için mutlu insan, evrenle bütün olandır. Kendini aşmak için sürekli öğrenen ve üretendir.⁷⁵

Kaynakça

- Ahmed, S. (2016). *Mutluluk Vaadi*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Akarsu, B. (1998). Kişi Kavramı ve İnsan Olma Sorunu, İnkılâp Kitabevi Yayın, İstanbul.
- Altıntaş, H. (1979). Fârâbî'nin Felsefi Sisteminde Nefs ve Alem, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 23, S: 1, 349-358.
- Aristoteles. (2014). *Nikomakhos'a Etik*, çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul.
- Aydın, İ. H. (2003). *Fârâbî'de Bilgi Teorisi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Aydın, M. (1973). Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'âdet Kavramı, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(308), 303-315.
- Aydın, M. (2005). Farabi'de Pratik Akıl Yürütme, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: XXI, 149-174.
- Aydınlı, Y. (2014). Fârâbî Felsefesinin Genel Yapısı, *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 41-47.
- Aydınlı, Y. (2017). *Fârâbî'de Tanrı-İnsan İlişkisi*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Baba, P. (2016). *Acıdan Mutluluğa Kalbin Yolu*, çev. Gülenay Pema, Ganj Yayıncılık, İstanbul.
- Bayraklı, B. (2015). *Fârâbî'de Devlet Felsefesi*, Düşün Yayınları, İstanbul.
- Comte-Sponville, A. & Delumeau, J. & Farge, A. (2016). *Mutluluğun En Güzel Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çelik, A. (2018). Farabi'nin Siyasal Felsefesinde Mutluluk ve "İlk Başkanlık" Arasındaki Zorunlu İlişki, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: 7, S: 1, 265-284.
- Dinçer, Ö. (2017). *Bilgi ve Hikmet Sahiplerinden Yönetim Dersleri*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.

⁶⁷ Mehmet Aydın, "Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'âdet Kavramı," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(308), 1973, 312.

⁶⁸ Yaşar Aydın, *a.g.e.*, 103.

⁶⁹ Mutluluk, Allah'ın bilgisine ulaşabilmektir (Aydın, 2003:45).

⁷⁰ Enver Uysal, "Kindî ve Fârâbî'de Akıl ve Nefs Kavramlarının Ahlâkî İçeriği," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, C: 13, S: 2, 2004, 145.

⁷¹ Andre Comte-Sponville, Jean Delumeau, Arlette Farge, *Mutluluğun En Güzel Tarihi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016), 123.

⁷² Martin Lings – Ebubekir Siraceddin, *Gerçek Bilgi Yakîn Risâlesi* (İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2017), 100.

⁷³ Hayrani Altıntaş, "Fârâbî'nin Felsefi Sisteminde Nefs ve Alem," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 23, S: 1, 1979, 349-358.

⁷⁴ Prem Baba, *Acıdan Mutluluğa Kalbin Yolu*, çev. Gülenay Pema (İstanbul: Ganj Yayıncılık, 2016), 31.

⁷⁵ Mehmet Kasım Özgen, "Farabi Felsefesinde Bilgi ve Terapi/Bilginin İyileştirici Gücü," *Bilimname*, XXV, 2, 2013, 147.

- Ebu Nasr El-Farabi. (2015). *Mutluluğun Kazanılması (Tahsilu's-Sa'ada)*, çev. Ahmet Arslan, Divan Kitap, İstanbul.
- Fârâbî, (2015). *Üstün Ülke El-Medînetü'l Fâzıla*, çev. Seyfi Say, Kurtuba Kitap, İstanbul.
- Fârâbî. (2015). *Fârâbî İlimlerin Sayımı İhsâu'l – Ulûm*, çev. Ahmet Arslan, Divan Kitap, Ankara.
- Farabi. (2016). *Mutluluğu Kazanma (Tahsilu's-Sa'ade)*, Platon Felsefesi, Aristoteles Felsefesi, çev. Hüseyin Atay, Atay Yayın, Ankara.
- Freud. (2018). *Mutluluk Dediğimiz Şey*, çev. Peren Demirel, Aylak Adam Yayınları, İstanbul.
- Görkaş, İ. (2013). Farabi'nin İnsan Tasavvuru, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 50, 291-305.
- Hammond, R. (2001). *Farabi Felsefesi ve Ortaçağ Düşüncesine Etkisi*, çev. Gülnihal Küken, Uluğ Nutku, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- Kars, Z. (1998). Fârâbî'de İnsan – Devlet İlişkisi, *İnsan Felsefesi Kongresi*, 21-37.
- Kaya, M. (1995). Fârâbî, *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV.
- Lings, M. (Siraceddin, E.). (2017). *Gerçek Bilgi Yakîn Risâlesi*, çev. Nurullah Koltaş, Nefes Yayıncılık, İstanbul.
- Maurois, A. (2017). *Yaşama Sanatı*, çev. Hamdi Özak, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Oktay, A. S. (2014). Fârâbî'nin Şehirden Bütün Dünya Devletlerini İçine Alarak Genişleyen Evrensel Medeniyet Algısı ve Felsefi, Teolojik Temelleri, *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 281-292.
- Olguner, F. (2013). *Fârâbî*, Ötüken Neşriyat, Ankara.
- Özgen, M. K. (2013). Farabi Felsefesinde Bilgi ve Terapi/Bilginin İyileştirici Gücü. *Bilimname* XXV, 2, 133-155.
- Özgen, M. K. (2015). *Mutluluk Felsefeleri ve Farabi'nin Mutluluk Anlayışı*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Pattabanoğlu, F. Z. (2017). Fârâbî'de Felsefe Tarihi Teorisi: Dil ve Dinin Tekâmülünde Felsefenin Tarihselliğinin İpuçları, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S: 29, 47-64.
- Tokat, L. (2006). Farabi Felsefesinde Mutluluğun Araştırılması, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI, S: 3, 133-157.
- Turhan, K. (2014). H. 4. / M. 10. Yüzyılın İki Müslüman Siyaset Filozofu Fârâbî ve Âmirî, *Medeniyet Düşünürü Fârâbî Uluslararası Sempozyum*, 369-376.
- Uysal, E. (2004). Kindî ve Fârâbî'de Akıl ve Nefs Kavramlarının Ahlâkî İçeriği, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, C: 13, S: 2, 141-156.
- Ülken, H. Z. (2015). *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslâm Felsefesi Kaynakları ve Etkileri*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. (2018). İslam Düşüncesinde Felsefi ve Dini Bir Etkinlik Olarak Ahlak, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: 7, S: 2, 1228-1239.

A WORLD LANGUAGE: URDU

M. Sarper ALAP

Kırıkkale Üniversitesi

SBE Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, el-mek: drsaralp40@gmail.com

Abstract

Urdu language is the official language of Pakistan. Urdu language is from Turkish name "Ordu". Urdu language originated in the time of the Ghazni Mahmud of the Ghaznavid state ruler. During the Indian conquest of Ghazni Mahmut, Ghazni army soldiers talked to the people of that region in the markets, and the local language and the language of the soldiers fused.

Urdu language became the official language of Pakistan after its independence in 1947 and this language has been named "Army", "Hindustani" and "Rehta".

Urdu language was formed by the gathering of Khari Boli and Braj Bhasha dialects. Urdu language is written in Arabic alphabet from right to left. This language contains a large number of Arabic, Persian, English, Hindi and Turkish words. There are 53 letters in Urdu alphabet. In Urdu, the words are male and feminine. The definitions and verbs in the verse are made according to the masculine and feminine conditions of the letters.

Urdu is also rich in literature. There are many famous writers, poets and works in Urdu literature. In Urdu literature there are many famous casters, gazelles and mesneves. Besides this, various literary poetry types and literary arts are included in Urdu literature as well as in Turkish literature.

There are many famous poets in Urdu literature today. Among these poets are the names of Bahadır Shah Zafer, Emir Husrev Dehlevi, Mirza Abdulkadir Bedil, Mir Taki Mir, Mirza Rafi Sauda, Mir Hasan, Mir Dard, Mirza Esedullah Han Galib, Gulam Hamdan Mushafi and Allame Muhammad Iqbal. Urdu literature, as well as in the field of poetry, prose writers have written a number of famous writers. Among these authors are Saadet Hasan Mento, Prem Chand, Intizar Husein, Asfaq Ahmed, Eltaf Husein Hali and Seccad Haidar Yıldırım.

Keywords: Urdu, Language, Poem, Literature

BİR DÜNYA DİLİ: URDUCA

Özet

Urdu dili Pakistan'ın resmi dilidir. Urdu dili ismini Türkçe bir isim olan "Ordu"dan almıştır. Urdu dili, Gazneli Devleti Hükümdarı Gazneli Mahmut zamanında ortaya çıkmıştır. Gazneli Mahmut'un Hindistan'ı fethi sırasında Gazneli ordusu askerlerinin pazarlarda, alışverişlerde o bölgenin halkı ile konuşarak yerel dil ve askerlerin dilinin kaynaşması sonucu ortaya çıkmıştır.

Urdu dili 1947 yılında Pakistan'ın bağımsızlığı kazanmasından sonra pak,stan'ın resmi dili olmuştur. Urdu dili daha önceleri "Ordu", "Hindustani" ve "Rehta" isimlerini almıştır.

Urdu dili Khari Boli ve Braj Bhaşa lehçelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Urdu dili, Arap alfabesi ile sağdan sola doğru yazılmaktadır. Bu dil, içerisinde çok sayıda Arapça, Farsça, İngilizce, Hintçe ve Türkçe sözcükler barındırmaktadır. Urdu dili alfabesi içerisinde 53 harf bulunmaktadır. Urdu dilinde sözcüklerin eril ve dişil halleri bulunmaktadır. Urduçada tamlamalar ve fiiller harflerin erillik ve dişilik durumlarına göre yapılmaktadır.

Urduca, edebiyat bakımından da zengindir. Urdu edebiyatı içerisinde bir çok meşhur yazar, şair ve eserler bulunmaktadır. Urdu edebiyatı içerisinde çok meşhur kasideler, gazeller ve mesneviler yer almaktadır. Bunun yanında Türk edebiyatında olduğu gibi Urdu edebiyatı içerisinde de çeşitli edebi şiir türleri ve edebi sanatlar yer almaktadır.

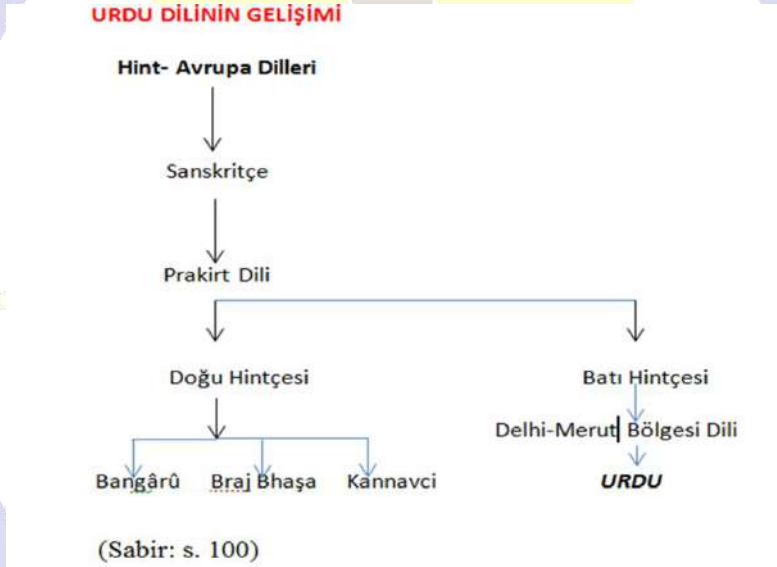
Urdu edebiyatı içerisinde geçmişinden bugüne bir çok meşhur şair yer almaktadır. Bu şairler arasında Bahadır Şah Zafer, Emir Hüsrev Dehlevi, Mirza Abdulkadir Bedil, Mir Taki Mir, Mirza Rafi Sauda,

Mir Hasan, Mir Dard, Mirza Esedullah Han Galib, Gulam Hamdan Mushafi, Allame Muhammed İkbāl isimleri ön planda yer almaktadır.

Urdu edebiyatı, şiir alanında olduğu kadar nesir alanında da bir çok ünlü yazar çeşitli eserler yazmışlardır. Bu yazarlar arasında Saadet Hasan Mento, Prem Çand, İntizar Hüseyin, Eşfak Ahmed, Eltaf Hüseyin Hali ve Seccad haydar Yıldırım yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Urdu, Dil, Şiir, Edebiyat

11. asırda Hint Türkleri (Gazneliler) zamanında Prakirt dili üzerine kurulan ve Kuzey Hint'in Merut ve Delhi şehirleri civarında konuşulan Batı Hintçesi, 13. asırdan 15. Asra kadar Dekan'da (Cenubi Hindistan) Dakhni; Kuzey Hindistan bölgesinde Rihte ve 17. asırda Emir Timur'un torunlarından olup kendi eşi Mümtaz Begüm adına yad etmek için Agra şehrinde Tac Mahal adlı çok güzel bir türbe yaptıran Şah Cihan zamanında "Urdu" (Ordu) ismini alan bu dil, bütün Pakistan-Hint Yarımadası milletlerinin müşterek dili olup, halihazırda Bengali ile beraber Pakistan'ın millî dilidir. (Sabir: 1964, s. 100)

(Sabir: 1964, s. 100)

Bazı kimselerin zannettiği gibi Orduca veya Urdu dili, Farsçanın kolu olmayıp Hint-Avrupa dil grubuna bağlıdır ve gramer-nahiv itibariyle Hintçeye benzer. Urdu dilinde Sanskritçe, Farsça, Arapça, Türkçe ve İngilizce kelimeler çok fazla miktarda mevcuttur. Urdu dili, İngilizce gibi %80 yabancı kelimelerden oluşur. (Sabir: 1964, s. 100)

15. yüzyıl sonundan itibaren Hindistan'a gelen Avrupalıların dilleri, özellikle İngilizce ve Portekizcenin Orduca üzerinde büyük etkileri olmuş ve zengin bir kelime hazinesi bırakmışlardır. (Benli: 2004, s. 92)

Urdu dili Devanaghari yazısıyla yazılan ve Hindistan'ın resmi dili olan Hindiye yakın olmakla birlikte Hindi sözcüklerinin çok sayıda Arap ve Fars kelimeleriyle karışmasından oluşuyordu. Urdu dili, Arap alfabesiyle yazılıyor; konuşma ve ticaret dili olarak yaygın bir biçimde kullanılıyordu. (Haqqi: 1984, s.37) Hindistan'a gelip hakimiyet kurmuş olan Türkler, Farsça ve hatta Arapçayı iyi biliyorlardı, fakat kendi konuşma dilleri, gelişmiş şekilleriyle, üslubunun kuvvetiyle ve güzelliği ile Türkçe idi. Bu dil,

yalnız Hindistan dilleri üzerinde derin bir tesir bırakmakla kalmadı, fakat aynı zamanda sonradan “Ordu” adı verilen yeni bir dil yarattı. (Ayubi:1964, s. 281)

Delhi Kalesinde yerleşen Türk komutanları ile Hint ve İranlıların birleşmesiyle yeni bir dil ortaya çıkmıştır. Bu karma dil “Rehta”, sultanın bulunduğu Ordu-yi Mualla” dan meydana geldiği için Ordu dili olarak adlandırılmıştır.(Palabıyık:c2007, s. 77)

Delhi Kalesinde yerleşen Türk komutanları ile Hint ve İranlıların birleşmesiyle yeni bir dil ortaya çıkmıştır. Bu karma dil “Rehta”, sultanın bulunduğu Ordu-yi Mualla” dan meydana geldiği için Ordu dili olarak adlandırılmıştır. (Palabıyık:c2007, s. 77)

Urdu kelimesi, kök itibariyle Türkçe bir kelimedenden olup “Ordu” manasına gelir. Ancak Pakistan-Hint Yarımadasında Urdu, daima bir dili ifade eder. Bu dile, evvela Arapça ve farsça bilmeyen Türkistan’dan Hindistan’a gelen Türk askerleri tarafından kullanıldığı için “urdu” denilmiştir. Evveliden bu karmakarışık dil, Türk ordugahında konuşulmaya başladı. Bu dilin çekirdekleri esas itibariyle Gazne’den gelen Türklerin Hindistan’ı fethettikleri zaman saçılmıştır. Hindu ve Müslümanların günden güne artan siyasi ve kültürel münasebetleri bu dili çabuk gelişmesine yardım etmiştir. Türk askerleri pazara çıktığı zaman biraz Türkçe, biraz farsça ve biraz da yerli kelimeleri (Batı Hintçesi) kullanırlardı ve bu şekilde kendi durumlarını anlatırlardı.(Sabir:c1964, s.101) Bu durum birkaç yüz sene devam etmiştir. Türk padişahları ve beyleri, saraylarında hep Türkçe konuşurdu ve resmi dil de Farsça idi. Böylece Urdu evvela askerler ve sonradan padişah ve Farsça yazarlar tarafından rağbet gördü ve yavaş yavaş gelişmeye başladı. (Sabir: 1964, s. 101)

"Urdu"nın kullanıma başlamasında ise bir önceki basamak "Urdu-yi Mu'allâ" terkididir. Önceleri Şah Cihan döneminin saray ve çevresinin fasih dilini halk dilinden ayırmak için kullanılan bu terkip, zamanla imparatorluğun başkenti Delhi ile çevresinde konuşulan dil kastedilir hale gelmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise terkinin "Mu'allâ" kısmı düşerek "Urdu" kısmı bahsettiğimiz dilin adı olmuştur. Urdu kelimesinin Urdu dili/Urduca anlamında kullanıldığına rastlanan ilk yer ise ünlü Urduca şairi Mushafî (ö.1240/1824)'nin bir beytidir. (Toker: 2006 s. 28)

Urdu dili Timuroğulları'nın büyük bir kültür armağanıdır ki bunun sayesinde doğan yepyeni bir kültür Hint yarımadasında asırlar boyu birlik ve beraberlik sağlamıştır. Urduca, Çağatay (Timuroğulları) Türklerinin hakimiyeti döneminde büyümüş ve gelişmiştir. Urdu dili ve edebiyatının gelişmesi bakımından Türk asıllı şair ve yazarların unutulmaz hizmetleri geçmiştir. Urduca'nın ilk önemli şairi Emir Hüsrev'dir. Emir Hüsrev, La-çin Türk aşiretine bağlıydı. Hüsrev sadece Urdu edebiyatı değil, Hint yarımadasının kültürüne de damgasını vuran bir şahsiyettir. (Fauk: 1979 s. 38)

Urduca, gelişim tarihi boyunca değişik pek çok adla anılmıştır. Başlangıçta Urducaya “Hindi” yada “Hindvi” adı verilmiştir. Bu ad ilk kez Emir Hüsrev Dehlevi tarafından Urduca şiirlerine “Kalam-e Hindvi” adı verilmesiyle ortaya atılmış, daha sonraki dönemlerde de yaygın olarak kullanılmıştır. (Benli: 2004, s.92)

Urduca'nın bir diğer adı da “Rihtah” dır. Sözcük olarak “karışık, birçok unsurdan yapılmış” anlamına gelen “Rihtah” Emir Hüsrev Dehlevi'den Mirza Galib'e kadar kullanılmıştır. Ancak daha sonraları bu ad, şiirde bir tarzın adı olarak kalmıştır. 18. yüzyılın başlarında Urdu dili için “Lingua Industanica” adı kullanılmaya başlandı. Bu ad, Avrupalılar tarafından konulmuştu. Avrupalılar Urducaya daha önceleri de “Moors” adını vermişlerdi. 18. yüzyılın sonlarında (1787'de) ise “Hindustani” adı benimsendi. (Benli: 2004, s. 92)

Gaznelilerin resmi dili Farsçaydı. Ordu dili üzerindeki en büyük tesir orta Asya'daki Farsçadır. Bugünkü İranlıların kullandığı Farsça ise tam manasıyla o zamanki Farsçadan başkalaşmıştır. Orta Asya'daki Farsça iptilası ve benimsenişyle Gazneliler tarafından hem Farsça hem de resmîyet dışında da halkla yapılan konuşmalarda Türkçe, Urdu dilini döşedi ve örülmüş oldu. (Savcı: 1979, s. 21)

«Urdu» veya «Urdu» sözcüğü Türkçe bir kelime olup ordu veya askeri kamp kelimesinden türetilmiş, Gaznelilerin Pencap bölgesine ayak basmalarından ve Türk-İran kökenli Müslümanların Hintlilerle bağlantı kurmalarından kısa bir süre sonra çoğunluk tarafından benimsenen bir teoriye göre Urdu dili, Delhi ve çevresinde konuşulan bir diyalekt olan Khari Boli'den türetilmemiş, buna karşın Gazneliler zamanında ve Delhi Sultanlığının Boli'den türetilmemiş, buna karşın Gazneliler zamanında ve Delhi sultanlığının kurulmasından sonra 12. yüzyılda Lahor ve dolaylarında Pencapca'dan türetilmiş olan bu karışık dil Pencap'tan Delhi'ye kadar Müslüman etkileri taşımaktadır. (Bugünkü Pakistan: 1988, s. 34)

Urdu Dilinin Konuşulduğu Ülkeler

Urduca genel olarak Pakistan başta olmak üzere Hindistan, Bangladeş, Sri Lanka ve Nepal'de konuşulmaktadır. Urduca ile Hintçe bir çok yönden birbirleri ile benzerlik taşımaktadırlar. Ancak aradaki tek fark Urduca, Arap alfabesi ile yazılarken; Hintçe Devanaghari alfabesi ile yazılmaktadır.

Urducada «do çeşm he» harfleri ile ekli alfabelerle birlikte 54 harf bulunmaktadır.

Urducada, Arapçadan farklı olarak «ن، ے، گ، ژ، چ، پ، ث» harfleri kullanılmaktadır.

Urduca da peltek olarak kullanılan «ژ، ڈ، ث» harfleri, Hintçeye özgü harflerdir.

Urducada bazı harfler yanlarına «do çeşm-i he 'ه' harfini alarak çeşitli harfler oluştururlar.

Bunlar: «تھ، ٹھ، چھ، دھ، ڈھ، رھ، ژھ، کھ، گھ، لھ، مھ، نہ»

Pakistan'da Urduca Eğitimi

Pakistan'da tüm üniversitelerde Urduca eğitimi verilmektedir. Urdu Dili ve Edebiyatı kürsülerinin yanında bir çok sözel ve sayısal dersler Urduca ve İngilizce olarak verilmektedir. Pakistan'da Bahauddin Zekeriya, Government City, Punjab, Sialkot, Multan, Islamabad, N. U. M. L üniversiteleri ile birlikte diğer seçkin üniversiteler ile birlikte Urduca eğitimleri veren üniversiteler arasındadırlar.

Hindistan'da Urduca Eğitimi

Urducanın doğduğu ülke olan Hindistan'da birçok üniversitede Urduca eğitimleri verilmektedir. Hindistan'da Delhi, Jamia Milli üniversiteleri; Hindistan'da yer alan seçkin üniversiteler arasındadır.

Türkiye'de Urduca Eğitimi

Türkiye'de Urduca eğitimi Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Konya Selçuk Üniversitesinde verilmektedir.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Urduca kürsüsünün ilk kurulduğu fakültedir. Şu anda sadece yüksek lisans ve lisans eğitimi vermektedir.

Urduca eğitimi Konya Selçuk Üniversitesi'nde de verilmektedir. Konya Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Urduca eğitimi yüksek lisans ve lisans olarak verilmektedir. Konya Selçuk Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı bölümü akademisyenleri şu ana kadar Urduca gramer, yazım şekilleri, konuşma kitabı ve hikaye eserlerini fazlasıyla hazırlayıp yayınlamışlardır.

Avrupa'da Urduca Eğitimi

İngiltere'nin köklü ve saygın üniversitelerinden olan Cambridge ve Oxford Üniversitelerinde Urduca eğitimleri verilmektedir. Almanya'da Heidelberg Üniversitesi'nde de bir Urduca kürsüsü bulunmaktadır. İtalya'da Roma Üniversitesi'nde Urduca kürsüsü yer almaktadır. Bunun yanında

Norveç, İsveç, Danimarka, Rusya ve diğer Avrupa ülkelerindeki bazı okullarda da Urduca eğitimleri verilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Urduca Eğitimi

Amerika'da Yale, Berkeley ve Columbia Üniversitesi'nde Urduca eğitimleri verilmektedir.

Asya Ülkeleri ve Orta Doğu Ülkelerinde Urduca Eğitimi

Azerbaycan'da Bakü Üniversitesi ve Hazar Üniversitesi'nde Urduca eğitimleri verilmektedir. İran'da Tahran Üniversitesi'nde Urduca eğitimleri verilmektedir. Japonya'da Osaka Üniversitesi'nde Urduca eğitimleri verilmektedir. Bunun yanında G. Kore ve Çin'de Urduca eğitimi verilmektedir.

Arap Ülkelerinde Urduca Eğitimi

Mısır ve Suudi Arabistan'da Urduca eğitimleri verilmektedir.

Afrika Ülkelerinde Urduca Eğitimi

Güney Afrika'da Urduca eğitimleri verilmektedir.

Türk Cumhuriyeti Ülkelerinde Urduca Eğitimi

Özbekistan ve Kırgızistan'da Urduca eğitimleri verilmektedir.

Sonuç

Urduca, dünyanın bir çok ülkesinin üniversitelerinde ve liselerinde okutulmaktadır. Türkiye'de de 2017 yılında Bakanlar Kurulu tarafından Urduca, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında seçmeli ders olarak okutulması için kabul edilmiştir. Türkiye ile beraber Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Norveç, Danimarka, İsveç, Kore, Çin, Japonya, Polonya, Azerbaycan, Mısır ve bir çok ülkede Urduca eğitimi yapılmaktadır. Bir çok ülkede Urduca ders, konuşma ve hikaye kitapları yayımlanmaktadır. Dünyanın bir çok ülkesinde eğitimi yapılan Urduca, bir dünya dili olduğunu kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

Ayyubi, N. A., “*Hindistan Türklere Neler Borçludur*” Çev. Nejat Kaymaz, AÜ-DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi C. 2, Sayı. 2, Ankara, 1964, s. 277-283.

Benli, S., *İlk Dönem. Urdu Edebiyatına Genel Bir Bakış*, Nüsha, IV/. 13, Ankara 2004, s. 91-106.

Fauk, H., “*Atatürk 'Urduca Yayınlarında*”, Ankara Üniversitesi D. T. C. F. Yay., No: 3, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979.

Haqqi, S. A. H., “*Hindistan'da Türk Tesiri İlk Dönem: 1206-1414*”, Çev. Y. Tekin Kural, ODTÜ Yay., 1984, Ankara.

Palabıyık, M.H., “*Hindistan Tarihinde ve Hint Kültüründe Müslüman Türkler*”, EKEV Akademi Dergisi, sy.33 (Güz 2007), s. 67-94.

Sabir, M., “*Urdu Dilinin Menşei ve Mahiyeti*”, Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 26, Ayyıldız Mat., Ankara, 1964, s.100-104.

Savcı, S., “*Pakistan Dil ve Edebiyatı*” Fatih Matbaası, İstanbul, 1979.

Toker, H., “*Türklerin Urdu Dili ve Edebiyatına Hizmetleri*”, İslami Edebiyat Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran Sayısı, İstanbul, 2006, s. 26-32.

Türkiye Pakistan Derneği, “*Bugünkü Pakistan ve Türkiye-Pakistan Kültür İlişkileri*”, Türkiye Pakistan Derneği Yay., Ankara, 1988

**OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMİRYOLU POLİTİKALARI VE İSTASYON YAPILARI:
İSTANBUL ÖRNEĞİ****Esra ÖZCAN**

Mimar, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fak. Mimarlık Tarihi
ABD y. lisans öğrencisi, e-mail: mim.e.ozcan@gmail.com

Nuran KARA PİLEHVARIAN

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fak. Mimarlık Tarihi ABD Öğretim Üyesi, e-mail:
pvarian@gmail.com

Özet

Bu çalışma; Endüstri Devrimi'yle birlikte tüm dünyaya yayılan demiryolu politikalarını ve istasyon yapılarını Osmanlı Devleti bağlamında ve özelde İstanbul örneği üzerinden irdelemektedir. Osmanlı Devleti'ndeki demiryolu politikalarına yön veren etkenler; dönemin demiryolu çağını yakalama gayretinin yanı sıra devletin askeri, lojistik, iktisadi gelişimini sürdürmek ve bölgeler arasında gerekli ulaşım entegrasyonunu sağlamak olmuştur. Bu bağlamda İstanbul, hem Rumeli Demiryolları'nın hem de Hicaz Demiryolu'na uzanan Anadolu-Bağdat Demiryolları'nın başlangıç noktası konumundadır. Ülkelerin sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarını etkileyen demiryolları, mimari literatüre yeni bir kavram olarak "demiryolu mimarisi" kavramını getirmiştir. Tren istasyonlarının yapıldığı yerler şehrin çekim merkezi haline gelmiş, kentin mimari ve kültürel dokusu değişmiştir. Geniş bir coğrafyada hüküm süren Osmanlı Devleti'nin demiryolu mimarisi de çeşitlilik arz etmektedir. Çalışmada; dönemin ekonomik koşullarına göre izlenen demiryolu politikalarıyla Osmanlı coğrafyasında yaptırılan demiryolu hatları ve yapıldığı bölgeye göre farklı üslup özellikleri gösteren demiryolu istasyonları ele alınmış, son tahlilde İstanbul örneği üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demiryolları, demiryolu mimarisi**Abstract**

This study was made with the main intention of examining the railway policies and station structures that have spread all over the world following the advent of Industrial Revolution. The study was poised to investigate railway policies and constructions made during the Ottoman period. Particular emphasis has been given to explore developments made in the city of Istanbul. Apart from providing basic utilities such as transportation and logistics, the railway policies of Ottoman State had the intention of maintaining military might and economic development. Istanbul is the starting point of Rumeli Railways and Anatolian-Baghdad Railways that leads to Hijaz Railway. Railways affect the sociocultural and economic structures of the states and it has brought the concept of "railway architecture" as a new concept in the architectural literature. The railway architecture which was designed during the Ottoman State vary across regions. The train stations that were built in Istanbul area have changed the urban and cultural texture of the city and became main attraction centers. It has been also discovered that local architectural styles were widely applied in the design of train stations in Istanbul.

Giriş

1789 tarihinde meydana gelen Fransız İhtilali ve sonrası gerçekleşen Endüstri Devrimi ilk önce Avrupa'yı ve ardından tüm dünyayı etkilemiştir. Toplum yaşantısını temelden değiştiren Endüstri Devrimi, birdenbire aristokrat sınıfına eşdeğer maddi birikime sahip fakat geleneği olmayan yeni bir burjuva sınıfı doğurur. Buhar gücü kol gücünün yerini almıştır. Telefon, kalorifer, asansör, radyo, elektrik, yer altı trenleri, otobüs gibi yenilikler herkes için yeni bir dünya yaratır (Kara, Pilehvarian, 1993). Temel kaygısı maddi komplekslerini tatmin etmek olan tüccar ve sanayicilerin oluşturduğu

yeni zengin sosyal tabakanın mimarlık alanına yansıması, geçmiş üslupların taklidi biçimindedir (Benevolo, 1981). Geleneksel yapı malzemelerin yerini almaya başlayan dökme demir yapı elemanları mühendisler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. İngiltere’de 1779-1781 yılları arasında, Coalbrookdale’de Severn Nehri üzerinde inşa edilen Iron Bridge, yaklaşık 31 metre açıklığıyla dökme demirin ilk kullanıldığı örnektir. (Billington, 1985)

Şekil 1 Iron Bridge, 1781, <https://www.periodpaper.com>

Yeni dünya düzeninde endüstri çağından en fazla pay, sahip olduğu iş gücü ile ürün arasında bağlantı kurma çabasında olan İngiltere’ye düşmüştür. 19. yüzyılda İngiliz mühendisler birçok Avrupa ülkesine giderek demiryolu yapımına başlamışlardır. Avrupa dışında İngiltere, egemenliğindeki Hindistan, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerde hızla demiryolu inşa etmiş ve demiryolunu hinterlandlara açılan bir kapı olarak değerlendirmiştir. Bu ülkeler içinde demiryolu emperyalizmine en çarpıcı örnek Hindistan’dır. İngiliz sömürgesinde yaklaşık 350 yıl kalan Hindistan’ın demiryolu yapımına başlanılan 19. yüzyıla kadar sosyal ve kültürel yapısı büyük ölçüde değiştirilmiş, demiryolu sonrasında ise toplumda geri dönüşümsüz bir sosyal değişim yaşanmıştır. Dolayısıyla İngilizlerin başta Osmanlı Devleti olmak üzere diğer coğrafyalarda demiryolu aracılığıyla oynadığı siyasi ve stratejik rolün kaynağının anlaşılmasında Hindistan’da gerçekleştirilen sömürgeci politikaların bilinmesinin ayrıca önemli bir yeri vardır (Akbulut, 2010). Demiryolu sayesinde ulaşım olanaklarında görülen gelişmeler ve mühendislik alanında görülen ilerlemelerle birlikte demirin ilk kullanıldığı yapı türlerinden biri de demiryolu istasyonları olur. İstasyon binası yapımı kapsamında bulunan yolcu bekleme salonları ve bu salonlarla bağlantılı platformların yer aldığı tren sundurmaları gibi iki farklı mekân tipinin tasarlanması gerekliliği, iki farklı uzmanlık alanının ortaya çıkmasını sağlamıştır. 19. yüzyılda istasyon yapısı tasarlayan mimarların başlıca amacı; yeni bir bina tipi geliştirmek ve ona tanınabilir doğru bir imge kazandırmak olmuştur. Bu dönemde Ecole des Beaux-Arts’da yetişen mimarlar, bu yeni bina tipini oluştururken geçmiş dönem yapılarına benzer nitelikte tasarımlar ortaya koymuştur (Carroll, 1956).

İlk Demiryolu Çalışmaları

Buharla çalışan lokomotifin demir raylar üzerinde ilk defa hareket etmesi İngiliz mühendisi Richard Trevithick tarafından gerçekleştirilmiştir. Lokomotif konusundaki asıl gelişme George Stephenson’ın, buharlı lokomotifi ile 1825’te ilk yolcu trenini çekmesiyle gerçekleşmiştir (Erol, 2003). Modern anlamda ilk demiryolu İngiltere’de Liverpool ve Manchester arasında inşa edilmiştir. Bu kapsamda, dünyadaki ilk istasyon İngiltere’de 1830’da Liverpool’da açılan fakat daha sonra yıkılmış olan Crown Street İstasyonu’dur. Neogotik üslupla tasarlanmış St. Pancras İstasyonu ise 19.yüzyıldan günümüze ulaşmış en görkemli kapalı alana sahip yapılardandır. Manş Tüneli yapıldıktan sonra hattın uç istasyonu olarak projeye bağlanması, British Library’nin istasyonun yanına taşınması bu bölgeyi kültürel çekim merkezi haline getirmiştir.

Şekil 2 St. Pancras İstasyonu (<https://www.fineartamerica.com>)

Viyana’da ise ilk buharlı tren demiryolu şirketi 1837 yılında kurulmuştur. Bu şirket Viyana’dan Budapeşte’ye, kuzeyde Çek topraklarına ve güneyde Trieste’ye kadar demiryolu hattını uzatarak Adriyatik Denizi ile bağlantıyı sağlamıştır. Böylece kentin doğusundaki tarım arazilerinde elde edilen tarım ürünleri, kuzeyindeki Silesia madenlerinden üretilen kömür ve güneyindeki limandan sağlanan ham maddeler kolaylıkla şehre ulaştırılmıştır (Değirmenci, 2018). Buradan da anlaşılacağı üzere devletlerin demiryolu yapımındaki önceliği ekonomik gerekçelerdir. 19. yüzyılın ikinci yarısında “konkors” denilen, istasyona giriş sağlayan, ofisler, bekleme salonu ve bilet hizmetleri alanlarından oluşan yapı tren istasyonlarında standart bir fonksiyon haline gelmiştir. 1852 yılında François Duquesney tarafından tasarlanan Gare de L’Est, konkorsun standart bir fonksiyon haline gelmesi ve kentsel anıt niteliği taşıması açısından önemli bir örnektir. Taş ve tuğla malzemesiyle kente klasik bir öge olarak eklenirken çelik ve camdan oluşan kabuğuyla endüstrileşme dönemi demiryolu mimarisinin şehirdeki yeni yansımasıdır. (Coşkun, 2013)

Şekil 3 Gare de l'Est (<https://www.wikimedia.com>)

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra demiryolu yapımına Avrupa ve Amerika dışındaki diğer kıtalarda da başlanmıştır. Bu yıllarda dünyadaki demiryolu hatlarının %50’si Amerika Kıtası’nda, %47’si Avrupa Kıtası’nda, %1,5’i Asya Kıtası’nda, %0,5’i Afrika Kıtası’nda, %1’i Avustralya Kıtası’nda bulunmaktadır (Durak, 2003).

Osmanlı Devleti’nde Demiryolları

Avrupa ve Amerika’da büyük gelişme gösteren, yeni bir ulaşım sisteminin doğmasına neden olan demiryolları, geniş bir coğrafyaya sahip olan Osmanlı Devleti tarafından da ulaşım sorununa çözüm olarak düşünülmüştür. Tanzimat Dönemi’nde ülkenin imarına yönelik çalışmalar çerçevesinde "Yol ve Köprüler Nizamnamesi" çıkarılarak yol sorunu çözümlenmek istenmişti. Ayrıca Tanzimat programında ülkenin kaynaklarını işletebilmek için ulaştırma araçları sağlanması ve tarımda bölgelerin birbiriyle ve denizle bağlantısını sağlayacak demiryolu hatlarının döşenmesi öngörülmüştü (Yıldırım, 2002, s.313). Demiryolları Osmanlı Devleti’ne sanayi çağının diğer birçok yeniliğinden daha önce girmiştir. Bunun sebeplerine bakacak olursak; geniş toprakları ve zengin hammadde kaynakları ile orta

ve Uzakdoğu ülkeleri, Avrupalılar için çok cazip bir alan teşkil etmekteydi. Bu bölgelerin iktisadi ve giderek de siyasi yönlerden ele geçirilmesi, buralara açılan tabi bir geçit durumundaki Anadolu'nun ekonomik yönden de elde edilmesine bağlıydı. Bu da sanayileşmiş ülkelerin Osmanlı Devleti ile ticari ilişkilerini geliştirmelerini zorunlu kılıyordu (Engin, 1993, s.32). Padişah Abdülmecit ve arkasından Sultan Abdülaziz bir an evvel Osmanlı'ya demiryolu yapımı konusuna öncelik vermişlerdir. Tren yolu hattının saray bahçesinden geçmesi söz konusu olduğunda Sultan Abdülaziz'in "Memleketime demiryolu yapılsın da sırtımdan geçsin" sözü bu durumun kanıtıdır (Engin & Uçar & Doğan, 2012, s.220). Osmanlı Devleti'nin bu yıllarda içinde bulunduğu siyasi durum ve buna bağlı sosyo-ekonomik çalkantılar, demiryolu yapımında Avrupa'yı baştan başa demiryoluyla ören İngiliz Devleti ile iş birliği yapmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda bu iş birliğine doğu (oryantalist) politikaları sebebiyle Fransa ve Almanya da katılmıştır. Avrupa ülkelerinin amacı oryantalist politikaları çerçevesinde Osmanlı Devleti'nde demiryolu yapımına girilerek nüfuz bölgeleri oluşturmaktır. Böylece ileride yapılacak bir paylaşımda bu bölgeleri kendi sömürgeleri içine almak daha kolay hale gelecekti. Önceleri Fransız ve İngilizler lehine gelişen bu durum Sultan II. Abdülhamid Han'ın izlediği denge politikaları ile 1889'dan itibaren Almanya'nın lehine gelişti. Sonuçta demiryolu hatlarının gelişmesi ile Osmanlı Devleti'nin demiryolları üzerindeki bölgeleri Alman, İngiliz ve Fransız nüfuz alanları olarak ayrılmaya başladı (Özyüksel, 1988).

Demiryollarının inşa ve işletilmesinin bir imtiyaz olarak verilmesi ise Osmanlı demiryolu politikasının en önemli özelliğidir. Kilometre garantisi denilen sistemle şirketlerin kârları, Osmanlı Devletince garanti altına alınıyordu. Demiryolu şirketlerinin garanti edilen kârın altında kâr etmeleri halinde aradaki farkı devlet ödüyordu. Demiryolu imtiyazları kilometre garantisi ile sınırlı değildi, bunun yanında şirket hat boyundaki ormanları ve taş ocaklarını hiçbir bedel ödemededen kullanabiliyordu. Bu imtiyazlar çeşitli istismarları da beraberinde getirmiştir. Örneğin yabancı demiryolu şirketleri, bazen hatları düzgün arazilerde bile kıvrım kıvrım dolambaçlı bir şekilde döşemiştir. Şark Demiryolları ve Eskişehir-Ankara hattı bunun en güzel örnekleridir (Yıldırım, 2002). Hicaz demiryolu dışında Osmanlı Devleti'nde inşa edilen demiryolları, yabancı sermaye tarafından gerçekleştirilmiştir. 1890'da toplam demiryolu yatırımlarındaki sermayenin %18.8'i Fransız, %50.6'sı İngiliz, %22.4'ü Alman ve %8.2'si diğer ülkelere aitken 1914'te % 49.6'sı Fransız, % 9.8'i İngiliz, % 36.8'i Alman ve % 3.8'i diğer ülkelere aittir (Pamuk, 1978). Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi başlangıçta ağırlıklı olarak İngiliz sermayesi ile gerçekleştirilen Osmanlı demiryolları daha sonra Fransız ve Alman sermayesiyle gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Demiryolu Hatları ve İstasyon Yapıları

Osmanlı Devleti'nde demiryolu inşasına dair ilk teklif 1830'lu yıllarda İngiliz subay Francis Chesney'den Akdeniz'i Basra Körfezi'ne kısmen demiryolu kısmen nehir yolu ile bağlama projesi şeklinde gelir. Uzun bir süre askıda kalan Chesney'in projesi 1850' li yıllarda Fransızların Süveyş Kanalı'nı gerçekleştirmek amacıyla başlattıkları diplomatik girişimlerin de etkisiyle yeniden gündeme gelmiştir. Bir süre sonra Fırat Vadisi'nden Basra'ya demiryolu döşeyerek Hindistan'a ulaşma düşüncesinin gerçekleşme şansını az gören İngilizler, 1850'de İskenderiye ve Kahire arasında bir demiryolu tesisinin ön çalışmalarını yapmışlardır (Güner, 2003). Bu proje Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlamayı hedefliyordu. Sultan Abdülmecid'in onayı üzerine inşaat faaliyetlerine girilmiş ve 211 km'lik hat 5 yıllık bir çalışma sonunda tamamlanarak, 1856 yılında Osmanlı Devleti'nin ilk demiryolu hattı olan İskenderiye-Kahire hattı işletmeye açılmıştır. İlerleyen yıllarda Kahire'deki ilk tren istasyonunun yerine, Kahire şehrine giriş niteliği taşıyan, daha büyük bir istasyon yapısı 1893'de İngiliz mimar Edwin Patsy tarafından tasarlandı. Eklektik üslupla tasarlanan yapıda Milli Mimari (Yeni Osmanlı) unsurlarının yanı sıra Neo Rönesans ve yer yer Memlük öğeleri kullanılmıştır. 2011'deki renovasyon çalışmalarında yapıdaki özgün milli unsurlar büyük ölçüde tahrip edilmiş ve yerine, özellikle iç mekanda, fantastik Antik Mısır öğeleri eklenmiştir. Yapılan bu müdahaleler Osmanlı kültür mirasının izlerini silme çabası olarak yorumlanabilir.

Şekil 3 Kahire İstasyonu ,1893 (<https://www.pinterest.com>)

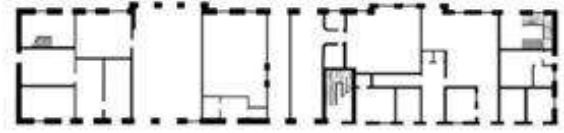

Şekil 4 Kahire İstasyonu (<http://dulkeith.net.au>)

Sultan Abdülmecid öneminde yapılan diğer demiryolu hatları: Köstence-Çernavoda hattı ile İzmir ve çevresindeki demiryolları hatlarıdır. Köstence-Çernavoda hattı Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki ilk demiryolu projesidir. Demiryolu işlerine Rumeli'den başlanmak istenmesi, tesadüfen alınan bir karar değildir. Bu yıllarda Balkanlar'da karışıklıkların başladığı göz önünde bulundurulursa, bunların bastırılabilmesi konusunda demiryolunun sağlayacağı avantajlar, devlet adamlarına cazip gelmiştir. Çünkü, trenlerle sevk edilecek askeri birlikler süratle isyan mntıkasına ulaşabilecektir. Ayrıca herhangi bir savaş sırasında, birlikler sınır boylarına süratle gönderilebilecektir. Yine bu yıllarda, Avrupa ile iş birliği sağlanması görüşü çok revaçtadır ve Avrupa ile demiryolu bağlantısının bu hedefe varmayı hızlandıracağına inanılmaktadır (Engin & Uçar & Doğan, 2012). İzmir ve çevresindeki demiryolu projelerinin temelinde ise; İngiliz ve Fransızların, Anadolu'dan elde edilen hammaddelerin Avrupa'nın endüstrileşen kentlerine nakli ve orada üretilen ürünün de yeniden bu topraklarda pazarlanması düşüncesi yatmaktaydı. İzmir-Kasaba hattının, kenti verimli Batı Anadolu ovalarıyla ilişkilendiren güzergahın giriş kapısı Basmane Garı'dır. Garın mimarisi dönemin Avrupa'da geçerli yönelimlerini, özellikle İngiliz ve Fransız etkilerini göstermektedir. Basmane Garı, üç bölümlü, simetrik ve ana girişin yer aldığı orta bölümün yükseltildiği bir kurguda inşa edilmiştir (<http://www.izmirdergisi.com>)

Şekil 5 Basmane Garı, 1925
(<https://www.pinterest.com>)

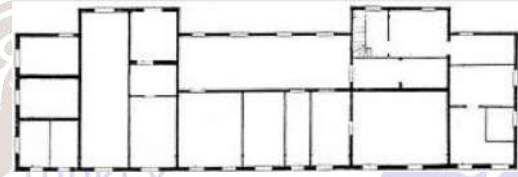

Şekil 6 Basmane Garı Planı (Başar & Erdoğan, 2009)

Sultan Abdülaziz döneminde Anadolu-Bağdat Demiryolu Projesi kapsamında hattın ilk ayağı olan Haydarpaşa-İzmit arası 1873 yılında tamamlanır. Yıllarca İstanbul-Ankara ve Anadolu hattı üzerinde ana istasyon hizmeti gören İzmit tren istasyonu, gar binası, hangar binası, ambar binası, su kulesi, lojman, yemekhane binası ve müştemilatlardan oluşan ve yaklaşık 21 dönümlük bir arazide konumlanmış; İzmit'in batı girişinde yer alan büyük bir komplekstir. Mimarı Haydarpaşa gar binasının da mimarı olan Alman Otto Ritter'dır. Yapı dikdörtgen planlı olup binanın giriş kısmı ortada ve iki katlıdır. Yapının iki kenarında kule gibi yükselen bölümler bulunmaktadır. Yolcu salonunun çatısı basit kırma çatı, yan bölümlerin çatıları ise beşik çatı şeklinde inşa edilmiştir (Demirarslan, 2017)

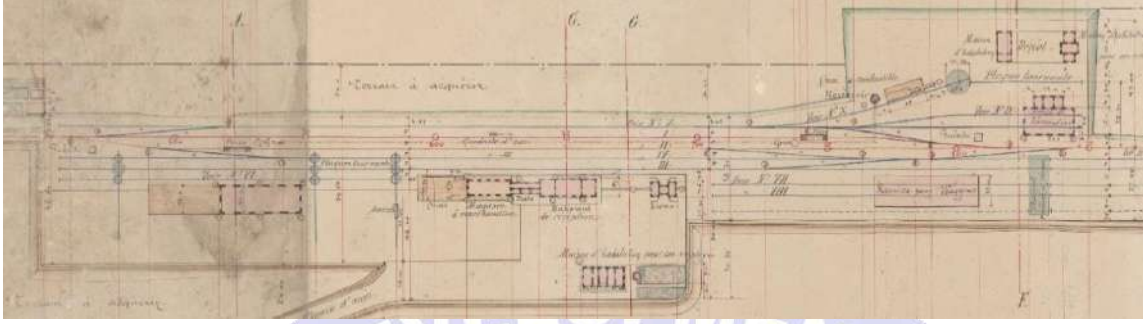

Şekil 7 İzmit Garı
(<http://www.kocaelitarihsempozyumu.com>)

Şekil 8 İzmit Garı Planı
(Başar & Erdoğan, 2009)

Pressell'in Anadolu'yu Bağdat'a bağlayan demiryolu projesinde Bursa-Mudanya hattı da yer alıyordu. Bursa'dan Fransa'nın Lyon kentine ham ipek ipliği ihracatını kolaylaştırmak amacıyla Mudanya ve Bursa arasında 42 kilometre uzunluğunda demiryolu hattı inşa edildi. İnşası 1874 yılında tamamlanan demiryolu hattının işletmeye açılması mümkün olmamıştı. Mudanya hattında yol yatakları müsait derecede meyilli olmadığından lokomotifler yokuşu çıkamadı (İnalçık, 2004). Proje II. Abdülhamid dönemine kadar bir müddet için rafa kaldırıldı ve 1892 yılında hizmete açıldı. Bu hat üzerinde tasarımıyla dikkati çeken en önemli yapı Mudanya Garı'dır. Fransızlar tarafından gümrük binası olarak yapılan bina, sonradan tren istasyonuna çevrilmiştir.

Şekil 9 Mudanya Garı Vaziyet Planı (BOA, PLK.p.4533)

Şekil 10 Mudanya Garı (Durak, 2003)

Uzun dikdörtgen plan şemasındaki Mudanya Garı'nda, girişin olduğu üçgen alınlıklı kısım üç katlıdır. Diğer bölümlerde çatı farklı kotlarda olup bu hareketlilik uzun istasyon kütlesinin masifliğini kırmaktadır. Yapının orta kısmında binanın arkasına geçmeye olanak sağlayan geçit sonradan yapı otele dönüştürülünce kapatılmıştır (Durak, 2003). Sultan Abdülaziz döneminin en önemli demiryolu hattı çalışmalarından biri de İstanbul'u Avrupa'ya bağlaya Rumeli Demiryolu Hattı'na başlanmasıdır. Hattın İstanbul'dan Avusturya sınırına kadar olan kısmı bu dönemde gerçekleşir. Sultan Abdülhamid dönemine gelindiğinde 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra yapılan Berlin Antlaşması ile Rumeli Demiryolu'nun Avrupa hatları ile birleştirilmesi karara bağlanır. 1888'e gelindiğinde, popüler kültürde "Şark Ekspresi" olarak bilinen ve başta Agatha Christie'nin romanları olmak üzere birçok roman ve filme de konu olan İstanbul'u Viyana ve Paris'e bağlayan demiryolu ağı inşaatı tamamlandı ve ilk tren Sirkeci Garı'ndan hareket etti. Böylece Tanzimat paşalarının en büyük emellerinden biri olan Osmanlı Devleti'nin demiryolu ile Avrupa'ya bağlanması düşüncesi otuz üç yıl sonra gerçekleşmiş oldu.

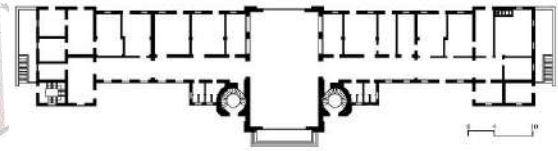

Şekil 11 Orient Express Afışı (<https://www.wikipedia.org>)

Rumeli Demiryolu üzerindeki Edirne Garı, Sirkeci Garı'nın mimarı Jachmund'un yanında asistanlık yapmış olan Mimar Kemalettin Bey tarafından yeniden tasarlanmıştır. Neoklasik bir üslupta inşa edilen yapı rasyonel bir planlama örneği gösterir. Üç katlı simetrik istasyon binası aksiyel bir tasarıma sahiptir. Bina merkezinde yer alan 2,5 m yüksekliğindeki bekleme salonu iki yanında yer alan dairesel planlı ve sivri kubbe ile örtülü silindirik merdiven kuleleri yapının simgesel öğeleridir ve simetriyi pekiştirir (Meral, 2016).

Şekil 12 Karaağaç Tren İstasyonu Arka Cephesi (<https://trakya.edu.tr>)

Şekil 13 Karaağaç Tren İstasyonu Planı (Büyükdemir, 1999)

Mimar Kemalettin Bey'in tasarımını yaptığı diğer istasyon yapıları arasında Sofya Garı ve Filibe Garı bulunmaktadır. Sofya ve Filibe garlarının iki uçta ve orta girişte kule gibi yükselen bölümleriyle şekillenen kurgusu Karaağaç İstasyonu'nu anımsatır.

Şekil 14 Filibe Garı (<http://www.mapio.net>)Şekil 15 Sofya Garı (<http://stara-sofia.com>)

İzmit'e kadar gelen Anadolu-Bağdat demiryolu hattı Sultan Abdülhamid zamanında; Eskişehir, Konya üzerinden Adana'ya, oradan da Nusaybin'e kadar getirilmiştir. Suriye eyaletinde de yaptırdığı demiryolu hatlarından sonra Sultan Abdülhamid, "Benim eski rüyamdır" dediği, Şam ile Medine arasındaki Hicaz Demiryolu'nun yapımıyla ilgili çalışmaları başlatır.

1900-1908 yıllarında inşa ettirilen Hicaz Demiryolu'nun yapılmasındaki sebeplerin başında; askerî, siyasi ve dinî gerekçeler gelmekteydi. Her şeyden önce demiryolu bölgeye asker sevkini hızlandıracağından muhtemel ayaklanmalara ve dışarıdan vuku bulacak saldırılara karşı savunma rolü üstlenecekti. Hattın geçtiği ülkeler, Suriye, Ürdün ve Suudi Arabistan olup hattın toplam uzunluğu 1320 km'dir. Projenin en iddialı özelliği hattın tamamının Osmanlı Devletince inşa edilip işletileceğiydi. Demiryolunun yapımında yabancı sermayeye yer verilmeyecekti. Yapıma başladıktan sonra ilerleyen yıllarda inşaatın sırf Müslüman Osmanlı mühendisler tarafından sürdürülemeyeceği anlaşılnca Almanlardan destek alınmıştır. Şam-Medine güzergahı daha önce develerle 40 günde kat edilirken, Hicaz Demiryolu sayesinde bu süre 3 güne inmiştir. Hicaz Demiryolu'nun açıldığı 1908 yılından başlayarak 1916'ya kadar Sürre Alayı Haydarpaşa'dan demiryoluyla gönderilmiştir. Yapımı bütün müslümanların ortak isteği olan Hicaz Demiryolu'nun Medine-Mekke kısmı ise Şerif Hüseyin ve onun kıskırttığı bedevî şeyhlerinin karşı koymasına üzerine gerçekleşemedi. Hicaz Demiryolu'nun inşaatı sırasında çok sayıda köprü, tünel, gölet, fabrika, lokomotiflerin tamir edildiği imalathaneler de yapılmıştır (Gülsoy, 2010). Hicaz Demiryolu ve kapsamında yapılan tüm bu çalışmalar ayrıca Çelebi Mehmet (1413-1421) zamanından beri devam eden Surre-i Hümayûn geleneği, Arap ülkelerinde yaygın olan Osmanlı Devleti'nin kendilerini sömürdüğü ve geri bıraktığı şeklindeki yanlış düşünceleri de çürütmektedir. Bu yanlış algının oluşmasında şüphesiz Avrupa ve Amerika'nın oryantalist politikaları kapsamında Arap ülkelerinde yürüttüğü çalışmaların etkisi büyüktür.

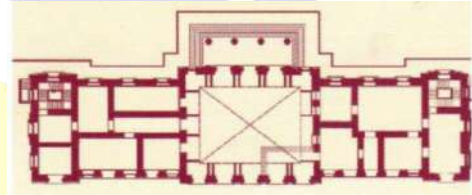

Şekil 14 Sürre Alayı (Gülsoy, 2010)

Hicaz Demiryolu hattı üzerinde toplam 96 adet tren istasyonu inşa edilmiştir. Cephelerde bölgeye göre farklı taş malzemeler görülmektedir. Medine'ye yaklaştıkça bazalt taş kullanıldığı görülür (Abidin, 2011). Şam'daki tren istasyonu Hicaz Demiryolu'nun başlangıç noktasıdır. Mimarı o dönem Şam'da yaşayan Fernando de Aranda adında İspanyol bir mimardır. Zengin eklektik üslupta tasarlanan garın ikinci katındaki pencere düzeninde Sirkeci Garı'nda olduğu gibi Memlûk kemeri kullanılmıştır. Pencerelerin üzerindeki silme turkuaz mozaik bezelidir.

Şekil 15 Şam İstasyonu (<https://www.flickr.com>)

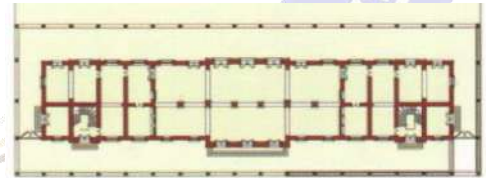

Şekil 16 Şam İstasyonu Planı
(Abidin, 2015, s.175)

Medine Garı ise Hicaz Demiryolu'nun son durağıdır. Üslup bakımından Osmanlı Milli Mimari unsurları barındırmakla beraber eklektik dönem üslubu hakimdir. İki aşamada tamamlanan yapının ilk katı 1908, ikinci katı ise 1914 yılında açılmıştır. Bazalt taşı ile siyah ve beyaz El-Ciri taşından inşa edilen, her tarafı surla çevrili istasyonun içerisinde ana binaya eklenmiş çeşitli mimari yapılar (ofis, su sarnıcı, atölyeler vb.) bulunmaktadır. Surlarda, irili ve ufaklı 6 kapı yer almaktadır (Abidin, 2011).

Şekil 17 Medine Garı (<https://bpakman.wordpress.com>)

Şekil 18 Medine Garı Planı
(Abidin, 2011, s.82)

İstanbul'da Demiryolları Ve İstasyon Yapıları (1850-1923)

İstanbul'da yolcu taşımak üzere ilk raylı sistem, 19. yüzyılın ikinci yarısında hizmete girdi. Rumeli Demiryolları'nın imtiyazını alan Baron Hirsch, 1870 yılında inşaatı yürütecek olan Rumeli Demiryolları Şirket-i Şahanesi'ni ve işletmeyi üstlenen Rumeli Demiryolları İşletme Kumpanyası'nı kurdu.

Sirkeci-Küçükçekmece Demiryolu Hattı

Rumeli Demiryolları kapsamında Yedikule-Küçükçekmece arasında yapım çalışmalarına başlanan hattın 15 kilometrelik ilk bölümü 1871 yılında hizmete girdi. Açılan hattın ilk istasyonları Yedikule, Bakırköy, Yeşilköy ve Küçükçekmece'dir. Hattın ilk yapılan bu bölümü, sur dışında olup İstanbul'un yoğun yerleşim merkezlerinden uzaktır. Güzergahın belirlenmesinde; Haliç kenarında yer alan sanayi tesislerinin zamanla Zeytinburnu, Bakırköy ve Küçükçekmece yönüne kaymış olması ve

bölgede askeri yapıların yer alması etkili olmuştur. Böylece hammaddenin fabrikalara ulaştırılması ve imal edilen ürünün sevkiyatı için hem deniz hem de demiryolundan faydalanma imkânı doğmuştur (Erdoğan, 2012). Demiryolu hattının geçtiği güzergâh, şehrin gelişim aksını tanımlamış, banliyölerin oluşmasını sağlamıştır. Yeşilköy ve Bakırköy sahilde birer küçük köyken demiryoluyla beraber, ilerleyen yıllarda şehrin önemli sayfiye yerleri haline gelmiştir (Tekeli, 1985, s. 878-890).

Şekil 19 Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Haritası (1915) Yedikule-Küçükçekmece Demiryolu Hattı'ndaki sanayi-askeri yapılar (Erdoğan, 2012)

Rumeli Demiryollarının Yedikule-Küçükçekmece hattı bitmiş olmakla beraber İstanbul'u Avrupa'ya bağlayacak demiryolu hattının son istasyonunun Yedikule olması uygun bir seçim olarak görülmemiştir. Çünkü bu istasyon yönetim, ticaret ve liman merkezine uzaktır. Bu işlevlerin toplandığı en uygun nokta Sirkeci olmakla beraber sahil yolunu takip edecek hattın sonlandığı nokta Topkapı Sarayı'nın sınırları içinde kalmaktadır. Sarayın çevresindeki köşkların ve tarihi eserlerin yıkımı gündeme gelir. Şiddetli itirazlara rağmen Sultan Abdülaziz son istasyonun limanın bulunduğu Sirkeci'de olmasında karar kılar. 1872'de ulaşım açılan hat boyunca bazı tarihi eserler yıkılmış ve çok sayıda ağaç kesilmiştir (Fındıklıgil, 2002). Yıkılan binalardan biri olan İncili Köşk (1591), padişahların dinlenmek için kullandıkları denize nazır yapıydı.

Şekil 20 İncili Köşk (<http://www.degisti.com>)

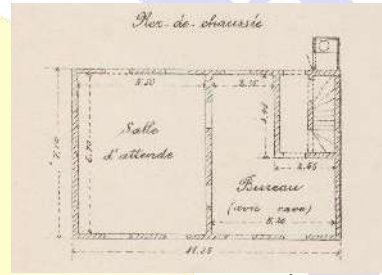
Uzatılan yeni hat üzerindeki ilave istasyonlar sırasıyla; Kumkapı, Yenikapı, Kocamustafapaşa ve Sirkeci'dir. Cankurtaran, Zeytinburnu, Florya ve Soğuksu ise birer küçük durak olarak hizmet vermiştir. Hat üzerindeki diğer istasyon yapıları ise Cumhuriyet döneminde inşa edilmiştir. Böylece Marmara sahilini takip eden endüstri aksının omurgasını oluşturan Sirkeci-Küçükçekmece demiryolu hattı, zamanla bu noktalardaki yerleşim alanlarının genişlemesini ve kent kurgusuna eklemlesmesini sağlamıştır.

Demiryolu Hattındaki Tren İstasyonlarının Mimarisi

Sirkeci-Küçükçekmece hattındaki istasyon binaları, bir tip projenin uygulamalarıdır. İstasyon binası, iki yanında tek katlı ekleri olan, sade iki katlı ahşap bir binadır. Nurdan Kuban, bu yapı tipinin tüm ana istasyonlarda yapılmış olduğunu, ancak daha sonra yıkıldığını belirtir (Kuban, 2002). Günümüzde mevcut olan diğer yapıların 1910-12 yılları arasında hattın çifte hatta çevrilmesi sırasında inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 21 Eski Küçükçekmece İstasyonu
(Kuban, 2002)

Şekil 22 Eski Küçükçekmece İstasyonu Planı
(Kuban, 2002)

1912 yılından sonra bu hat üzerindeki demiryolu yapıları orta peron üzerinde ve hat kenarlarında şekillenmiştir. Orta peron üzerindeki yapılar, demir putrellerle taşınan bir saçak altında prekast beton duvarlarla oluşturulmuş istasyon şefliği ve bekleme salonundan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 24). Peronlara ulaşmak için alt geçitler ve istasyon giriş binaları oluşturulmuştur. İstasyon girişleri, gişe yapısı ve merdivenin üzerini örten saçaktan ibarettir (Kuban, 2002). Haydarpaşa-Pendik demiryolu hattındaki özenli istasyon yapıları yerine bu güzergahtaki istasyonların son derece yalın, estetikten ziyade işleve yönelik çelik saçaklarla tasarlanmış olması hattın tanımladığı endüstri aksına gönderme niteliği taşır.

Yedikule İstasyonu

Yedikule İstasyonu, ilk etapta döşenen hattın batı yönündeki ilk istasyonudur. Hat üzerindeki en kapsamlı istasyon kompleksi olup hattın, tren bakım ve onarımlarının gerçekleştirildiği tek istasyon olma özelliğine sahiptir.

Şekil 23 Yedikule İstasyonu vaziyet planı (Ünal, 2009)

Şekil 24 Yedikule İstasyonu
(<http://www.kentvedemiryolu.com>)

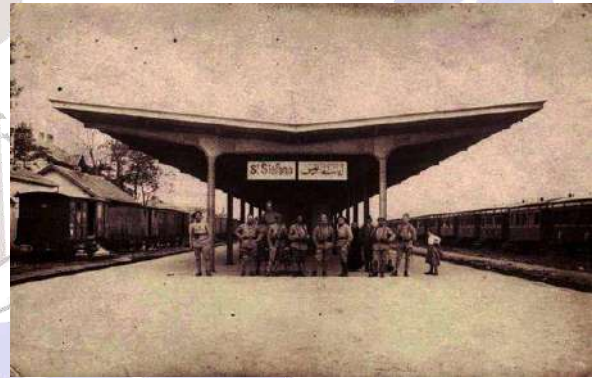
Yapı kompleksinin bünyesinde atölyeler, servis yatakhaneleri, su kuleleri, kömür, gaz ve lokomotif depoları da bulunmaktaydı. Hattın genişletilip çift hata çevrilmesinden sonra gişe ve yolcu bekleme alanı çelik putrelli saçak altında çözülmüştür.

Yeşilköy İstasyonu

1855'de Paris'te yayınlanan Voyage a Constantinople adlı gezi anılarında Boucher de Perthes, Yeşilköy'den harikulade görünümü olan bir köy olarak söz etmekte; Yeşilköy'den İstanbul'a uzanan sahil şeridinde devlete ait büyük binalar, cephanelikler (baruthane), kışlalar ve bahçe içinde evler gördüğünü yazmaktadır (Perthes, 1855). Askeri tarihiyle de önem taşıyan Yeşilköy'de 93 Harbi sonrası Ruslarla Ayastefanos Antlaşması imzalanmış ve Balkan Savaşı'nın patlak verdiği yıllarda ise askeri kamp alanı ve uçuş alanı olarak kullanılmıştır. 1912 yılından itibaren, hattaki istasyonlarda yeni bir yapılaşma söz konusu olunca, eski Yeşilköy İstasyonu yıkılmış yerine hattaki diğer istasyonlarda olduğu gibi orta peron üzerinde çelik putrelli saçak altında yer alan birimler inşa edilmiştir (Kuban, 2002).

Şekil 25 Yeşilköy İstasyonu ilk hali
(<http://eski.istanbulium.net>)

Şekil 26 Yeşilköy İstasyonu çelik putrelli saçak
(<http://www.pinterest.com>)

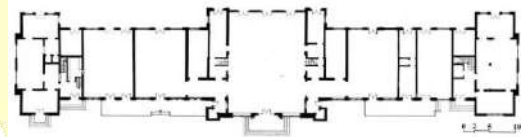
Sirkeci Garı

İlk etapta hattın Sirkeci'ye ulaşan noktasında geçici bir istasyon inşa edilmiştir. Daha sonra sarayın danışman Alman mimarı Jachmund yeni bir gar binası tasarlamıştır. Jachmund batının bitip doğunun başladığı yerde konumlanan bu gar binasının projesini tasarlarken, eklektik bir üslup benimsemiş, özellikle İslam mimarisi unsurlarını ön plana çıkarmıştır. Fakat Jachmund'un referans verdiği öğeler ağırlıklı olarak Osmanlı değil Memlük kaynaklıdır (Kuban, 2013). 1890 yılında hizmete açılan yapı

tam bir aksiyal-simetrik plana sahip olup merkezde aynı zamanda binanın en gösterişli kısmı olan vestibül/büyük hol bulunur. Başta VİP salonları olmak üzere içerde ve dışarıda zengin bezeme unsurlarının görüldüğü gar binasının iki tarafında birer kule yer almaktadır. Binanın kaidesi granit, cephesi mermer ve Marsilya'dan getirilen taşlarla yapılmıştır. Eklektik bir anlayışla tasarlanan istasyonun cephesinde kullanılan sivri teğet kemerler, at nalı kemerler ile gotik öğeler Jachmund'un bir üslup çelişkisi içinde olduğu izlenimini verir. Sirkeci Garı'nda, Fransız barok saraylarından esinlenerek oluşturulan ve Avrupa'da; pek çok istasyon binasında uygulanan aksiyal-simetrik plan anlayışının, Osmanlı coğrafyasındaki; Şam, Medine ve Edirne gibi diğer tren istasyonlarını etkilediği görülür (Yavuz, 2008)

Şekil 27 Sirkeci Garı (<https://www.alamy.com>)

Şekil 28 Sirkeci Garı zemin kat planı
(Demiryolu Müzesi Arşivi)

Haydarpaşa-Pendik Demiryolu Hattı

1873 yılında açılan Haydarpaşa-Pendik demiryolu hattı, Anadolu Bağdat Demiryolu'nun ilk kısmını oluşturur. Marmara sahilini takip eden güzergahta bağlar, bahçeler, köşkler ve kıyı boyunca uzanan plajlar vardır. O dönem mesire yeri olan Fenerbahçe sahiline de hattın bir kol uzatılarak Fenerbahçe İstasyonu yapılmış ve 1872-1936 yılları arasında yaz aylarında kullanılmıştır. Haydarpaşa-Pendik hattının açılmasıyla ulaşım imkânlarına bağlı olarak oluşan yeni merkezlerle birlikte istasyon binalarının etrafındaki alanlarda da değişim başlar ve "sayfiye" yerleşimleri oluşur. Demiryolu hattı ile birlikte deniz yolu ulaşımının sağlanması, Islahat Fermanı sonrasında 1867'de çıkarılan "Tebaa-i Ecnebiyenin Emlâke Mutasarrıf Olmaları Hakkında Kanun"la yabancılara mülk edinme hakkının tanınması, sayfiye hayatının hızla gelişmesine neden olur. Sultan II. Abdülhamid Han, yabancılardan özellikle İstanbul'da yoğunlaşan emlak alımlarından rahatsız olmuş, önüne geçmek için gerekli tedbirleri almaya çalışmıştır. Bu yıllarda Altunizade, Kadıköy, Göztepe ve Suadiye yazlıklarının yoğunlaştığı yerler haline gelir. Özellikle Erenköy, Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid Han döneminde devlet erkânının ve üst sınıfın rağbet ettiği bir sayfiye yeri haline gelmiş, geniş bahçeler içindeki köşk ve evlerin sayısı artmaya başlamıştır (Ekdal, 2004). Kartal ise bir sayfiye yerinden ziyade Rumların yaşadığı bir balıkçı köyü niteliğindedir. Pendik'te de yazlık köşkler bulunmaktaydı ve köyün içi de işini iyi yapan balıkçı lokantalarıyla ünlüydü ki İstanbullular uzak olmasına rağmen buraya balık yemeye gelirlerdi (Belge, 2013). Sayfiyeler daha çok tren yoluyla kıyı şeridi arasında oluşmuştur. İstanbul'un tarihi sayfiye bölgelerinden Boğaziçi'nde, Boğaz köylerinin iskeleleri etrafında tek bir yerleşim merkezi gelişirken, tren yolu etrafında oluşan yerleşimlerde bir tane istasyon yapısı odaklı bir de kıyıda iskele çevresinde olmak üzere iki tane yerleşim merkezi gelişmiştir. Ancak bu bölgelerde tren yolu ulaşımı birincil öneme sahip olduğu için istasyon çevresindeki yerleşim merkezi daha büyüktür (Yağan, 2017).

Şekil 29 Haydarpaşa – Pendik Demiryolu Hattı, 1.Haydarpaşa, 2.Kızıltoprak, 3.Feneryolu, 4.Fenerbahçe, 5.Göztepe, 6.Bostancı, 7.Maltepe, 8.Kartal, 9.Pendik (Erkan, 2007)

Demiryolu Hattındaki Tren İstasyonlarının Mimarisi

Tren istasyonlarının ilk etapta, Sirkeci- Küçükçekmece hattında olduğu gibi ahşap ve iki katlı yapıldığı, hattın çift hata çevrilmesinden sonra yeniden tasarlandığı bilinmektedir. İlerleyen yıllarda Anadolu-Bağdat Demiryolu'nun başlangıç noktası olan Haydarpaşa Garı'nın yeni binası 1906-1908 yılları arasında, bu hat üzerinde yer alan diğer istasyon binaları ise 1910 yılında yeniden yapılır. Kagir istasyon yapıları iki katlı olup yalnız Suadiye İstasyonu tek katlıdır. Lojman olarak kullanılan ikinci katlar kısmidir ve giriş holünün üzerinde yer alır. Haydarpaşa-Pendik hattındaki tren istasyonları birbirinin aynısı olmayan, bulunduğu yerin verileri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen yapılardır. Dik eğimli çatılarıyla Alman Mimarisini yansıtan istasyon binaları; ahşap furuşlu saçakları, incelikli mimarisiyle civardaki konaklara gönderme yapmaktadır.

Haydarpaşa Garı

18. yüzyıla kadar Haydarpaşa çayırı, saray atlarının bahar aylarında çayıra çıkarıldığı ve çadırlar kurulup eğlencelerin düzenlendiği bir alandı. Bu alan aynı zamanda, Anadolu'ya sefere gidecek olan ordunun dinlenme, eğitim ve talim alanı olarak ve Yeldeğirmeni'ndeki un değirmenleri de orduya yiyecek sağlanmasında kullanılmıştır. Kentsel yerleşimin ilk belirtileri, III. Selim zamanında (1789-1807) Selimiye Kışlası'nın yapılmasıyla ortaya çıkar. 1845'te Sultan Abdülmecid'in emriyle Haydarpaşa Hastanesi'nin yapımına başlanmasıyla devam eder. 1860'lara gelindiğinde Kadıköy iskele meydanı ve çevresi geçirdiği büyük bir yangın sonrasında tahrip olmuş, bu tarihten sonra planlı bir yerleşime kavuşmuştur. 1860'larda Haydarpaşa'da çok sayıda göçmenin iskân edildiği görülür. Çoğunluğu Kafkasya'dan gelen bu göçmenler, Haydarpaşa'da ilk gar binası civarında kurulan Muhacir Misafirhanesi'nde konaklamışlardır (Erkan, 2007). Sirkeci Garı'nda olduğu gibi Haydarpaşa'nın da ilk istasyon yapısı 1872 yılında mütevazı boyutlarda inşa edilmiş olup Sultan II. Abdülhamit döneminde, Anadolu-Bağdat Demiryolu projesi kapsamında Haydarpaşa-İzmit hattının Anadolu'ya ilerlemesi sonucu yetersiz kalmış ve yeni bir gar binasının yapımına karar verilmiştir (Bkz. Şekil 31). Mevcut liman da ancak düşük tonajlı gemilerin yanaşmasına imkân sağlıyordu ve büyük açık deniz gemileri için bir limana ihtiyaç vardı (Koçer, 1995).

Şekil 30 Haydarpaşa Planı, 1930
(Pervititch, P. No:2)

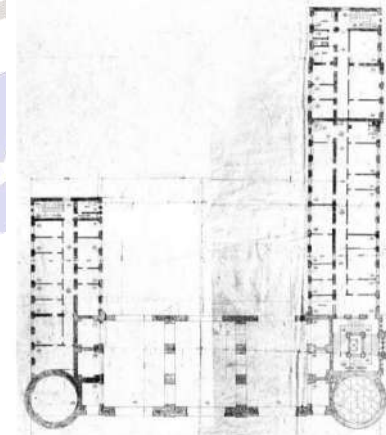

Şekil 31 İlk Haydarpaşa Limanı ve Garı
(<http://www.levantineheritage.com>)

Bölge sığ olduğu için denizin doldurulması gerekti. Böylece Helmuth Cuno ve Otto Ritter tarafından tasarlanan gar binasının yapımı için her biri 21 metre uzunluğundaki 1100 ahşap kazık inşa edildi. Gar binaları arasında en görkemli ve en büyüğü olan Anadolu-Bağdat ve Hicaz Demiryollarının başlangıç noktası konumunda bulunan Haydarpaşa Garı 1908 yılında hizmete girmiştir. Otto Ritter ve Helmuth Cuno'nun Avrupa'da o sırada yaygın olduğu gibi Neo-Rönesans üslubunda tasarladıkları garın köşelerinde Ortaçağ'ı anımsatan dik çatılı kuleler ve ön cephede Barok üslupta tasarlanmış kulecikler bulunur (Kuban, 2013). Bir kolu diğerinden biraz daha kısa olan "U" şeklinde bir plan şemasına sahiptir. Beş katlı ve her katta bir koridor etrafına sıralanmış bürolar vardır. Köşe kulelerinde yuvarlak mekanlar bulunmaktadır. Kuzey cephesi yolcu peronlarının bulunduğu avlu kısmına, güney cephesi ise deniz tarafına bakar. Neo-Rönesans etkili gar binasının cephe kaplaması sarı-yeşil renkteki Lefke (Osmaneli) taşından yapılmıştır (Erkan, 2007). Haydarpaşa Garı, Anadolu-Bağdat Demiryolu Hattı'nın ilk durağı olup doğunun batıya açılan kapısıdır. Bundan dolayı Sultan Abdülhamid Han, Sirkeci Garı'ndaki gibi İslam/Osmanlı Mimarisi sentezli bir yapı yerine Avrupa'daki mimari üsluplardan müteşekkil bir gar binası tasarlanmasını istemiştir.

Şekil 32 Haydarpaşa Garı
(<http://eski.istanbulium.net>)

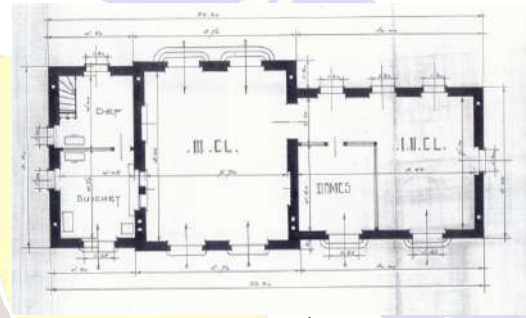
Şekil 33 Haydarpaşa Garı Ara Kat Planı
(İstanbul Demiryolu Müzesi Arşivi)

Kızıltoprak İstasyonu

Kızıltoprak semti adını killi toprağının renginden almaktadır. Kızıltoprak İstasyonu ile lojman yapısı hattın iki ayrı yakasında yer alır ve birbirine alt geçitle bağlanır. Ayrıca yolcu binasının dik çatısı altında şekillenen mekân da lojmana tahsis edilmiştir. Çatının saçağındaki ahşap furuşlar yapının estetiğini artırır. İstasyon binasının özgün planı, bekleme salonu etrafında şekillenmiş, gişe hizmetleri bölümü ile I. ve II. sınıf bekleme salonundan oluşan üçlü bir yapıya sahiptir. I. ve II. sınıf için ayrılmış alan içinde kadınlara ayrılmış bir bölüm daha bulunmaktadır. Cephedeki pencereler yarım daire şeklinde olup kilit taşları belirgindir. Saçak, oymalı eliböğründelerle uzanır (Koçer, 1995). Yapının cephesine sonradan çelik konstrüksiyonlu sundurma ilave edilmiştir.

Şekil 34 Kızıltoprak İstasyonu
(<http://lcivelekoglu.blogspot.com.tr>)

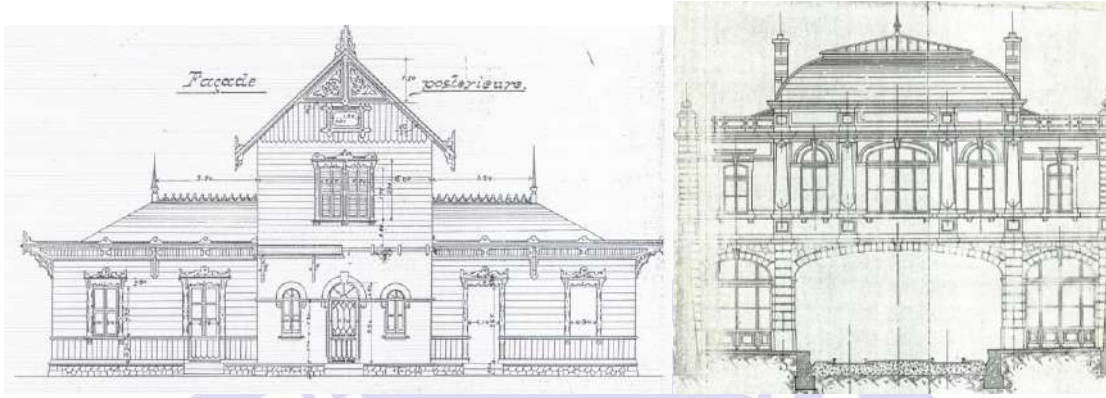
Şekil 35 Kızıltoprak İstasyonu Planı
(TCDD Genel Müdürlüğü)

Göztepe İstasyonu

1890 yılında inşa edilen ilk Göztepe İstasyonu'nun yer aldığı tepeye trenlerin çıkmakta zorlanması üzerine hat kotu aşağıya çekilir ve tünelin üzerine yeni bir istasyon binası yapılır. İki katlı ahşap eski istasyon binası ise lojman olarak kullanılır. 1915 yılında yapılan yeni yolcu binası kagir olup üslup olarak da ilkinden farklıdır. Planda görülen simetrik düzenleme cephede de belirgindir. Orta hacim yükseltilmiş ve tekne tonoz ile örtülmüştür. Yan mekânlar ise kalkan duvarlar gerisine gizlenmiş beşik çatı ile örtülmüştür. Cephe düzenlemesinde kolonlar öne çıkarılmış, pencere kemerlerinde ortadakinde sepet kulplu kemer, diğer ikisi yarım daire kemer formundadır. Kilit taşları vurgulanmıştır. Bu kemerler kilit taşları vurgulu, kesme taş dizilidir (Erkan, 2007).

Şekil 36 Göztepe eski ve yeni istasyonları (<https://www.tarihtarih.com>)

Şekil 37-38 Göztepe eski istasyonu ve yeni istasyonları (Erkan, 2007)

Hattaki diğer istasyonlara göre daha küçük ölçekte tasarlanan Suadiye İstasyonu tek katlı kagir bir yapıdır. Yapıldığı dönemde altındaki altgeçitten Suadiye plajına ulaşılmaktadır. Orijinal çizimlere göre yapının sağında ahşap bir sundurma vardır. İlerleyen yıllarda bu bölüm kapatılmış istasyon şefliği ve bekleme salonu olarak kullanılmıştır (Koçer, 1995).

Bostancı ise bu yakada şehrin sınırı ve şehre dahil sayılan son menzildi. Bostancılar burada bekler ve şehre gelenleri denetlerdi. İstanbul'un nüfusu her zaman sorun olduğundan gelenlerden geçiş izni için belgeler talep edilirdi. Anadolu-Bağdat Demiryolu'nun yapılmasıyla Bostancı kolay ulaşılabilir bir yer haline geldi ve kalabalıklaşmaya başladı (Belge, 2013). Bostancı İstasyonu'nu hattaki diğer istasyonlardan farklı kılan özellik benzerleri kuzey Avrupa ülkelerinde görülen dik çatısındaki çatı feneridir. Genel hatlarıyla, subasmanı, yapı köşelerinin bosajlı olması, zemin kat pencere-kapı boşluklarının kemerli oluşu, kilit taşlarının vurgusu gibi özellikleriyle diğer yolcu binalarıyla uyum içindedir (Erkan, 2007).

Şekil 38 Suadiye İstasyonu (<https://i.pinimg.com>) Şekil 39 Bostancı İstasyonu (www.arkitera.com)

Hat üzerinde yer alan diğer istasyon yapıları gibi ilk yapılan Feneryolu İstasyonu da zemin katı kâgir, üst katı ise ahşap iskelet sistemde yapılmış olup 1894 depreminde yıkılmıştır. Mevcut kagir yolcu binası 1910 yılında yapılmıştır. Yapının girişindeki bilet holunun üst katı lojman şeklinde, ofis birimlerinin ve bir lojmanın daha yer aldığı yan mekanlar tek kat şeklinde tasarlanmıştır. Zemin kattaki pencerelerde kilit taşı belirgin yarım daire kemerler kullanılırken ,üst kat pencereleri düzdür. Ön cephesine, yolcuların beklediği alana sonradan çelik konstrüksiyonlu sundurma eklenmiştir. Bu eklemeyi hattaki diğer istasyon yapılarında da görmek mümkündür.

Şekil 40 Feneryolu İstasyonu
(<http://lcivelekoglu.blogspot.com>)

Şekil 41 Feneryolu İstasyonu Planı
(Koçer, 1995)

Feneryolu İstasyonu plan şeması ve cephe karakteri olarak Erenköy, Maltepe ve Kartal istasyonlarına paralellikler gösterir. Osmanlı aristokrasi-bürokrasisinin en sevdiği yerlerden olan Erenköy'deki tren istasyonu simetrik bir yapıda çözülmüştür. Demiryolu hattının yapıldığı dönemde diğer semtler gibi zenginleri yaşadığı bir sayfiye yerinden ziyade Rumların yaşadığı bir balıkçı köyü niteliğinde olan Kartal'daki tren istasyonu ise nisbeten daha küçük olup yine lojmanı üst katta yer alır. Pendik İstasyonu'nun 1894 depreminde yıkıldığı mevcut yapının ise 1939 yılında yapıldığı bilinmektedir (Erkan, 2007).

Sonuç

Endüstri Devrimi'yle beraber Osmanlı Devleti'nde demiryolu yapımıyla ilgili politikalar dünyadaki gelişmelere paralel olarak gündeme gelmiş fakat projelerin hayata geçmesi için gerek siyasi ve ekonomik gerekse teknolojik altyapı bulunmadığından yabancı devletlerle işbirliğine gitme zarurietiyi doğmuştur. Osmanlı Devleti demiryolu projelerini hayata geçirmek için Avrupalı devletlere, demiryolunun geçtiği topraklardan, maden ocaklarından yararlanma gibi imtiyazlar tanımak durumunda kalmıştır. Kabul etmesi ağır bu imtiyazlara Osmanlı padişahlarının rıza göstermesi demiryolu yapımına gösterdikleri önemin nişanesidir. Demiryolları girdiği kentleri pek çok açıdan etkilemiş, tren istasyonları çevresinde yeni yaşam alanlarının oluşmaya başlamasıyla şehirlerin dokusu ve kültürel yapıları da değişime uğramıştır.

Osmanlı dönemi demiryolu mimarisinde genel olarak eklektik üslup anlayışının baskın olduğu görülmekle birlikte farklı bölgelerde yapılan istasyon yapılarının ayrı nitelikler taşıdığını görürüz. Bu üslup zenginliğinin sebebi; Osmanlı Devleti'nin Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'dan Rumeli'ye uzanan geniş bir coğrafyada hüküm sürmesi ve demiryolu projelerinin yabancılara verilen imtiyazlarla farklı devletler tarafınca gerçekleştirilmiş olmasıdır. Kahire, Şam ve Medine tren istasyonlarının Anadolu'da yapılan ten istasyonlarından malzeme ve üslup olarak ayrılması buna örnektir. Yabancı mimarların tasarladığı istasyon binaları dönemin Osmanlı Mimarisi'nin eklektik unsurlarla harmanlanmasıyla elde edilmiştir. Milli Mimari (Yeni Osmanlı) Akımı ile beraber mimar Kemalettin Bey gibi Türk mimarlar ise Osmanlı ve Selçuklu Mimarisi öğelerini ağırlıklı olarak kullanarak tren istasyonları tasarlama yoluna gitmiştir. İstanbul ölçeğinde Osmanlı Devleti döneminde iki farklı yakada iki demiryolu hattı yapılmıştır: Sirkeci-Küçükçekmece ve Haydarpaşa-Pendik. Her ikisi de limanla sonlanan bu hatlardan Sirkeci-Küçükçekmece hattının sanayi ve askeri bölgelerden geçtiğini, güzergâh boyunca çok sayıda fabrikanın yer aldığını görürüz. Demiryolu ulaşımının sağlanmasıyla sayfiye yerleşmeleri başlamış ve zamanla bu yerleşimler kentin hinterlandı ile bütünleşmiştir. 1910'larda Sirkeci-Küçükçekmece hattının çift hata çevrilmesiyle yeniden tasarlanan tren istasyonlarının, orta peron üzerinde çelik putrelli saçak altında, basit ve yalın biçimde çözümlenmiş olması bu hatta sanayi dokusunun sayfiye alanlarına olan baskınlığının bir neticesi olarak görülebilir. Haydarpaşa-Pendik hattı ise bürokratik kesimin yazlık köşklerinin olduğu güzergâh boyunca ilerlediği için tren istasyonları da bu konaklara referans verecek şekilde tasarlanmıştır. Bulunduğu yerin dokusuna ve ihtiyacına göre şekillenen, birbirinin tekrarı olmayan, Neo-Klasik üslupta istasyon

binaları tasarlanmış, furuşlarda Osmanlı sivil mimarisi bezemelerine göndermeler yapılmıştır. İstasyon çevresindeki yazlık köşkler de zamanla kalıcı iskân alanlarına dönüşmüştür.

Teşekkür

Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

KAYNAKÇA

Belgeler

Atatürk Kitaplığı Arşivi
Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Demiryolu Müzesi Arşivi
TCDD Genel Müdürlüğü

Araştırma Eserler

- Abidin, M, Z. (2011). *Suudi Arabistan'da Ayakta Kalan Osmanlı Eserleri Seçme Örnekler* (1. baskı). Riyad: Dış İşleri Bakanlığı.
- Abidin, M, Z. (2015). *Şam'daki Osmanlı Eserleri* (1. baskı). Abudabi: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Akbulut, G. (2010). *Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye'de Demiryolları* (1. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alkan, M, Ö. (2014). Osmanlı'da Sayfiyenin İcadı (Derleyen) T. Bora. *Sayfiye Hafiflik Hayali* (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Belge, M. (2013). *İstanbul Gezi Rehberi* (7. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benevolo, L. (1981). *Modern Mimarlığın Tarihi, Birinci Cilt: Sanayi Devrimi*. (Atilla Tokatlı, çev.) İstanbul: Çevre Yayınları.
- Billington, D, P. (1985). *The Tower and the Bridge: The New Art of Structural Engineering* (1. baskı). New Jersey: Princeton University Press,
- Büyükdemir, Ö. (1999). *Edirne Garı* (Basılmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Carroll, L.,&W, Meeks. (1956). *Railroad Station: An Architectural History*. New Haven: Yale University Press,
- Coşkun, L, S. (2013). *Kamusal Mekân ve Kolektif Bellek Bağlamında İstasyon Binalarının İncelenmesi ve Hızlı Tren İstasyonlarına Dönüşümü* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çobanoğlu, A, V. (2017, 5 Ocak). Yedikule Demiryolu Tesisleri Cer Atölyeleri Sanat Tarihi Raporu. <http://www.erhanuludag.com/tr> adresinden alındı.
- Değirmenci, E. (2018). *Viyana'da Art Nouveau ve Otto Wagner* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirarslan, D. (2017). Batılılaşma/Modernleşme Dönemi Demiryolu Politikası ve İstasyon Binası Mimarisi: İzmit ve Hereke Tren İstasyonları. *Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, 1635-1649.
- Durak, S. (2003). *Bir Modernleşme Projesi Olarak Anadolu'da Demiryolları ve Bursa-Mudanya Demiryolu Hattı* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Ekdal, M. (2014). *Kapalı Hayat Kutusu Kadıköy Konakları* (5.Baskı). İstanbul: YKY Yayınları
- Engin,V., Uçar, A. & Doğan, O. (2012) *Osmanlı'da Ulaşım / Kara- Deniz- Demiryolu* (1. baskı). İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- Erdoğan, D. (2012). *Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın Endüstri Mirası Olarak Koruma ve Yeniden Kullanım Önerisi* (Basılmamış yüksek lisans tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fındıklıgil, M. (2002). *19. Yüzyıl İstanbul'unda Alman Mimari Etkinliği* (Basılmamış doktora tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Güner, K. (2003). *Demiryollarının gelişimi ve kentleşme olgusuna etkisi* (Basılmamış yüksek lisans tezi). YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gülsoy, U. (2010). *Kutsal Proje Ortadoğu'da Osmanlı Demiryolları* (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- İnalçık, H., & Quataert, D. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Cilt 2) (2. baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Kara Pilehvarian, N. (1993, Mart). Endüstri Devrimi ve Yeni Ufuklar. *Tasarım Dergisi*, 32, S 89
- Kayın, E. Basmane Garı. *İzmir Kültür ve Turizm Dergisi*. <http://www.izmirdergisi.com> adresinden alındı.
- Kösebay Erkan, Y.K. (2007). *Anadolu Demiryolu Çevresinde Gelişen Mimari ve Korunması* (Doktora tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, N. (2002). *Yeşilköy Tren İstasyonu Yapılar Grubu Restorasyon Projesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, D. (2013). *Osmanlı'nın İstanbul'u* (1. Baskı). İstanbul: Yem Yayınları.
- Koçer, Ş. (1995). *Haydarpaşa-Gebze Demiryolu Hattında 19. Yüzyılda Yapılmış Demiryolu İstasyon Binaları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Meral, A. (2016). *19. Yüzyıl Mimarlığında Karaağaç İstasyon Kompleksi* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Özyüksel, M. (1988). *Anadolu ve Bağdat Demiryolları* (1. Baskı). İstanbul: Arba Yayınları.
- Özyüksel, M. (2000). *Hicaz Demiryolu* (1. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Pamuk, Ş. (1978). Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Sermaye: Sektörlere ve Sermayeyi İhraç Eden Ülkelere Göre Dağılımı (1854-1914). *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Özel sayı.
- Tekeli, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'te Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 4, ss.878-890). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ünal, M. (2009) *Endüstri mirası kapsamında İstanbul Yedikule TCDD Atölyelerinin mimarisi ve koruma sorunları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Yıldırım, İ. (2002). Osmanlı Demiryolu Politikasına Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 321-324.
- Yağan, B. (2017). İstanbul'un Tarihi Sayfiye Alanlarındaki Yapıların Komşuluk İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *10. Uluslararası Sinan Sempozyumu*. Edirne: Trakya Üniversitesi
- Yavuz, M. (2008). August Carl Friedrich Jasmund Ve Mimari Faaliyetleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunigsed/article/view/1025002226> adresinden alındı.
- Yavuz, S. (2005). *Haydarpaşa Garı ve Çevresindeki Binaların Tarihsel Araştırması, Askeri Karakol ve Muhacir Misafirhanesi Binalarının Yeniden Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Y.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- <http://eski.istanbulium.net>
- <https://www.kentvedemiryolu.com>
- <https://www.tarihtarih.net>
- <https://www.dunyabulteni.net>
- <http://lcivelekoglu.blogspot.com>
- <https://trakya.edu.tr>
- <https://www.arkitera.com>

UNDER/REPRESENTATION OF GENDER IN TV SERIES: IMPLICATIONS ON REAL-LIFE RELATIONSHIP

Md. Rasel KABIR

Lecturer, Department of English, Green University of Bangladesh

Abstract

In this age of technologically advanced media, especially the TV series on satellite channels are considered the most powerful and permeant entertainment platforms where people live in or within it. In the recent Indian television drama series, the underrepresentation along with the stereotypical portrayals of women and men are very conspicuous. As a consequence, these -TV series- have great deal of impact upon how we construe and understand men and women. This type of alluring representation surges the mass towards reaching the peak of this typified relationship demonstrated in the TV series. However, in relation to case studies, it also sheds light on the implications our real-life relationship has such as, men's authority and women's incompetence and vice-versa. In addition to that, this paper aims at unveiling how these series actually deviate us from the way of inferring, interpreting and understanding towards a same situation in reality. For this qualitative study, a Hindi TV series titled Yeh Rishta Kya Kehlata Hai (What is this relationship called?) has been selected as a stimulus.

Key Words: Underrepresentation, stereotypical portrayal, implications on real-life relationship

“A man travels the world over in search of what he needs, and returns home to find it.”

– Moore (1916)

Introduction

In this advanced age, people lead a very busy life in order to cope with busy schedule. Still, they are not forgetful about recreational activities which are the fuels of their minds. When gender is concerned the modes of recreational activities vary from male to female. Usually, the males of our country go for different kinds of outdoor and indoor games or watch some entertaining programs on the television to throw away their boredom, but most of the females of our country spend their leisure by watching Indian TV serials with much fascination. To a great extent, this fascination results into gradual increasing addiction. Regardless of town or rural areas, because of the blessings of satellite, viewers are now so awfully addicted to these serials that they somehow manage time to watch these TV serials broadcast by different Indian TV Channels like Star plus, Star Jalsha, Zee Bangla, Sony TV, Color Bangla etc. Of course, everyone has the freedom to watch TV programs at his/her choice, but why they prefer Indian TV serials to the native ones.

The answer is hidden under some unique features of Indian TV serials. The first can be *nobody ever dies*. There are serials like *Yeh Hain Mohabbatein*, where the main character “died” and comes back to life after 7 years, and they reintroduced it as *Yeh Hain Mohabbatein – Saat saal baad* (seven years later). The second is the *serials go on forever*. There are serials that look like never ending such as *Saath Nibhaana Saathiya* which was broadcast from 2010 to 2017 (seven long years); *Yeh Rishta Kya Kehlata Hai* which was premiered on 12 January, 2009 and still running. All the women are constantly decked out regardless of time and place. Regardless the time or place, all the characters of the serials are always represented as gorgeously decked up. As a result, they are represented such a way that they have no effect of aging which can be another reason of viewer’s preference and addiction to Indian TV series over our native ones.

Thus, it has become unequivocal that, with the increasing branching of globalization, satellite television channels have become a powerful apparatus that can have a great number of influences to shape our ideology by reinforcing existing stereotypes, attitudes, expectations and values which could be a potential threatening impediment to social advancement. However, in Bangladesh, Indian television series are always considered to be an attractive platform for entertainment. With the advantages of visuals, sound and motion, they have the potential to abate or heighten social values and popular images of personalities and culture. Moreover, the dialogues in television series work as discourses- which frame the images of gender through the language and the way it delivered in terms of contexts- would leave long lasting implications in audience’s minds. Anyways, when real-life relationship is concerned, the contents of these TV series can covertly emphasize the prominence and dominance of masculinity and femininity.

Background to the study:

In the era of globalization, we cannot force someone not to watch their favorite shows, but what Indian TV-serials are broadcasting is alarming for our society. Women are generally more interested in these Indian serials, males are now also becoming increasingly interested in them. When the time spent watching these serials is concerned, the percentage of women viewers will surpass that of men. Women spent a significant amount of time watching the serials (Morshed, 2012). As a consequent, they waste the quality time that should be spent with the family, and they pay less attention that causes personality disorders to their children in long term. (Ruwandeepa, 2011).

Earlier, some incidents related to Indian TV serials enticed my mind. One of them was so brutal- a girl committed suicide just because she was not given her favorite ‘Pakhi Dress’ on the occasion of Eid. The name Pakhi Dress has its origin in the TV show named *Bojhena Se Bojhena* premiered on Star Jalsha. In this serial, the female lead character Pakhi wears a special type of dress which is overtly known to the audiences as Pakhi Dress. Another incident was about a married couple quarreled over ‘whether to watch Indian serial or not’, and both them finally ended up by admitting into hospital after being severely injured.

Thus, the prime instigation towards doing a research on this specific area is very much regarded to real-life relationship. These real-life incidents provoked my thinking faculty which led me to this work to find out some ‘whys and hows’. To quench the thirst of this ‘whys and hows’, shedding light on the implications of our real-life relationship, this paper aims at unveiling how these TV series

actually deviate us from the way of inferring, interpreting and understanding towards a same situation in reality.

Research Question

This paper aims at unveiling how Indian TV drama series actually deviate its audiences from the way of inferring, interpreting and understanding towards a same situation in reality. This paper intends to disclose the implications of the stereotypical representation have had on the daily life relationship of the audiences and the people surround them. To do so, this paper quests the answer of the following questions.

- How does the stereotypical representation of TV series influence and (de)reconstruct viewers' individual ideology?
- What implications does this (de)reconstructed ideology have on the day to day life relationship of the viewers?

Literature review:

Background of Indian TV series in Bangladesh

In the 1990s, the people of our country were very much attracted and attached with the drama serials aired on Bangladesh Television (BTV). At that time, some dramas like *Kothao Keu Nei*, *Rupnigor*, *Tathapi*, *Jonmobhumi* and so on had the flavor which drew the audience of all ages towards BTV which is now a barely watched television channel. If we investigate this worsened situation of BTV, the ultimate result will be the dominance of Satellite Television channel (STV) which appeared in Dhaka city for the first time in 1991, and in 1992 government legalized the Television Receive Only Dish (TVRO) system but the installation fee of TVRO was so high in the first stage. However, the scenario dramatically changed in the following years after 1993 when the cable operators wired up centers in different parts of the Dhaka city to make the cable connection available to all (Khanam & et al., 2014). The audiences shifted from BTV to STV. Though CNN pioneered the direct transnational broadcasting in the 1980s, the general viewers of Bangladesh eagerly viewed the programs of Doordorshan by using the booster antenna. These attempts of the viewers ended with the advent of Indian channels like Zee TV, Zee Cinema and Sony etc (Goonesekera, 1998 cited in Huda, 2007).

Now a days, Indian television serials and channels are dominating over Bangladeshi television serials as well as channels. In the beginning, women were the foremost viewers of Indian TV serials, and they preferred Indian TV-serials to any other programs telecast by Indian or Bangladeshi channels. The recent most popular TV- serials people watch regularly are *Milon Tithi*, *Ichchenodi*, *Jhanjh Lobongo Phool*, *Bodhuboron*, *Ke Apon Ke Por*, *Punyi Pukur*, *Potol Kumar Gaanwala*, *Khokababu*, *Kusum Dola*, etc. The Indian TV channels telecasting these drama series in Bangladesh are *Star Jalsha*, *Star Jalsha HD*, *Zee Bangla*, *Zee Bangla HD*, *Color Bangla*, *Color Bangla HD* and *Sony Aath* (Anonymous, 2018). When Hindi language is concerned, Zee TV and STAR Plus are ranked as most popular channels.

Thus, Indian TV channels along with the TV drama series gradually widen their wings, and simultaneously the number of audiences has increased drastically over the past three decades. Now, a

large number of audiences, almost each house having a TV set, watch television not with the intension to know whatever happening in the country and around the world but watch and enjoy the Indian drama series only.

The serial in a nutshell

Yeh Rishta Kya Kehlata Hai (What is this relationship called?), the longest Hindi-Language Indian television soap drama series aired (and still running) on Star Plus (a satellite channel), was premiered on 12 January, 2009. The show focuses on the daily life of two Udaipur-based Rajasthani families namely the Singhania and the Goenkas. The show's lead characters are Naira Singhania (Shivangi Joshi) and Kartik Goenka (Mohsin Khan). The series initially focused on Naira's parents, Akshara (Hina Khan) and Naitik (Karan Mehra who later on substituted by Vishal Singh). Gradually, the story line from Akshara and Naitik to Naira and Kartik.

Basically, the story line of this drama series is centered on Akshara and Naitik Singhania who live in a Marwari joint family in Udaipur. They adjust as a married couple, as parents of young children, and as their extended families mature. Being injured in a car accident, Naitik falls into a coma in, and four years later he returns to the family and struggles to gain acceptance from his five-year-old son, Naksh. However, Naitik's mother dies falling from a hill as she accompanies Naksh on a picnic, and with the support of Akshara, his father marries a divorcee with two children. Eventually, when her husband dies, Naitik's elder aunt blames Akshara and kicks her out of the house; Naitik, Akshara, Naksh and newborn Naira leave their extended family, and they live in Cape Town for several years. At one point, an adult Naksh returns to Udaipur and counsels his great aunt who is convinced to forgive Akshara, and the family returns. Later on, Naksh falls in love with Tara and wedding plans are made, but she breaks up with him minutes before the ceremony because of family conflict.

Upon the accidental death of one of his friends who used to disturb Gayu, teenaged Naira runs away (out of fear) from Akshara and lives in Rishikesh for a time. When she returns a love triangle forms between Naira, her cousin Gayu, and Naitik's employee Kartik. Naira considers setting aside her feelings so Gayu can be happy, but after a time Naira and Kartik confess their love for each other. Afterward, Akshara dies in a car accident and a drunk Kartik is blamed, dividing the families, but Naira proves his innocence and her family accepts him. Naira and Kartik are married, and later learn that Kartik's cousin, Mansi was responsible for her mother's death. The couple later work together to help his sister gain a divorce from her abusive husband Aditya. Under pressure from the family, Naksh agrees to marry Naira's sister-in-law, Keerti.

Eventually, on his dying bed, Shubham, Kartik's step younger brother who died of drug addiction, tells his family that his sister-in-law Naira knows about his condition. His death leads Kartik and Naira- who now urge to be together- towards divorce which worsens the relationship between two families (Anonymous, 2018).

Underrepresentation & Stereotypical portrayals on TV programs

The word 'representation' has layers of meaning, but in this paper, 'representation' has not been taken merely as a word rather as a 'term' which indicates to the way that someone or something is shown or described that can not only propagate notions but also have the power to create, construct

or demolish certain ideologies. Barthes (1972) propounds that not only oral speech but also written discourse, photography, cinema, reporting, sport, shows, publicity all these are modes of representations. He, furthermore, illustrates the power of representation with reference to France which steeped in an anonymous ideology that both affected and implicated their press, their films, their theatre, their pulp literature, their rituals, their justice, their diplomacy, their conversations, their remarks about the weather, a murder trial, a touching wedding, the cooking they dream of, the garments they wear, everything, in everyday life, and this ideology is dependent on the representation which the *bourgeoisie* has and makes them have of the relations between man and the world. Interestingly, the Indian TV series do act as the *bourgeoisie* that (de)reconstructs the ideology of the Bangladeshi viewers since they lack the knowledge of *theoretical mode of representation* rather they are moved with *the particular image*, which is given for this particular signification.

However, one of the greatest tools of asserting self-superiority and dominance, representation and use of stereotypes have remained instrumental in consolidation of authority over the dominated down the ages (Bhaba, 1994). He (Bhaba) further augments that from colonial to feminist discourse, representation has been very important primarily due to its construction of a fixed image of the downtrodden, marginalized people who occupy the lower seat of the see-saw of power-politics. Moreover, about stereotypes, he (Bhaba) points out it as a form of knowledge that vacillates between what is always in place already known and something that must be anxiously repeated. Here, the responsibility or the importance of mass-media is essential without which repeatability of notions and their distribution cannot be carried out. In essence, the entertaining mass-media are the tools that facilitate dissemination of information to vast number of receivers through representing the contents that carry some messages that determine reality.

Regarding media's distortion of reality, Basow (1992) promotes that underrepresenting men and women, regardless the type of TV shows, prime-time television is the primary way. That means media present a distorted version of real cultural life through stereotype portrayals. Likewise, Wood (1994) advances that in general, media continue to present both women and men in stereotyped ways that limit our perceptions of human possibilities. Typically, men are portrayed as active, adventurous, powerful, sexually aggressive and largely uninvolved in human relationships. Being consistent with cultural views of gender, depictions of women are as sex objects who are usually young, thin beautiful, passive, dependent, and often incompetent and dumb. Besides, Doyle (1989) focuses on children's television that typically shows males as aggressive, dominant, and engaged in exciting activities from which they receive rewards from others for their 'masculine' accomplishments. In addition, recent studies reveal that the majority of men on prime-time television are shown as independent, aggressive, and in charge (McCauley, & et al., 1988). Additionally, television programming for all ages disproportionately depicts men as serious confident, competent, powerful, and in high-status 'positions. Gentleness in men, which was briefly evident in the 1970s, has receded as established male characters are redrawn to be more tough and distanced from others (Boyer, 1986).

Anyways, it is equally interesting that how males and females are not presented. Brown and Campbell (1986) report that men are seldom shown doing housework. Also, Doyle (1989) notes that boys and men are rarely presented caring for others. Similarly, Horovitz (1989) points out that they are typically represented as uninterested in and incompetent at homemaking, cooking, and child care whereas women are portrayed as significantly younger and thinner than women in the population as a

whole, and most are depicted as passive, dependent on men, and enmeshed in relationships or housework (Davis, 1990).

Thus, media more specifically Indian satellite drama series have created two images of men and women- *the good and the bad ones*. These polar opposites are often juxtaposed against each other to embellish differences in the consequences that happen good and bad men and women. The good ones are pretty, deferential, and focused on home, family and caring for others. Subordinate to each other, they are usually cast as victims, angels, martyrs, and loyal life partners and helpmates. Occasionally, both men and women who depart from traditional roles are portrayed positively, but this is done either by making their career lives invisible, or by softening and engendering working men and women to make them more consistent with traditional views of gender.

However, Daalmans & et al. (2017) investigate the differences in the representation of gender on male- and female-targeted channels with regard to *recognition* (i.e., the actual presence of men and women) and *respect* (i.e., the nature of that representation or portrayal). The indicators of *recognition* are gender, genre of program, location or place of the program and artifacts of the culture of the society. The indicators of *respect* are age, social role, occupational status, and parental status. Accordingly, stereotypical portrayals of relationship between men and women mainly demonstrates to some binary themes like women's dependence on men and/or men's dependence on women, men's authority and women's incompetence and/or women's authority/men's incompetence.

Additionally, it has been shown that gender stereotyping is surely still present, but has generally revealed a trend of decreasing stereotyping in genres such as television fiction (Emons et al. 2010; Greenwood and Lippman 2010; Gunter 1986; Signorielli and Bacue 1999 cited in Daalmans & et al. (2017). Daalmans & et al. (2017) further added that the portrayal of women in these genres has become more representative of the lives and status of contemporary women. In contrast, other studies—mostly on television advertising, but also on fictional programs—conclude that women are still underrepresented and portrayed in a stereotypical way and that the degree of stereotyping is even worsening (Allen and Coltrane 1996; Bretl and Cantor 1988; Ganahl et al. 2003; Harwood and Anderson 2002; Koeman et al. 2007; Milner and Higgs 2004 cited in Daalmans & et al. (2017).

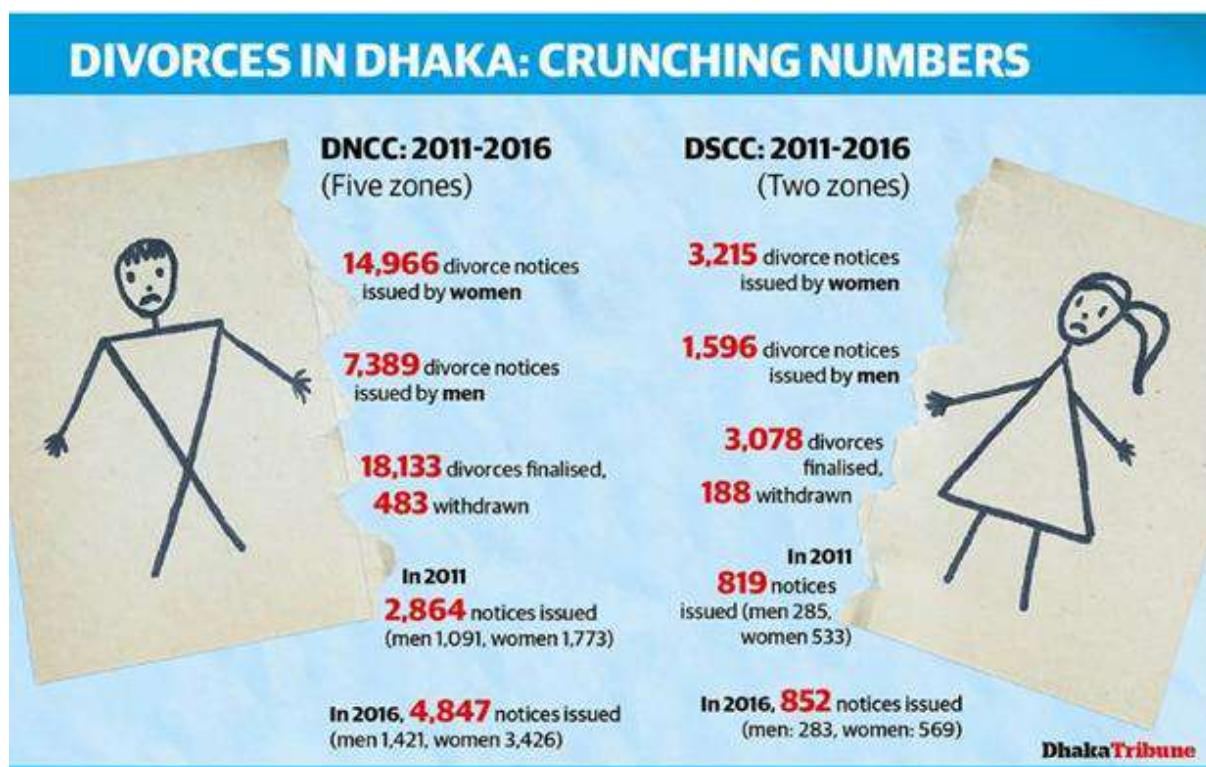
To cut short, Daalmans & et al. (2017) advocates that television is seen as one of the main institutions associated with disseminating stereotyped views of the world and its gender roles. From the theoretical vantage point of cultivation theory as well as social learning theory, television is confirmed as one of the main agents of socialization (Bandura 1977; Gerbner 1979; Signorielli 2012 cited in Daalmans & et al. (2017). Research has shown that television viewing contributes to the maintenance as well as the learning (molding) of gender stereotyped perceptions among children, adolescents, and adults (Larson, 2001; McGhee and Frueh, 1980; Signorielli, 1989; Welch et al., 1979 cited in Daalmans & et al. (2017). Furthermore, it is generally accepted that television impacts gender socialization in people's self-image as well as their image of others (Signorielli 2012 cited in Daalmans & et al. (2017). Assuming that television has the potential to shape attitudes, self-perception, and behavior—on top of the idea that stereotyping plays a crucial role in the maintenance of power inequalities within wider social, cultural, political, and economic structures (Cottle 2000; Dyer 1993, 1997; Morgan 2007 cited in Daalmans & et al. (2017). Hence, it becomes important to analyze and understand the nature of gender-role portrayals on gender-targeted channels. Also, it is

essential to investigate and find what implications these stereotypical portrayals do have on our day to day life relationship.

Summary and Implication

With the technological flourishment and the rapid advancement in electronic media over the past few decades, satellite television, especially TV serial has acquired such omnipotence that it not only propagates notions but also has the power to create, construct or demolish certain ideologies which *can lead anyone to do anything*. One of the examples such *can lead anyone to do anything* is as Feroze (2014) reports that being obsessed with fashion and not getting 'Pakhi dress' three girls commit suicide and one married couple get divorce. He further explains that the suicides would not have happened if the victims were not obsessed with the dress to the point where without it, life seemed meaningless. Talking about the separation of the husband and wife, he details that the wife allegedly decides to end the marriage which sounds downright silly. He also adds that perhaps countless marital discords have also happened over the 'Pakhi costume' of which we have no further details. Later on, in relation to this incidents, Syeda Shahin Ara Laily, a Supreme Court lawyer, filed the petition seeking its directives on the government to stop telecasting of three Indian television channels-Star Jalsha, Star Plus and Zee Bangla-in Bangladesh since these three channels left adverse impact on social and cultural life of Bangladeshi people. She further added that education of the students and regular activities of housewives are being hampered due to watching the channel's programs (Anonymous, 2015).

Apart from that, it is surprising to know that at least 100 people have been injured in a brawl between villagers in eastern Bangladesh sparked by arguments over the plot of an Indian TV serial namely *Kiranmala*, a popular Bengali-language drama about a warrior princess who saves mankind from evil. Additionally, the suicides of three young women have been linked to *Kiranmala* in the past year since their parents had reportedly refused to buy them an expensive dress like one worn by the show's main character (Anonymous, 2016). Alongside, not to overlook that the divorce rate has dramatically increased during the recent last years. Here is a statistic by Dhaka Tribune.

Source: <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/dhaka/2017/05/14/divorce-rising-dhaka-women/>

Here is another statistic by *The Daily Prothom Alo*, one of the renowned daily home and abroad.

তালাকের সবচেয়ে বড় কারণ স্বামী-স্ত্রীর মধ্যে ‘বনিবনা না হওয়া’। স্ত্রীর করা আবেদনে কারণগুলোর মধ্যে রয়েছে স্বামীর সন্দেহবাতিক মনোভাব, পরনারীর সঙ্গে সম্পর্ক, যৌতুক, দেশের বাইরে গিয়ে আর ফিরে না আসা, মাদকাসক্তি, ফেসবুকে আসক্তি, পুরুষত্বহীনতা, ব্যক্তিত্বের সংঘাত, নৈতিকতাসহ বিভিন্ন কারণ। আর স্বামীর অবাধ্য হওয়া, ইসলামি শরিয়ত অনুযায়ী না চলা, বদমেজাজ, সংসারের প্রতি উদাসীনতা, সন্তান না হওয়াসহ বিভিন্ন কারণে স্ত্রীকে তালাক দিচ্ছেন স্বামী।

Suorce: <https://www.prothomalo.com/bangladesh/article/1555138/>

Marriage registrars, psychologists and gender experts noted loss of family bonds and values, polygamy and extra-marital affairs, virtual world as the factors that instigate these divorces (Ahmad & Molla, 2017). These scenarios bring us to the bottom line that we are allowing TV series culture to break into the real world to wreak havoc.

Case study:

A

Sharmin Sultana, a 29-year young woman, has a full-time job at a private firm where she works from 10.00 am to 9.00 pm, and she has two school-going children. Her husband, also a corporate job holder who leaves the house before the kids get up and comes when they are asleep, barely has any time to look after their kids. Sharmin is not at home when the kids get back home from school, so she depends on a caretaker to keep them occupied. Sharmin, realizing that her children will be restless after they get home from school, has instructed the caretaker to turn on the TV to keep them busy until she returns. She admits that her kids were introduced to the television quite early in their young lives: “I had to go back to work almost immediately after each child was born.” Even though she is not particularly happy about the quantity or quality of television programming that her children consume, she says that there is little she can do about it. “As the caretaker watches Hindi serials- especially *Yeh Rishta Kiya Kehlata Hai*, my six-year old daughter has grown into the habit of watching them with her. I can see how this has a negative impact on my child's overall conditions,” Sharmin adds somberly.

B

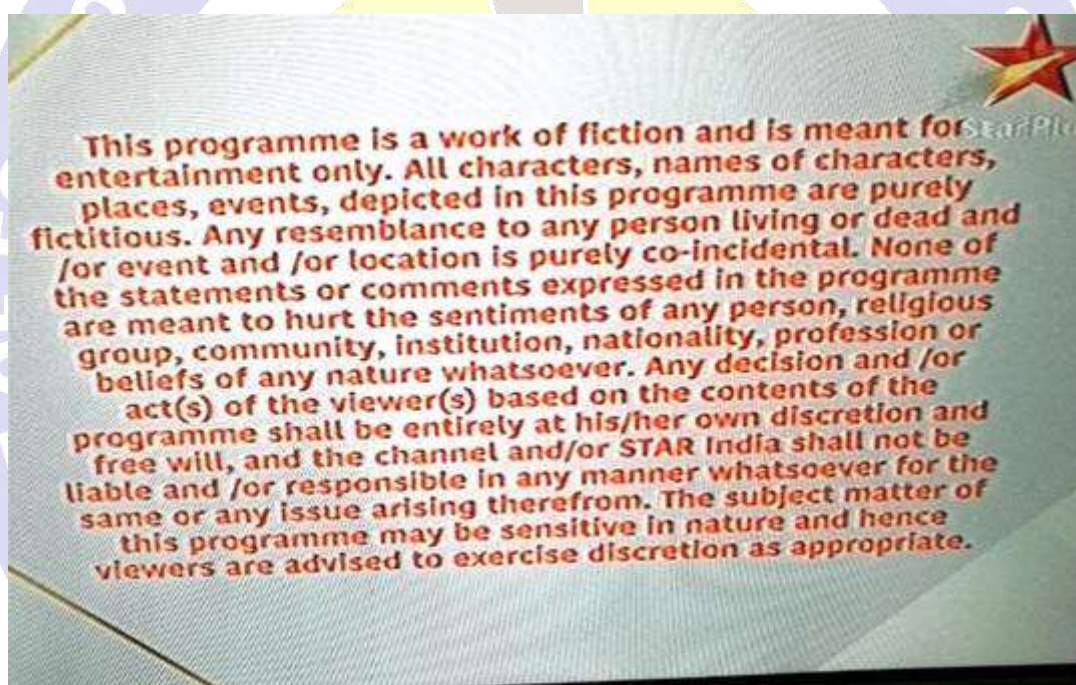
Kamal and Shumi, was a happily married couple, lived in an apartment in Dhaka, the capital city of Bangladesh. Both of them are now separated from each other for almost half a year. The reason of their separation is quietly connected to *Yeh Rishta Kya Kehlata Hai*.

It was 2015 when Kamal started watching one of the Indian TV serials titled *Yeh Rishta Kya Kehlata Hai* being repeatedly insisted by his wife. After few months, he noticed that his wife very often compared and contrasted him with *Kartik Manish Goenka*- the leading male actor who is the

husband of *Naira Singhania*- the leading female character of the show. With reference to *Kartik*, his wife used to tell him what he should or should not do in a particular situation, or how should he behave to a specific context. Kamal sighed, “Honestly speaking, I felt very discomfort with this ‘compare and contrast’.” It is not like that he did not do anything. He also did the same what his wife did to him. Ultimately, both of them sensed that this was leading their nice relationship towards a hazardous one, but they could not help it out because it was too late. Finally, they ended up with uncertain separation.

Implications on real-life relationship

Most of the drama serials of these channels are unrealistic where we can hardly find the real-life occurrences. Also, the main elements of these serials are family conflict and conspiracies which continue throughout every serial (Rahim, 2016). At the beginning of every episode, the following information is shown on the TV screen.

Source: Star Plus, Tuesday, 4th September 2018

“This program is a work of fiction and is meant for entertainment only. All characters, names of characters, places, events depicted in this programme are purely fictitious. Any resemblance to any person living or dead and/or event and/or location is purely co-incidental. None of the statements or comments expressed in the programme are meant to hurt the sentiments of any person, religious group, community, institution, nationality, profession or beliefs of any nature whatsoever. Any decision and/or act(s) of the viewer(s) based on the contents of the programme shall be entirely at his/her own discretion and free will, and the channel and/or the Star India shall not be liable and/or responsible in any manner whatsoever for the same or any issue arising therefrom. The subject matter of this programme may be sensitive in nature and hence viewers are advised to exercise discretion as appropriate.”

Still, this information goes unnoticed to the viewers. Consequently, the (stereotypical) representation gets the best opportunity to accomplish *passive brainwash* which reconstructs the individual ideology of the viewers, and this reconstruction of ideology ultimately leads them towards a complicated relationship with the people surround them. Similar thing happens to the people from the two case studies. With a grievous voice, Sharmin explains that her child is suffering from personality disorders, and she lacks creativity. She wants to be like Naira; wants to go away from home; wants to have an affair; marry and divorce. And, she is merely six! Her mother repeatedly fails to make her understand between reality and stereotypical presentation on TV series. She has now become so stubborn that she merely heeds to whatever her parents are advising. However, Kamal and his wife often exchange hot words over the under dress up, pre and extra-marital relationship, origin of eve teasing, conflict between daughter-in-law and mother-in-law, education of criminal activity, imposition of cultural intrusion, indifference to family especially to children and so on. They were always engaged in psychological cold war.

The reasons for which the day to day life of the TV series is getting complicated are few. Firstly, viewers' contemplation, over the incidents of serials even after the episodes are finished, seriously occupies them thinking about the conclusion of the evolved problems in the serial. Subsequently, they emotionally engulf themselves with the incidents which lead them to show sympathy for the actors and actress. And, this, sympathy turning into empathy, ultimately conduces to problems in their own families. Secondly, the household chores are a rare scene in the serials as the central characters (e. g. Naira and Kartik) hardly do any work. They are always busy moving around the house wearing gorgeous outfits and make up. Very often, they take part in social and religious activities, and most of the time they are involved in different celebrations. This is where the conflict becomes extreme because our society is completely different from the ones represented in serials.

Thirdly, affected mentality caused of serials' representation of pre and extra-marital relationship absorbs the notions that reconstruct their ideology which is really dangerous. Since pre and extra-marital relationship is one of the characteristics of Indian serials and audiences very sensibly follow the serials, they also subconsciously grow a desire to have such relationship. This desire gets intensified when social and psychological impact work actively. The dresses, with which the audiences are obsessed, worn in TV series are often not appreciated in our country. Moreover, the representation of love, jealousy, conspiracy and family conflicts greatly move the audience though these think seldom take place in their own life.

Conclusion

TV serials have become a deviation from the reality although it works as an entertainment platform. Although whatever we are watching in these Indian TV serials are barely connected to our society and culture, our daily life activities such as family, marriage, economy, education, socialization, social interaction etc. reflect the culture of Indian serials. That means either consciously or subconsciously (whatever the process is) the viewers have subtly developed a *reshaped ideology and ways of life* through observing and following the stereotype representation of Indian TV series. Consequently, our real-life relationship gets more complicated.

However, since television viewing contributes (both positively and negatively) to the learning and maintenance of stereotyped perceptions, it is important to strengthen viewers' defenses against the effects of gender stereotyping when watching these TV serials.

References

- Ahmad, R. & Molla, M. A. (2017). Divorce doubles, separation triples in one decade. *The Daily Star*. Retrieved September 16, 2018 from <https://www.thedailystar.net/frontpage/marriages-get-shaky-1443259>
- Anonymous. (2018). Retrieved September 14, 2018 from https://en.wikipedia.org/wiki/Yeh_Rishta_Kya_Kehlata_Hai#Synopsis
- Anonymous. (2018). Retrieved September 14, 2018 from https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Bengali-language_television_channels_in_India
- Anonymous. (2018). Retrieved September 14, 2018 from <https://www.prothomalo.com/bangladesh/article/1555110/%E0%A6%A2%E0%A6%BE%E0%A6%95%E0%A6%BE%E0%A7%9F-%E0%A6%98%E0%A6%A3%E0%A7%8D%E0%A6%9F%E0%A6%BE%E0%A7%9F-%E0%A6%8F%E0%A6%95-%E0%A6%A4%E0%A6%BE%E0%A6%B2%E0%A6%BE%E0%A6%95>
- Anonymous. (2015). Ban on 3 Indian TV channels sought. *The Daily Star*. Retrieved September 16, 2018 from <https://www.thedailystar.net/ban-on-3-indian-tv-channels-sought-36285>
- Anonymous. (2016). Argument over TV show sparks mass brawl in Bangladesh village. *The Guardian*. Retrieved September 16, 2018 from <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/19/kiranmala-india-tv-show-brawl-bangladesh>
- Barthes, R. (1972). *Mythologies*. Library of Congress. Editions du Seuil. Paris: 75-185427.
- Basow, S. A. (1992). *Gender Stereotypes and roles* (3rd ed.). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. Routledge.
- Brown, J. D., & Campbell, K (1986). Race and gender in music videos: The same beat but a different drummer. *Journal of Communication*, 36, 94-106.
- Davis, D. M. (1990). Portrayals of women in prime-time network television: Some demographic characteristics. *Sex Roles*, 23, 32-53.
- Doyle, J. A. (1989). *111W le experience* (2nd ed.). Dubuque, IA: William C. Brown.
- Feroze, T. (2014). 'Pakhi' dress, three deaths, and a divorce. *The Daily Dhaka Tribune*. Retrieved September 16, 2018 from <https://www.dhakatribune.com/uncategorized/2014/08/17/pakhi-dress-three-deaths-and-a-divorce>
- Helal, M. A. A., (2014). *Toward the Impacts of Indian Drama Serials on Bangladeshi Social*

System: An Overview of People's Perception. Retrieved September 14, 2018, from www.scribd.com <https://www.scribd.com/document/251024441/Impacts-of-Indian-Drama-Serials-on-Bangladeshi>

Horovitz, B. (1989, August 10). In TV commercials, men are often the butt of the jokes. *Philadelphia Inquirer*, pp. 5b, 61.

Huda, Z., (2007). *Emergence of Satellite Television and Enigmatic Geo-Political Strategy of Bangladesh Government*, Bangladesh e-Journal of Sociology, Volume 4, No.1.

Khanam, D., Sarwar, M. M., & Abir, T. M. (2014). Broadcasting Indian TV Serials In Bangladesh: The Beginning of the Social Change: A Study on Present Situation of Bangladesh, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, Volume 19, Issue 7, Ver. IV (July. 2014), PP 142-150, e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845. www.iosrjournals.org

McCauley, C., Thangavelu, K., & Rozin, p (1988). Sex stereotyping of occupations in relation to television representations and- census facts. *Basic and Applied Social Psychology*, 10 197-212.

Moore, G. A. (1916). *The Brook Kerith*, ch. 11. Retrieved September 14, 2018, from BrainyQuote.com Web site: https://www.brainyquote.com/quotes/george_a_moore_205186

Morshed, M. (2012). Indian Drama Serial and their impacts on our society. *Daily Independent Bangladesh (English Daily)*, December 06, 2012.

Rahim, M. A. (2016). Women's Addiction to Indian TV Serials. *The Daily Sun*. Retrieved September 9, 2018 from <http://www.daily-sun.com/arcprint/details/119888/Women%E2%80%99s-Addiction-to-Indian-TV-Serials-/2016-03-11>

Ruwandeepea, V. D. (2011). Impact of Indian tele dramas on women's Behaviour in Sri Lanka. *International Journal of Communicology*, Vol. 1, No. 1, pp. 31-40.

Serena, D., Mariska, K., & Anne, S. (2017). Gender Representation on Gender-Targeted Television Channels: A Comparison of Female- and Male-Targeted TV Channels in the Netherlands. *Sex Roles* (2017) 77:366–378 DOI 10.1007/s11199-016-0727-6

Wood, J. T. (1994). Gendered Media: The Influence of Media on Views of Gender. *Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture*, Chapter 9, pp. 231-244. Wadsworth Publishing.

Appendices

32
Shares

'Pakhi' dress, three deaths, and a divorce

Towheed Feroze

Published at 06:41 pm August 17th, 2014

Bangladesh

Argument over TV show sparks mass brawl in Bangladesh village

Police use rubber bullets to disperse 'angry mob' that had been watching Indian fantasy series at restaurant in Habiganj district

Agence France-Press in Dhaka

Fri 19 Aug 2016 17:05 BST

This article is over 2 years old

▲ A screenshot from Kiramala, a Bengali-language show that has caused controversy in Bangladesh. Photograph: PR

2010

প্রথম প্রান্ত | বাংলাদেশ | আন্তর্জাতিক | অর্থনীতি | মতামত | খেলা | এশিয়া কাপ ২০১৮ | বিদ্যে

বাংলাদেশ ১ বিবিধ

বাংলাদেশ সংবাদ

ঢাকায় ঘণ্টায় এক তালাক

মানসুরা হোসাইন, ঢাকা

২৭ আগস্ট ২০১৮, ১১:০৮
আপডেট: ২৭ আগস্ট ২০১৮, ১৬:১৩

শিট সংস্করণ

৩৯

তালাক | তালাকের বড় কারণের মধ্যে রয়েছে স্বাধীন নারীদের মেনে নিতে না চাওয়া, বৌত্ব ও স্বামীর মানবসম্মতি

মাত্র দেশে ৭ বছরে তালাকের হার বেড়েছে ৩৪%

সর্বোচ্চ বেশি তালাক হারের দেশ: ২.৭%

সর্বোচ্চ কম তালাক ও বিচ্ছেদ: ০.৬%

নির্ভর্য স্বামী-স্ত্রীর মধ্যে তালাক বেশি হচ্ছে

৭ বছরে তালাকের হার বেড়েছে

উপর দিও করণোপেক্ষ

মহিল দিও করণোপেক্ষ

২০১০ ২০১১ ২০১২ ২০১৩ ২০১৪ ২০১৫ ২০১৬ ২০১৭ ২০১৮

২০১০ ২০১১ ২০১২ ২০১৩ ২০১৪ ২০১৫ ২০১৬ ২০১৭ ২০১৮

সূত্র: বিবিএন ও অন্যান্য গবেষণা প্রতিবেদন

RAMIFICATIONS OF POLITICAL DECADENCE: THE RISE OF EXTREMISM IN BANGLADESH

Ahsan HabibAssistant Professor, Department of Sociology and Anthropology
Green University of Bangladesh, Dhaka-1207Email: ahbd44@gmail.com, ahabib.soc@green.edu.bd**Abstract**

The Bengal part of Indian sub-continent avails glorious past of its social, cultural, political, religious and cultural heritage. It is true that Bangladesh was not liberated in the name of religion what is happened during the partition of India and Pakistan. A deep sense of equity in religious practices has prevailed up to the mid of nineteenth. Even during the legislative elections of 1937, historians did not observe any serious religious and communal tensions between the Hindu and Muslim communities despite the fact that the elections were held on faith-based voting system. However, after that Bengal had to endure severe communal riots as it had become phenomenon in the entire subcontinent. At present Bangladesh is a secular country with a constitutional recognition to Islam as State religion. A more than a millennium-long communal harmony is at crossroad because of many misinterpretations of primary sources of religious tenets and multiple political decadences. Political violence and conflict are emerging from a deep rooted political culture of intolerance, antagonism, revenge and arrogance. This hostile political environment leads to a resurgence of jihadist militancy in Bangladesh. Reviewing major political conflicts and case studies relating to political violence, the study argues how social, political, ideological and economic factors turn to religious fanaticism. The article explains about rise of militancy is related to the political space created by the confrontational politics and under the direct support of mainstream political parties of Bangladesh. It proposes that commentators of Bangladesh society require indulging in further research to understand the nexus among various forces related to religion of Bangladesh. The key finding of this research, however, is that social emergence of Islam and political action on it in Bangladesh has reacted what we have seen as religious extremism. But, still religion dominates the social and individual life of Bangladeshi people. In Bangladesh, Islam remains the religion of the majority of population. Since the ethos of Islamic practice in this region was blended with culture of the land. Any types of religious extremism were not furnished by the Muslims of Bengal. Against these historical realities, the article seeks to analyze the socio-political glimpses of Islam and its' relations to the emerging religious extremism of Bangladesh.

Keywords: Extremism; Political decadence; Sufism; Bangladesh; Hefazat-e-Islam.

PARIS ATTACK, RECENT STUDENT MOVEMENT IN INDIA AND SOCIAL MEDIA

Md Mahady HASAN

Lecturer, Department of Language, Communication and Culture

Gono University, Dhaka, Bangladesh

Email: saroujmahady@gmail.com**Abstract**

The study analyzed two cases. One is the heinous Paris attack in 2015 and another is Student movement in India in 2016. Both cases showed social media as a key player in modern society besides conventional media. The aim of this study is to show the importance and impact of social media in human daily life at present time. For which the author followed the case study method. The author also depended on secondary resources like books, websites to complete this research.

The study answered the question why people are choosing social media instead of mainstream media and how social media became a useful tool for general people.

Like other, this study has some weakness also. As a second user of English, the author gets it tough to explain the issue in English as like he wants. The author was not able to contact people to get their thought on the issue because of time shortage.

Keywords: Social media. Campaign. Social movement. Impact. People choice.

Introduction

Social media is a name of a revolution. Everything is coming close for social media, where general people are getting access to many things only for this platform. Today we are living in a new era, known as the 'knowledge era', and it has no border because of Social Media. Social media is becoming an undeniable part of human life, which is considered as a basis of human necessity nowadays. Today, people are spending more time on social media instead of using conventional media. The general concept of this study is social media's use for various purposes, influences and needs in human life. To show it's not a choice to use social media, actually people have to depend on this platform for various reasons like to get news, to do business etc. Hope, reader can understand this reality from the two analyzed cases.

About selected topic: All over the world, social media is the talk of the town; some Universities already started the course on social media like the impact of social media on the human mind, social media's importance, trend of Selfie, journalism through social media, etc. So, it has the importance to dissect the social media. In this study, the author tried to define it and show how and why it is a new phenomenon. With the usage of the social media sites by 1/3 of the entire world, it is clear, that they have a major influence on the society.

Method: In this study, the author mainly followed case study method as a type of qualitative research in social science. He analyzed two cases, which may show the importance of social media in present time and how it became a spoke person for general people. The first case study is the deadly Paris attacks in 2015 by so called Islamic state and the second is the recent student movement in India.

Limitation: This study has some limitations. The main part where this article lacks in this research is that the author could not make contact with people, especially with young people to know their view or position about the social media. So, in this study, the author has a reflection of some expert on this issue, he gathered information from Books and online resources.

1. NEW MEDIA

We need to discuss media first to understand social media. Media means "The distinct forms and genres of news, road movies, soap operas which took the material forms of newspapers, paperback books, films, tapes, and discs." (Thompson, 1971, p 23–24). Media is the plural form of Medium, a means by which something is communicated or expressed. It is an agency or means of doing something. According to the Oxford dictionary, "The main means of mass communication (especially Television, Radio, Newspapers, and the Internet) regarded collectively." (Oxford dictionary: Online

version). Media could be personal or public or shared and under the corporation. For example, I can be used as a medium of a new couple. They can make a communication via me. Here I am a medium for them only, not for all. But the normal sense of Media is a plural form of medium. “For some sixty years, the word media, the plural of medium, has been used as a singular collective term, as in the media.” (Williams, 1976, p. 169). So, what is the new media? The common sense about new media is that it means a Mass communication, which is using modern technologies via the internet or new media means everything, which is based on the internet. The common tools of new media are online news portal, news agency, blog, video games, websites, and Social Media.

“1.1” Definition

“The popular understanding of new media identifies it with the use of a computer for distribution and exhibition rather than production. Accordingly, texts distributed on a computer (Web sites and electronic books) are considered to be new media, whereas texts distributed on paper are not. Similarly, photographs that are put on a CD-ROM and require a computer to be viewed are considered new media; the same photographs printed in a book are not.” (Hassan & Thomas, 2006, p. 06) According to the Cambridge dictionary “products and services that provide information or entertainment using computers or the internet, and not by traditional methods such as television and newspapers.” (Cambridge dictionary: online).

“1.2” from a social media perspective

Here we are discussing social media briefly as a part of new media. Today, social media is gaining popularity as an alternative news source mainly; we see this increase in importance throughout our daily lives as well. It is influencing our daily life routine, changing the styles, adding something and excluding another. So, we can tell that it has a deep relation with the man’s daily life. Actually, what does it mean by social media? Let’s have a look on it!

“1.3” Social media

In the age of modern technology, we see a shift from ‘audiences’ to ‘users’, and from ‘consumers’ to ‘producers’. The screens that we watch have become both tiny and mobile, and vast and immersive. Actually, it could be possible for social media. Why social media or new media is getting more acceptances? “First, new media are thought of as epochal; whether as cause or effect, they are part of larger, even global, historical change. Second, there is a powerful utopian and positive ideological charge to the concept ‘new’. Third, it is a useful and inclusive ‘portmanteau’ term, which avoids reducing ‘new media’ to technical or more specialist (and controversial) terms”. (Lister et al, 2009, p. 10)

“1.4” Definition of social media

Social media is a medium, where people have freedom to express their opinion. It is a platform of coming together as well. Social media is, “Forms of electronic communication (as Web sites for social networking and microblogging) through which users create online communities to share information, ideas, personal messages, and other content (as videos).” (Merriam Webster: online). “The idea of social media is an outgrowth of the concept of “Web 2.0”. This is distinct from the early days of online material, which has come to be known as “Web 1.0.” Where Web 1.0 offered static web pages created by a few individuals, Web 2.0 technologies invite everyone to create and share content. Table 1.1 offers a comparison of Web 1.0 and Web 2.0.” (Bozarth, 2010, p. 27).

“1.5” Basic difference between conventional and social media

When we say media, the ideas that come to our mind are instruments used for communication like a radio or a newspaper. Social media, by the way of being social, is composed of society or persons interacting with each other. Social media is a social instrument of communication, as it is described in the best way. In regular media, you only have one-way communication in which the material only provides the information, for example, the television. This media could provide visual information however, us, as viewers and receiver of the information can’t give feedback to the one who sent the message. On the other hand, social media is two-way communication that gives us the ability to communicate. However, both have some positive and negative effects. People are used and familiarized to traditional media because of their long-term existence. People know how to use it

without any problem. It is the base of new media, and without it, new media can't exist. Everyone can access it around the globe. On the other hand, social media is a great opportunity for learning. It offers access to health information, an opportunity to develop social skills and improve communication, and cheap to develop. It is an incubator of innovation where collaborative work is encouraged. However, Mainstream media is controlled by an act, where many have restrictions with rules and regulations, but Social media has more freedom and free space. Media has a filtering or a gate keeping system, where social media mostly gives space to share whatever the audience wants. Media only publishes the selected topic, whereas in Social media, everyone has the freedom to write, what people want or wish. Media discusses serious issues in critical cases, Social media is considered as a platform for gossip even till now.

2. HISTORY OF SOCIAL MEDIA & TODAY'S SOCIAL LIFE

“2.1” 1997: the birth of social media

The first social media site that everyone can agree actually was social media was a website called Six Degrees. It was named after the ‘six degrees of separation’ theory and lasted from 1997 to 2001. Six Degrees allowed users to create a profile and then friend other users. Six Degrees even allowed those who didn't register as users to confirm friendships and connected quite a few people this way. From Six Degrees, the internet moved into the era of blogging and instant messaging. Although blogging may not seem like social media precisely, the term fits because people were suddenly able to communicate with a blog other instantly as well as other readers. The term “blog” is a form of the phrase “Weblog” which was coined by Jorn Barger, an early blogger that was the editor of the site “Robot Wisdom.”

From there, ICQ was born and most members of Generation X remember ICQ and the service that was created shortly thereafter, America Online, with AOL's instant messenger especially prominent in the social media lineup.

“2.2” 2005: Facebook and twitter

In 2004, Mark Zuckerberg launched what would soon become the social media giant that would set the bar for all other social media services. Facebook is the number one social media website today and it currently boasts over a billion users. However, back in 2004, Facebook (TheFacebook.com then) was launched just for Harvard students. Zuckerberg saw the potential and released the service to the world at the website facebook.com. In 2006, the popularity of text messaging or SMS inspired Jack Dorsey, Biz Stone, Noah Glass and Evan Williams to create Twitter, a service that had the unique distinction of allowing users to send “tweets” of 140 characters or less. Today, Twitter has over 500 million users. (History cooperative: the history of social media, JUNE 16, 2015: online)

“2.6” social media in today's social life

Social media today consists of thousands of social media platforms, all serving the same – but slightly different purposes. Every day it is coming close to people, while people are more eager. It's true that some social media platforms are more popular than others, but a portion of the population uses even the smaller ones because each one caters to a very different type of person. This is the magic of social media and social network. “Instagram”, a popular social media for photo sharing, can be an example, where people share their photos, which is a niche. Snapchat is specifically used by professional video and photographers. Other platforms such as Twitter are perfect for those who communicate in short bursts of information, where people do not come for the chat or two-way interaction like Facebook. As mentioned, businessmen are using social media to promote their products and services in a brand-new way. Therefore, each form of social media serves a purpose that the others available may not. It helps people to come close to each other and maintain virtual bondage. It gives a chance to introducing with unknown someone, where people can enrich and can know new something. The main benefits of social media are that it has no boundaries and the language barriers don't pose as much a problem. It provides a Wide range of information Increased connectivity and collaboration, Educational benefits, new creative opportunities, Learning criticality, and increased accessibility for those with disabilities and others.

3. THE FUTURE OF SOCIAL MEDIA

Although it is impossible to predict what the future of social media holds, it is clear that it will continue to evolve with the help of new technologies and new applications. Humans are social animals and the more humans are able to communicate with each other on the level that each person likes best, the more prevalent social media will become. In developing countries like Bangladesh, India, Nigeria, Social media has an active role, especially Facebook.

“3.1” a spreadable industry

The normal sense of media is spreadable. The theme of social media is like that, which refers potentiality. “Spread ability refers to the potential – both technical and cultural – for audiences to share content for their own purposes, sometimes with the permission of rights holders, sometimes against their wishes” (Henry et al, 2013, p. 03).

“3.2” enhancing global interaction

Social media is now a fast growing industry, though it still portrays itself as a nonprofit. It has a vast contribution towards enhancing the global integration. “The global interactive games industry is large and growing and is at the forefront of many of the most significant innovations in new media” (Flew, 2005, p.101).

“3.3” Easy way of communication

The modern technology like mobile phones and computers that make it very easy for people to expand their network and interact each other. This is why people depend on social media.

“3.4” Platform for all

It gives an access for all so everyone can interact on this platform. “Try to meet your learners where they are and take them where your organization wants to go for instance, Facebook and LinkedIn allow users to create group pages with discussions. Because so many people are on Facebook and tend to check in often”. (Bozarth, 2010, 32 a)

“3.5” a revolution for communication

Social media breaks down many customs of communication as well as many norms and forms. The present world is known as a global village for which social media a great contribution has. Globalization means “more than expansion of activities beyond the boundaries of particular nation states”. (Thompson, 1995, p. 150). The new media, especially social media did it with success. Today, boundaries hold less importance. People all have a common interaction in the social world of social media. A boy from Asia, who has some friend from America or Africa and they are sharing experiences and views with each other. For that both are getting a chance to know each other’s culture, get a chance to exchange views and discover themselves. According to Neuman, “We are witnessing the evolution of a universal interconnected network of audio, video, and electronic text communications that will blur the distinction between interpersonal and mass communication and between public and private communication.” (Croteau & Hoynes, 2003, p. 303).

“3.6” World is one community

It is very easy to share opinions with others using digital and social media. It is possible to build a community of like-minded individuals that are active worldwide with the digital tools now available. “The world has never been as informed as it is today, nor has there been such ready and easy access to the news. And communication in human society has come a very long way. From the primitive era, through the era of the supremacy of the mainstream media to the emerging era of the reign of the new media, communication has remained the live wire of the society.” (Odi, 2013, p. 160). We see the world to turn into a global village, new media has a vast contribution behind it. “As a result of the evolution of new media technologies, globalization occurs.” (Flew, 2002, p. 13).

4. CASE STUDY

The western world is in fear since the simultaneous attacks in Paris that left at least 129 dead and scores injured on the night of 13 November, 2015. Islamic State (ISIL/DAESH), which is mainly active in some part of Iraq and Syria, had claimed responsibility for the attack. Some western media,

and the politicians, tried to play a religious blame game against Islam and Muslims by holding them responsible for militant ISIL activities, which raised a demand to stop the Muslims from entering to Europe and America and in the Donald Trump era, made the situation worse, unfortunately. A new version of Islamophobia there, which may bring a dangerous effect for all has been seen. But what was the people's reaction against media, especially the Muslims, who are not responsible for ISIL crimes? How do Muslims defy themselves? The author analyzed the issue, which shows the importance of social media in present time. At the same time He analyzed the recent most discussed student protest in India, one of the biggest democracies of this world, which now has a fundamental Hindu government with a controversial prime Minister.

“4.1” Paris attack & social media

There is a vast campaign in social media, especially in blogs, Twitter, and Facebook against ISIL for the last few years. The name of this campaign is “NOT IN MY NAME.” The minor British Muslims have been making a campaign online against ISIL for the last few years. All over Europe and America, where Muslims are minority, they did the same like British Muslims. “As British Muslims, we utterly condemn ISIS who are abusing the name of Islam with their acts of terrorism. We call on fellow British Muslims to unite and denounce this evil group and their acts – which are done” #NotInMyName (isisnotinmyname.com: online). Minority Muslims in Europe to be more conscious against ISIL after the Paris attack with these types of slogans. You will see where Muslim people were trying to tell the world that we are not ISIL, so we are not responsible for the Paris attack. This led the minority Italian Muslims to hold several rallies in Italy to condemn violence in the name of religion. During those periods, a campaign with a playing card, “Not in my name,” and “Hate terrorism” was trending. The minority Muslims all over the world, especially in western countries, has been facing threats for the last few years, and they are being attacked at different times, which have increased after the Paris attack.

The guardian Australia published a news on Friday 3 October 2014 with headline ‘Not in my name.’ the report says “A campaign to unite Australians against hatred, racism and bigotry and say not in my name has drawn bipartisan support, but the organiser warns that political rhetoric is part of the reason it’s needed in the first place...Australian Muslims, however, have been reluctant to join the campaign because of fears of a backlash against them. Disappointed that it hadn’t taken off in her country, Abdel-Magied has refocused the campaign, calling for all Australians to unite against all forms of racism, bigotry and hatred after a string of violent and threatening incidents. Last week, 18-year old Abdul Numan Haider was shot to death by police after he stabbed two officers outside a police station in Melbourne. Over the weekend, a Muslim woman was viciously attacked on a Melbourne train, a just day after a man was charged after entering an Islamic school with a knife. In August, five teenagers boarded a Sydney school bus, shouting antisemitic abuse and threatening children from nearby Jewish schools. Several mosques around the country have received threats or been vandalised” (Online).

After the Paris attack, this campaign was revived by Muslim youth and they took to the street to protest against ISIL. Here let’s have a look on the news, which was published in the Huffington Post. “Whoever kills an innocent person, it is as though he has killed all of mankind,” tweeted London-based journalist Shehnaz Khan on Friday, quoting the Quran. Khan also included two hashtag with that messages: #TerrorismHasNoReligion and #NotInMyName. Following the wave of terror attacks that killed more than 130 people in Paris last week, many Muslims and others around the world have revived the hashtag #NotInMyName to take a stand against the Islamic State and the extremism they preach” (2015, online).

Profile names have been changed to “not in my name” on Twitter and Facebook. Many Muslims, especially the young, changed their Facebook profile pictures to sympathize with the terror attacks in France. Even in Muslim majority countries the youth changed their profile pictures to oppose and resist ISIL’s heinous activities. Muslim were succeeded to give a message to the world that they are not ISIL By this campaign which was mainly based on social media and it gets popularity and

acceptance among mass people. It is social media, which turn the situation in favor of minority and contributed huge to make life easy for them.

“4.2” JNU student movement in India

On February 9, 2016, students of Jawaharlal Nehru University (JNU) held a protest on their campus against the capital punishment meted out to the 2001 Indian Parliament attack convict Kashmiri Liberationist Afzal Guru and Maqbool Bhat. The organizers of the event were former members of the Democratic Students Union (DSU). After the event, JNU Students' Union President Kanhaiya Kumar was arrested by the Delhi police and charged with sedition and criminal conspiracy. Two other students, who were also leaders of DSU, were arrested soon afterwards. On February 12, 2016, students of Jawaharlal Nehru University (JNU) started a massive demonstration against Kanhaiya Kumar, Umar Khalid and other students' arrest which shaped into a mass student upsurge in all Indian Universities.

“4.2.1” Massive protest on Kanhaiya issue: Following the arrest of Kanhaiya Kumar, thousands of students from Universities and colleges across Delhi took to the streets including JNU students, staff, and faculty members. On February 14, 2016, students of the University issued a “shutdown call,” demanding Kanhaiya's release. The leaders of some opposite political party declared solidarity with the student. This movement is still continuing across India, demanding freedom of expression and basic human rights. “Thousands of students joined protests, effectively paralysing the prestigious Jawaharlal Nehru University (JNU) in Delhi, after Kanhaiya Kumar was arrested on Friday following a demonstration that authorities have called anti-Indian” (The Guardian, 2016: online).

“4.2.2” Here is social media: Here we see Kanhaiya Kumar, the leader of this ongoing student movement, give his speech on the issue after his release. This discussion was limited and almost none existent in mainstream media sometimes, especially in electronic media. Media internationally targeted a leader, who is Muslim, and tried to spoil the movement by spreading partial news about him, though he claims himself as an atheist and complained that he is a victim of a media trial. Here, alternative media turned itself into a player. It allowed a students to take part in a social movement through social media and to authentically tell each other their own story, therefore, holistically representing them in the mainstream culture. Here we see general students speaking to alternative media to reclaim their voices and reclaim a place in the country. It became a voice for poor minorities and deprived people and has been gaining popularity day by day. “However, sections of the media -- based on shadowy, unnamed sources -- have also been targeting Umar Khalid, another JNU student and one of the alleged organisers of the event at which the purportedly anti-national slogans were shouted. Khalid, however, faces an even graver charge than sedition: he has been said to have links with Islamist terror groups. This is despite the fact that Khalid has described himself as an atheist sympathiser of far-left communism, making his involvement with religious fundamentalism a highly improbable matter. On its programmes, television news channel NewsX fervently informed its viewers that Umar Khalid was a Jaish-e-Mohammad sympathiser. Its only source was an unidentified Intelligence Bureau report. The report omitted to mention what being a Jaish-e-Mohammad sympathiser entailed or how NewsX or the Intelligence Bureau had reached this conclusion. The ominous phrase Jaish-e-Mohammad sympathise was, obviously, a powerful dog whistle. Again, like NewsX, ABP quoted a shadowy report, this time by the Delhi Police. How the Delhi Police came to know of this wasn't explained. Khalid himself isn't even blamed but his group is. Who or what exactly is Umar Khalid's group is never defined” (scroll.in, 2016: online).

“4.2.3” Not afraid of ABVP: A group of students from different Indian universities have been protesting various issues such as discrimination and freedom of expression for the past years. This movement was revived again when ABVP (Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad), the student wing of the ruling party, BJP (Bharatiya Janata Party), had protested violently against an invitation to JNU students Umar Khalid and Shehla Rashid to address a seminar on ‘Culture of Protests’ in Ramjas College. The authority shut down this program as ABVP had demanded. Agitated students took to the streets against this decision and ABVP violation and they carried out a mass campaign through social media. A lady was highlighted for her campaign against ABVP through social media and got a huge

fame, though the mainstream media was silent. From sitting parliamentarians to retired cricketers, is taking on a young woman, Gurmehar Kaur, for speaking against the violence instituted by the Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad at Delhi University over the participation of Umar Khalid at a seminar in Ramjas College, which was mentioned earlier.

Days after Delhi University's Ramjas College witnessed violent clashes, a Lady Sri Ram College student who is the daughter of an officer who died in the Kargil war started a social media campaign '*I am not afraid of ABVP*' that has garnered widespread support. Gurmehar Kaur, daughter of Kargil martyr Captain Mandeep Singh, changed her Facebook profile picture holding a placard which read "I am a student from Delhi University. I am not afraid of ABVP. I am not alone. Every student of India is with me. #StudentsAgainstABVP (Hindustan Times, 2017: online)

5. HOW IT EXIST WITH IMPORTANCE?

No one can deny the impact or influence of social media in daily or social life, where it is considered a giant for modern communication and a new dimension for mass media. In recent past, social media is a place where people meet friends or share the same feelings, nowadays they prefer social media to share something or communicate with someone. Users update their wall with various personal or social issues, from where other friends are informed about their current position, outlook, etc. In this case, Facebook can be considered as the most effective social network, which provides many opportunities to users for interacting with each other and for expressing themselves. Actually, it has become a need for people, who are using it as alternative media as well.

“5.1” A tool for education

Social media is being used as a tool of education, where many educational materials are available with minimal or no costs. Students from different countries can come closer to each other through social media, where they can discuss and get a solution to various important issues. Facebook is home to many groups about education and many pages of the different university, organization, education ministry of different countries, who are working to ensure education for children's, woman and all. Students living abroad can interact with each other on social media or social network. Social media and social networks are used as an effective tool for education, making it easier to attain education.

“5.2” Platform of storytelling

Tell your story as much you know or as much you want with no barriers. Social media gives the audience this freedom, which one cannot imagine in conventional media. This is the perfect platform, which gives a chance to general people to express their story. Blogging might be overwhelming but thankfully for as many people who seek perfect content that is backed by data and filled with mind blowing facts. There are equally as many people that want to hear compelling, authentic, and real stories that allow them to connect with the writer.

“5.3” Place of sympathy

It is also used as a place of sympathy. Users share their daily life incidents on social media. Their friends and others can like or comment on the posts. If there are sad news they are being sympathized by friends. "It is deeply programmed into our DNA to show each other empathy — it's what makes us human. This is made easier with the help of social networks and digital media where we can 'like', comment and share information with each other. If the train station is closed, it will be mentioned on Twitter immediately. If you have something to celebrate, you can share it with all of your friends almost instantly". (Sandell, 201, p. 233). This trend is increasing day by day. Mainstream media is also facing an existing crisis sometimes. "While television is still the top mechanism for getting news, its importance has been decreasing over the last several years. Social media sites are becoming a primary source of news for Trailing Millennials." (Digital democracy survey, 2015, p. 21).

“5.4” Place of business

E-commerce is gaining popularity and becoming powerful day by day. The issue of E-commerce is examined through Bangladesh's perspective, is a south Asian developing country with many possibilities and challenges. According to e-Commerce Association of Bangladesh (e-CAB), "Around 7,500 active Facebook pages were doing business in the country and at least 600 web pages were

doing online businesses only. Have above two thousand e-Commerce Company, who are almost dependent on Facebook.” (Daily Star, December 03, 2015: Online). This is not only a reality for Bangladesh but for countries around the globe.

“5.5” Place of publicity

In the last American election, all of the candidates to be active on social media like Twitter, Facebook. Hilary Clinton, who is competent to be the president candidate from Democratic Party, the running ruling party of USA to campaigned on Twitter. Newly elected president Donald Trump was also active on social media; even if Trump was seen as very active in social media as a president. How influential is this platform? One can understand from Trump’s confession! “The president-elect specified that social networks helped him win without him needing to spend as much as the Clinton campaign on other advertising, both digital and traditional.” (Theverge, 13 November 2016: online)

“5.6” platform for expressing opinion

Social media gives freedom to people to express themselves, which is not possible in mainstream media because of various reasons and realities. So, people choose social media to express themselves, to spend time and to gain their own purposes. Here we see a reflection of people’s choice theory, the relevancy of which in running the world is proved by social media. Media is not out of the question, they are accountable and interpretable. So, people can take one of them, whichever they prefer, a fundamental right of people to choose. This is the main theme of reception model of mass communication. Stuart Hall took this new attitude towards audience consumption, how people absorb the message of Media. In 1980, he developed his thought by the name of encoding and decoding. This is the best development of audience reception theory. Hall says that there are three different positions audiences (receivers) take in order to decode the meanings within cultural texts, particularly televisual discourses. They are the dominant-hegemonic position, the negotiated position, and the oppositional position. (Hall, 1993, p. 101). **Dominant or Preferred Reading:** The dominant position where the viewer takes the meaning of the message the way the producer intended.

Negotiated Reading: The negotiated position where the viewer accepts parts of the message but rejects others that don't fit their interests.

Oppositional Reading: The oppositional reading where the reader decodes the message and rejects the entire message. Here an active role of the audience is on display. Watson and Hill (2000, p.15) write, “The notion of the active audience considers audiences proactive and independent rather than docile and accepting. The active audience is seen to use the media rather than be used it” While cultural imperialism focuses on the producers, nations, or organizations to explain the flow of information and Media products, active audience approaches can add the role of audiences to this discussion. In addition, they would be a keystone of this study because active audience theories move attention from the state of the film market to the viewpoint of audiences, which are the ultimate subjects of this research. It’s creating audience ethnography, which demands Media are to be interpreted for the subjective constructions of meaning. The effects of the media can be interpreted also. Therefore, reception theory is a concept of the recent modern world. “One of its central features is its focus on how various types of audience members made sense of specific forms of content.” (Baran & Davis, 2011, p. 257). So, one can tell that social media is a reflection of audience reception theory. Actually, it represents the reception theory.

“5.7”, Alternative news source

Today, social media is seen as an alternative news source. People depend on social media to get the real story about a certain issue, especially for political updates of a region because of the partial position of conventional media. There are many Facebook-based news agencies, who are providing updates about many serious issues, which is confined to only Facebook with a large number of readers.

6. CRITICISM

Social media comes along with some criticism in addition to its advantages. Several allegations have made its way to the public about the social media in this new era. Social media is a place where

anyone can publish anything which may be totally based on false information or vague. News like “Pop music icon Britney Spears is dead” was also news that went viral from some Twitter account including Sony Music Entertainment’s Twitter account, and then we saw a press release with an apology from Sony music for this inconvenience. “Sony Music Entertainment’s Twitter account was hacked on Monday, and during this period, it was used to publish fake statements like the “pop music icon Britney Spears had died.” Sony Music, a unit of Sony Corp, said in a short statement that its social media account was “compromised” but that the situation “has been rectified. The company said it “apologizes to Britney Spears and her fans for any confusion.” (The guardian, 26 December 2016, online version). Sometimes it encourages radicalism, which increases instability in the society. Sadly, it places people in the hands of mobs, simply because the power of social media has been abused. Instead of progressiveness and innovation, social media, in this case, enhances criminal opportunism and social irresponsibility. The other criticism is that most of the youth of this decade are not eager to dive deep into an issue. They are not interested in discussing a serious issue as well. They feel good to gossip, to joke, to act falsely as a result of losing their actual capability. Social media offers them a platform to waste a lot of time and drag people's name to the mold at the end of the day. Social media cannot provide deep information about a topic. As a result of this, the young generation is deprived of the real knowledge. Recently, a study was carried out on the Publication of Proceedings of the National Academy of Sciences that indicated that Facebook could make us more narrow-minded. “Our findings indicate that users mostly tend to select and share content related to a specific narrative and to ignore the rest. Particularly, we intend to show that social homogeneity is the primary driver of content diffusion, and one frequent result is the formation of homogeneous, polarized clusters” (CNN, 22 January 2017: online)

Conclusion

This case study was designed to examine social media’s impact, importance, and people’s dependency on social media in present time. The author discussed details about social media though it has some limitations. But it is expected that this study will help those, who have an interest in social media or who want to research on social media. This study can be used as a source of advance work for new media. However, one can learn more about bright future of social media and its presence all over the world from this study. First, this study is meaningful in two aspects. This study can be the foundation for understanding social media from eyes of a youth, born after 1990 or at the beginning of this decade. Secondly, this study shows how general people, especially the youth are taking social media and their perspectives. So, it started a new journey, which will be enriched in future. The author is optimistic that the mainstream media will consider this study and may take a stand for changing some elite policy of its own to get in touch with audience more.

References

- Bozarth, J. (2010). Social media for trainers: Techniques for enhancing and extending learning. John Wiley & Sons, 27
 Ibid 32
 Cambridge dictionary: definition, new media, retrieved from <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/new-media>.
 Cnn (22 January 2017), Facebook can actually make us more narrow-minded, retrieved from <http://edition.cnn.com/2017/01/22/health/facebook-study-narrow-minded-trnd/index.html>
 Croteau, D., & Hoynes, W. (2013). Media/Society: Industries, Images, and Audiences: Industries, Images, and Audiences. Sage Publications, 303.
 Deloitte (2015), Digital Democracy Survey, Social media as news: most popular news platforms, retrieved from www.deloitte.com/us/tmtrends, 21.
 Flew, T. (2005). New media: An introduction. Oxford University Press, 101
 Flew, T (2002), New Media: An Introduction, Oxford University Press, UK, 13.

- Guardian Australia (2014, October 03). not-in-my-name-campaign-organiser-warns-of-danger-of-political-rhetoric, retrieved from <https://www.theguardian.com/australia-news/2014/oct/03/not-in-my-name-campaign-organiser-warns-of-danger-of-political-rhetoric>
- Hall, S., & During, S. (1993). The cultural studies reader, encoding decoding, Routledge, 91, 101.
- Hassan, R., & Thomas, J. (2006). The new media theory reader. McGraw-Hill Education (UK), 6
- History cooperative: The History of Social Media (JUNE 16, 2015), retrieved from <http://historycooperative.org/the-history-of-social-media>
- Hindustan Times (2017, February 28). 'Not afraid of ABVP': DU student whose father died in Kargil war writes on FB, retrieved from <http://www.hindustantimes.com/delhi/kargil-martyr-s-daughter-du-student-starts-i-am-not-afraid-of-abvp-campaign-on-facebook/story-DJabBCr34tCwGI3CuNH8gP.html>
- Jenkins, H., Ford, S., & Green, J. (2013). Spreadable media: Creating value and meaning in a networked culture. NYU press, 03.
- Lister, m., Dovey, j., Giddings, s., Grant, I & Kelly, K (2009), New Media: a critical introduction, Routledge, 10.
- Merriam Webster: Definition of social media, retrieved from <http://www.merriam-webster.com/dictionary/social%20media>.
- NOT IN MY NAME movement, retrieved from <http://isisnotinmyname.com/>
- Odi, C. (2013). Social media. In. Contemporary readings in media and communication studies, St. Benedette Publishers, 160.
- Oxford dictionary online version: Media Definition, retrieved from <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/media>
- Sandell, S (2013), Digital Leadership, Allen house publishing company limited, 233, 21.
- Scroll in (2016, February 08). Sedition frenzy: How the media painted atheist and communist Umar Khalid as an Islamist, retrieved from <https://scroll.in/article/803757/sedition-frenzy-how-the-media-painted-atheist-and-communist-umar-khalid-as-an-islamist>
- Thompson, J. B. (1971). The media and modernity: A social theory of the media. Cambridge: polity Press, 23–24.
- Thompson, J. B. (1995). The media and modernity: A social theory of the media. Stanford University Press, 150.
- The Huffington post (2015, November 16). This Is Not Islam': #NotInMyName Campaign Revived After Paris Attacks, retrieved from http://www.huffingtonpost.com/entry/notinmyname-paris-attacks_us_56494ef7e4b045bf3defbf7a
- The Guardian (2016, February 15). Protests to continue at Indian university after student leader's arrest, retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/15/jawaharlal-nehru-university-kanhaiya-kumar-student-arrest-india>
- The daily star (December 03, 2015), Bangladesh govt using Facebook: Social media 'blocked' for two weeks but many govt depts, AL leaders found active, retrieved from <http://www.thedailystar.net/frontpage/govt-using-facebook-181618>
- Theverge, (13 NOVEMBER 2016), Donald Trump says Facebook and Twitter 'helped him win, retrieved from <http://www.theverge.com/2016/11/13/13619148/trump-facebook-twitter-helped-win>
- The guardian (26 December 2016) Britney Spears is not dead – Sony was just hacked (again), <https://www.theguardian.com/technology/2016/dec/26/britney-spears-not-dead-sony-twitter-hack>,
- Williams, R. (1974). Television: Technology and cultural form, London: Fontana, 169.
- Watson, J., & Hill, A. (2000). A Dictionary of communication and media studies. London: Arnold, p 15.
- Davis, D. K., & Baran, S. J. (2006). Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future, Wadsworth Pub. Co, 257

**PREVALENCE OF ELDERLY VIOLENCE IN ÇANAKKALE
AND RELATED RISK FACTORS*****Arş. Gör. Dr. Melike YALÇIN GÜRSOY**Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı
Hemşireliği Anabilim Dalı**Dr. Öğr. Üyesi Fatih KARA**

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Summary:

This cross-sectional study was designed to determine the prevalence of domestic violence against elderly people and the associated risk factors. The population of the study was 73,367 elderly individuals living in all the settlements in Çanakkale province which is 65 years old and over. One-step cluster sampling method was used to select the sample. Taking into consideration the rate of 65 + age members in the province of Çanakkale reached 1230 elders from 2900 families. The data were collected by face-to-face interview method. Written permission has been obtained from the ethics committee, from the institution and written/verbal approval from the elderly. The data were analyzed by percentage, mean, chi square and logistic regression analysis using the SPSS 19 program.

As a result of research, it was found that 4.1% of the elderly had physical violence, 2.5% had sexual violence, 23.5% had psychological violence, 12.2% had economic violence, 28.5% was exposed to any of the violence types. The determined risk factors related to violence were being married, having children, lack of economic freedom, bad perception of health, not follow-up of the prescription drug by oneself, not being satisfied with life, not participating in decisions given in the family, evaluation of family relations as bad, feel alone.

In the direction of the results it can be suggested that improvement of the economic situation of the elderly, economic independence, the improvement of the status within society, the development of social networks, extension of support services to alleviate the burden of elderly caregivers, in order to protect the elderly in the risk group from violence, it can be recommended to organize training programmes to elderly, elderly care individuals, health personnel and the public. Also, it may be suggested using the results of the study in national and local action plans for combating violence against elderly.

Key words: Elderly, Violence, Prevalance, Risk Factors.

* Çalışma, Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı doktora tezinin özetidir. Ayrıca Selçuk Üniversitesinden BAP desteği almıştır.

EVIDENCE-BASED PRACTICES FOR PREVENTING NOSOCOMIAL INFECTIONS

Assis. Prof. Dr. HOSSEIN ASGARPOUR

Çanakkale Onsekiz Mart University, Surgical Nursing Department

Email: hasgarpour23@yahoo.com**Abstract**

Nosocomial infections are infections that occur within 48-72 hours of hospitalization and within 10 days of discharge. The prevalence of nosocomial infections ranged from 5% to 15%, it has been determined that an important part of nosocomial infections can be avoided. According to the Centers for Disease Control and Prevention Guideline the most common nosocomial infections are catheter-associated urinary tract infections, surgical site infections, ventilator-associated *pneumonia* (VIP) and catheter-related bloodstream infections. Evidence-based practice to reduce catheter-associated urinary tract infections consist of provide a sterile and continuously closed drainage system (A-I), maintain urine flow continuity without clogging (A-II), using an aseptic technique and sterile equipment during catheter placement (A-III), prevent urethral trauma during permanent catheter insertion (A-III), use routine meatus cleaning and it is not necessary to clean the meatal area with antiseptic solutions (A-I). Evidence-based practice to reduce surgical site infections consist of treatment of far infections from surgical site before elective surgeries (A-II), using electrical machine to cut hairs in insizyon site immediately prior to surgery (A-I), Preservation of surgcial insicision for 24 to 48 hours with a sterile dressing in the incision closed with the primer closure technique (A-II) and to maximize tissue concentration use antimicrobial prophylaxis 1 hour before the incision (A-I). Evidence-based practice to reduce VIP consist of avoidance of excessive stomach bloating (B-III), use of endotracheal tube for subglottic drainage in patients who are expected to require mechanical ventilation for more than 72 hours (A-I), in patients with mechanical ventilation do regular oral care with an antiseptic solution preferably chlorhexidine solution (A-I), and the use of closed aspiration systems to withdraw endotracheal secretions (A-II), endotracheal tube cuff pressure being at least 20 cmH₂O pressured (A-III) and preferred orotracheal intubation instead nasotracheal intubation (A-II). Evidence-based practice to reduce catheter-related bloodstream infections consist of using 2% chlorhexidine in all patients over 2 years of age to disinfect the central venous catheter entrance site (A-I), disinfect catheter hubs, needleless connectors and injection ports before using the catheter for daily interventions (B-II), removal of unnecessary catheters (A-III), use of both gauze (every 2 days) and polyurethane dressing (every 5-7 days) materials to close the catheter entrance area (A-I), replacement of central venous catheter routinely (A-I), and do not use of topical antibiotic creams at the entrance site of the central venous catheter (A-I).

Key words: Evidence-Based Practices, Nosocomial Infection, Ventilator-associated *Pneumonia*

Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyonların çoğunun önlenmektedir. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyon oranları verilen bakımın kalitesini yansıtmaktadır. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyonların prevalensi %5 ile %15 arası değişmektedir. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyonlardan en yaygın görülenleri, üriner sistem enfeksiyonu, cerrahi alan enfeksiyonu, pnömoni ve kan dolaşımı enfeksiyonu olarak tanımlanır. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyon nedenleri karmaşıklaşan tıbbi tedaviler ve vücudun enfeksiyonlara karşı direncinin düşmesi, kateterler ve uzun süreli kullanımları, aşırı ve gereksiz antibiyotik kullanımı, kronik hastalıkların temel tanıya eşlik etmesi, yaş, hijyen standartlarının zayıf olması vb. nedenleri içermektedir. Enfeksiyon alanında önlemenin tedaviden daha iyi olduğu altın bir kuraldır. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyonların en az % 20'sinin önlenilebileceği tespit edilmiştir. Standart önlemler tüm sağlık bakım profesyonelleri, tüm hastalar ve tüm sağlık bakım ortamları için geçerli evrensel anlamda kabul görmüş güvenlik önlemleridir. Bu önlemler, sağlık bakım çalışanları için güvenli bir çalışma ortamı ve bulaşıcı risklerle ilişkili olarak hasta güvenliği için temel niteliğindedir. Standart önlemler, her sağlık profesyonelinin

tüm hastalara ait kan ve vücut sıvılarını, sağlam olmayan derileri ve mukoz zarları potansiyel enfeksiyon kaynağı olarak görmesini gerektiren çalışma ilkeleridir. Bulaşma yoluna yönelik önlemler, epidemiyolojik olarak önemli bazı patojenler de dahil olmak üzere bulaşıcı ajanlarla enfekte veya kolonize olduğu bilinen ya da olduğundan şüphe edilen hastalarla ilgilenen tüm sağlık bakım profesyonellerine önerilmektedir. Çapraz bulaşmayı önlemek için daha spesifik önlemler gereklidir. Bulaşma yoluna yönelik önlemler temas önlemleri, damlacık önlemleri ve hava kaynaklı önlemler olmak üzere üçe ayrılır. Sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyon oranlarını azaltma amaçlı interaktif, çok yönlü, uzun vadeli eğitim girişimler ve izleme programları da önerilmektedir. Sistemlere ilişkin sağlık hizmetleriyle ilişkili enfeksiyonların önlenmesinde stratejiler kanıtlanmıştır.

Cerrahi Alan Enfeksiyonu önleme stratejileri; Elektif cerrahiden önce, cerrahi alanına uzak enfeksiyonların tanınması ve tedavi edilmesi, sadece ameliyata engel olabilecek tüylerin alınması, eğer tıraş gerekirse, cerrahi işlemin hemen öncesinde elektrikli makine kullanılarak yapılması, primer kapama tekniği kullanılarak kapatılan insizyon yerinin, operasyon sonrasında steril bir pansuman ile 24 ila 48 saat boyunca korunması, kalp ameliyatı olan hastalarda kan glikoz seviyelerinin hemen operasyon sonrasında kontrol edilmesi önerilmektedir: prosedür günü postoperatif sıfır kabul edilerek, postoperatif 1. günde ve 2. günde sabah 6:00'da kan glukoz seviyesini (200 mg/dl'den daha düşük) düzeyde sürdürülmesi, antimikrobik profilaksinin, doku konsantrasyonunu maksimize etmek için insizyondan 1 saat önce uygulanması önerilmektedir.

Ventilatör ilişkili pnömoniye önlemek için öneriler, mekanik ventilatöre bağlı hastalarda yatak başının 30 ile 45° kadar yükseltilmesi, aşırı mide şişkinliğinden kaçınılması, planlanmamış ekstübasyondan ve re-entübasyondan kaçınılması, 72 saatten fazla bir süre mekanik ventilasyona gereksinim duyması beklenen hastalarda subglotik salgıların dirençinde endotrakeal tüp kullanılması, endotrakeal tüp kaf basıncının en az 20cmH₂O basıncında olması, orotrakeal entübasyon nazotrakeal intübasyona tercih edilmesi, klorheksidin olmak üzere bir antiseptik solüsyonla düzenli ağız bakımı yapılması, tekrar kullanılabilir solunum araçlarının steril su ile durulanması, solunan tıbbi gazları nemlendirmek için ısı ve nem değiştiricilerin kullanılması, kullanılmakta olan bir ventilatör devresinin sadece gözle görünür bir şekilde kirlendiği veya düzgün çalışmadığı zaman değiştirilmesi, endotrakeal sekresyonları çekmek için kapalı aspirasyon sistemlerinin kullanılması ve kullanılmakta olan bir kapalı endotrakeal aspirasyon sisteminin sadece gözle görülür bir şekilde kirlenmesi veya işlevini yerine getirememesi durumunda değiştirilmesi önerilmektedir.

Santral venöz kateterle ilişkili kan dolaşımı enfeksiyonların önlenmesinde, santral kateter takılması esnasında enfeksiyon önleme uygulamalarının yerine getirilmesini sağlamak için kateter kontrol listesinin kullanılması, kateter takılması için her şeyi içeren bir kateter arabası veya kitinin kullanılması, kateter takılması sırasında maksimal steril bariyerlerin kullanımı, kateter giriş bölgesini dezenfekte etmek için, 2 yaş üstü tüm hastalarda %2 klorheksidin bazlı bir aseptik kullanılması, günlük girişimlerde kateteri kullanmadan önce, kateter hublarını, iğnesiz konnektörleri ve enjeksiyon portlarını dezenfekte edilmesi, gerekli olmayan kateterlerin çıkarılması, kateter giriş bölgesinin kapatılması için gazlı bez ya da poliüretan pansuman materyallerin kullanımı, poliüretan pansuman materyallerinin her 5-7 günde bir veya sargı kirlendiğinde, gevşediğinde veya nemlendiğinde değiştirilmesi önerilmektedir; gazlı bezle pansumanın ise her 2 günde bir veya sargı kirlendiğinde, gevşediğinde veya nemlendiğinde değiştirilmesi, kan, kan ürünleri veya lipidlerin kullanılmadığı sıvı setlerinin 96 saat ve altında süre aralıklarla değiştirilmesi, kan, kan ürünleri veya lipidlerin verilmesi için kullanılan setlerin ise 24 saat içinde yenisiyle değiştirilmesi, yetişkin hastalar için antiseptik - veya antimikrobiyal madde kaplı SVK'lerin kullanılması, SVK'lerin rutin bir şekilde değiştirilmemesi ve SVK giriş alanında (dializ kateterlerin kullanımı dışında) topikal antibiyotik merhem veya kremlerin uygulanmaması önerilmektedir.

Kateter ilişkili idrar yolu enfeksiyonları önlenmesinde, steril ve sürekli olarak kapalı bir drenaj sisteminin sağlanması, üriner kateterlerin sadece hasta bakımı için gerekli görüldüğünde yerleştirilmesi ve endikasyonlar sürdüğü sürece yerinde bırakılması, uygun olduğunda, kondom kateterler gibi diğer yöntemlerin düşünülmesi, idrar akışının tıkanmadan devam etmesinin sağlanması, kateterlerin aseptik bir teknik ve steril malzemeler kullanılarak yerleştirilmeleri tavsiye edilir: steril

eldivenler, örtü ve süngerler; üretral meatusu temizlemek için steril bir solüsyon; ve sondayı yerleştirmek için tek kullanımlık steril kayganlaştırıcı jel paketi kullanımı, üretral travma riskini minimize etmek için, iyi bir drenajla uyumlu mümkün olduğu kadar küçük bir kateter kullanımı, kalıcı kateterin takılması sonrasında hareketi ve üretral traksiyonu önlemek için güvenli bir şekilde yerine yerleştirilmesi, aseptik tekniğin uygulanamaması, bağlantı kopması veya sızıntı olması durumlarında, toplama sisteminin kateter tübaj bağlantılarının dezenfekte edilmesinden sonra ve aseptik teknik kullanılarak toplayıcı sistemin (kateterin) değiştirilmesi, rutin meatus temizliği uygulanması ve meatal alanın antiseptik solüsyonlarla temizlenmesi gerekli olmadığı önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Pearson A. Historical and changing epidemiology of healthcare-associated infections. *J Hosp Infect* 2009;73(4):296-304.
2. American Thoracic Society, (2005). Guidelines for the management of adults with hospital-acquired, ventilator-associated, and healthcare-associated pneumonia. *Am J Resp Crit Care Med* 171:388-416
3. Anderson DJ, Kaye KS, Classen D, Arias KM, Podgorny K, Burstin H, Calfee DP, Coffin SE, Dubberke ER, Fraser V, Gerding DN, Griffin FA, Gross P, Klompas M, Lo E, Marschall J, Mermel LA, Nicolle L, Pegues DA, Perl TM, Saint S, Salgado CD, Weinstein RA, Wise R, Yokoe DS, (2008). Strategies to prevent surgical site infections in acute care hospitals. *Infect Control Hosp Epidemiol* 29: S51-S61
4. Blot SI, Depuydt P, Annemans L, Benoit D, Hoste E, de Waele JJ, Decruyenaere J, Vogelaers D, Colardyn F, Vandewoude KH, (2005). Clinical and economic outcomes in critically ill patients with nosocomial catheter-related bloodstream infections. *Clin Infect Dis* 41:1591-1598
5. Blot S, Labeau S, Vandijck D, (2008). Implementation of guidelines for the prevention of ventilator-associated pneumonia. *Am Surg* 74:183-184
6. Blot S, Vandijck D, Labeau S, (2008). Oral care of intubated patients. *Clin Pulm Med* 15:153-160
7. Blot SI, Labeau S, Vandijck DM, Van Aken P, Claes B, (2007). Evidence-based guidelines for the prevention of ventilator-associated pneumonia. Results of a knowledge test among intensive care nurses. *Intensive Care Med* 33:1463-1467
8. Borg MA, Suda D, Scicluna E, (2008). Time-series analysis of the impact of bed occupancy rates on the incidence of methicillin-resistant staphylococcus aureus infection in overcrowded general wards. *Infect Control Hosp Epidemiol* 29:496-502
9. Cavalcanti M, Ferrer M, Ferrer R, Morforte R, Garnacho A, Torres A, (2006). Risk and prognostic factors of ventilator-associated pneumonia in trauma patients. *Crit Care Med* 34:1067-1072
10. Dodek P, Keenan S, Cook D, Heyland D, Jacka M, Hand L, Muscedere J, Foster D, Mehta N, Hall R, Brun-Buisson C, the Canadian Critical Care Trials Group CCCS, (2004). Evidence based clinical practice guideline for the prevention of ventilator associated pneumonia. *Ann Intern Med* 141:305 – 313
11. Gacouin A, Legay F, Camus C, Volatron AC, Barbarot N, Donnio PY, Thomas R, Le Tulzo Y, (2008). At-risk drinkers are at higher risk to acquire a bacterial infection during an intensive care unit stay than abstinent or moderate drinkers. *Crit Care Med* 36:1735-1741
12. O'Grady NP, Alexander M, Dellinger EP, Gerberding JL, Heard SO, Maki DG, Masur H, McCormick RD, Mermel LA, Pearson ML, Raad II, Randolph A, Weinstein RA, (2002). Guidelines for the prevention of intravascular catheter-related infections. *MMWR* 51:1-29
13. Vandijck D, Labeau S, Blot S, (2008). Facilitating clinician adherence to guidelines in the intensive care unit. *Crit Care Med* 36:655.

14. Labeau S, Vereecke A, Vandijck D, Claes B, Blot S, (2008). Critical care nurses' knowledge of evidence-based guidelines for preventing infections associated with central venous catheters: An evaluation questionnaire. *Am J Crit Care* 17:65-71
15. Labeau SO, Vandijck DM, Rello J, Adam S, Rosa A, Wenisch C, Backman C, Agbaht K, Csomos A, Seha M, Dimopoulos G, Vandewoude KH, Blot SI, for the Evidence Study Investigators, (2009). Centers for disease control and prevention guidelines for preventing central venous catheter-related infection: Results of a knowledge test among 3405 European intensive care nurses. *Crit Care Med* 37:320-323
16. Lo E, Nicolle L, Classen D, Arias KM, Podgorny K, Anderson DJ, Burstin H, Calfee DP, Coffin SE, Dubberke ER, Fraser V, Gerding DN, Griffin FA, Gross P, Kaye KS, Klompas M, Marshall J, Mermel LA, Pegues DA, Perl TM, Saint S, Salgado CD, Weinstein RA, Wise R, Yokoe DS, (2008). Strategies to prevent catheter-associated urinary tract infections in acute care hospitals. *Infect Control Hosp Epidemiol* 29:S41-50
17. Lorente L, Blot S, Rello J, (2007). Evidence on measures for the prevention of ventilator-associated pneumonia. *Eur Resp J* 30(6):1193-1207
18. Mangram AJ, Horan TC, Pearson ML, Silver LC, Jarvis WR, (1999). Guideline for prevention of surgical site infection, 1999. *Am J Infect Control* 27:97-132
19. Marshall J, Mermel LA, Classen D, Arias KM, Podgorny K, Anderson DJ, Burstin H, Calfee DP, Coffin SE, Dubberke ER, Fraser V, Gerding DN, Griffin FA, Gross P, Kaye KS, Klompas M, Lo E, Nicolle L, Pegues DA, Perl TM, Saint S, Salgado CD, Weinstein RA, Wise R, Yokoe DS, (2008). Strategies to prevent central line-associated bloodstream infections in acute care hospitals. *Infect Control Hosp Epidemiol* 29: S22-30
20. National Collaborating Centre for Women's and Children's Health, Commissioned by the National Institute for Health and Clinical Excellence, (2008). Surgical site infection: Prevention and treatment of surgical site infection. Clinical guideline October 2008. London, RCOG Press.
21. O'Grady NP, Alexander M, Dellinger EP, Gerberding JL, Heard SO, Maki DG, Masur H, McCormick RD, Mermel LA, Pearson ML, Raad II, Randolph A, Weinstein RA, (2002). Guidelines for the prevention of intravascular catheter-related infections. *MMWR* 51:1-29
22. Sackett DL, Rosenberg WMC, Gray JAM, Haynes RB, Richardson WS, (2008). Evidence based medicine: What it is and what it isn't. *Br Med J* 1996;312:71-72
23. Torres A, Ewig S, Lode H, Carlet J, For The European HAP working group, (2009). Defining, treating and preventing hospital acquired pneumonia: European perspective. *Intensive Care Med* 35:9-29

COMPARISON OF CULTURAL SENSITIVITY AND AWARENESS BETWEEN TWO NURSE GROUPS PROVIDING CARE TO DIFFERENT PATIENT PROFILE

Prof. Dr. Gulbu TANRIVERDI
Assist. Prof. Dr. Hatice YAKAR KARABUGA
Res. Assist. Dr. Melike YALCIN GURSOY
Res. Assist. Ozlem ERDEM,
Res. Assist. Nursel GULYENLI

Abstract

Objective: The aim of the study was to compare the cultural sensitivity and awareness of two nurse groups providing care to different patient profile.

Methods: The study population included from two hospital nurses, one is University Hospital and other is a Foundation Hospital with high potential of foreign patient in the West of Turkey. The researchers did not go to the sample selection from the population. The study sample included a total of 179 volunteer nurses, 91 nurses from University Hospital and 88 nurses from the Foundation Hospital. Written approvals were obtained from the Ethics Board and related institutions. For the collection of data, a form developed by researchers and two questionnaires were used. The Cultural Sensitivity Scale was developed by Chen and Starosta (2000) and the validity and reliability of Turkish version was done by Bulduk et al. (2011). The Cultural Awareness Scale was developed by Rozaimie et al. (2011) and the validity and reliability of Turkish version was done by Yakar Karabuğa (2016). The data were collected by face-to-face interview at the hospitals. For statistical analysis, descriptive statistics and between independent groups T test were used by SPSS version 19.

Results: Of the nurses, the majority had bachelor degree (58.1%). It was found that the mean total score of the cultural sensitivity and mean scores of dimensions were significantly higher in the Foundation Hospital nurses compare University Hospital nurses ($p < 0.001$). Nonetheless, it was found that the mean total score of the cultural awareness and mean scores of dimensions were significantly higher in the Foundation Hospital nurses compare University Hospital nurses ($p < 0.001$). However, no statistically significant difference was found in terms of cultural communication awareness mean scores between two nurse groups ($p > 0.05$).

Conclusion: Cultural sensitivity and transcultural awareness of nurses providing care to foreign nationals patients were high than who did not.

Keywords: Nurse, cultural sensitivity, cultural awareness, foreign patients

A PROPOSED GUIDELINE BASED ON THE LITERATURE: IDENTIFYING TRADITIONAL PRACTICES GUIDELINE IN THE PREGNANCY IN TURKEY

Prof. Dr. Gülbu TANRIVERDİ
Res. Assis. Nursel GÜLYENLİ

Abstract

Introduction: Research have indicate the presence of many traditional practices and implications during pregnancy in Turkey. Some of these practices are useful, neutral, or harmful. It is expected that all health providers who take responsibility for the care of pregnant women should be aware of the traditional practices as a holistic approach. However, there is no guideline to increase the awareness of health providers associated with how these practices should be identified. In this case, a guideline has been developed by considering available all studies in Turkey.

Purpose: The aim was to develop and propose use of a guideline based on the literature related to traditional practices in pregnancy in Turkey.

Method: In this review study, 39 studies were completed according to specified criteria. The included criteria for studies were being a research article, no dissertation, achieve to full text, and having been in Turkey. There was no specific date range in achieved studies and all of the studies up to 2018 were included in the study. The search was done on Google Scholar. The search keys were Turkish and English words of pregnancy, pregnant, traditional practices, traditional medical practices, health, cultural practices, culture, nurse ang nursing. The results about traditional practices in pregnancy were tranferred in seperate word page and were grouped by the researchers and a guideline was developed. Because of developing guideline based on the literature in Turkey, it should be used by evaluation the validity and reliability for other cultures.

Results: The most commonly traditional practices in pregnancy have been qualified based on the literature and guideline were developed. The guideline composed of eight dimensions; traditional practices to become pregnant, traditional practices to prevent pregnancy; traditional practices for ending pregnancy; traditional practices to identify gender before the pregnancy, traditional practices for predicting gender during pregnancy, traditional practices to be healthy and cute child, traditional practices to protect and maintain of the health of the pregnant woman and traditional practices for easy birth.

Conclusion and Recommendations: According to the results of study a guideline to identify the traditional practices in pregnancy were developed. It is recommended that this guideline to be use by all health providers who provide care to the pregnants.

DIYABETLİ BİREYLERE VERİLEN EĞİTİMİN DIYABETİK AYAK BAKIMI DAVRANIŞLARI VE ÖZ-ETKİLİLİĞİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem TEKİR

Balıkesir Üniversitesi, otekir@balikesir.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Celalettin ÇEVİK

Balıkesir Üniversitesi, celalettincevik@balikesir.edu.tr

Arş. Gör. Gözde ÖZSEZER KAYMAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, gozsezer@comu.edu.tr

Özet:

Amaç: Bu araştırmada diyabetli bireylere verilen eğitimin diyabetik ayak bakımı davranışları ve öz-etkililiğine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Deneyssel tipteki çalışma Balıkesir il merkezlerindeki hastanelerde Şubat-Temmuz 2016 tarihleri arasında Dahiliye Kliniklerinde yatan, Endokrinoloji ve Dahiliye Polikliniklerine başvuran tip II diyabetli hastalardan %5 tip 1 hata, %90 güç, ortalama 74, standart sapma 15 kabul edilerek basit rasgele seçilen 94 kişiden oluşmaktadır. Randomizasyon yapılarak deney ve kontrol gruplarının oluşturulduğu çalışmada sosyo-demografik özellikler, diyabetik ayağa ilişkin tanılama, Diyabetik Ayak Davranış Anketi, Diyabetik Ayak Bakımı Öz-Etkililik Ölçeği kullanılmıştır. Deney grubuna diyabetik ayak bakımı ile ilgili eğitim verilmiştir. Veriler SPSS 22.0 kullanılarak, t testi, paired t testi, Pearson Ki-kare ve Fisher Exact testleri ile çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırma grubunda deney ve kontrol grupları arasında yaşa, cinsiyete, çalışma durumuna, eğitim durumuna, yaşanan kişiye, ek hastalık olma durumuna, komplikasyon olma durumuna, tedaviye uyum algısına göre istatistiksel anlamlı fark yoktur ($p>0.05$). Araştırma grubunda öz yeterlilik puanı ve ayak bakımı davranış puanı eğitim öncesi ve eğitim sonrasında kontrol grubunda farklılık göstermezken ($p>0.05$), deney grubunda anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Araştırma grubunda öz-etkililik ve ayak bakım davranış puanı kontrol grubunda ön test ve son test arasında benzerlik deney grubunda ise artış görülmektedir ($p<0.05$).

Sonuç: Diyabet tanısı alınmasından itibaren ayak değerlendirmelerinin yapılması ve izlenmesi, eğitimin öz-etkililik düzeyini arttırabilmesi ve davranışa dönüşebilmesi için ayak bakım eğitimi verilen diyabetlilerin eğitim sonrasında belirli periyotlarda takip edilmesi, kontrollerde eksik veya yanlış uygulamaların tekrar değerlendirilerek düzeltilmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Tip II diyabet, Diyabetik ayak bakımı, öz etkililik, deneyssel araştırma.

INVESTIGATING THE EFFECT OF TRAINING GIVEN TO DIABETIC INDIVIDUALS ON THEIR DIABETIC FOOT CARE BEHAVIORS AND SELF-EFFICACY

Abstract:

Objective: This study was aimed at investigating the effect of training given to diabetic individuals on their diabetic foot care behaviors and self-efficacy.

Method: Of the patients with type 2 diabetes who were hospitalized in the Internal Medicine clinics and who presented to the Endocrinology and Internal Medicine Polyclinics in Balıkesir province between February and July 2016, 90 selected randomly were included in this experimental study. In the study, the margin of error was 5%, study power was 90%, assumed mean was 74 and standard deviation was 15. The patients were randomly assigned to the experimental and control groups. In the study, the sociodemographic characteristics questionnaire, diagnosis of diabetic foot, Diabetic Foot Behavior Questionnaire and Diabetic Foot Care Self-efficacy Questionnaire were used. The experimental group was trained on diabetic foot care. Data were analyzed using the SPSS 22.0, t test, paired t test, Pearson Chi-square and Fisher Exact tests.

Results: There were no statistically significant differences between experimental and control groups according to age, gender, employment status, education status, partner, presence of comorbid disease, presence of complication and perception of compliance to the treatment ($p > 0.05$). While the pre- and post-training self-efficacy and foot care behavior scores were not significantly different in the control group ($p > 0.05$), the difference was significantly high in the experimental group ($p < 0.05$).

Conclusion: It is recommended that foot care assessments should be made and monitored as soon as patients are diagnosed with diabetes, that patients given foot care training should be followed regularly at certain intervals to increase the self-efficacy level of the training and that applications considered to be incorrect or incomplete in controls should be re-evaluated.

Key words: Type II diabetes, diabetic foot care, self-efficacy, experimental study.

GİRİŞ

Diyabet, kalp hastalığı, inme, körlük, böbrek yetmezliği ve alt ekstremitte amputasyonu gibi hayatı tehdit eden önemli durumlarla ilgili kompleks kronik bir hastalıktır. (World Health Organization (2017). Global report on diabetes. Retrieved from <http://www.who.int/diabetes/global-report/en/>, Ridosh et al, 2017, Tekir ve Esen 2012, Tekir ve Esen 2012). Dünya çapında 415 milyon bireyin diyabetli olduğu ve 2040 yılına kadar 642 milyona yükseleceği belirtilmektedir. (www.idf.org/diabetesatlas)

Diyabetli bireylerin yaklaşık %25’inde hayatlarının bir döneminde diyabetik ayak ülseri gelişmektedir ve tüm dünyada her 30 saniyede bir diyabetik ayak komplikasyonuna bağlı olarak bir amputasyon yapılmaktadır (Brem et al 2006, Fırat ve ark, 2012, Aypak ve ark. 2012) ve diyabetik ayak, diyabet hastalarının en sık hospitalizasyon nedenlerinden birisidir. (Cervantes-García and Salazar-Schettino, 2017; Goodridge et al 2006; Pickwell et al, 2015, Bahador et, 2017, Fırat ve ark, 2012, Arıkan ve ark. 2010)

Diyabetli bireylerin metabolik durumunu iyileştirmelerinde, ayak komplikasyonlarından korunmalarında ve hastalara ayak bakımına yönelik bilgi verilmesinde, beceri kazandırılmasında hemşirenin büyük sorumluluğu vardır. (Bahador et al, 2017; Lowe et al, 2015; Kır Biçer ve Enç, 2014). Çalışmalar, ayak bakımı davranışlarının diyabetik ayağı önlemede önemli olduğunu, ayak bakımı ile ilgili eğitimlere önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. (Özkan ve ark, 2004; Bahador et al, 2017, Aypak ve ark. 2012) Doğru ayak bakımı diyabetik nöropatiyi, ülseri, enfeksiyonu ve son olarak amputasyonu önler. (Bus et al, 2016, Bahador et al, 2017).

Davranış üzerinde etkili olduğu düşünülen temel kavramlardan biri özetkililiktir. Yapılan pek çok çalışmanın sonucunda da öz-etkililik düzeyinin diyabet yönetiminde etkili olduğu saptanmıştır (Olgun ve Akdoğan Altun, 2012, Wichit et al, 2017; Van Allen et al, 2017, van de Laar and van der Bijl 2001).

Bu nedenle bu çalışmada diyabetli bireylere verilen eğitimin diyabetik ayak bakımı davranışları ve öz-etkililiğine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma kesitsel tipte olup, Balıkesir Atatürk Devlet Hastanesi ve Balıkesir Devlet Hastanesi’nde yürütülmüştür.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, Balıkesir il merkezindeki kamu hastanelerinde (Balıkesir Atatürk Devlet Hastanesi ve Balıkesir Devlet Hastanesi) Dahiliye Kliniği’nde yatan, Endokrinoloji ve Dahiliye Poliklinikleri’nde takip edilen Şubat 2016-Temmuz 2017 tarihleri arasında Diyabet tanısı almış bireyler oluşturmaktadır. Örnek büyüklüğü %5 tip 1 hata, %90 güç, grup ortalamaları 74 ± 15 kabul edilerek örnek büyüklüğü 47 olarak hesaplanmıştır (47 kontrol 47 deney). Örneklem ise; araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan, araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden 94 bireyden oluşmaktadır. Araştırmada kontrol grubu olup, randomizasyon yapılmış, 94 kişi deney ve kontrol gruplarına rastgele yerleştirilmiştir.

Veri toplama

Veri hastalarla yüz yüze görüşülerek “Birey Tanılama Formu (sosyo-demografik özellikler, diyabete ve diyabetik ayağa ilişkin tanılama, metabolik kontrol formları)”, “Diyabetik Ayak Davranış Anketi”, “Diyabetik Ayak Bakımı Öz Etkililik Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Diyabetik Ayak Bakımı Öz-etkililik Ölçeği

Bonnie Elliott Quarles tarafından 2005’de, geliştirilen, 2011’de Kır Bıçer tarafından Türkçeye uyarlanan likert tipi bir ölçektir. Öz-etkililik 0 ve 10 arasında puanlama yapılarak ölçülmektedir. Ölçek 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği oluşturan 9 ifade —Hiç emin değilim=0 ve çok eminim=10 şeklinde belirtilen 11 rakamlı görsel ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin en düşük puanı 0, en yüksek puanı ise 100’dür. Türkçeye uyarlanan diyabetik ayak bakım öz-etkililik ölçeğinin güvenirlik katsayısının 0.86 ve madde toplam korelasyonunun 0.55-0.86 arasında olduğu belirlenmiştir (Kır Bıçer 2011; Kır Bıçer ve Enç 2014).

Ayak Bakımı Davranış Ölçeği (ABDÖ), (Foot Self Care Observation Guide)

Ayak Bakım Gözlem Rehberi Borges tarafından 2007’de ayak öz-bakım davranışlarının geliştirilmesi amacıyla American Diabetes Association (ADA) kriterleri doğrultusunda 16 maddeden oluşturulmuştur (Borges 2008). Araştırmada Gözlem rehberinin Türkçe’ye dil geçerliliği yapılmış ve uzman görüşleri doğrultusunda 15 maddelik Ayak Bakım davranış Ölçeği olarak uyarlanmıştır. Hastalarla yapılan her görüşmede ayak bakım davranışları bu rehber doğrultusunda değerlendirilmiştir. Değerlendirme (1=Hiçbir zaman, 2=Ara sıra, 3=Bazen, 4=Sık sık, 5=Her zaman yapıyorum) olarak derecelendirilmiştir.

Araştırma dizaynı

Örneklem, çalışma ve kontrol grubuna ayrıştırılmıştır. Çalışma ve kontrol grubuna alınan bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, hastalık ile ilgili özellikler vb. bakımından eşit/eşite yakın özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir. İlk görüşmede; kontrol grubundaki hastalara “Birey Tanılama Formu”, “Diyabetik Ayak Davranış Anketi”, “Diyabetik Ayak Bakımı Öz Etkililik Ölçeği” soruları sorulmuştur. Çalışma grubundaki hastalarla ise görüşülüp “Birey Tanılama Formu”, “Diyabetik Ayak Davranış Anketi”, “Diyabetik Ayak Bakımı Öz Etkililik Ölçeği” uygulandıktan sonra gerekli materyaller kullanılarak “diyabetik ayak bakımı” ile ilgili eğitim verilmiştir. Eğitimden 3 ay sonra çalışma grubundaki hastalarla tekrar görüşülüp aynı formlardaki sorular hastalara yeniden sorulmuştur. Kontrol grubundaki hastalara ise eğitim verilmeden, ilk görüşmeden 3 ay sonra formlardaki sorular tekrar sorulmuştur. Kontrol grubundaki hastalar rutin hastane/poliklinik hizmeti almışlardır.

Veri Çözümleme

Veri çözümlenirken Statistical Package for the Social Science (SPSS) kullanılmış, verilerin tanımlayıcı istatistikleri ve tek değişkenli analizleri hesaplanmıştır. Sürekli değişkenlerin normallik varsayımı sağlayıp sağlamadığı Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiş, normallik varsayımı sağlandığından iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmada t testi, bağımlı grup ortalamalarını karşılaştırmada paired t testi kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Ki-kare ve Fisher Exact testleri ile incelenmiştir.

Etik kurul ve Kurum Onayı

Araştırmanın uygulanabilmesi için Balıkesir İli Kamu Hastaneleri Birliği’nden kurum onayı, Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

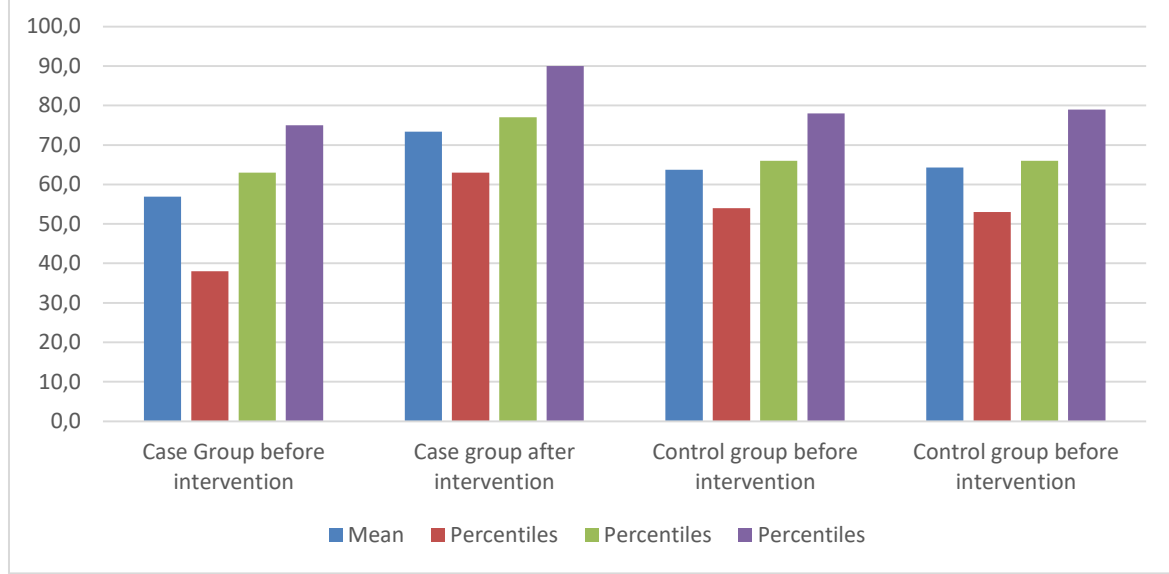
Araştırma grubunda deney ve kontrol grupları arasında yaşa ($t=1.421$, $p=0.159$), cinsiyete ($\chi^2=1.362$, $p=0.156$), çalışma durumuna ($\chi^2=3.072$, $p=0.080$), eğitim durumuna ($\chi^2=3.309$, $p=0.346$), yaşanan kişiye ($\chi^2=1.983$, $p=0.159$), ek hastalık olma durumuna ($\chi^2=1.831$, $p=0.176$), komplikasyon olma durumuna ($\chi^2=0.949$, $p=0.330$), tedaviye uyum algısına ($\chi^2=0.821$, $p=0.663$) göre istatistiksel anlamlı fark yoktur.

Araştırma grubunda öz etkililik puanı eğitim öncesi ve eğitim sonrasında kontrol grubunda farklılık göstermezken ($t=0.545$, $p=0.588$), deney grubunda anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($t=4.0668$, $p=0.001$).

Araştırma grubunda ayak bakımı davranış puanı eğitim öncesi ve eğitim sonrasında kontrol grubunda farklılık göstermezken ($t=0.920$, $p=0.362$), deney grubunda anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($t=8.041$, $p=0.001$).

Araştırma grubunda öz etkililik puanının kontrol ve deney gruplarında ortalama ve persentillerindeki eğitim öncesi ve eğitim sonrası değişim incelenmiştir. Kontrol grubunda ön test ve son test arasında benzerlik deney grubunda ise artış görülmektedir.

Grafik 1. Eğitim öncesi ve sonrası hastalarda öz etkililiğin dağılımı

Araştırma grubunda ayak bakımı davranış puanı kontrol ve deney gruplarında ortalama ve persentillerindeki eğitim öncesi ve eğitim sonrası değişim incelenmiştir. Kontrol grubunda öntest ve son test arasında benzerlik deney grubunda ise artış görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda, ayak bakımı davranışlarının diyabetik ayağı önlemede önemli olduğu görülmektedir. Diyabet tanısı alınmasından itibaren ayak değerlendirmelerinin yapılması ve izlenmesi, eğitimin öz-etkililik düzeyini artırabilmesi ve davranışa dönüşebilmesi için ayak bakım eğitimi verilen diyabetlilerin eğitim sonrasında belirli periyotlarda takip edilmesi, eğitimin etkinliğinin artırılabilmesi için çeşitli materyallerin kullanılması, kontrollerde eksik veya yanlış uygulamaların tekrar değerlendirilerek düzeltilmesi, diyabetli bireylerin ayak problemleri ile ilgili farkındalıklarının artırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Arıkan Y, Kuzgun Ü, Sever C, Armağan R. Diyabetik Ayak Yarası Olan Hastalara Multidisipliner Yaklaşımda Ortopedinin Yeri. Ş.E.E.A.H. Tıp Bülteni, 2010; 44;106-112.
- Aypak C, Koç A, Yıkılkan H, Görpelioğlu S. Diyabetik Ayak Bakımı: Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran Hastalar Tarafından Bildirilen Uygulama Durumu, Cumhuriyet Tıp Derg 2012; 34: 423-428.
- Bahador RS, Afrazandeh SS, Ghanbarzahi N, Ebrahimi M, The Impact of Three-month Training Programme on Foot Care and Self-efficacy of Patients with Diabetic Foot Ulcers, Journal of Clinical and Diagnostic Research, 2017; 11(7).

- Brem H, Sheehan P, Rosenberg HJ et al. Evidence-Based Protocol for Diabetic Foot Ulcers. *Plastic and Reconstructive Surgery* 2006; 117(7S): 193-209.
- Bus SA, Van Netten JJ, Lavery LA, et al. IWGDF Guidance On The Prevention Of Foot Ulcers In At-Risk Patients With Diabetes, *Diabetes/ Metabolism Research and Reviews* 2016; 32:(Suppl. 1) 16–24.
- Cervantes-García E,-Salazar-Schettino PM, Clinical and surgical characteristics of infected diabetic foot ulcers in a tertiary hospital of Mexico, *Diabetic Foot Ankle*, 2017; 8(1): 1367210.
- Fırat C, Aytekin AH, Erbatur S. Diyabetik Ayak Sağaltımında Vakum Destekli Kapama (VAC) Metodu ve Debridmanın Birlikte Etkinliği, *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2012; 19(3):132-7.
- Goodridge D, Trepman E, Sloan J et al. Quality of Life of Adults with Unhealed and Healed Diabetic Foot Ulcers, *Foot & Ankle International*, 2006; 27(4):274–280.
- IDF Diabetes Atlas-7th Edition. International Diabetes Federation. Accessed: www.idf.org/diabetesatlas
- Kır Biçer E., Enç N. Ayak Bakım Davranış Ölçeği Türkçe Formu Geçerlik ve Güvenirliği. *Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi*, 2014; 6(2), 35-39.
- Lowe J, Sibbald R.G.,Taha NY. et al. The Guyana Diabetes and Foot Care Project: A Complex Quality Improvement Intervention to Decrease Diabetes-Related Major Lower Extremity Amputations and Improve Diabetes Care in a Lower-Middle-Income Country, *PLoS Med*, 2015; 12(4):e1001814.
- Olgun N, Akdoğan Altun Z. Sağlık İnanç Modeli Doğrultusunda Verilen Eğitimin Diyabet Hastalarının Bakım Uygulamalarına Etkisi, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 2012; 46–57.
- Özkan Y., Çolak R., Demirdağ K. ve ark. Diyabetik Ayak Sendromlu 142 Olgunun Retrospektif Değerlendirilmesi, *Türkiye Klinikleri J Endocrin*, 2004; 2:191-95.
- Pickwell K, Siersma V, Kars M. et al. Predictors of lower-extremity amputation in patients with an infected diabetic foot ulcer. *Diabetes Care*, 2015; 38:852-57.
- Ridosh MM, Roux G, Meehan M, Penckofer S, Barriers to Self-Management in Depressed Women With Type 2 Diabetes, *Canadian Journal of Nursing Research*, 2017; 0(0): 1–10.
- Tekir Ö, Esen A. Diyabetlilerde Yaşam Biçiminin Güçlendirilmesi İçin YETKİ Sürecinin İncelenmesi. *Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi*, 2012; 4(1): 22-31.
- Tekir Ö, Esen A. Güçlendirme Kavramı ve Diyabetli Bireylerin Güçlendirilmesi. *Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi*, 2012; 4(1): 15-21.
- Van Allen J, Noser AE, Littlefield AK et al. Measuring Self-Efficacy in the Context of Pediatric Diabetes Management: Psychometric Properties of the Self-Efficacy for Diabetes Scale, *Journal of Pediatric Psychology*, 2017; 1–9.
- Van de Laar KE, Van der Bijl JJ. Strategies enhancing self- efficacy in diabetes education: A review. *Sch Inq Nurs Pract*. 2001; 15(3):235-48.
- Wichit N, Mnataganian G, Courtney M et al. Psychometric testing of the Family-Carer Diabetes Management Self-Efficacy Scale, 2017,
- World Health Organization. World Diabetes Day 2017. Accessed: www.who.int/diabetes/en/

TİP 2 DİYABETLİ BİREYLERDE DİYABET İLE İLGİLİ BELİRTİLERİN YAŞAM KALİTESİYLE İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem TEKİR

Balıkesir Üniversitesi, otekir@balikesir.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Celalettin ÇEVİK

Balıkesir Üniversitesi, celalettincevik@balikesir.edu.tr

Arş. Gör. Gözde ÖZSEZER KAYMAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, gozsezer@comu.edu.tr

Ayşe ŞAKŞAK

Balıkesir Üniversitesi, ayshee_92_@outlook.com

Özet:

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Tip 2 diyabetli bireylerin diyabet belirtilerinin yaşam kalitelerine etkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Kesitsel tipteki çalışmada örnek büyüklüğü hesaplanmamış, Aralık 2016-Temmuz 2017 tarihleri arasında Balıkesir Atatürk Devlet Hastanesi Endokrinoloji ve Dahiliye Polikliniği'ne gelen ve Dahiliye Kliniği'nde tedavi gören Tip 2 diyabet tanısı almış araştırma kabul kriterlerini sağlayan 410 birey oluşturmuştur. Araştırmanın verileri; hasta tanılama formu, diyabet belirtileri kontrol listesi ölçeği ve SF-36 yaşam kalitesi ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Analizler SPSS 24.0 programında yapılmış sayı, yüzde ortalamalar, Pearson korelasyon çözümlemesi, çok değişkenli regresyon çözümlemesi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma grubundaki kişilerin %62.4'ü kadın, %44.4'ü ilköğretim mezunu, %44.1'i şehir merkezinde yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Araştırma grubunda diyabet belirtileri ölçeği alt boyutlarından en yüksek puan hiperglisemi puan ortalaması 3.35 ± 0.60 , SF 36 alt kavramlarından en yüksek puan ortalaması ruhsal sağlık puan ortalaması 50.65 ± 8.10 'dır. Diyabet belirtileri ile SF 36 alt kavramları arasında negatif yönde orta düzeyde, nöroloji alt puanı ile SF 36 Fiziksel alt boyut puanı arasında negatif yönde mükemmel korelasyon vardır ($p < 0.05$). Modelde yer alan hipoglisemi, kardiyoloji, psikoloji ve nöroloji değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ve SF 36 Mental boyut puanını %35 düzeyinde yordadığı görülmektedir. Hipoglisemi, kardiyoloji, psikoloji ve nöroloji puanı azaldıkça SF 36 Fiziksel boyut puanı artmaktadır ($p < 0.05$).

Sonuç: Araştırma grubunda diyabet belirtileri bakımından hiperglisemi puanı, yaşam kalitesi bakımından ruhsal sağlık puanı yüksektir. Diyabet belirtileri diyabetli bireylerin yaşam kalitesini etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyabet, diyabet belirtileri, yaşam kalitesi, Türkiye

THE RELATIONSHIP BETWEEN SYMPTOMS OF DIABETES AND THE QUALITY OF LIFE IN TYPE 2 DIABETIC INDIVIDUALS

Abstract

Objective: The aim of this study was to investigate the effect of symptoms of diabetes on the quality of life of individuals with Type 2 diabetes.

Method: In this cross-sectional study, no sample size was calculated; 410 individuals who presented to Balıkesir Atatürk State Hospital Endocrinology and Internal Medicine Polyclinic, who were diagnosed with Type 2 diabetes, who were treated at the Internal Medicine Clinic between December 2016 and July 2017 and who met the inclusion criteria comprised the sample. The study data were

collected with the “Sociodemographic Characteristics Questionnaire”, the “Diabetes Symptoms Control Scale” and the “SF-36 Quality of Life Questionnaire” and analyzed in in the SPSS 24.0 program using numbers, percentage averages, Pearson correlation analysis and multivariate regression analysis.

Results: Of the participants, 62.4% were women, 44.4% were primary school graduates and 44.1% were city dwellers. The participants obtained the highest mean score from the hyperglycemia subscale of the Diabetes Symptoms Control Scale (3.35 ± 0.60) and the mental health subscale of the SF-36 Quality of Life Questionnaire (50.65 ± 8.10). There was a negative moderate correlation between the diabetes symptoms and the subscales of SF 36, and negative perfect correlation between the neurological and physical subscales of the SF 36 ($p < 0.05$). The hypoglycemia, cardiology, psychology and neurology variables included in the model were statistically significant and predicted 35% of the mental subscale of the SF 36. SF 36 physical subscale scores increased as the hypoglycemia, cardiology, psychology and neurology scores decreased ($p < 0.05$).

Conclusion: The participants obtained high scores from the hyperglycemia subscale of the diabetes symptoms, and mental health subscale of the quality of life. Diabetes symptoms affected the quality of life of individuals with diabetes.

Keywords: Diabetes, diabetes symptoms, quality of life, Turkey

GİRİŞ

Diyabet, kalp hastalığı, inme, körlük, böbrek yetmezliği ve alt ekstremitte amputasyonu gibi hayatı tehdit eden önemli durumlarla ilgili kompleks kronik bir hastalıktır. (World Health Organization (2017). Global report on diabetes. Retrieved from <http://www.who.int/diabetes/global-report/en/>, Ridosh et al, 2017, Tekir ve Esen 2012, Tekir ve Esen 2012). Diyabette yaşam kalitesi hastalığın gidişatının, hastanın iyilik halinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle son yıllarda DM hastalarında yaşam kalitesinin değerlendirmesi önem kazanmıştır. (Eren ve ark., 2004).

Diyabetik hastalarda hastalık belirtilerinin şiddeti ile de yaşam kalitesi arasında ilişki vardır. Belirti şiddetinin arttıkça yaşam kalitesi bozulmaktadır (Gulliford ve Mahabir 1999; Özdemir ve ark. 2011; İmayama et al, 2011; Luscombe 2000).

Diyabetin bakım ve tedavisinde hemşirelik girişimlerinin önemli bir rolü vardır. Diyabetli bireylerin yaşam kalitesinin tanımlanması, etki eden faktörlerin belirlenmesi, diyabetli hastalara yardım, rehberlik, destek olma ve hastalığa ilişkin eğitim vermeyi de içeren hemşirelik bakımının planlanması ve uygulanmasında önemlidir (Rose et al 2002; Dörtbudak ve ark., 2010).

Bu doğrultuda çalışmanın amacı Tip 2 diyabetli bireylerin diyabet belirtilerinin yaşam kalitelerine etkisinin incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma tipi

Araştırma kesitsel tiptedir.

Araştırma yeri ve zamanı

Araştırmaya, Aralık 2016- Temmuz 2017 tarihleri arasında Balıkesir Atatürk Devlet Hastanesi Endokrinoloji ve Dahiliye Polikliniği'ne gelen ve Balıkesir Atatürk Devlet Hastanesi Dahiliye Kliniği'nde tedavi gören Tip 2 diyabet tanısı almış ve araştırma kapsamına alınma kriterlerine uygun 410 birey alınmıştır.

Veri toplama yöntemi

Veriler Ocak 2013- Temmuz 2014 tarihleri arasında Tip 2 Diyabetli bireyler ile yüz yüze görüşme tekniği ile hasta tanılama formu, diyabet belirtileri kontrol listesi ölçeği ve SF-36 yaşam kalitesi ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Diyabet belirtileri ölçeği: Diyabet Belirtileri Kontrol Listesi Ölçeği (Diabetes Symptom Checklist-Revised (DSC-R)) diyabetle ilgili 6 kategoriye ayrılmış, 34 maddelik bir ölçektir. DSC-R'nin 34 maddesinde diyabetli bireyler ilk olarak sorulan sorulara “evet” ya da “hayır” cevaplarını vererek, son 4 hafta içinde her bir semptomu yaşayıp yaşamadıklarını gösterirler Ölçekteki yanıtlar 0'dan 5'e kadar

numaralandırılmış olup, “0” “hiç”, “5” ise “aşırı derecede” şeklinde ifade edilmektedir. Diyabetli birey eğer “evet” cevabını verirse 1’den 5’e kadar sıralı 5 puanlık ölçek üzerindeki semptomun algılanan rahatsızlık düzeyini seçerek ilerler. Eğer diyabetli birey semptom olmadığını söylüyorsa madde “0” olarak değerlendirilir Orijinal ölçeğin iç tutarlılığının belirlenmesi için güvenirlik ölçütü olarak Cronbach alfa kullanılmış ve Cronbach alfa değeri 0.70 - 0.90 arasında ve oldukça yeterli olduğu saptanmıştır.

Yaşam kalitesi ölçeği: SF-36 Ware tarafından 1987 yılında, bireylerin sağlık durumları ile yaşam kalitelerinin incelenmesinde kullanılmak üzere geliştirilmiş bir ölçektir. Otuz altı ifade içeren ölçek, iki ana başlık (fiziksel ve mental boyut) ve sekiz kavramı (fiziksel fonksiyon, rol kısıtlanması-fiziksel, ağrı, zindelik/yorgunluk, sosyal fonksiyon, rol kısıtlanması-emosyonel, mental sağlık, genel sağlık algısı) değerlendiren çok başlıklı skala şeklindedir. Ölçekteki her bir alt boyut ve iki ana boyutun puanı 0-100 arasında değişir. Pozitif puanlamaya sahip SF-36 her sağlık alanının puanı yükseldikçe sağlıkla ilişkili yaşam kalitesi artacak şekilde puanlanmıştır (Eser 2006, Ware et al. 1992). SF-36’nın Türkçe’ye uyarlanması, geçerlilik ve güvenirlik çalışması 1995 yılında Pınar tarafından yapılmıştır (Pınar 1995).

İstatistiksel analiz

Verilerin tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Sürekli değişkenlerin normallik varsayımı sağlayıp sağlamadığı Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiş normallik varsayımı sağlandığından ölçek puanları arasında ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon çözümlemesiyle belirlenirken, SF 36 ölçeğinin fiziksel ve mental altboyutları ile diyabet belirtileri ölçeği alt boyutları arasındakili ilişki pearson korelasyon çözümlemesi ile nedensellik ise çok değişkenli regresyon çözümlemesi kullanılmıştır. Analizler SPSS 24.0 programında yapılmış tip I hata düzeyi 0.05 kabul edilmiştir.

Etik kurul onayı

Araştırmanın uygulanabilmesi için Balıkesir İli Kamu Hastaneleri Birliği’nden kurum onayı, Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubundaki kişilerin %62.4’ü kadın, %44.4’ü ilköğretim (8 yıl eğitim alan) mezunu, %44.1’i şehir merkezinde yaşayan, %82.2’si aile bireyleriyle yaşayan, %49.3 ü oral antidiyabetik ilaç kullanan, %66.3’ü diyabetik komplikasyonu olan, %35.9’u üç ayda bir diyabet için sağlık kurumuna giden, %42.7’si diyabet tedavisine uyumunu iyi olarak algılayan, %36.6’sı diyabet bilgisini yeterli olarak gören kişilerden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Tip II diyabet tanısı alan hastaların demografik ve hastalığa ilişkin özellikleri

Yaş		n	%
	18-29	18	4.4
	30-64	222	54.1
	65+	170	41.5
Cinsiyet	Kadın	256	62.4
	Erkek	154	37.6
Öğrenim durumu	Okuryazar değil	74	18.0
	Okuryazar	69	16.8
	İlköğretim	182	44.4
	Lise	51	12.4
	Üniversite ve üzeri	34	8.3
Yaşanılan yer	Köy	172	42.0
	İlçe	57	13.9
	Şehir merkezi	181	44.1
Yaşanılan kişi	Yalnız	73	17.8
	Aile bireyleriyle	337	82.2
Tedavi şekli	Oral antidiyabetik ilaç	202	49.3

	İnsülin	81	19.8
	İnsülin artı+ oral antidiyabetik ilaç	127	31.0
Komplikasyon	Var	272	66.3
	Yok	138	33.7
Diyabet kontrolü için sağlık kurumuna başvuru sıklığı	Ayda bir	114	27.8
	İki ayda bir	44	10.7
	Üç ayda bir	147	35.9
	Altı ayda bir	56	13.7
Tedaviye uyum algısı	Yılda bir	49	12.0
	İyi	175	42.7
	Orta	201	49.0
	Kötü	34	8.3
Diyabet bilgi algısı	Yeterli	150	36.6
	Yetersiz	127	31.0
	Orta düzeyde	133	32.4
Toplam		410	100.0

Araştırma grubunda diyabet belirtileri ölçeği alt boyutlarından hipoglisemi puan ortalaması 2.07 ± 0.27 , hiperglisemi puan ortalaması 3.35 ± 0.60 , kardiyoloji puan ortalaması 2.15 ± 0.42 , oftalmoloji puan ortalaması 2.11 ± 0.18 , psikoloji puan ortalaması 2.66 ± 0.21 , nöroloji puan ortalaması 2.36 ± 0.16 'dır. SF 36 alt kavramlarından fiziksel fonksiyon puan ortalaması 36.09 ± 3.27 , fiziksel rol güçlüğü puan ortalaması 27.50 ± 6.12 , emesyonal rol güçlüğü puan ortalaması 28.86 ± 4.30 enerji/canlilik puan ortalaması 40.63 ± 5.27 , ruhsal sağlık puan ortalaması 50.65 ± 8.10 , sosyal işlevsellik puan ortalaması 45.85 ± 2.67 , ağrı puan ortalaması 46.85 ± 3.28 , genel sağlık puan ortalaması 33.65 ± 4.61 , Fiziksel alt boyut puan ortalaması 36.02 ± 5.57 , mental alt boyut puan ortalaması 41.50 ± 6.10 'dur.

Araştırma grubunda ölçek puanları Shapiro Wilk testi ile incelenmiş ve normal dağılım sağladığı bulunmuştur ($p < 0.05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kronik hastalıklardan biri olan diyabet, ciddi ve yaygın görülen önemli bir sağlık sorunu olup yaşamın çeşitli yönlerini etkileyerek yaşam kalitesini azaltmaktadır. DM'a eşlik eden tablolar hastalığın görünümünü, şiddetini, seyrini ve tedaviye yanıtını etkilemektedir. Diyabetli hastanın bütüncül olarak ele alınması, fiziksel tedavinin yanında hastalığa eşlik eden organik, mental, ruhsal, psikofizyolojik ve psikososyal tabloların da tanı ve tedavisini gerektirmektedir (Güven 2007). Yaşam kalitesi, öznel bir kavram olması nedeniyle çalışma sonuçları arasında farklılıkların olması doğaldır.

Sağlık personeli Tip 2 diyabetli bireylerin tedavi ve bakıma uyumunu arttıracak girişimlerde bulunmalı, yaşam kalitesini arttırmaya yönelik çalışmalar planlanmalıdır. Diyabetli bireylerin demografik özellikleri ve yaşam tarzı ile ilgili birçok faktörün yaşam kalitesi üzerine etkisi olduğu için, diyabetin yönetimi planlanırken yaşam kalitesini etkileyen sosyodemografik özellikler ve hastalıkla ilgili değişkenler çok yönlü olarak değerlendirilmeli, yaşam kalitesi kötü olan bireylerin, kendilerine daha çok zaman ayırabilmeleri, fiziksel ve psikolojik olarak daha iyi hissedebilmeleri için gerekli destek ve motivasyon sağlanmalı ve hem hastalar hem de sağlık personeli bu konuya gereken önemi vermelidir.

Toplumun tip 2 diyabete ilişkin erken tanı, diyabet belirtileri, tedaviye uyum ve yaşam kalitesinin artırılmasının önemi hakkında bilinçlendirilmesi ve farkındalığının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Dörtbudak Z, Çetin Z, Güven B. Diyabet Hastalarında Sosyo-Demografik Özellikler, Hastalıkla İlgili Bakım Davranışları ve Komplikasyonların Yaşam Kalitesi ile İlişkisi, Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 2010; 7 (2): 59-65.

- Eren İ, Erdi Ö, Çivi İ. Tip II Diabetes Mellitus Hastalarında Yaşam Kalitesi ve Komplikasyonların Yaşam Kalitesine Etkisi. Klinik Psikiyatri, 2004; 7:85-94.
- Eser E. Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesinin Kavramsal Temeli ve Ölçümü. Sağlıkta Birikim Dergisi 2006; 1: 1-5.
- Gulliford MC, Mahabir D. Relationship Of Health-Related Quality Of Life To Symptom Severity İn Diabetes Mellitus: A Study İn Trinidad And Tobago. J Clin Epidemiol, 1999; 52(8):773-780.
- Imayama I, Plotnikoff RC, Courneya KS, Johnson JA. Determinants of Quality Of Life in Type 2 Diabetes Population: The Inclusion Of Personality. Quality of Life Research, 2011; 20(4): 551-558
- Luscombe FA. Health-Related Quality of Life Measurement in Type 2 Diabetes. Value Health, 2000; 3(1):15-28.
- Özdemir İ. Hocaoglu Ç. Koçak M. Ersöz HÖ. Tip 2 Diyabetes Mellituslu Hastalarda Yaşam Kalitesi ve Ruhsal Belirtiler. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 2011; 24:128-138.
- Pınar R. Sağlık Araştırmalarında Yeni Bir Kavram: Yaşam Kalitesi, Bir Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Kronik Hastalarda Geçerlik Ve Güvenirliliğinin Sınanması. Hemşirelik Bülteni, 1995; 9:85-95.
- Ridosh MM, Roux G, Meehan M, Penckofer S. Barriers to Self-Management in Depressed Women With Type 2 Diabetes, Canadian Journal of Nursing Research, 2017, 0(0): 1-10.
- Rose M, Fliege H., Hildebrandt M. et al. The Network Of Psychological Variables in Patients with Diabetes and Their Importance for Quality of Life and Metabolic Control. Diabetes Care, 2002; 25(1):35-42.
- Tang TS, Yusuf FL, Polonsky WH, Fisher L. Assessing Quality Of Life İn Diabetes: II- Deconstructing Measures Into A Simple Framework. Diabetes Research And Clinical Practice, 2017; 126:286-302.
- Tekir Ö, Esen A. Diyabetlide Yaşam Biçiminin Güçlendirilmesi İçin YETKİ Sürecinin İncelenmesi. Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi. 2012; 4(1): 22-31.
- Tekir Ö, Esen A. Güçlendirme Kavramı ve Diyabetli Bireylerin Güçlendirilmesi. Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi. 2012; 4(1): 15-21.
- Ware JE, Sherbourne DC. The MOS 36 İtem Short Form Health Survey (SF 36). Medical Care 1992; 30:473-83.
- World Health Organization. World Diabetes Day 2017. Accessed: www.who.int/diabetes/en/

**ENSURING GOOD GOVERNANCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT:
BANGLADESH PERSPECTIVE****Mohammad Shihab Uddin**

Lecturer, Department of Government and Politics
Asian University of Bangladesh, Uttara, Dhaka-1230 shihabku418@gmail.com

Abstract

Governance as a manner of governing a state or organization where accountability, responsibility and transparency are must. Good governance derives far more than the power of the state or the strength of political and arm will. The rule of law, transparency, and accountability are the basic structure for ensuring good governance in an organization or a state. Those concepts are outcomes of democratizing process driven not only by committed leadership, but also by the participation of groups and interests in society-processes that are most effective when sustained and restrained by legitimate and effective institutions. In September 2015, the United Nations General Assembly formally adopted, the universal, integrated and trans-formative 2030 Agenda for Sustainable Development, a set of 17 Sustainable Development Goals (SDGs) like as: End poverty in all its forms everywhere, zero hunger and food security, fight inequality, good health and well-being, quality education, gender equality and women empowerment, clean water and sanitation, decent work and economic growth, sustainable cities and communities and so on are to be implemented and achieved in every country from the year 2016 to 2030. Now, Bangladesh is trying to achieve all the goals and targets within terminal year. Bangladesh has fixed 47 targets in various 9 sectors for SDGs proposal. The SDGs targets including establishment of child-rights and child-labor reduce half, violence against women reduce 75 percent, child dropout being 10 percent by creating 100 percent education facility, budget allocation 20 percent for technical and training sector out of total allocation of the education sector, poverty eradication, education and health issues, child mortality and maternal mortality reduce and gender equality etc. Now Bangladesh is indulge in corruption and injustice in most of the sector of the government. The very recent student movement of Bangladesh is the symbol of these troubles where students raise their voices against injustice as like 'We Want Justice'. The slogan expresses the current situation of the country. SDG is the global initiative for the future generation. So, we have to take some pragmatic step for reducing corruption and injustice for enhancing good governance. It may be thinks that ensuring good governance can ameliorate the goals and targets of sustainable development in Bangladesh.

Key Words: Good Governance, Corruption, Injustice, Sustainable Development and Bangladesh.

BANGLADESH AS CHINESE NEIGHBOR: WAYS FORWARD TO GLOBALIZATION

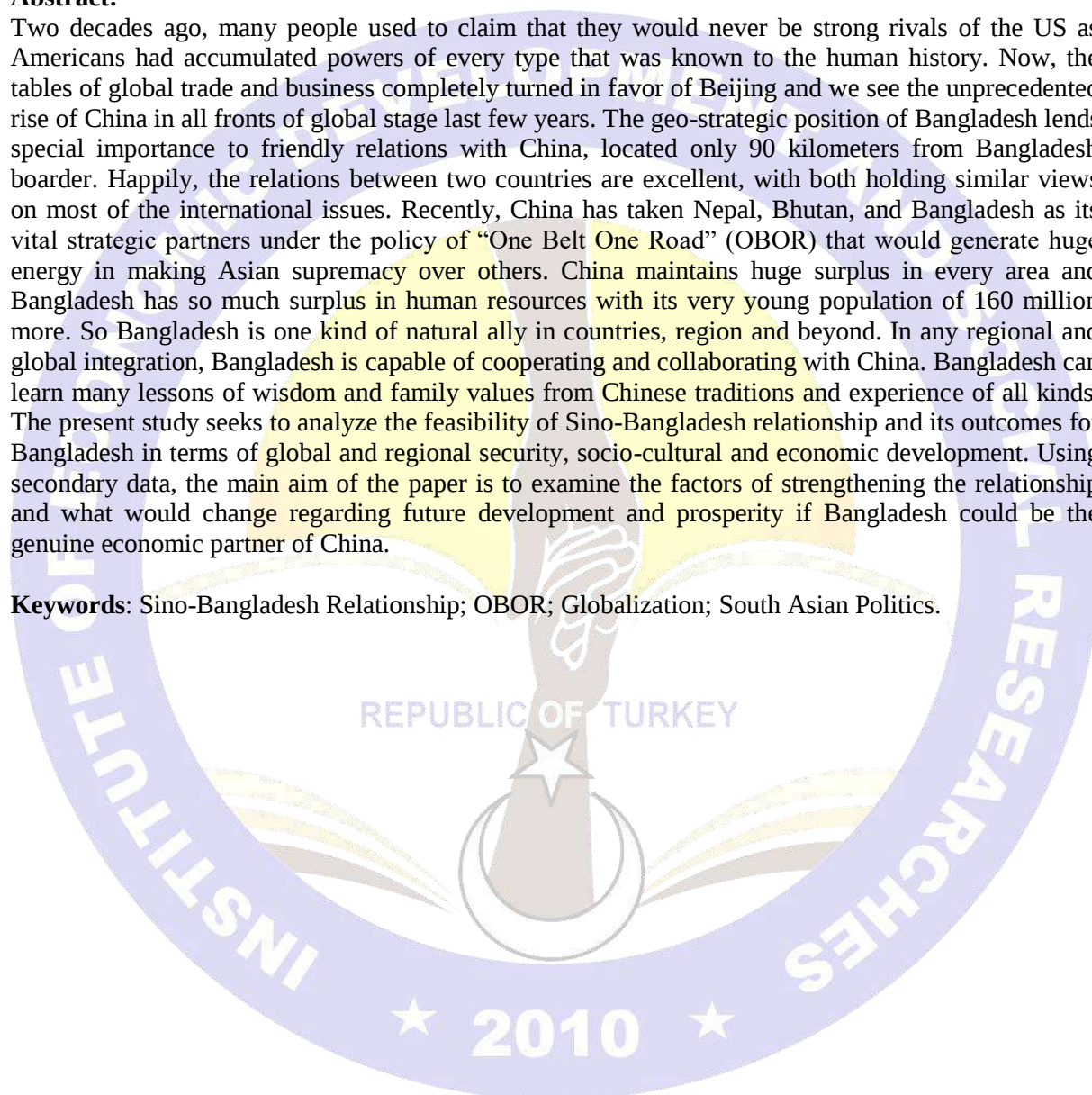
Md. Ifran Kader Chowdhury

Deputy Controller of Examinations, International University of Scholars, Middle Badda, Gulshan,
Dhaka-1212. & Research Associate, Research Park International, Dhaka. Email:
ifranchowdhury@gmail.com, ifran28ju@gmail.com, ifrankader@yahoo.com

Abstract:

Two decades ago, many people used to claim that they would never be strong rivals of the US as Americans had accumulated powers of every type that was known to the human history. Now, the tables of global trade and business completely turned in favor of Beijing and we see the unprecedented rise of China in all fronts of global stage last few years. The geo-strategic position of Bangladesh lends special importance to friendly relations with China, located only 90 kilometers from Bangladesh boarder. Happily, the relations between two countries are excellent, with both holding similar views on most of the international issues. Recently, China has taken Nepal, Bhutan, and Bangladesh as its vital strategic partners under the policy of “One Belt One Road” (OBOR) that would generate huge energy in making Asian supremacy over others. China maintains huge surplus in every area and Bangladesh has so much surplus in human resources with its very young population of 160 million more. So Bangladesh is one kind of natural ally in countries, region and beyond. In any regional and global integration, Bangladesh is capable of cooperating and collaborating with China. Bangladesh can learn many lessons of wisdom and family values from Chinese traditions and experience of all kinds. The present study seeks to analyze the feasibility of Sino-Bangladesh relationship and its outcomes for Bangladesh in terms of global and regional security, socio-cultural and economic development. Using secondary data, the main aim of the paper is to examine the factors of strengthening the relationship and what would change regarding future development and prosperity if Bangladesh could be the genuine economic partner of China.

Keywords: Sino-Bangladesh Relationship; OBOR; Globalization; South Asian Politics.

ENVIRONMENTAL GOVERNANCE AND ITS CHALLENGES IN BANGLADESH

Assoc. Prof. Tamalika SULTANA

Department of Government and Politics, Jahangirnagar University, Bangladesh

Abstract:

Our existence on earth depends on environment. We are damaging our natural environment continuously and it is happening worldwide. After the industrial revolution western countries of the world has developed their industries for their rapid development. Inefficient use of natural resources, high dependency on fossil fuels and excessive generation of wastes which were discharged into the environment were high points of industrialization. An explosive growth in world population, especially in the developing countries, unsustainable use of natural resources, rapid urbanization, deforestation, different types of pollution, global warming etc. are the causes of environmental degradation. As a developing country, Bangladesh is facing these problems. As well as the geographical location of the country makes it one of the most vulnerable place on earth to floods and cyclones. After the natural disaster the rate of environmental degradation increases rapidly. So we have to take proper action on environmental management. Environment should give the priority on formulating national policy. Now environment is the most important issue around the world. From the Earth Summit, 1992 to Rio+20 summit on 2012 and other conferences and summits have emphasized on environment and have taken important actions to established environmental governance in every countries of the world. Bangladesh is a signatory to Agenda 21 and has signed, ratified or acceded to different international conventions, treaties or protocols related to environment. Bangladesh has taken National Environment Policy (1992), National Conservation Strategy (1991), National Environment Management Action Plan (1995), Bangladesh Environment Conservation Act (1995) etc. Bangladesh also launched a Climate Change Strategy and Action Plan in 2009. The actions of Bangladesh government proved that the policy maker of our country has established environmental governance. NGOs, civil society, research institutes are also playing the important role on it. Environmental governance is a concept of political ecology and environmental policy that advocates sustainability as the supreme consideration for managing all human activities political, social and economic. Over population, corruption, political instability, lack of co-ordination between intergovernmental organizations and others, revision of existing laws, unwillingness of law enforcement agencies, our unconsciousness etc. are the major challenges of establishing environmental governance in Bangladesh. By taking proper actions we have to overcome these challenges.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ DOĞRULTUSUNDA DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE YEŞİL LOJİSTİK UYGULAMALARI

Seren ÖZKAYA

İstanbul Üniversitesi İktisat Programı Doktora Öğrencisi
serenozkaya@gmail.com

Özet

Sanayi Devrimiyle ülkeler hızlıca sanayileşme sürecine girmişlerdir. Sanayileşmenin ardından küreselleşme gelmiştir. Bu iki olguyla artan üretim, toplumlar için yararlı olsa da zamanla hesaplanmayan maliyetler ortaya çıkmıştır. Mal ve hizmetlerin sınırsız bir şekilde artışı, kısıtlı olan doğal kaynakların hızlı bir şekilde azalmasına neden olmuştur. İnsanlar 1980'li yıllarda kaynakların tükenişine karşı uyanmışlardır. Bu uyanış 2000'li yıllara kadar etkin olmayan bir şekilde devam etmiştir. 2000'li yıllarda küresel ısınma dünyayı tehdit eden bir sorun haline gelmiştir. Bu tehdit, insanları çözüm yolları aramaya sevk etmiştir. Bu doğrultuda çevreci hareketler bireysellikten çıkıp, ülkelerin uygulama sahasına hatta küresel şirketlerin de ana prensipleri haline gelmişlerdir. Bireyler ve şirketler yeşil ekonomi politikaları da denilen çevre dostu uygulamalarla zamanında yaptıkları deformasyonu, telafi etme yoluna gitmişlerdir. Temel olarak kaynakların korunmasını ve çevrenin iyileştirilmesini baz alan bu uygulamalar üretimde olduğu kadar, işletmede ürün döngüsünü sağlayan lojistik faaliyetlerde de karşımıza çıkmaktadır. Yeşil lojistik denilen uygulamalarla, üretim döngüsü içinde lojistik faaliyetlerinin temiz ve zararsız bir şekilde yapılması hedeflenmektedir. Yeşil lojistik uygulamaları, hem kalkınma süreciyle hem de sürdürülebilir kalkınma için de gereklidir. Çalışmanın amacı yeşil lojistik uygulamalarına ayna tutmak ve sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Dünya'da ve Türkiye'de yeşil lojistiğin uygulama alanları ekonomik açıdan incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Lojistik, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Ekonomi.

GREEN LOGISTICS APPLICATIONS IN THE WORLD AND TURKEY IN LINE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL

Abstract

Since the Industrial Revolution, countries have entered the industrialization process rapidly. After industrialization, globalization has come. Increasing production by these two facts is beneficial to the societies, but costs that have not been calculated over time have arisen. An unlimited increase both in goods and services has led to a rapid decline of limited natural resources. People have been woken up in the 1980s against the depleted resources. This awakening continued ineffectively until 2000's. In the 2000s, global warming has emerged as a problem threatening the future of the world against the people.

This threat has prompted people to seek solutions. In this direction, environmentalist movements have been put into practice by countries from individuality, and even global companies have become main principles.

Individuals and companies have gone to compensate for the deformation they have made in time with eco-friendly practices, also called green economic policies. . These applications, which are mainly based on the protection of resources and the improvement of the environment, are also in the logistics activities that provide the product cycle in the enterprise as well as in production. . With applications called Green Logistics, it is aimed to make logistic activities in a clean and harmless way within the production cycle. Green logistics practices are also directly related to the development process as well as for sustainable development.

The aim of this study is to keep a mirror of green logistics practices and to reveal its relationship with sustainable development. Accordingly, the application areas of green logistics will be examined economically in the world and in Turkey.

Key Words: Green Logistics, Sustainable Development, Green Economy.

GİRİŞ

Sanayileşme ile yaşamı için kolaylıklar sağlayan mal ve hizmetlerin seri bir şekilde üretimini gündeme getirmiştir. Mal ve hizmetler yoğun bir şekilde üretilirken, kişiler hesaplamadıkları bir maliyetle yüzleşmişlerdir. Mal ve hizmetlerin hızlı bir şekilde artışı, kısıtlı olan doğal kaynakların da hızlı bir şekilde azalışına neden olmuştur.

1980'li yıllarda insanlar çevrenin deformasyonuna karşı uyanmışlardır. 1980-1990'lı yıllarda çevre bilinci oluşmuştur fakat çevre için eyleme geçilmemiştir. 2000'li yıllarda doğal afetler meydana gelmiş ve küresel ısınma dünyayı tehdit eden bir sorun haline gelmiştir. Son gelişmelerle insanlar çevre deformasyonunun azalması için daha yapıcı çözüm yolları aramaya başlamışlardır. Bunun sonucunda çevreci hareketler bireysellikten çıkıp, ülkelerin uygulama sahasına hatta küreselleşen dünya da şirketlerinde ana prensipleri haline gelmiştir. Bireyler daha temiz bir dünyayı gelecek nesillere miras olarak bırakmak istediklerinden gündelik hayatlarında yeşil uygulamalara başvurmuşlardır. Şirketler de bu amaç için yeşil ekonomi politikalarını tercih ederek, zamanında yaptıkları deformasyonu, telafi etme yoluna gitmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için de yeşil uygulamalar gerekliliktir.

Lojistik üretimin her aşamasında yer alan faaliyettir. Malların üretimi, depolanması, sevkiyatı kısacası bir malın yaşam döngüsü lojistik faaliyetler olmadan yapılamaz. Bu döngünün gerçekleşmesi için kullanılan araçlar çevreye zarar vermektedir. Bu zararın en aza indirgenmesi için, zamanla lojistik sektöründe de yeşil uygulamaların kullanılması gündeme gelmiştir.

Yeşil lojistik günümüzde şirketlerin fazlasıyla uyguladığı bir politikadır. Bu çevre dostu lojistik uygulamalarla, çevreye minimum düzeyde zarar verilmesi, kirliliğin daha azaltılması, negatif sonuçların pozitif çevrilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamızda ilk olarak yeşil lojistik ve uygulama alanları anlatılacaktır. Daha sonra dünyada yeşil lojistik uygulamaları ele alınacaktır. Çalışmamızın son kısmında Türkiye'de yeşil lojistiğin yapısı anlatılacak, yeşil lojistik politikalarını uygulayan firmalardan kesitler sunulacaktır.

1.Yeşil Lojistik ve Uygulama Alanları

Küreselleşen dünyada lojistik çok önemli bir yere sahiptir. Günümüzde işletmeler rekabet koşullarına uyum ve üstünlük sağlayabilmek için yenilikçi birçok yönetime başvurmaktadır. Şirketler mal sevkiyatlarının en etkin ve en verimli şekilde yapılması için çözüm yolları aramışlar, kar marjının artırılması için pek çok strateji geliştirmişlerdir. Stratejiler gelişirken, zamanla bilinçlenen toplumlar dünya için tehlike çanlarının çaldığını fark etmişlerdir. Meydana gelen doğal afetler, asit yağmurları, küresel ısınma gibi birçok tehdit unsuru insanları çevreci tutuma yöneltmiştir. Çevreci tutumun etkisiyle bireyler oluşan çevre deformasyonunun nedenlerini aramışlardır. Taşıma endüstrisi alt yapılarının, modlarının ve trafiğin de bu deformasyonda büyük negatif etkisi olduğunu anlamışlardır. Bu negatif etkinin minimuma indirgenmesi, hatta pozitif dönüştürülmesi ve sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda gelecek nesillere daha temiz bir dünya bırakılabilmesi için 1990'lı yıllarda lojistikte çevreci uygulamalara önem vermeye başlanmıştır. (Gülen,2011:186)

Çevreci uygulamaların gündeme gelmesiyle firmalar başlıca hedefleri olan kar marjını arttırmanın yanında çevre dostu uygulamaları gündemlerine almışlardır. Böylelikle geleneksel lojistikte ileri dağıtım, taşıma, paketleme, stokların yönetimi gibi uygulamaları amaçlanırken çevreci fikirlerin etkinliğinin artmasıyla, geri dönüşüm tasarruf hedefleriyle tersine lojistik denilen yeni bir pazar ortaya çıkmıştır. Atıkların taşınması ve kullanılmış malzemelerin dönüşümünü de hedef alan bu uygulama tersine lojistik ya da yeşil lojistik gibi isimler almıştır. (Rodrigue and J-P., B. Slack, C. Comtois, 2001:341)

Yeşil lojistik temelinde çevresel ve sosyal durumun göz önünde bulundurularak, malların üretiminin ve dağıtımının yapıldığı lojistik uygulamasıdır. Yeşil lojistik uygulamasında farklı tedarik zinciri yönetim uygulamaları ve minimum enerji kullanılmasına, israfın ve karbon ayak izlerinin azaltılmasına yönelik stratejiler geliştirilir. (Seroka-Stolka, O. 2014:303) Sera gazlarının, karbon

salınımının artışı sonucunda oluşan iklim değişikliği dünyanın geleceğini tehdit eden en önemli sorundur. İklim değişikliğinin nedenlerinden biri olarak görülen karbon emisyonlarında lojistik sektörünün payı yaklaşık %13.1'dir. Salınan karbon miktarında her yıl artış gözlenmektedir. Bu artışın yeşil lojistik uygulamalarıyla önlenmesi sürdürülebilirlik açısından büyük öneme sahiptir.(Gülmez,Y., Tüzün,R.S., 2017:603-606)

Ekonomik değer yaratma açısından da yeşil lojistiğin birçok pozitif etkisi göze çarpmaktadır. İlk olarak yeşil lojistik uygulamaları firmalar için olumlu kurumsal imaj oluşturmaktadır. Bir diğer etki, işletmeler bu uygulamayla, ulaşım, depolama, malzeme maliyetlerini azaltmaktadır. Üçüncü olarak da geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik normlarıyla işletmelerin hammadde maliyetleri azalmaktadır.(K. Syed,, and A. Rehman,, D. Qianli,, Z. Yu, K. S. Shahid(2017) :63-64)

Yeşil lojistik uygulaması temelinde: yeşil ulaşım, yeşil depolama ve muhafaza, yeşil ambalajlama, yeşil dağıtım, yeşil işleme, toplama, yükleme, boşaltma ve yeşil bilginin yönetimi gibi bileşenlerden oluşur. (Gunjal,P-U., P.M Nalwade, D. Dhonge, P-R. Ingale, A. Pati.2015: 125)

2.Dünya’da Yeşil Lojistik Uygulamaları

Ekolojik dengenin bozulması ve küresel ısınma dünyayı tehdit ettiğinden, çeşitli kuruluşlar tarafından önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin en önemlileri 1992 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve 1995 yılında düzenlenen Kyoto Protokolü’dür. Bu iki sözleşmede de ana konu sera gazı emisyonları ve bu emisyonların azaltılması için yürütülecek uygulamalardır. Konuyla ilgili en son 2016 yılında Paris Anlaşması yapılmıştır. 175 ülke lideri BM’nin Newyork’taki genel merkezinde iklim değişikliği ile mücadele sürecini hızlandırmak, sürdürülebilir düşük karbonlu uygulamalar için uzlaşmaya varmışlardır. 2019’da yine bu doğrultuda bir iklim zirvesi, 2020’de iklim kongresi düzenlenmesi amaçlanmaktadır. (UN:Climate Change:2018)

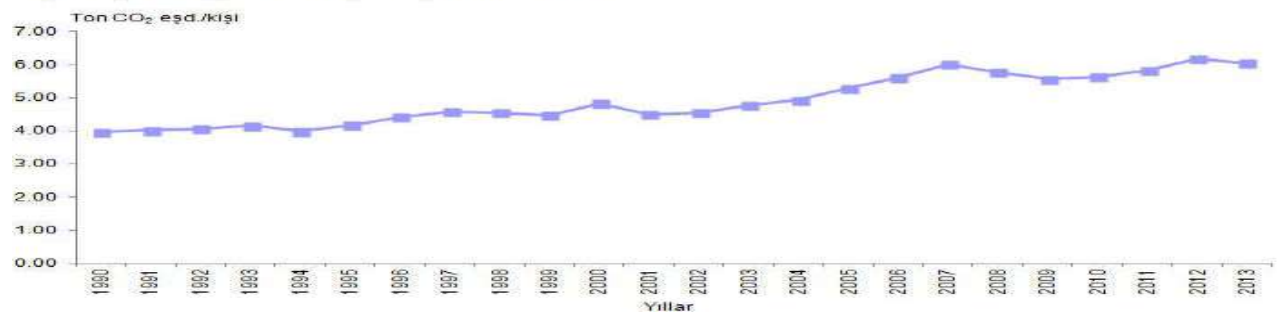
Avrupa Birliği yeşil lojistikle ilgili çalışmalarına 1993’te Maastricht Anlaşması hükümlerini dahil ettiği Trans European Transport Network Projesi ile hız kazandırmıştır. AB ulaştırma politikaları 2003 yılından itibaren “Marco Polo” programı dahilinde yürütülmektedir. (Utikad:2009)

Bu anlaşmalar sonucunda ülkeler lojistik stratejilerini değiştirmişlerdir. Yeşil lojistik uygulamaları daha etkin kullanmaya karar vermişlerdir. İsveç İngiltere, Belçika ‘da yeşil lojistik alanları için bölgeler kısıtlanmıştır. Örneğin; İsveç’te çevreci alanlar, İngiltere’de düşük emisyon alanları, Brüksel’de kamyonlar için uygun rota alanları belirlenmiştir. Rotterdam, Osaka ve Zürih’te temiz çevre dostu ulaşım modlarına kullanılmaya başlanmıştır. Rotterdam’da elektrikli araçlar, Osaka’da elektrikli kamyonetler, Zürih’te kargo tramvayları lojistik faaliyetlerde kullanılmaktadır. Belin ve Stockholm’de koordineli ulaşım yapılmaktadır. Amsterdam ve Venedik’te su bazlı trafik yönetimi uygulanmaktadır. (Geroliminis, N., Daganzo, C. F.:2005).

3.Türkiye’de Yeşil Lojistik Uygulamaları

Türkiye’de sera gazlarının emisyonu gün geçtikçe artmaktadır. Tüik tarafından yapılan ölçümlere göre sera gazı emisyonu 1990-2013 yılları arasında artan bir skaladadır. Bu artış 2000’li yıllardan sonra daha da hızlanmıştır.

Şekil 1: Türkiye’de 1990-2013 Yılları Arasında Seragazı Emisyonu
Kişi Başı Seragazı Emisyonu, 1990 - 2013

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18744>

Türkiye’de direk yeşil lojistiğe göre düzenlenmiş spesifik kanunlar yoktur. Fakat yeşil tedarik zinciri üzerine, yeşil lojistik sahasını da kapsayan uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalara bakacak olursak: -2872 Çevre Yasası, 14.03.1991 Tarihli ve 20814 Sayılı Resmi Gazete’de Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 30.07.2004 Tarihli ve 25538 Sayılı Resmi Gazete’de Ambalaj ve Ambalaj atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, 14.03.2005 Tarihli ve 25755 Sayılı Resmi Gazete’de Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 12.11.2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik, 04.04.2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Egzoz Gazı Emisyonu Yönetmeliği, 04.06.2010 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği gibi uygulamalar yeşil politikaların ülkemizde de uygulandığının göstergesidir. (CYGM:2018)

Türkiye’de zorunlu olmamasına rağmen birçok firma yeşil lojistik uygulamalarını gün geçtikçe geliştirmektedir. Sektörde yeni uygulamalarla verimlilik sağlanırken, dünya trendleri de takip edilmektedir. Yeşil lojistik uygulamaları ışığında, Borusan kara nakliye taşıma araçlarını Euro norm değerlerine sahip araçlarla yenilemiştir. Şirket yine, 2012’nin başında liman kapalı alan depo aydınlatmalarının tümünü ve açık saha aydınlatmalarının yüzde 50’sini LED’li aydınlatmaya dönüştürerek enerjiden tasarruf sağlamıştır. Şirket Liman ekipmanlarında mazot yerine elektrik kullanımı sağlayacak projeler yapmaktadır. Ayrıca tesislerin kurulumunda Çevresel Etki Değerlendirme yani ÇED şartlarına uygun bir şekilde kurulum sağlamaktadır (Borusan Lojistik:2018) Ekol lojistik de ‘daha iyi bir dünya için lojistik’ sloganını benimsemiştir. Şirket doğa ve çevre konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesini teşvik etmektedir. Şirket lojistik faaliyetlerinde meydana gelen her türlü çevresel risk faktörlerini belirlemekte ve bu faktörlerin yasal mevzuata uygunluğunu denetlemektedir. Tema Vakfı işbirliğiyle faaliyetlerde bulunmaktadır. Şirket 2012 yılında İzmir’in Urla ilçesinde, 2013 yılında Manisa Salihli ilçesinde, 2014 yılında ise İzmir’in Urla İlçesi’nin Kadiovacık mevkiine hatıra ormanları kazandırarak yeşil lojistik için çevreci bir faaliyette bulunmuştur. (Ekol Lojistik :2018)

Reysaş Lojistik de diğer lojistik firmaları gibi yeşil lojistik faaliyetlerine uygun uygulamalar geliştirmiştir. Depo çatılarında fotovoltaiik güneş panelleri ile elektrik üretimi yapılmıştır. Karbondioksit salınımının azaltılmıştır, atıl durumdaki depo çatılarından katma değer yaratılmıştır. Çekici ve kamyonlarda alternatif yakıt olarak doğalgazlı motorların kullanımı ile karbon salınımının azaltılmıştır, egzoz emisyon değerleri düşürülmüştür. Multimodal taşımacılıkta demiryolu taşımacılığını kullanarak karbon salınımı azaltmıştır. (Reysaş Lojistik:2018)

Türk Telekom’da yeşil lojistik uygulamalarını kullanan diğer bir firmadır. 2010-2013 yılları arasında uygulanan Karbon Saydamlık Projesi Türkiye’de ilk olmuştur.Şirket kullandığı BuluTT uygulamasıyla müşterilerine enerji tüketimini ve karbon emisyonunu %30 oranında azaltacak bir fırsat sunmaktadır. Şirket çevre dostu araçları filosuna katarak ve araçların optimizasyonunu sağlayarak karbon salınımını 17 milyon kg CO2 azaltmıştır. 2011 yılından beri rüzgar ve güneş enerjisini verimli kullanabilmek için ve hibrit modellerin denenmesi için de projeler geliştirmektedir. (Yeşil Lojistikçiler:2018).

Sonuç

Dünyamız gün geçtikçe kirlenmektedir. Hiçbir faaliyette bulunmasak bile yaşamımız için gerekli olan temel faaliyetlerimizde bile dünyaya karbon ayak izi bırakmaktayız. Diğer yandan dünya nüfusu gün geçtikçe artmakta, bu artışta üretiminde artması anlamına gelmektedir. Üretimin artışının kaçınılmaz sonucu dünya üzerinde sera gazları emisyonunun da artmasıdır.

Üretimin ve nüfus artışının dünya üzerindeki etkilerinin telafi edilmesi için küresel anlamda yeşil politikalar uygulanmalı, çevreye en asgari şekilde zarar verilmelidir. Yeşil uygulamalar bireysellikten çıkıp, kitlesel bir amaç haline gelmiştir. Lojistik de hayat döngümüzün her alanında karşımıza çıktığı için bu faaliyetin de günümüz koşullarında yeşil olması gerekmektedir.

Olaya Türkiye açısından bakacak olursak yönetmelikler çevre için ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Yeşil lojistik uygulamaları kanunla zorunlu hale getirilmelidir. Yeşil lojistiğin yasalaşmasında sivil toplum kuruluşlarının ve Tübitak’ ın çalışmalarına ihtiyaç vardır. Türkiye’de yeşil lojistikte Ar-ge çalışmalarına önem verilmelidir. Biyoyakıt kullanımı özendirilmeli, eko sürüş eğitimleri verilmeli, akıllı araçlar ve yenilenilebilir enerjiye uygun yapılaşma teşvik edilmelidir. Ulaşım modları daha çevre

dostu olacak şekilde kullanılmalıdır. Hibrit ve elektrikli taşıma sistemleri hem bireysel hem de yerel yönetimler tarafından kullanılmalıdır. Çevreye zarar veren firmalar için yasal mevzuatlar ağır bir şekilde düzenlenmelidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın tam anlamıyla sağlanması ve gelecek nesillere yaşanılabilir bir dünya bırakmak için yeşil lojistik uygulamaları dünya için gerekliliktir.

Kaynakça

- Geroliminis, N., & Daganzo, C. F. (2005). "A Review of Green Logistics Schemes Used in Cities Around the World" *UC Berkeley: Center for Future Urban Transport: A Volvo Center of Excellence*. Retrieved from: <https://escholarship.org/uc/item/4x89p485>
- Gunjal,P-U., P.M Nalwade, D. Dhonge, P-R. Ingale, A. Pati (2015). "Green Logistics: Improving the Sustainability of Logistics in Enviromental and Organizational Point of View", *International Journal of Science, Technology & Management*, Vol.:04, Issue No. 03, pp.122-133.
- Gülen, K. G.(2011). *Lojistik Sektöründe Durum Analizi ve Rekabetçi Stratejiler*, İstanbul:İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Gülmez, Y., Rad S.T (2017) "Green Logistics For Sustainability" *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*,ss: 603-614.
- Syed K., A. Rehman,, D. Qianli,, Z. Yu, K. S. Shahid (2017). "Research on the Development of a Sustainable Green Logistics System rom the Perspective of Pakistan". *International Journal of Economic Behavior and Organization*. Vol. 5, No. 2, pp. 63-66.
- Rodrigue, J-P., B. Slack and C. Comtois (2001). "[Green Logistics](#)", in A.M. Brewer, K.J. Button. and D.A. Hensher (eds) *The Handbook of Logistics and Supply-Chain Management*, Handbooks in Transport #2, London: Pergamon/Elsevier, pp. 339-351.
- Seroka-Stolka, O. (2014). "The development of green logistics for implementation sustainable development strategy in companies", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Vol:151, pp. 302-309.
- Borusan Lojistik, <http://www.borusanlojistik.com/haberler.aspx?HaberID=440> Erişim Tarihi: 18.07.2018.
- Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Yönetmelikler, <http://www.cygm.gov.tr/cygm/anasayfa/yonetmelikler.aspx?sflang=tr>, Erişim Tarihi:18.07.2018.
- Ekol Lojistik , <http://www.ekol.com.tr/yesil-lojistik>, Erişim Tarih: 18.07.2018.
- Reysaş Lojistik, http://www.reysas.com/yesil_lojistik_forum.aspx, Erişim Tarihi:10.07.2018.
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18744>, Erişim Tarihi: 10.07.2018.
- United Nations: Climate Change, <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/climate-change/> , date:03.08.2018.
- Utikad, Marco Polo: Avrupa Yük Taşımacılığı İçin Temiz Hava, <http://www.utikad.org.tr/haberler/?id=4084>, date:01.08.2018.
- Yeşil Lojistikçiler, <http://yesillojistikciler.com/cevresel-ekonomik-ve-sosyal-faaliyetlerini-surdurulebilir-kalkinma-prensibi-ile-yurutuyor/>, Erişim Tarihi:12.07.2018.

Dr. Öğr. Üyesi. Hasan ÇİFTÇİ
 Harran Üniversitesi
 hasanciftci@harran.edu.tr

Abstract

According to the definition of public relations made by the UK Public Relations Institute; Public relations is all of the activities carried out with the aim of being understood correctly, getting the support of a certain audience, having an idea on ideas and attitudes. According to another definition it is a management function that helps to establish, establish, and maintain the mutual understanding, communication between the institution and the target group. Public relations is actually a process that determines how, when and how to communicate with target groups and that enables people to have a guiding effect on their behaviors, attitudes and perceptions. The greatest concern of businesses that have decided to establish departments in relation to the public within the time they are established is that they can not fully understand the profession of the people. They don't understand what public relations can do. In order to benefit from public relations, it is necessary to understand his principles. Public relations is a long-term practice. **Places where public relations are effective;**

1-Public Relations provides communication between companies and employees (internal communication) the motivation of the employees within the organization is very important for businesses to ensure their peace of mind. A business with positive internal communication is expected to be good in your External Relations. The Department of Public Relations organizes communication between business and employees.

2 - The Public Relations Department gives confidence to the public. Target groups; media, external audiences are stakeholders. The requirement to have a successful relationship and to exist in the market is confidence.

3 - encourages discussions with attitudes and approaches to change in the institution will be the front foot. One of the public relations activities is to convince audiences and management. By making questionnaires, interviews and observations, it empowers managers by anticipating the changes in society and preventing the crisis that the institution will experience.

4 - They direct people by creating movement in society. This is one of the advantages of institutions in social responsibility projects. It raises interest, curious. It is equivalent to advertising in terms of attracting attention to specific or different points in your business, product, or service.

Keywords: Public Relations, Promotion, Recognition, Management

YENİ YÜZYILDA HALKLA İLİŞKİLERİN GÜCÜ

İngiltere Halkla İlişkiler Enstitüsünün yaptığı halkla ilişkiler tanımına göre; Halkla İlişkiler doğru anlaşılacak, belli bir kitlenin desteğini arkasına almak, fikir ve tutumlar üzerinde fikir sahibi olmak hedeflerine ulaşabilmek amacı ile yürütülen faaliyetlerin toplamıdır. Bir diğer tanımlamaya göre kurum ve hedef kitlesi arasında karşılıklı anlayışı, iletişimi kurmaya, oluşturmaya ve sürdürmeye yarayan bir yönetim fonksiyonudur. Halkla ilişkiler aslında hedef gruplarla nasıl, ne zaman ve ne şekilde bir iletişim kurulacağını belirleyen ve bu şekilde insanların davranışlarını, yaklaşımlarını ve algılamaları üzerinde yönlendirici etkiye sahip olmayı sağlayan bir süreçtir. Kurulduğu zaman içerisinde halkla ilişkiler departmanı oluşturmaya karar veren işletmelerin en büyük kaygısı halkla ilişkiler mesleğini tam anlamı ile kavrayamamalarıdır. Halkla ilişkilerin neler yapıp yapamayacağını anlayamamalarıdır. Halkla ilişkilerden faydalanabilmek için onun prensiplerini iyice anlamak gerekir. Halkla ilişkiler uzun süreli bir uygulamadır. **Halkla ilişkilerin gücünün etkin olduğu yerler;**

1- Halkla İlişkiler şirket ve çalışanlar arasında iletişimi sağlar (kurum içi iletişim) kurum içindeki çalışanların motivasyonu, huzurunu sağlamak işletmeler için oldukça önemlidir. İç iletişimi olumlu olan bir işletmenin dış ilişkilerinizde iyi olması beklenir. İşletme ve çalışanlar arasındaki iletişimi halkla ilişkiler departmanı düzenler.

2-Halkla ilişkiler departmanı Kamuoyuna güven verir. Hedef gruplar; medya, dış hedef kitleler; paydaşlardır. Başarılı bir ilişki kurmanın ve pazarda var olmanın şartı güvendir.

3-Tartışmalara teşvik eder tavır ve yaklaşımları ile kurumda değişikliklere ön ayak olur. Halkla ilişkiler faaliyetlerinden birisi hedef kitleleri ve yönetimi ikna etmektir. Anket, mülakat ve gözlemler yaparak toplumdaki değişiklikleri önceden sezerek kurumun yaşayacağı krizin önüne geçerek, değişimlere önayak olup yöneticileri cesaretlendirir.

4-Toplumda hareket yaratarak kişileri yönlendirirler. Bu da sosyal sorumluluk projelerinde kurumların avantajlarından biridir.

5-İlgi uyandırır, meraklandırır. İşinizde, ürününüzde veya hizmetinizde özel ya da farklı olan noktalara dikkat çekmek anlamında reklamlarla eşdeğerdir.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, Tanıtma, Tanıma, Yönetme

INTRODUCTION

Public relations, an Applied Social Science, has a problem of not being understood in general. Although public relations discipline has a hundred years of history, there are still discussions about the definition of the profession. Edward Bernays draws attention to this issue and states that public relations cannot be fully explained what it is and what it is doing. Again, we can better understand what public relations are and what it represents, based on Bernays' ideas. The most important issue that requires Bernays to be focused on is his creative relationship between theory and praksis, the creativity that makes Bernays a legend. Bernays sees public relations as a social science practice. It builds two-way asymmetric model on scientific persuasion by emphasizing the relationship between psychology and public relations. It has benefited from the effectiveness of Psychology by successfully identifying sensitive points that could be effective on people, giving great importance to mass psychology and Mass Communication. By transforming scientific data into a creative message in communication with the target audience, it stands out with persuasive activities. The two-way asymmetric model, represented by Bernays, aims to convince the target audience to be in the interest of the institution or the firm. Although feedback is in this model, the feedback received is intended to control the target audience. The process of persuasion in this model was based on the theory of persuasion of Freudian psychology. The most important thing that makes Bernays interesting is the structural transformations that he provides through his public relations activities. For example, his campaign for the American Tobacco Company stands out as a structural transformation activity. Bernays, New York City 5th to repeal the ban on smoking in public places. On the street, under the name of 'freedom walk', he has played women by smoking and identified them with freedom. As a result, women were able to smoke in public places. Bernays, who investigated the causes of women's smoking, found that this was perceived as a desire to have equal status with men and carried out smoking women on the streets of New York. With two-way asymmetric model Bernays has used the concept of persuasion in depth. In this sense, Public Relations play an important role in transforming society or creating a desire for behavior in the target audience. In doing so, Bernays is based on the tradition of mass psychology, which resembles the relationship between Freud's leadership and mass hypnotizing and hypnotizing. Nowadays, public relations to write press bulletins or to be considered for relations with the press is how superficially the issue is discussed and merger. Bernays is seen as a wide application area in the name of public relations social sciences. As a matter of fact, Bernays has carried out public relations practices in a wide range of fields: campaigns on crisis management, public relations for marketing, propaganda, promotion and organization of art activities.

Bernays benefited particularly from psychology. He planned his campaigns in consultation with psychologists. Bernays developed both the theory and the application fields of public relations and proved that the public could be persuaded and their behavior could be exerted. These developments have made very important progresses about what social sciences can substitute and transform what is happening in everyday life. Bernays' public relations activity has been approached in depth. By understanding the problem through scientific research and strategic information, he has presented innovative and creative solutions.

Although the two-way asymmetric model is criticized by theoreticians, the scientific persuasion-based motivational communication method is a very effective model in social transformation and politics. Bernays identified public relations programs in the two-way asymmetric model, and said, "the nerves in the social body were found in the right place. So he got the right response."

Bernays applied the two-way symmetric model as well as the two-way asymmetric model. He has planned the most remarkable public relations activities according to the two-way asymmetric model. As of the time he lived, propaganda was regarded as a very popular and important tool for persuasion. Now, although the approaches that prefer to be adapted to the target group and positioned according to feedback, it is difficult to think that politics and the global companies care about it. Social persuasion is now implemented with more sophisticated manipulation tools. Communication messages are very scattered and intensive, complicating how we become the target group. In this, the attempt of mediatic language and especially television to control our perceptions plays a major role.

Social sciences and especially social psychology provide very important data to shape the public. When the functions and motives of the social mechanism are understood, it is clear that the codes of this system can be reprogrammed. In this sense, public relations can play an important role in overcoming social problems, in the provision of economic initiatives, in creating and mobilizing social synergies. For example, public relations members can carry out critical studies on the enrichment and dissemination of brand culture, the development of industrialization culture, the development of urban, national lobbying and overcoming social problems. Public relations can create a culture, mobilize social synergy, and contribute to domestic and foreign policy by using public diplomacy. Public Relations should be able to re-think and achieve what it actually can. In this context, Bernays is a very important model.

CONCEPTS AND BASIC OBJECTIVES OF PUBLIC RELATIONS

Public relations is an area of practice that has existed since the day of the emergence of the concepts of managing and Managing, which is rooted in ancient times but has gained a professional perspective in the past. Since it has a comprehensive set of activities, it does not have a single recognition that can be agreed upon. (Pira ve Baytekin, 2007: 11). One of the reasons behind the different definition of public relations is the differentiation of the assumptions or world views about the role of public relations in theory and practice. These preliminary assumptions or world views affect the thoughts about public relations and cause different definitions. While the asymmetric direction comes to the fore in the definitions of those who adopt a conservative social world view that defends the interests of the economically powerful ones, and that they maintain a system of privilege, the concepts of symmetrical communication are not given enough importance (Kalender, 2008: 18). Another reason why public relations, which is one of the most important communication methods of the 21st century, is defined in different ways is that it has a multifaceted process, it has a dynamic structure and its application area is very wide. (Peltekoğlu, 2007: 2). According to the common definitions of Cutlip, Broom and Center, public relations is a management function that enables the establishment and maintenance of mutually beneficial and communication-based relationships among the target groups that play an important role in the success or failure of an institution (Cutlip, Center, Broom, 1994: 6).

It is possible to express the common actions and concepts that define public relations as follows. (Ural, 2006; 3):

- Designing in advance: public relations is an intentional activity. It is pre-designed to impress, attract attention and attention, provide information and get feedback from those affected by the activity.
- Planning: Public relations is an organized activity. It is a systematic study that requires research and analysis. There are solutions to the problems by making plans in advance at a certain time.
- Performance: effective public relations is based on real policies and performance. If the organization does not respond to the expectations of society, no public relations effort can create goodwill and support against the organization in society. Reality and trust in public relations are of great importance.

- Public interest: a public relations activity can not only think of the interests of the organization. Public interest should be taken into account. It should also be known that society will react when public interest is ignored.

-Two-way communication: public relations means more than one-way dissemination of information-based materials. Public relations is based on mutual, bi-directional communication and it is of great importance to get feedback after the message.

Management function: public relations is very effective when it is part of the decision-making process of senior management. Public relations involves not only disseminating information after a decision has been made, but also consulting and solving problems at high levels.

Public relations is a strategic value; it has communication on its basis and it plays a very important role in reaching the communication targets of the institutions. Public relations, which is responsible for the management of communication, transfers the information belonging to the organization to the target audience and contributes to the creation of a permanent corporate image while also analyzing the information coming from the target audience and using it in the determination of communication strategies.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE CONCEPT

According to the characteristics of the era experienced in the development process in the concept of publicity has passed through various stages to this day. Given today's applications, the introduction of 20. it is seen that it is possible to be considered as an important phenomenon of the century. It is possible to discuss the presentation, which has been applied in different ways through different stages until today, in three stages in terms of development process. "Starting with fire and smoke, sending verbal messages, organizing the sending of messages with transport facilities since the establishment of the central states, and the discovery of the article, the first phase continues with the discovery of the Article 17. the Press period after the century is the second phase and the 20th century the period in which the sound and image of the century were conveyed by technological methods can be expressed as the third stage." (Saritaş, 1987: 29).

It is a fact that many people will accept that it is difficult to define public relations. As in many other social sciences, there is no definition of public relations that everyone can agree on. Public relations has many different definitions. Public relations consists of many different areas, difficult to determine the boundaries and different institutions use public relations for different purposes are some of the reasons for the difficulty of defining. But one thing is certain is that it is an effort to create a basis for the definition of Public Relations. Both those who are educated in public relations and academics are having difficulty in defining this area of interest. Public relations practitioners are always faced with the problem of not being able to explain clearly and accurately how they earn their lives. The term "public relations" can be considered and analyzed in terms of terms, and many texts can be analyzed. So, what is public relations? Can only be defined as working with individuals? Or is it more than that? Public relations is such a complex and broad field of study that it is based on theory and practice from many fields such as management, media, communication and psychology. When we take a look at the short history of modern public relations, we see a series of definitions, metaphors or approaches to the field. Ivy Lee, regarded as the pioneer of Public Relations, has not developed a definition of public relations, but emphasized honesty, understanding and compromise in the mutual relations of the organizations and the public. He often describes himself as an information provider and also as a legal representative representing his clients in the public court. According to Hiebert, Lee said at a meeting in the Department of Journalism at Columbia University in 1921: "we live in an extraordinary democracy and the security of democracy will depend on whether people's judgement is solid in the long run. If the judiciary can be strong, so will the people, because those who have the most comprehensive knowledge of the basis of these judgments are themselves (Hiebert, 1966: 317).

CONCLUSION

The need for public relations practices of institutions/enterprises has increased in recent years. In this, the global competition environment has a great effect on forcing corporate enterprises to get to know their target audience more closely, to meet their demands and demands. In addition, the need to differentiate in management and to implement effective management functions is expanding the strategic use of Public Relations. Public relations is an important management function in terms of its duties and responsibilities. Public relations manages the public, customers and future plans of the institution in coordination, builds relations between the target group and the institution, and also manages the media relations.

Public relations management also contributes to establishing the philosophy of the organization, achieving its goals, adapting to changing conditions and to success in the competition.

Public relations management operates in a very comprehensive area and meets the communication and strategic management needs of the organization with the following applications:

- 1- Internal Communication
- 2-Inter-Institutional Communication
- 3-Corporate Public Relations
- 4-relations with the media
- 5-Social Communication
- 6-Public Communication
- 7-Strategic Communication
- 8-Crisis Management
- 9-Financial Communication
- 10-event management

Public relations management should ensure that it is adhered to certain principles while doing these important tasks. "To communicate in two ways, to give the right information, to be persuasive, to be patient and determined, to work in a planned-programmed manner, to make the message effective, to bear responsibility and to contribute to the image of the institution" is among the universal principles of public relations management.

REFERENCES

PİRA, Aylin Göztaş; E. Pelin Baytekin (2007), "Halkla İlişkiler; Neyi, Nasıl Yapmalı", Dönence, İzmir

KALENDER, Ahmet (2008), "Halkla İlişkiler", Tablet Yayınları, Konya

PELTEKOĞLU, Filiz Balta (2007), "Halkla İlişkiler Nedir?", Beta Yayınları, İstanbul

CUTLIP, Scott, ALIEN Center, GLEN Broom (1994), "Effective Public Relations", Prentice-Hall Inc, New Jersey

URAL, Ebru Güzelcik (2006), "Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları", Birsan Yayınevi, İstanbul

SARITAŞ, Mehmet (1987), "Türkiye'nin Tanıtılması-Kavramsal Çerçeve", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 991, Ankara,

HIEBERT, Ray Eldon (1966), "Courtier to the Crowd: The Story of Ivy Lee and the Development of Public Relations", Ames, Iowa State University Press.

THE ROLE OF POLITICIANS IMAGE OF TRUSTWORTHINESS IN DIRECTING PUPILIC OPINION

Dr. Öğr. Üyesi. Hasan ÇİFTÇİ

Harran Üniversitesi

hasanciftci@harran.edu.tr

The concept of reliability means being dependable. In other words, a measurement tool or measurement technique measures the measured thing in the same way in similar conditions and achieves the same results. Another explanation is that reliability is a measurement, which means that a scientific explanation shows things in a consistent way and accurately what it wants to measure or explain. The role of the source in influencing the target masses is quite large. No matter how expert the politician is about, if the election in communication is perceived as provoking the public, the influence of the politician on those groups will be insufficient. In the political arena, the credibility of a politician who is generally more reliable is more than his ability to steer, according to a politician who is missing. People believe that the information they trust is based on the credibility of politicians. But during the test of this information, if your electorate is wrong, if it is deceived, attitude of the electorate to the politician will be different. Reliability means the same for the entire public. It means you believe what you're saying. Politicians call on thousands of people in the electoral process. In order to win the election, they can sometimes pretend to have never existed. But at the time, when the groups who rely on it realize that they were wrong, they may decide not to continue with the same politician. Politicians should think about the future when they are transferring information to the public because they intend to prosecute on the political scene. The politician should avoid false information with the idea that it cannot be proven. To trust the image of the politician; walking with it means choosing it. Image is how the target perceives the person in the minds of the masses. This perception is entirely based on the fact that the politician's speeches, behaviors, gestures and gestures on various platforms are not proven or disproved. Trusting any politician means recommending the politician and their representation. Because the positive / negative image of the person determines the judgments in the committee. The trust given to the public ensures the success and continuity of politicians and representations. The credibility of the politician is not open to discussion.

Keywords: Politics, Public Relations, Communication, Image

SIYASETÇİLERİN GÜVENİRLİLİK İMAJININ KAMUOYUNU YÖNLENDİRMEDEKİ ROLÜ

Güvenirlilik kavramı güvenilir olma anlamına gelmektedir. Bir başka şekilde de bir ölçüm aracının ya da ölçme tekniğinin ölçülen şeyi benzer şartlarda aynı şekilde ölçmesi ve aynı sonuçlara ulaşması demektir. Bir diğer açıklama göre ise güvenirlilik bir ölçümün, bir bilimsel açıklamanın ölçmek ya da açıklamak istediği şeyleri tutarlı biçimde ve doğru olarak göstermesi, açıklamasıdır. Hedef kitleleri etkilemede kaynağın rolü oldukça büyüktür. Eğer bir siyasetçi konusunda ne kadar uzman olursa olsun iletişim içerisindeki seçmeni, kamuoyunu kandırmak, provake etmek olarak algılanırsa, siyasetçinin o gruplar üzerindeki etkisi yetersiz olacaktır. Siyaset arenasında genellikle güvenirliliği fazla olan bir siyasetçinin güvenirliliği eksik olan bir siyasetçiye göre dinlenilmesi, yönlendirmedeki gücü daha fazladır. Kişiler güvendikleri siyasetçilerin ortaya attıkları bilgilere onun güvenirlilik imajı nedeni ile inanır. Fakat bu bilgilerin testi sırasında eğer seçmen yanıltırsa, aldatılırsa, seçmenin aynı siyasetçiye tavrı daha farklı olacaktır. Güvenirlilik bütün kamuoyu için aynı anlama gelmektedir ki bu da; söylediğine inanılan demektir. Siyasetçiler seçim süreçlerinde binlerce kişiye seslenmektedir. Seçimi kazanabilmek amacı ile bazen hiç olmamış durumları olmuş gibi gösterebilirler. Fakat o esnada buna itimat gösteren gruplar daha sonra yanıltıklarını farkına vardıklarında aynı siyasetçi ile devam etmemem kararı alabilirler. Siyasetçiler siyaset sahnesinde devam etme amacı güttükleri için kamuoyuna bilgileri aktarırken mutlaka geleceği düşünmelidirler. Siyasetçi ispatlanamaz düşüncesi ile yanlış bilgilendirmelerden uzak durmalıdır. Siyasetçinin imajına güvenmek demek onunla yürümek

onu tercih etmek demektir. İmaj hedef kitlelerin zihninde kişiyi nasıl algıladığıdır. Bu algı tamamen siyasetçinin çeşitli platformlardaki konuşmaları, davranışları, jest ve mimikleri, sözlerinin gerçekliğinin kanıtlanması veya kanıtlanmamasından oluşmaktadır. Herhangi bir siyasetçiye duyulan güven o siyasetçiye ve temsil ettiklerini de tavsiye etme anlamına gelir. Çünkü kişinin olumlu/olumsuz imajı komuoyunda yargıları belirlemektedir. Komuoyuna verilen güven siyasetçinin ve temsil ettiklerinin başarısını ve devamlılığını sağlar. Siyasetçinin güvenilirliği tartışmaya açılmaz.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Halkla İlişkiler, İletişim, İmaj

INTRODUCTION

In the developing and the changing world, the images that the people have start to identify them to the other people. In our lifes, images come to an important items and start to make us uniq. In the business or the social life the persons start to search a different images to provide themselves different identities. With the entering of the image items in our social lifes, they start to effect the other sides like politics. In the changing world, the politics start to change too. In todays world with the suitability of individualization, candidates and candidate images start to be a more important concepts than the political parties and the political concepts. The voters start to give their votes to the candidates than the political parties. This orientation makes the candidate image concept more important and effect the voters choice. Local governments, which are the closest administrative units to the local people, are one of the basic building blocks of democratic values and democratic consciousness. For the local governments to realize their democratic existence, local elections are the most important tools. When compared with the general elections, local elections, especially the elections of the mayor, put forward differences in that in the latter the political candidate comes into prominence Together with developing and changing World, politics as well has been transforming and gaining a new structure. The interaction and nested linkage of the processes of politics, marketing and communication rendered the notion of image more determinative in politics. Today, the concepts of party, partizanship and ideology which has been traditionally important concerning the voting. Behavior in the past, have been replaced by the concepts of leader, candidate and image. It is possible to argue that the political candidate and the image of the political candidate have a significant impact on the voting behavior, especially with an evaluation from the perspective of local elections. Accordingly, the image possessed by the political candidate and its impression from the voters perspective affects the voting behavior of the voters. It is impossible to determine general characteristics concerning the image of the political candidates Basic reason for this is that, the criteria cocerning the candidate's images put forward differences in line with different locations, time, social order, political culture, ideology and current issues on the agenda. The purpose of this research is to determine the factors of the political candidate's image effective on the voting behavior on the voters.

The most important factor leading to the structuring of political power in democratic societies is the behavior of participation in political life. The simplest form of political participation is voting in elections. Voting is an important way to ensure that the functioning of the democratic system can be maintained effectively (Wolton, 1991: 57). Individuals demonstrate political behaviour beyond exercising their civic duties or exercising one of the most fundamental rights as a human being when voting in elections (Arslan, 2007: 3). Democracy, which is the rule of the people, has three basic principles: national sovereignty, freedom and equality, and political parties. In particular, political parties are the most important factor in ensuring the healthy functioning of the democratic process. In countries where political parties are weak, candidates often come from relatives of administrative families, military or religious backgrounds, while in countries where political parties are strong, candidates can be nominated by political parties with a number of qualifications, such as education, age, job qualification and administrative experience (Canöz, 2010: 96). Voter selection can gain mobility depending on the political structure of the country. According to Bartolini and Mair (1990: 96), the reason for the mobility in voter preferences can be explained by two views in the most general and basic sense. The first of these is the competition between parties “directed by the voters” and the second is the “directed by the parties” model. Apart from these two models, the mayoral elections are

directed by some of the characteristics (physical, personal, educational, communication skills, future projects, ideology, etc.) of the candidate and the candidate. The basic criterion for a person to be nominated by a political party in the countries where political parties dominate political life is that the person is in accordance with the ideology, belief structure, human profile, statute and program of the party to which he or she will be nominated. After fulfilling these criteria, it means that it has the characteristics to be able to get votes from the voters. A candidate young/middle age, educated, rich, female/male, well-spoken, knowledgeable, properly physiologically, career, experienced, beautiful / handsome, well-known, must have a good image of the advantage for the job. The candidate's image, consisting of a total of many characteristics, from his position of the candidate to his speech, education, religious belief, family life, success in his career, youth and old age, is one of the most sought-after qualities of all parties (Canöz, 2010: 96). These properties are also sought by the candidate. In this context, the aim of this study is to show the effect of the candidate's image on the election's preference in the elections.

FACTORS AFFECTING THE VOTER PREFERENCE

Voters, who are the main actors of voting, consciously or unconsciously often choose their preferences under certain circumstances and pressures. In this respect, the question of how and by what the voters' choices go to the polls are made, is one of the most important issues that have been busy with researchers working in the field of Political Sociology for a long time. (Damlapınar ve Balcı, 2005: 59). There are many factors that affect the choice of voters. According to Akgün (1999) and Stegmier (2001: 26), the economic conditions in the country and the individual economic situation of the electorate are the most important factors affecting the behavior of the electorate. The findings of Turkey show that the parties in the government are changing significantly due to the price movements in the economy (inflation). Although economic growth provides the government with an advantage in continuing political support, its impact is relatively small. Because the voter is more sensitive to negative economic indicators than positive economic developments. The more he punishes, the less he rewards. The reason for this is that although economic downturn and especially the inflationary environment affect more people at the same time, the wealth generated by the positive developments in the general economic conditions of the country (such as economic growth) is not reflected equally to the public in the short term (Akgün, 1999; Alcoe, 2001: 1). In the absence of a member of any party, the majority of the electorate prefers to be based on the policies produced by the parties rather than the members of the parties, the political opinion or the leader (Çaha, vd., 2002: 141). Although voters tend to vote again in the previous election, there is no continuity of their support, and there may be situations where they withdraw their support and vote relatively quickly (Özsoy, 2009: 51; Ayata, 1991: 30-32). According to Ercins (2007: 31), candidates and problems only trigger short-term voting movements. However, the identity of a party is a more decisive variable in terms of long-term support for the same party. The idea that the long-standing existence of the party identity affects the behavior of the electorate in the long-term began to be questioned in the 1960s with the increase in the volatility of European votes. However, the stronger the party's identity, the more likely the votes are to be low. The reason for the changes in electoral preferences, which are expressed as mobilization in votes, is that today the image of the candidate has become an important position in the election choice (Uztuğ, 2004: 66), and the change in political life after 1980, and the dissolution of ideologies, the loosening of ideologies, the weakening of the electoral profile which has established strong ties with (Tosun, 2003: 29). Voters now want to get to know the candidates they will support, rather than vote blindly in the elections (Özsoy, 2009: 51). As the candidate image becomes more prominent, political campaigns have now become more leaders or candidates oriented, and with professional help, candidates have started to appear in front of their constituencies with their new images designed by a professional team at the time of the election or at other times. As a result of this, the personal characteristics of more people with plenty of visuals have been taken into consideration.

CANDIDATE IMAGE IN POLITICAL CAMPAIGNS

Creating a positive image of political products is one of the vital issues for political leaders. Because it is very difficult to change the image that will be created in the minds of the voters in the political market. The complex feature of the political system causes voters to prioritize the image of the political leader when making decisions. It is perceived as a reference to all aspects of his party in front of the leading voters. In this context, the image of the leader alone can be said to be one of the main factors affecting the party's success in the elections. Image, is used as a weapon by political leaders to create an impact on society.

The image allows the leader to keep his party under control and it leads to the fact that his party's chances of election and party loyalties are the focus of the party. The image of the candidate discussed in political campaigns has started to take up more space in our developing world than before. As mentioned earlier, the candidate image has started to find an important place in the political life with the different perception levels of the voters, the political parties are no longer dependent on the party and the mass media has developed and new technologies emerged. Political campaigns have now become leader or candidate-oriented, and with professional assistance, at election times or other times, candidates have begun to appear before the constituency communities with new images designed by a professional team. As a result, campaigns have been started to reveal the personal characteristics of many people.

The image of the candidate started to be considered as the whole of the impression that the candidate political actor left in the mind of the voter. This impression consists of components such as the physical appearance of the candidate, lifestyle, attitude towards different issues and problems. In this regard, the political campaigners aim to design an ideal candidate image for their candidates, taking into account the ideal candidate image in the minds of the voters (Güllüpınar, 2010: 59).

FACTORS AFFECTING THE IMPORTANCE OF LEADERSHIP IMAGE

The leader's character and position for the voters is more prominent than the party (Jamieson, 1988: 1). Therefore, image is of great importance for leaders. Because, as in the whole world, the leader is the main determinant of politics in our country. In politics, the basic actor is the leader instead of the parties. There are some factors that make the image of leadership important in our country. These (Yıldız, 2002: 82):

1. Party identity and party affiliation
2. Similarities of parties and institutionalization problem
3. Internal democracy
4. Mass communication tools and star systems
5. Transformation of political process

Today, the image of the candidate has become an important position in the election process (Uztug, 2004: 66) because of the changes and deficits in the Turkish political life after 1980, the relaxation in ideologies, the weakening of the constituency profile which binds the parties with strong ties, and consequently the increase in the number of votes and the resemblance of the parties (Tosun, 2003: 29). As a result, voters now want to get to know the candidates they will support, rather than vote blindly in the elections (Özsoy, 2009: 51).

CONCLUSION

The perceptions and consumption in postmodern world substantially depend on image. The concept of image which is omnipresence in every moment and part of the life spreads to different parts of the world and to people in different countries via mass communication. The politics has transformed into a kind of image politics and leader-based politics. Therefore political leaders appeal to voters with image campaigns. The media plays a vital role in shaping and conducting the image. However media is not the only player to determine voting behavior and political attitudes. Personal attributes and leadership styles of leaders and images and expectations which are shaped with regard to target groups can change according to leader types and spread to common people via mass

communication. Political statements and discourses also affect leaders' image. Political discourses constructed by the leaders provide a ground for leaders identifying with voters. Political discourses make leaders and leaders make political discourses. Leaders' images get ahead of their parties' images in present-day politics. The parties whose leaders leave their parties lose a significant number of votes. Therefore leaders' images and attributes which make leader a leader gain more importance in politics.

REFERENCES

- Alcoe, G. (2001). "Economic Theories of Voting and the Political Business Cycle: A Cross-National Comparative Analysis", Unpublished Thesis, University of Essex.
- Arslan, A. (2007). "1995'ten Günümüze Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi", *Journal of Human Sciences*, 1:1-17.
- Ayata Güneş, A. (1991). "İdeolojik Kutuplaşma ve Demokratikleşme: Türkiye ve Yunanistan Arasında Bir Siyasal Davranış Karşılaştırması", *Amme İdaresi Dergisi*, 24(1): 29-37.
- Bartolini, S. and Peter M. (1990). "Electoral Instability and Class-Cleavageimages 1885-1985", *Identity, Competition, and Electoral Availability: The Stabilisation of European Electorates 1885-1985*, Cambridge Cambridge University Press.
- Canöz, K. (2010). "Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk İletişim*, 6 (2), 95-114.
- Çaha, Ö., M. Toprak and İ. Dalmış (2002b). "Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Kırıkkale Örneği)", *Der. Ö. Çaha, Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, İstanbul: Gendaş Yayınları, 116-141.
- Damlapınar, Z. and Balcı Ş. (2005). "Seçmenin Zihnindeki Aday İmajını Belirleyen Etkenler: 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri Alan Araştırması", *Selçuk İletişim*, 4, 58-79.
- Ercins, Gülay, "Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı" *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(2), 25-40.
- Güllüpınar, H. (2010). *Siyasal İletişim ve Aday İmajı*, Konya: Eğitim Kitabevi
- Jamieson, K.H. (1988). *Elequence in an Electornic Age: the Transformation of Political Speechmaking*, New York: Oxford University Press.
- Özsoy, O. (2009). "Seçim Kazandıran Siyasal İletişim", İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Punnet, K.M. (1930). *British Government and the Politics*, Cambridge: Cambridge Press.
- Stegmaier, M. (2001). "Voting Behaviour Transition Country", Unpublished Thesis, The University of Iowa.
- Tosun, T. (2003). "Siyasette Yeniden Mevzilenmeler", İstanbul: Büke Kitapları.
- Uztuğ, F. (2004). *Siyasal İletişim Yönetimi*, İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Wolton, D. (1991). "Siyasal İletişim: Bir Model Yaratmak, (çev. Hülya Tufan ve Ömer Laçiner), *Birikim*, 5(30): 51-58.
- Yıldız, N. (2002). "Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi: Liderler, İmajlar ve Medya", Ankara: Phoenix Yayınevi.

SPIRITUAL TOURISM VERSUS RELIGIOUS TOURISM: AN ATTEMPT TO CREATE A CONTEMPORARY THEME

Assoc. Prof.Özlem GÜZEL

Akdeniz University,
Faculty of Tourism
ozlemmguzel@hotmail.com

Dr. Elvan KESER

Aydin Adnan Menderes University
Faculty of Tourism
elvankeser@adu.edu.tr

Abstract

Religious tourism and especially pilgrimages have long been an area of interest for researchers within which spirituality is considered to be a major dimension. But, recently spirituality is being perceived in a more secular context which may or may not necessarily be seen as a part of institutional religions. On the other hand, modern tourism has become a new religion with its so called sacred and spiritual journeys focusing on transcendence experiences and secular rituals. Spirituality, with its contemporary meaning has created a whole new way of experiencing travelling and sacred sites. The purpose of this study is to explore how Virgin Mary's House is perceived by people from different religions, faith and walk of life. Officially declared a Christian pilgrimage shrine of the Roman Catholic Church in 1896, the house has always been considered to be a sacred and spiritual place by the locals. Through a phenomenological approach, this research aims firstly (a) to reveal the distinctions and overlap between religious and spiritual places and then (b) to acknowledge the conceptual definition of the spiritual place attributes from the visitors perspective. Hence, qualitative research design is adapted to serve the need to understand the social world from an insider's point of view. In-depth interviews have been conducted with the House of Blessed Mother visitors in the scope of the search and descriptive analysis technique was used.

Key Words: Spiritualism, Spiritual Tourism, Spiritual Experience, Spiritual Tourist, House of Blessed Mother.

Introduction

Among the motives for traveling, self-fulfillment and search for a deeper meaning of one's life rather than recreation and spending leisure time are becoming more popular (Cheer et al., 2017). Within this context, spiritualism in a more secular way is associated with travel and tourism in modern times. Spiritual tourism covers the trips of individuals, who travel from her/his usual environment to a particular region without any religious or non-religious necessity in a divine context, leading to a spiritual meaning and / or a spiritual transformation different (Shanthakumari, 2017). Individuals participating in spiritual tourism tend to seek inner development, self-search, the purpose of life and the search for a deeper meaning in their lives (Cheer et al., 2017; Collins-Kreiner, 2010; Smith, 2003; Yiannakis and Gibson, 1992). In fact Grayling (2003) states that there are two basic content which describes the concept of spiritualism which are nature/nature laws and the individual's world/the world beyond.

Wilson and Harris (2006) point out that tourism experiences are not just a physical journey to a place, but that tourist experiences can also be associated with spiritual elements, psychological and physical benefits, personal development and the purpose of changing the life of the individual. Within this context of special interest tourism, more exploratory studies are needed. This study aims to explore spiritual tourism and sacred places from the visitor's experience perspective in order to disclose the difference and overlapping aspects between a spiritual and religious place perception.

1. Literature Review

Despite the fact that religious and spiritual tourism is used within the same context by some scholars in such a way that both encourages the journey to search for a deeper meaning of one's life, the latter one has been recently flourishing outside the institutional religion's tourism literature (Willson and et.al, 2013). Religion with its rituals and preset codes has a fix structure as an institution. Nevertheless, spirituality is considered to be more personal, ambiguous and unrestricted in the way it is experienced. A growing number of people are searching meaning in their lives through spirituality as an umbrella concept which consists of different products such as personal growth programs, books, seminars, yoga, wellness, retreats and etc. Besides, spiritual travel market is expanding in both popularity and numbers which demands a deeper understanding of the dynamics. Spiritual market in India alone is estimated to be worth over 30 billion dollar (Forbes, 2016).

Spiritual tourism is defined as secular travel which purposely or inadvertently includes experience which changes one's belief system (Chesworth, 2006) and consists of non-religious, circular and hopeful values (Ateljević, 2009; 2011). However, religious tourism includes a range of visits consists of active and passive participation such as pilgrimages and the other religiously significant areas and sanctuaries.

The definition of a spiritual tourist is not a clear cut for some scholars. Haq and Jackson (2006) highlight the motivation for spiritual growth which can be achieved through religious, non-religious, sacred or experiential in nature. But then, Shanthakumari (2017) defines the spiritual tourist as someone who visits a specific place out of the usual environment, with the intention of spiritual meaning and/or growth, without any overt religious compulsion, which could be religious or non-religious in nature. Spirituality has been used within religious literature as a core concept with various emphases such as Sufism in Islam which is practiced by rotating around devotion to God through faith, humility, gratitude, courtesy, and generosity (www.spiritualityandpractice.com, 2018). In addition, Sufis defines life as a spiritual journey from mind down to the hearth and through knowledge of the inner self and an exploration of the route to transcendence.

Visiting sacred places contains various spiritual sensations and satisfies certain tourist's need of solitude and reflection upon his or her life (Fredrickson and Anderson, 1999, Schanzel and McIntosh, 2000). As designated areas, they imply the set of beliefs to get in touch with spirit of ancestors, God, Gods or spirits (Carmichael 1998). Participants of spiritual tourism intend to connect with nature, to experience personal growth, and self-transformation, to release false identities and find the real self, to become a seeker, explore their purpose and a deeper meaning in their own lives (Cheer et.al., 2017; Kujawa, 2017; Jarratt and Sharpley, 2017; Collins-Kreiner, 2010; Wilson and Harris, 2006; Norman, 2004; Palmer, 2004; Smith, 2003; Wearing and Wearing, 2001; Yiannakis and Gibson, 1992).

The contemporary marketing trends of personal growth products through exploring one's own spirituality in the form of books, seminars or yoga and spiritual vacations such as wellness retreats, visiting spiritual and sacred places serves the purpose for those who prefers to expand their search beyond. Compared to religious tourism, spiritual tourism is considered to create an experience for both believers and non-believers (Timoty and Conover, 2006). The concern for self-transformation (Wearing and Wearing, 2001), discovering one's own identity (Palmer, 2004) and even acknowledging something beyond (Timoty and Canover, 2006) through tourist experience might be explored both within a religious and spiritual context. The distinction between religious and spiritual tourism is not clear (Dyson et al., 1997) and mostly they are used synonymously (Elias, 1991). Haq and Jackson (2006) consider spiritual travels as part of faith tourism. Ambroz and Ovsenik (2011) underline the fact that spiritual tourism is conceptualized with religious terminology, but it is a new research topic as an old phenomenon.

Being used within both religious and secular context makes it even more complicated to define spirituality. Every human being is spiritual (Campbell, 2015) by its nature and traveling satisfies this need as it creates an inner state of questioning one's own purpose of life through sense of

connectedness and unity. Besides, tourism experiences are associated with physical travel to certain places, it might possibly become a spiritual experience that embraces not only physical but psychological benefits, altruism, and other personal development and changes in life as well (Wilson and Harris, 2006). Cinar and Eti Aslan (2017) claim that spiritualism is a concept that is not limited to religious beliefs and practices. Baloglu and Karadag (2009) state that spirituality is necessary for religion, but vica versa is not a requirement. Pargament (1999) declares that a person can be spiritual without being religious. Reave (2005) emphasizes that religion refers to a particular group, but spiritualism is more general and can accommodate multiple religions.

In order to explore the meaning of the experiences from the tourist perspective, more researches are needed to configure the distinctions or overlaps between spiritual and religious tourism. Visiting sacred places serves multi purposes such as religious experiences, cultural heritage sites, and curiosity for sacred sites practices (Lanquar, 2007). The purpose of this study is to explore the points where the phenomenon of spiritual tourism and religious tourism is separated and overlapped, and then it will contribute to the evaluation of the sacred place definition from an explorative perspective.

2. Search Methodology

This phenomenology research aims to discover the essence of the meaning in the experiences of tourists visiting the sacred places. Accordingly, visitor's descriptions of distinction between spiritual and religious experiences related with a sacred place was analyzed. Using an exploratory perspective, we focused on the memories and experiences of the tourists. In this context, phenomenological research design is preferred among the qualitative research approaches. This research design is on philosophy and psychology, where the experiences of individuals related to a phenomenon are described, as defined by the participants. These descriptions are reached through the essence of the experience of individuals with the phenomenon (Creswell, 2016: 14). As individual experiences are central in the phenomenological research and become the sample of the research. In order to reach the participants who are able to understand the subject and the questions related with the concept purposeful sampling (Creswell, 2016) was adapted.

In order to capture the patterns of experiences of the visitors with the phenomenological design, face to face interviews were held with 13 participants were conducted with tourists visiting the House of Blessed Mother. Creswell (2016) accepts that between three and ten participants will be sufficient in phenomenology studies. Open-ended and probe questions intended to reveal the views and opinions of the participants. The interview questions driven from the research question are as follows:

Q1: *Which places do you prefer to visit when feeling the need to visit this sort of places?*

Q2: *Would you name a couple of spiritual places?*

Q3: *How would you personally define a spiritual place?*

Data was collected in the physical environment at the House of Blessed Mother where the participants actually just experienced the sanctuary. 13 participants were interviewed. After reaching the saturation stage of the data collection, the analysis phase was started. In this study, descriptive analysis technique was used to explore the transcripts of the interviews of House of Blessed Mother visitors. In the descriptive analysis, the researchers have to ground their validity on the results of the research (Yıldırım and Şimşek, 2008). Therefore, in this technique, quotations obtained from the interviewees are presented as themes which the data are summarized and interpreted accordingly.

As Kumbetoğlu (2005) stated, the study analysis has undergone a three-stage data analysis process including processing of data (coding of meaningful concepts and themes), visualization of data and conclusion-evaluation. During the theme development, the participants' cultures and experiences were also considered by the researchers. External expert was included in the study (Creswell, 2016) in order to increase the external validity of the study. The expert evaluated the accuracy of the descriptions by analyzing the relationship between research questions and data. Yuksel and Yuksel (2004) propose that numerical and thematic comparison of similarities of data set coding in qualitative studies. They claim that reliability can be achieved if a percentage of the similarity is reached to 70% or more. In order to ensure the external reliability of the study, the themes and sub-themes obtained from research

findings were submitted to the expert opinion and reported as being 70%. Consequently, reporting phase was initiated.

3. Search Area: House of Blessed Mother in Ephesus, Turkey

Blessed Mother, also known as St. Mary the Virgin, the Blessed Virgin Mary, Saint Mary, Mary Mother of God or the Virgin Mary is believed by many to be the greatest of all Christian saints (www.catholic.org, 13.09.2018). Up a winding mountain road above the famous Greco-Roman ruins at Ephesus in Turkey there stands a simple stone building known as the House of Blessed Mother. It was believed that Mary lived her final years after being brought to Ephesus by the Saint John (www.spiritualtravels.info, 13.09.2018). House of Blessed Mother was discovered after Anne Catherine Emmerich's (1774–1824), a German Roman Catholic nun who was a visionary. She was critically sick and stayed in bed almost all her life. Her visions were collected in a book and published by a German poet Clemen Brenteno after her death namely *"The Life of Mary"*. The penultimate part (www.meryemana.info/) of the book reads as follows:

"After Jesus' ascension, Mary lived in Sion (Jerusalem) for three years, in Bethany for three years and in Ephesus for nine years. Saint Jean brought him here after the Jews left Lazarus and his sister at sea. Mary lived in a place where some of her friends had settled. Her home was located on the top of a mountain, 3.5 miles from Ephesus, to the left of the road from Jerusalem. From the south of this city, a number of narrow paths lead to the top of a wild vegetation-covered mountain. There is a rugged highland towards the summit. This place is covered with vegetation and is about half a mile wide. Virgin Mary's residence was established here. The region is quite deserted, adorned with charming and fertile hills, caves can be seen in small soil ranges; regular but untouched hills, pyramid-shaped, shady and smooth-bodied sparse trees are beautiful.

When St. John (Jean) took Mary there - he had prepared a house for him - there were some Christian families and religious women living in the region. Half lived in caves transformed into tree houses and half lived in tents. These people, before the great persecution and massacre, were pulled up. They had used the caves, which were several hundred meters in distance, by choosing the shelter in their natural caverns, but in places that were extremely deserted. Only Mary's house was made of stone. He was climbing the mountain behind his back seat. From the rocky summit, it was possible to see the sea and Ephesus, adorned with islands. This desolate place was closer to Ephesus, a few miles away.

This section was later read by Sister Maria de Mandat Grancey, the director of Karitas Girls which is a French Hospital located in a nearby city called Izmir. She asks Lazai and Father Poulin, who teaches at the Sacre Cocur College in Izmir and comes to the hospital to manage the liturgy, to investigate whether the descriptions at the book can be true or not. They made a couple of explorations around ancient city Ephesus and discovered the House of Blessed Mother using the clues given at the book. Respectively, Pope Paul VI visits the House of Blessed Mother at July 26, 1967, Pope II Jean Paul at November 30, 1979, Pope 16. Benedictus in 2006 and Pope Franciscus at November 11, 2014. It has been running as an active chapel over a century and became a Catholic pilgrimage (www.ephesustravelguide.com, 13.09.2018).

4. Search Finding

The demographics of the participants are shown in Table 1. A total of 13 visitors were interviewed and the age range of the participants was between 35 and 75 years. 8 of the participants were female and 5 were male. As seen from the table, the education and faith of the participants reveals a very wide variety. The religious beliefs of the participants were significant in the context of the research which made it inevitable to ask them while keeping in mind the sensitivity of the request. The participants stated that their religious beliefs were Christian, Muslim and Jewish, while others defined themselves as non-believers, atheists and agnostic. It is seen that the majority of the participants are USA citizens.

Table 1. Demographics of Participants

Code	Gender	Age	Education	Faith	Nationality
P1	Woman	60	Collage	Christian	Brazil
P2	Man	55	Collage	Atheist	Canada
P3	Man	48	Master	No belief	Ireland
P4	Man	72	High Scholl	Christian	Mexico
P5	Man	35	Collage	Atheist	USA
P6	Woman	41	University	Agnostic	Australia
P7	Man	58	Some College	Christian	New Zealand
P8	Woman	53	University	Jew	Israel
P9	Woman	70	Collage	Christian	USA
P10	Woman	75	Some Collage	Christian	USA
P11	Woman	45	Master	No belief	South Africa
P12	Woman	51	PhD	Muslim	Turkey
P13	Woman	40	PhD	Muslim	Suudi Arabia

According to the findings, 3 main themes have been discovered in this research related to spiritual tourism Table 2 shows the thematic analysis of the findings obtained from the participants. The three main themes obtained are (a) sacred destination preference, (b) distinction between the spiritual and religion places, and (c) spiritual place definition. In the first question, the sacred destination preferences of visitors were evaluated. In the second question, it is aimed to determine the points where the spritual tourism places are differentiated from the religious tourism. The questions do not include the word “religion” in order to prevent any misunderstanding. The purpose of the last question was to explore the physical attributes of a spiritual place perception.

Table 2. The Theme of the General Concept of the Study

<i>Sacred DestinationPreference</i>	<i>Distinction between spiritual and religious place identity</i>	<i>Spiritual Place Definition</i>
Quietness Easily getting in touch with the beauties of the nature Feeling connectedness though the nature Experiencing the inner peace through senses Feeling the sense of	Anti-religious or religious manifestation Mysterious monuments which belong to pre-monotheistic religions such as pyramids, stonehedge, terracotta soldiers, Great wall of China and etc. Designated places to practice specific religion such as pilgrimages; Carrying religious symbols Containing certain religios code of action	<i>Spiritual place is ...</i> a holy pathway of spiritual leaders a quite place to meditate a physical connection with past lives through ancient ruins a place defined within religious context such as temple, church and mosque a place to project existence and virtual eternity with immensity of nature such as desserts, ocean or sky a place containing semiotic signs/figures/values

history Experiencing the nostalgia Connectedness to the bigger Force Getting strength from ancestors Unity Strengthening life bounds Searching for meaning	Creating special feelings Carrying spiritual symbols such as nature (Being connected to the divine though nature)	<i>Spiritual (abstract) place...</i> creates the sense of freedom of spirit creates the state of consciousness evokes the sense of inner peace exposes the mindfulness enhances the self awareness creates the essence of one's aliveness through unity and connectedness honours the connection with higher existence (creator) through the special feelings creates the spirit of gratitude and humility reveals mortality and eternity evokes the spiritualist energy
--	--	---

The themes, codes and citations of the first question are given in Table 3. The research question aims to reveal the sanctuary place preferences of tourists such as the House of Blessed Mother. Data analysis in the context of this purpose reveals that the participants prefer quite places where they can connect with and be in nature. The data also supports the participants spiritual place preferences consists of places that supports the physical sensations of the inner peace, connection to the creative power and reminding the ancestral bindings, consciousness of unity, increase awareness of their place in life and find the deeper meaning of their lives. Besides the spiritual needs, Blessed Mother House divulges sense of history and experiencing nostalgia.

Table 3. The Theme of the General Concept of a Destination Preference

Theme	Sub-Theme	Quotations
<i>Sacred Destination Preference</i>	• Quietness • Easily getting in touch with the beauties of the nature • Feeling connectedness though the nature • Experiencing the inner peace through senses • Feeling the sense of history • Experiencing the nostalgia • Connectedness to the bigger Force • Getting strength from ancestors • Unity, oneness • Strengthening life bounds • Searching for meaning	“places where I could be quiet, surrounded by flowers and the smell of incense” P1 “not a question of –feeling the need- it is more that I enjoy visiting the historical places” P3 “olds ruins we enjoy seeing how people lived long time ago” P2 “Places embracing nature especially trees. Why trees? Because it has both roots underneath the ground which are invisible. And yet, as strong as the branches that extends to the sky. So, it resembles my position in my Family, the roots as being my ancestors and branches as being my descendants. And, I am a part of a bigger Picture, taking life from my roots and transferring to my children... Looking Sky and feeling grounded on earth...Then I feel connected to the presence of a bigger Force which I prefer to name it ALLAH... Even though I do not necessarily classify my self as as a religious person” P12 “I rather visit this sort of places like House of Blessed Mother when I feel stuck in my soul. Personaly, getting stuck in your soul means, you can not breathe and can not find answer to your questions spinning in your mind and can not stop thinking the same question.

		At these moments of my life, I feel a strong appeal from the desserts” P13
--	--	--

The answers of the participants for the second question disclose the distinction between religious and spiritual places as shown on the Table 4.

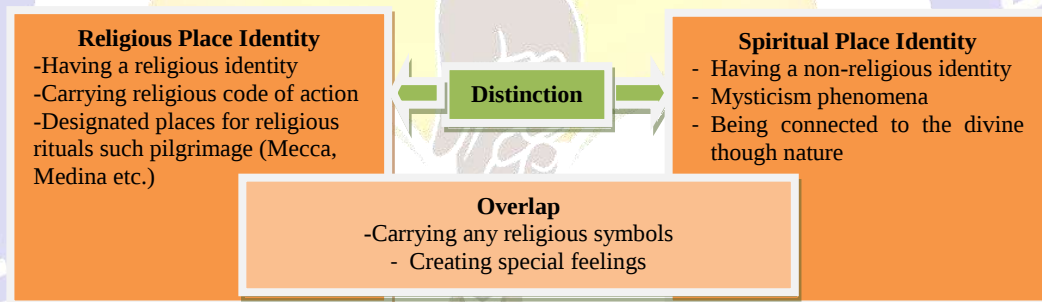
Table 4. The Distinction and Overlap between Religious and Spiritual Places

Theme	Sub-Theme	Quotations
<i>Distinction and overlap between spiritual and religious places</i>	Anti-religious or religious manifestation Mysterious monuments which belong to pre-monotheistic religions such as pyramids, stonehedge, terracotta soldiers, Great wall of China and etc. Designated places to practice specific religion such as pilgrimages; Carrying religious symbols Containing certain religious code of action Creating special feelings Carrying spiritual symbols such as nature (Being connected to the divine though nature)	“I don’t have the -God gene- and religious places, though interesting such, do not -move- me. I prefer natural beauty, and things like art, architecture as well as aspect like the display of affection to their children by the Turkish families, that sort of thing I find moving and stirring. Atatürk’s words to the bereaved mothers of the Anzac soldiers that’s spiritual to me. I don’t believe that Mary was the Mother of “God” or in a virginal birth. That does not satisfy me. Give me beauty –that is stirring. And kindness in general” P8 “Being brought up as a Catholic there are many places that have a great deal of meaning to me. The Church of the Nativity in Bethlehem, The church of the Holy Sepulchre in Jerusalem which is proposed to be the location of the tomb of Christ, The Garden of Gethsemane, Mount Sinai where Moses received the Ten Commandments. Of course the “places” are going to depend on which religion you follow. If you are talking about a religious place, then it would be any place that has a significant meaning to your religion of choice. If you are not talking “religion” but spiritual then I would have to include places such as Machu Picchu, Stonehenge, The Great Wall of China, the terracotta soldiers, the Great Pyramid of Giza, Abu Simbul, Karnak, Ephesus, Angkor Watt to name just a few” P9 “I can’t say that I often “feel the need” to visit spiritual places from a religious point of view, though I do very much enjoy visiting places like temples, mosques, and churches as there is always a “special feeling” present even though I don’t personally identify as particularly religious or spiritual. Personally I find that nature provides me with the most spiritual of spaces. Anywhere with running water or tall trees and few people can be quite magical” P1 “I think that there should be some concrete elements that we can define as faith centers. For example, when I say a religious place, it needs to have a cave, wall or a building. Religious places are places that I think should be developed according to a religion. If we talk about the sacredness of the religious places, the required codes during certain periods of visit also come to in my mind. Therefore, in order to have a

		conversation with God, God needs to have appointment times and conditions. For example, there is a period of visiting the Kaaba for Islam, as there are certain forms of clothing. Or the fact that they extend their hair for the Jews. However, there is no such condition for a spiritual space. It is possible to chat at any time of year and / or day. There is no specific clothing requirement. Spiritual spaces should also be considered as spaces that do not need to be visited with a particular community” P13
--	--	--

The travel phenomenon regarding the research problem of this study is “how it is considered religious or spiritual tourism” is evaluated based on place identity and spiritual tourism place identity (Table 4). Religious identity perception, religious symbols, religious ritual practices, mysticism, natural elements and special feelings contributes to religious or spiritual place classification. The identification of a place for any specific religion is through carrying certain code of actions and/or the presence of designated places for religious practices and rituals. On the contrary, absence of religious identity, carrying mystical perception, creating the feeling of connection to the creator through natural surroundings provides a place spiritual identity. Two themes have been discovered, which can be included in both the religious and the spiritual space definition. The fact that a place carries any religious symbols and creates a special feeling can be used in both places.

Figure 1. Religious and Spiritual Place Identity

The data obtained from the third question aims to create a conceptual framework for spiritual place. In accordance with this framework, as shown in Table 5, the attributes of a spiritual place are discovered. These definition has been clearly grouped in two as tangible and intangible. The concrete definition of spiritual place carried physical attributes of a sacred place which creates certain feelings and connection to spirituality of the participant. The definitions of spiritual (abstract) place exist as an abstract or as a feeling. These definitions don't have any physical existence and a state of presence. The first dimensions of sacred place definition consist of tangible attributes which are Holy pathways, meditation place, old ruins, religious places, immense places in nature and semiotic values/signs/figures. The second dimensions of sacred places are defined in an abstract manner which tracks some specific feelings such as freedom, consciousness, inner-peace, mindfulness, and self-awareness, aliveness, connecting with the higher existence, gratitude, humility, spiritualist energy, mortality and eternity.

Table 5. The Theme of the General Concept of a Spiritual Place Definition

Theme	Sub-Theme	Quotations
Spiritual place is ... (tangible)	a quite place to meditate a holy pathway of spiritual leaders a physical connection with past lives through ancient ruins a place defined within religious context such as temple, church and mosque a place to project existence and virtual eternity with immensity of nature such as desserts, ocean or sky a place containing semiotic signs/figures/values	“olds ruins we enjoy seeing how people lived long time ago” P2 “church and chapels” P4 “places which help one to reveal into oneself in silence and prayer to review one life in the light of an ultimate calling children of god and brothers and sisters of the human family beyond race, origin and culture” P7 “I came to the House of Blessed Mother via Cruise for the first time and we were all warned earlier as be aware and respectful you will be on holy ground. There was a spiritual atmosphere inside. However, the second time when I came inside, the securities inside did keep us there for a very short while and we were warned. I think that there is no environment outside the main shrine of Virgin Mary. Churches in Cappadocia had religious symbols. I felt more spirituality in there. MachiPuchucan also feel very spiritualizm again. There is a different energy there, and you feel very spiritual because you are integrating with nature as well as this energy. P8
Spiritual place... (intangible)	creates the sense of freedom of spirit creates the state of consciousness evokes the sense of inner peace exposes the mindfulness enhances the self awareness creates the essence of one's aliveness through unity and connectedness honors the connection with higher existence (creator) through the special feelings creates the spirit of gratitude and humility reveals mortality and eternity evokes the spiritualist energy	“places where Mary (holy people) lived and their travels. A place where you feel Gods spirit” P11 “Anywhere, which makes me feel humble and even small and mortal.... The Ultimate questions reveals itself and becomes more obvious ...Who am I, what is the purpose of my life...so, helping to focus on inner journey... any sacred place that belongs to any religion and faith” P12
		“When searching for spirituality in a place, a clear vision of a place comes to my mind which is the dessert. Why dessert? Because deserts are places where no living creatures live, where I can fully feel the energy of God and remain alone with myself. Also in the desert, it completely reflects a sense of infinity. This makes me feel the eternity of God in my soul. But it also varies according to a desert structure. Deserts can be intimidating, as can be embracing. The sand of the desert can attract people into a storm. This can cause to lose my P13

CONCLUSION

This study was carried out in the phenomenological research and found exploratory findings about spiritual tourism. While the tourists were given a point of view to the reasons for visiting the holy place, the differences between the tourists' perception of the spiritual and religious places were revealed. From these two themes, physical properties of spiritual spaces have been revealed as tangible and intangible in two exploratory contexts (Goral, 2011).

The reasons for visiting the holy site carry a wide perspective. The main motives that lead the visitors to House of Blessed Mother were the desire to live silence, to be alone with nature and to be connected with nature, to find inner peace through the senses, to live the history, to experience nostalgia, to feel great power, to get strength from the ancestors, to live the consciousness of unity, to strengthen the bonds of life and to find answers to the search for deeper meaning of one's life. When these motives are examined, it can be said that motivations to visit sacred places are parallel to the previous studies (Cheer et al., 2017; Kujawa, 2017; Jarratt and Sharpley, 2017; Collins-Kreiner, 2010; Wilson and Harris, 2006; Norman, 2004).

The connection and distinction between religious place and spiritual places has always been the subject of debate at the tourist academy (Ambroz and Ovsenik, 2011; Haq and Jackson, 2006). Dyson et al. (1997) also referred to as religious tourism is not clear. With the purpose of exploring the issue, the overlapping and diverging aspects of the religious and spiritual space perceptions were revealed in this study. The findings indicate that people's perception of religion is an important distinction. Particularly, people with strong religious identity define the places as religious in a definite manner. In addition, people who do not have a weaker religious identity or any identity define the sacred areas as spiritual. From this point of view, the religious identities of people and their commitment to a religion enable them to distinguish a space as spiritual or religious. Another point of departure is the existence of historical and mysterious places and structures that cannot be clearly understood. This mystery is perceived as spiritual because of the inadequate information related with their purpose. In addition, the designated places for religious rituals are identified as religious place. It can be said that the definite and irrevocable rules of the religion of people with strong religious identity make such a distinction clear. For example, Mekka and Medina is perceived clearly religious as they are pilgrimage place with designated rituals, practices for a certain time of the year. On the contrary, natural elements such as desert, lake, river are considered as spiritual places. Even the pieces of nature, such as trees and rivers, allow people to connect with the creative power that is superior to them while opening the door to the spirit world.

For example, a desert that feels the energy of God can be defined as a spiritual space. While there are certain periods of time and actions that are compulsory for visitors of particular religions, there is no such distinction for the spiritual spaces. This might be the case since the motives of tourists visiting spiritual places are emancipation, self-discovery, and answers to meaning searches. Besides, there are no timeframes for the discovery of these motives. Indeed, there are studies stating that spiritualism is not related to religion and that spirituality can be considered an embracing concept which contains all the religions (Çinar and Eti Aslan, 2017; Baloglu and Karadağ, 2009; Reave, 2005; Pargament, 1999). The fact that any structure carries a religious symbol shows the connection between religious and spiritual spaces. For example, the presence of the symbol of the Vatican at the entrance of the House of Blessed Mother and the leader of the Catholic world Pope declared the place as pilgrimage and information has been posted billboards in different languages. However, visitors who define themselves being atheist, agnostic, and are not a member of religion are able to define it as spiritual because of the sacred symbol of the place. According to results of this research, the presence of codes of behavior, such as being quite and respectful and including dress codes of a particular religion strengthen the perception of religious place. For instance, during the visit to the Vatican, or during a visit to a mosque, it is a requirement to follow the dress code, and keeping quite with a respectful manner.

As Banerjee (2015) referred, studies have been carried out to find out the attractiveness and the attributes of a tourist destination. But there is lack of the study in the literature which concentrate on the attributes of the spiritual places. Another important issue that was addressed in the study, based on the first two questions, was the physical attributes of the definitions of the spiritual spaces. In this study, physical attributes of spiritual spaces were evaluated as two themes. These themes have emerged as tangible and intangible spiritual place attributes. In terms of tangible properties, spiritual spaces should be silent and reflect a meditative mood. In order to be considered as a spiritual place, it needs to carry traces of spiritual leaders and/or historical ruins resembling past lives. In this context, the House of Blessed Mother appears to be the right address in the context of the research problem. In addition, spaces must contain parts of nature that connect with divine. As a matter of fact, the importance of presence of nature has also been revealed to cause a space to be defined as a spiritual space. In addition, the presence of religious symbols in the space emerged as an important part of the definition. In the context of intangible, rich elements have been discovered within the definition of a spiritual place.

For any place to gain a spiritual character, the creation of sense of freedom of spirit, the state of consciousness, sense of inner peace, exposes the mindfulness and enhances the self awareness. The spiritual place creates the essence of one's aliveness through unity and connectedness, honors the connection with higher existence (creator) through the special feelings, creates the spirit of gratitude and humility, reveals mortality and eternity and evokes the spiritualist energy. Thus, a spiritual space must create and host intense emotions on visitors.

REFERENCES

- Ambrož, M. and Ovsenik, R. (2011), Tourist Origin and Spiritual Motives, *Management*, 16(2), pp.71-86.
- Ateljevic, I. (2011). Transmodern Critical Tourism Studies: A Call for Hope and Transformation. *Revista Turismo em Análise Especial Issue: Critical Issues in Tourism*, 22(3), pp.497-515.
- Ateljevic, I. (2009). Transmodernity – remaking our (tourism) world?, in J. Tribe (Edt.), *Philosophical Issues of Tourism*, pp. 278-300), Bristol: Channel View Publications.
- Baloğlu, N. ve Karadağ, E. (2009), Ruhsal Liderlik Üzerine Teorik Bir Çözümleme. *Educational Administration: Theory and Practice*, 15(58), ss.165-190.
- Banerjee, M. (2015), Spiritual Tourism: A tool for Socio-Cultural and Sustainable Development, *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 4(10), pp. 1244-1249.
- Campbell, C. (2015). *Easternization of the West: A Thematic Account Of Cultural Change In The Modern Era*. Routledge.
- Carmichael, D. (ed) (1998). *Sacred sites, sacred places*, Routledge, London, New York.
- Cheer, J. M., Belhassen, Y. and Kujawa, J. (2017), Spiritual Tourism: Entrance to the Special Issue, *Tourism Management Perspectives*, 24, pp.186-187.
- Chesworth, N. (2006) The Role Of Demographics, Psychology And Economics In Understanding The Spiritual dimension Of Tourism. In *Tourism – The Spiritual Dimension*. Conference. Department Of Tourism And Recreation, University of Lincoln, Lincolnshire.
- Collins-Kreiner, N. (2010), Researching Pilgrimage: Continuity and Transformations, *Annals of Tourism Research*, 37(2), pp.440–456.
- Creswell, John W. (2016). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, Eğitim Kitabı, Ankara.
- Çınar, F ve Eti Arslan, F. (2017), Spiritüalizm ve Hemşirelik: Yoğun Bakım Hastalarında Spiritüel Bakımın Önemi, *Gaziosmanpaşa Eğitim Araştırma Hastanesi Taksim Journal of Academic Research in Nursing*, 3(1), ss.37-42.
- Dyson, J., Cobb, M. and Forman, D. (1997) The Meaning of Spirituality: A Literature Review, *Journal of Advanced Nursing* 26(6), pp.1183–1188.
- Elias, J.L. (1991), The Return of Spirituality: Contrasting Interpretations. *Religious Education*, 86 (3), pp.455-466

- Forbes (2016), <https://www.forbes.com/sites/abehal/2016/08/19/indias-30b>, 13.09.2018.
- Fredrickson, L. M. and Anderson, D. H. (1999) A Qualitative Exploration Of The Wilderness Experience As A Source Of Spiritual Inspiration. *Journal of Environmental Psychology* 19, pp.21–39.
- Grayling, A. C. (2003). What is Good: The Search For The Best Way To Live, Weidenfeld & Nicolson, London, p.241.
- Goral, A. (2001). Research on cultural tourism development in sacral and spiritual sites from the UNESCO World Heritage List. *International Journal of Heritage and Sustainable Development*. 1 (1), pp 49-59.
- Haq, F and Jackson, J. (2006). Exploring Consumer Segments and Typologies of Relevance to Spiritual tourism', ANZMAC 2006: Advancing Theory, Maintaining Relevance, Brisbane. http://smib.vuw.ac.nz:8081/WWW/ANZMAC2006/documents/Haq_Farooq.pdf, 13.09.2018.
- Jarratt, D. and Sharpley, R. (2017). Tourists At The Seaside: Exploring The Spiritual Dimension. *Tourist Studies*, 17(4), pp. 349–368.
- Kujawa, J. (2017). Spiritual Tourism As A Quest. *Tourism Management Perspectives*, 24, pp.193-200.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Bağlam Kitapevi, İstanbul.
- Lanquar, R. (2007). La nueva dinámica del turismo religioso y espiritual. Resumen del informe general de la OMT sobre Turismo y Religiones: una contribución al diálogo de las religiones, culturas y civilizaciones, Córdoba, España: OMT.
- Norman, A. (2004). *Spiritual Tourism: Religion and Spirituality in Contemporary Travel*. University of Sydney.
- Palmer, M. and Palmer, N. (2004). *The Guide to Sacred Sites and Pilgrim Routes in Britain (Spiritual Traveler)*, HiddenSpring, New Jersey.
- Pargament, Kenneth I. (1999). The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No, *International Journal for the Psychology of Religion*, 9(1), pp.3–16.
- Reave, L. (2005), Spiritual Values and Practises Related to Leadership Effectiveness, *The Leadership Quarterly*, 16, pp.655-687.
- Shanthakumari, R. (2017). Challenges and Opportunities of Spiritual Tourism in India, *International Journal of Applied Research*, 3(1), pp.737–740.
- Schanzel, H.A. and McIntosh, A.J. (2000). An Insight Into The Personal And Emotive context Of Wildlife Viewing At The Penguin Place, Otago Peninsula, New Zealand. *Journal of Sustainable Tourism* 8 (1), pp.36–53.
- Smith, M. (2003). Holistic Holidays: Tourism and The Reconciliation of Body, Mind and Spirit, *Tourism Recreation Research*, 28(1), pp.103–108.
- Timothy, D. J. and Conover, P. J. (2006). Nature, Religion, Selfspirituality and New Age tourism. In D. Timothy & D. Olsen (Eds.), *Tourism, Religion And Spiritual Journeys* (pp. 139-155). New York: Routledge
- Wearing, S. and Wearing, B. (2001). Conceptualizing The Selves Of Tourism. *Leisure Studies*, 20(2), pp.143-159.
- Wilson, E. and Harris, C. (2006), Meaningful Travel: Women, Independent Travel and The Search for Self and Meaning, *Tourism*, 54(2), pp.161-172.
- Yiannakis, A. and Gibson, H. (1992), Roles Tourists Play, *Annals of Tourism Research*, 19 (2), pp.287–303.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı). Ankara: SeçkinYayıncılık.
- Yüksel, A. ve Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Turhan Kitabevi, Ankara. <http://www.ephesus-travelguide.com/house-of-virgin-mary.html>, 13.09.2018. https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=4967, 13.09.2018. <https://www.spiritualtravels.info/articles-2/asia/turkey/holy-sites-in-ephesus-turkey/the-house-of-the-virgin-mary-at-ephesus/>, 13.09.2018.

www.spiritualityandpractice.com, 2018, 13.09.2018.
www.meryemana.info, 13.09.2018.

**THE MANAGEMENT ISSUES IN SACRED PLACES:
THE CASE OF HOUSE OF BLESSED MOTHER IN TURKEY**

Dr. Berrin GÜZEL

Associate Professor
Aydin Adnan Menderes University
Faculty of Tourism
berringuzel@hotmail.com

Dr. Özlem GÜZEL

Associate Professor
Akdeniz University
Faculty of Tourism
ozlemmguzel@hotmail.com

Dr. Elvan KESER

Aydin Adnan Menderes University
Faculty of Tourism
elvankeser@adu.edu.tr

Abstract

The sacred place visits should be planned within the sustainable principles to ensure the visitor experience, responsible enjoyment and quality of ancient city environment. A successful visitor management requires quantitative and qualitative knowledge of visitors' needs and suggestions on their experience within the context of facilities and ancient city atmospheres such as parks, info boards, walking paths and so on. Thus, it is important to manage these sacred heritage areas to provide the sustainability and visitor experience. The aim of this study is to evaluate the House of Blessed Mother, in terms of sustainable visitor management issues such as accessibility, facilities, and the attractiveness of the surroundings. In this research, qualitative research design is preferred as it is a subjective method in which the social world can only be understood from an insider's point of view. The research is designed as a phenomenological study. To achieve its aim, visitor reviews obtained from online travel websites were evaluated to reveal their visiting experiences. The results of the study will provide insights for an effective and sustainable visitor management for these sacred areas.

Keywords: Visitor management, visitor reviews, sacred areas, House of Blessed Mother.

INTRODUCTION

Religious tourism is one of the types of special interest tourism and should be considered separately. Even though the other special interest tourism types are treated as monopolistic markets, religious tourism is a monopolistic market by its nature. In fact religious attributes do not have alternatives. For instance, to become a pilgrim is only possible by visiting Kaaba in Islam, Seven Sacred Places mentioned in Bible for Christians and visiting the Wailing Wall in Judaism.

Managing these religious places is a lot different than an ordinary touristic place. Since serving the visitors faith, belief, values and sense of spirituality is the core responsibility. However the managers of the religious places are usually religious authority figures and they are usually incompetent in managerial issues such as new product development and strategy planning. This might not seem to be a challenge for small and isolated places, on the contrary popular places which have millions of visitors every year need to focus on managerial issues. It is essential to protect historical places from the religious perspective but the protection creates a cost which can only be supported through visitor's entrance fees. This creates a conflict between materialization of religious services and unwillingness of the visitors to be a part of (Shackley, 2001; Shackley, 2005).

Managing sacred places has different priorities and needs to be done in a more sensitive and thoughtful manner. In terms of religious aspect, the preservation of the historical area is important, but with the fact that this protection has a financial burden and the reluctance of the visitors to pay for the religious areas creates a contradiction (Shackley, 2001; Shackley, 2005). Pairing a place that is visited with purely emotional purposes with “material” resources will also harm the spirit of the region. Therefore, the management of holy places, as mentioned, should be considered in a way that is quite different from the management of other tourist attractions and should be treated with a very sensitive approach.

The purpose of the study is to define critical issues mentioned by the visitors while they are visiting religious places. These places are defined as must go destinations and there are certain expected services. In order to improve the satisfaction of the visitors for both tangible and intangible aspects, these managerial issues need to be identified in a profound way.

Religious Tourism

The existential question being asked by every human at some stage of their lives is, “Who am I?” and “How do I come to existence?” motivates different types of journeys in order to find the answers. People who travel to places different than their permanent residence in order to satisfy these motivations such as visit the religious places according to their faith and practice religious rituals are defined as religious tourist (Güzel, 2010). This special tourism type consist of eleven main stream faith systems; Bahai, Buddhism, Christianity, Daoism, Hinduism, Islam, Jainism, Judaism, Shinto, Sikhism, and Zoroastrianism (Dudley et al., 2009). According to World Tourism Association religious tourism is a 18 billion dollars market and annual 300 million new tourists entering the market (Shinde and Rizzelo, 2014; cf. Çalışkan, 2018).

Traditional beliefs describe the sacred places as the manifestation of the spiritual world in terms of time and physical place. These places have been declared through the acceptance of a spiritual reality which creates their uniqueness (Nasr, 2001). The sacred place is considered as a binding agent between past, now and future (Serageldin and Shluger, 2001) and “that portion of the earth’s surface which is recognized by individuals or groups as worthy of devotion, loyalty or esteem” (Jackson and Henrie, 1983; cf. Shackley, 2001). According to Thorley and Gunn (2008; cf. Gaia Report) “A sacred site is a place in the landscape, occasionally over or under water, which is especially revered by a people, culture or cultural group as a focus for spiritual belief and practice or likely religious observance”. They classified sacred places according to four dimensions which are descriptive, spiritual, functional and other with 19 attributes which at least one or more needs to be carried. Sacred place is within a sacred territory (Shackley, 2001). There is such a center in sacred places which reflects the center of the person and this space reminds who the person is, where they are coming from (Nasr, 2001).

Shackley (2001) classifies sacred places in 11 categories. The first one is rarely alone and it accompanies with chapels, temples and other sort of supporting buildings around. Even though these other buildings create an attraction, the main motivation is to visit that specific building. The second sacred place had been used to be sacred in the past, but lost its sacredness and became an historical place to visit. The third one is, cemeteries of the rich and well-known people. The same way Giza pyramids are. Recently they became tourist attractions, but used to be a mausoleum of the pharaohs. The fourth one is the last stop of pilgrims which important events used to hold. The fifth one is the contemporary buildings and the surrounding urban areas where sacred places are located. The sixth one is about Developing World concept. The seventh one is about New Age believes and attracts the New Generation pilgrims instead of religious place. The eight one consists of mountains which are surrounded religious buildings or they are known sacred by their nature. Similarly in the ninth group remote islands which are hard to reach and seem to be isolated from the rest of the world, are considered sacred. Tenth group are the end point for the pilgrims and they are usually urban areas. The last group does not carry a specific religious tradition but instead are known with value systems, ethic

codes and morality. Being a significant symbol for the search of freedom throughout the history, makes a place sacred (Shackley, 2001).

Category	Type	Example
1	Single nodal feature	Emeral Buddha (Bangkok), Hagia Sophia
2	Archeological sites	Macchu Picchu (Peru), Chichen Itza (Mexico)
3	Burial sites	Catacombs (Rome), Pyramids (Giza)
4	Detached temples/Shrines	Angkor Wat (Siem Reap), Amritsar
5	Whole towns	Rome, Jerusalem
6	Shrine/Temple complexes	Potala (Tibet), Lalibela (Ethiopia)
7	“Earth energy” sites	Nazca Lines (Peru)
8	Sacred mountains	Mt. Sinai, Everest, Mt. Fuji
9	Sacred islands	Rapa Nui, Mont-St. Michel
10	Pilgrimage foci	Mecca, Medina
11	Secular pilgrimage	Goree (Senegal), Holocaust sites

Source: Shackley (2001) E book

The purpose to manage sacred places is not only to protect, to restore and to recover the region and also to search the current sources and to use them (Cult Identity). Shackley (2002), divides the management of sacred places into two; as interior and exterior issues. Interior issues cover the tangible and intangible attributes; on the other hand exterior covers the stakeholder. This study has been designed to cover the interior issues. Koonce (2001) has highlighted three main points in preserving the sacred places. The first one consists of political willingness, priority and the role models. The second one contains financial resources and Access to the support. Third one is the professional and technical resource availability. Within market oriented economy sustainability of sacred places would be possible. Whereas the priority is to preserve these sacred places and sacred buildings while ensuring sustainability which should be the profound experience for the visitors (gaze upon) (Shackley, 2005).

Despite the fact that the religious places are costly to operate (Shackley, 2005), it is easier to preserve them compare to past (Koonce, 2001) and it is essential to sustain their architecture. In this way, the visitor experience quality can be improved. However Shackley (2005) claims that the restorations and the new buildings added to the structure of the preserved areas would create a perceptual conflict and this will lead to a weaker historical and traditional feeling for the visitor.

Since the sacred places are not founded by public resources or inadequate amounts, the visitors are accepted as financial support (Shackley, 2005). More over some sacred places are demanding payment for special demonstrations or volunteer contributions. And this will create a perception of being a customer for the visitors (Shackley, 2002a). The profit is used not only to balance the budget, but also for personnel who work in religious ceremonies (Shackley, 2005).

House of the Blessed Mother

The House of the Blessed Mother is located 9km faraway up on Mount Bulbul from the well-known ancient city Ephesus in Selcuk City within Izmir Province. Approximately 4 to 6 years after the crucifixion of Jesus Christ, it is believed that St John brought Blessed Mother to this place nearby Ephesus which is listed among the World Heritage Sites of Turkey. Originally cross planned structure with a dome, was reconstructed later (<http://www.selcuk.bel.tr/icerik/32/61/meryemana-evi.aspx>) and during the archaeological excavations some ruins of architectural structures dating from 1st to 7th centuries were found.

Tabel 1: Sacred Places for Christianity in Turkey*

Kutsal Mekânlar	Ücret	Kaynak
Hatay-Centrum:St.Pierre	15 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/st-pierre-

Monument Museum		anit-muzesi
İçel-Tarsus: St. Paul	5 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/stpaul-anit-muzesi
Monument Museum		anit-muzesi
İzmir-Selcuk: Virgin Mary's Cottage	For Turkish citizens 10 TL, non-citizens 25 TL	http://www.meryemana.info/tr/gidis-ve-otopark
Antalya-Demre: St. Nicolas Church	20 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/aziz-st-nikolaos-anit-muzesi
Bursa-İznik: Hagia Sophia Church (Mosque)	40 TL	http://ayasofyamuzesi.gov.tr/tr/content/ziyaret-bilgileri
Manisa-Sard: Synagoge of Sardes	10 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/sardes-gynasium-sinagog-orenyeri-sardes-artemis-tapinagi
Manisa-Alaşehir: Philadelphia Church	Free entrance	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/alasehir-stjean-kilisesi
Manisa-Akhisar: Thyateira Church	5 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/akhisar-muzesi-ve-akhisar-tepe-mezarligi
Isparta-Yalvaç: Pisidian	5 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/antiocheia-orenyeri
Antioch Ancient City		https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/derinkuyu-yeralti-sehri
Nevşehir-Derinkuyu: Orthodox Church	25 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/derinkuyu-yeralti-sehri
Denizli-Pamukkale: Laodicea Ancient City	10 TL	https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/laodikeia-orenyeri

* The sacred places mentioned above are designated by the Ministry of Culture and Tourism of Turkey <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10173/inanc-turizmi.html>

Picture 1: Statue of the Blessed Mother

Picture 2: Inside view of the House of the Blessed Mother

Picture 3: Outside view of the House of the Blessed Mother

Picture 4: Outside view of the House of the Blessed Mother

Picture 1: House of the Blessed Mother-(Selcuk) <http://www.erolsasmaz.com/?oku=560>

Picture 2: <http://www.visitizmir.org/tr/ilce/selcuk/nasil-gelmeli/meryem-ana-evi>

Picture 3: <http://wikimapia.org/1330916/tr/Meryem-Ana-Evi>

Picture 4: <http://www.erolsasmaz.com/?oku=560>

Papa VI. Paul has visited the House of Blessed Mother in 1967, Papa John Paul in 1976 and Papa Benedict XVI in 2006. Papa John Paul II has declared it as a pilgrimage for Christians (<http://www.kultur.gov.tr/EN,113810/house-of-virgin-mary.html>). Especially following Papa Benedict XVI's visit in 2006, the number of visitors made a peak with 2,5 billion annually (<http://www.hurriyetdailynews.com/pope-francis-to-visit-virgin-marys-house-in-turkey-74403>).

METHODOLOGY

Qualitative approach has been applied to this study. The research that follows a qualitative process in order to explore perceptions and events in their natural settings with a realistic and holistic manner is called qualitative research method (Yıldırım and Şimşek, 2006). The study design consists of shared meaning through the lived experiences of the participants which is called Phenomenology (Creswell, 2013). The data analyzed by content analysis which is done by quantifying the chosen units through the content of transcripts of meetings, letters, dairies, discourse, newspaper, magazines and etc. (Yüksel and Yüksel, 2004). This method (www.contentanalysis.org, 2012) resolves oral or written transcripts by searching the key words in an objective and systematic manner (Tavşancıl and Aslan, 2001). The data from the social media channels was processed through the stages (Yıldırım and Şimşek, 2006) respectively as coding, finding the themes, organizing the codes and the themes, and last but not least defining the results and commenting. Then the data was organized, clustered according to their themes, and categorized accordingly.

In coding process, the reliability is obtained by comparing the coding of the same data by different analysts and reaching similarity not less than 70% in quantity and preferably more (Yüksel and Yüksel, 2004). After the coding process, the codes were clustered in themes by an expert researcher. The themes were analyzed through KAPPA, which is a package program used to analyze qualitative data. The result KAPPA values were over .83 which is acceptable (Landis and Koch, 1977).

Sample

The data was collected from the Trip Advisor web site which some 630 billion of comment has been published over the years. It has over 455 billion members and serves in 49 different markets (<http://tr.tripadvisor.com/>). With this respect, it is considered to be the most widely used with the highest number of member compared to its competitors. There are 2350 comments on the web site related to House of Blessed Mother. Within this amount of comments, 520 of them were in Turkish and the rest of them consist of different languages respectively Portuguese, Spanish, Italian and Russian. But some of the Turkish comments were carrying English parts in them which were then separated. The 337 comments were in Turkish and chosen to be analyzed. Comments do not cover the information regarding the demographics and the number of visits to the sacred site. Besides, the method of transportation to House of Blessed Mother site either by travel agents or FIT was not declared.

ANALYSIS

337 comments were analyzed for this study which leads to a 453 critical issues that contains both negative and positive ones (Table 2). Among the critical issues 285 of them are positive and the 168 were negative which concludes the fact that positive critical issues are dominant for Virgin Mary's House.

Table 2: Positive and Negative Critical Issues

	N	%
Positive critical issues	285	
Negative critical issues	168	
TOTAL	453	100

Critical issues obtained after analyzing the comments were listed according their frequencies before categorized in terms of themes. Therefore, high price of the entrance fee (12,6%), peaceful environment (12,1%), being in the nature (9,5%), the high price for parking fee (8,8%), holding historical value (5,5%) carries the highest frequencies. The lowest frequencies belong to the critical issues such as insufficient info boards (1%), creating a feeling of escape (1%), the high cost of food and beverage products (1%), littering at the parking lot (1%), creating excitement (1%), and easy access (1%).

Table 3: Frequencies of the codes

Critical Issue	Frequency	%
High price of the entrance fee	57	12,6
Peaceful	55	12,1
Being in the Nature	43	9,5
High parking fee	40	8,8
Holding a historical value	25	5,5
Clean	23	5,1
Scenic	22	4,9
Spiritual atmosphere	21	4,6
Annual Museum Card not valid	18	4,0
Quite	14	3,1
Camera is forbidden	14	3,1
Profit orientated	12	2,6
Mystical	10	2,2
Not disable, children and elderly friendly	10	2,2
Well organized	9	2,0
Scared value	7	1,5
Ambiance	6	1,3
Nice landscape	6	1,3
Available Parking lot	5	1,1
Abundance of oxygen	5	1,1
Restful	5	1,1
Spiritual value	4	0,9
Safe	4	0,9
Available Food and beverage services	4	0,9
High energy	4	0,9
Enchanting	4	0,9
Crowd (during high tourism season)	4	0,9
It is forbidden to stop the car on the way	3	0,7
High price of the souvenir	3	0,7
Info boards existence	2	0,4
The securities are ill-mannered	2	0,4
Free restroom	2	0,4

Secure feeling	2	0,4
Inadequate number of Turkish booklets	2	0,4
Easy access	1	0,2
Exciting	1	0,2
Feeling of escape	1	0,2
High price of Food and Beverage services	1	0,2
Littering at the parking lot	1	0,2
Insufficient info boards	1	0,2
TOPLAM	453	100

Analyzed comments are classified themes according their managerial issue content. Regarding the positive and negative critical issues, different themes were created. Whilst, atmosphere is a common critical issue for both positive and negative. (Table 4).

Table 4: Positive and Negative Critical Issues Themes and Frequencies

Positive Themes	Frequency	Negative Themes	Frequency
Atmosphere	125	Price Perception	101
Physical Environment	44	Managerial Attitude	44
Attractiveness	32	Access	13
Facilities	11	Atmosphere	5
Location	1	Information	3
-	-	Personnel	2
TOTAL	213	TOTAL	168

Managerial issues were considered as the major concept for this study. But then the affective dimension was captured among the accepted comments (Table 5). Even though the main purpose of this study is not to investigate emotions, it is still considered significant since has been mentioned substantial amount of times. The affect theme has 7 sub-themes. Following the peaceful theme comes soothing, inspiring, enchanting, feeling protected, exciting, and escaping from daily routine is triggered. With this regard, this research area reveals the emotions triggered by religious experience.

Table 5: Affect Expressions

Theme	Sub-Theme	Frequency	%
AFFECT	Peaceful	55	76,4
	Soothing	5	6,9
	Inspiring	4	5,6
	Enchanting	4	5,6
	Feeling protected	2	2,8
	Exciting	1	1,4
	Escape	1	1,4
	TOTAL	72	100

With the highest frequency, *atmosphere* consists of 8 sub-themes. *Nature* as a theme is mentioned most repeatedly with two sub-themes which are being in nature and having an exceptional view. It is followed by an intangible attribute which is expressed as the *spiritual environment*. The *cleanness* of the physical environment of the sacred place is significant. Besides, the *landscape* is expected to be remarkable. The *attractiveness* theme contains two sub-themes, carrying historical value and sacredness. *Facilities* theme has three subthemes as parking lot, food and beverage services and free restroom. Regarding the *location*, the visitors mentioned the ease of access to the sacred site.

Price perception is considered as a negative critical issue for both entrance fee and parking fee. Moreover, the souvenir shop and the food and beverage served at the restaurant are considered to have comparably high prices. In terms of the *managerial attitude*, theme has three sub-themes which are invalidating the country-wised annual museum card, not allowing cameras, and being profit oriented. Access theme has two sub-themes which are disabled, children and elderly unfriendliness and it is forbidden to stop throughout the road from Ephesus to House of Blessed Mother. The road is 9 km and follows a quite number of bends up to the hill in a forest area with a splendid view of the Aegean Sea and the valley where the town Selcuk is located. But the local authorities do not let the cars to stop after a big fire destroyed the pine forest. Information theme includes inadequate number of the related Turkish booklets and info boards. The last one is the attitude of the security personnel towards the visitors which was considered as ill-mannered (Table 6).

Table 6: Positive and Negative Managerial Critical Issues

POSITIVE				NEGATIVE			
Theme	Sub Theme	Freq.	%	Theme	Sub Theme	Freq.	%
ATMOSPHERE	In nature	43	34,4	PRICE PERCEPTION	High entrance fee	57	56,4
	View	22	17,6		High parking fee	40	39,6
	Spiritual atmosphere	21	16,8		Expensive Souvenir	3	3,0
	Quite	14	11,2		Expensive food and beverage	1	1,0
	Mystic	10	8		TOTAL	101	100
	Ambiance	6	4,8	MANAGERIAL APPROACH	Invalidated of the country-wise museum card	18	40,9
	Abundance of oxygen	5	4		Cameras are forbidden	14	31,8
	Spiritual Value	4	3,2		Profit oriented	12	27,3
	TOTAL	125	100		TOTAL	44	100
	Clean	23	52,3	ACCESSIBILITY	Disable, children and senior unfriendliness	10	76,9
PHYSICAL ENVIRONMENT	Well maintained	9	20,5		Forbidden to stop along 9 km road	3	23,1
	Nice landscape	6	13,6		TOTAL	13	100
	Secure	4	9,1	ATMOSPHERE	Crowd (during the high tourist and religion season)	4	80
	Info boards	2	4,5		Littering at	1	20

					the parking lot		
	TOTAL	44	100		TOTAL	5	100
ATTRACTIVE	Carrying historical value	25	78,1	INFORMATION	Inadequate Turkish booklets	2	66,7
	Sacred value	7	21,9		Inadequate info boards	1	33,3
	TOTAL	32	100		TOTAL	3	100
FACILITIES	Parking lot	5	45,5	STAFF	Ill-mannered securities	2	100
	Food and Beverage Service	4	36,4		TOTAL	2	100
	Free Restroom	2	18,2				
	TOTAL	11	100				
LOCATION	Ease of access	1	100				
	TOTAL	1	100				

DISCUSSION

The aim of the present study is to determine the positive and negative administrative issues of the House of Blessed Mother, a pilgrimage for Christians, with a sustainable area management approach. According to this, the issues related to the perception of the price are mentioned as negative while the issues related to the atmosphere are highlighted.

Sacred areas are places that should be located far from economic, political and even cultural factors. These areas are considered important for the spiritual presence of people. Therefore, it can be quite misleading to consider it as an investment instrument / source (Nasr, 2001). However, the entrance fee is charged and the visitors are complaining about the amount by bringing this subject to the social platforms. In fact, the high entrance fee causes the sanctuary to be seen as profit maker. On the other hand, country-wise Museum card became valid in Turkey which can be used limitless annually at the entrance of all the museums owned by the Ministry of Culture and Tourism. House of Blessed Mother, however, is operated by the City of Selcuk and the entrance is collected by the Municipal of Selcuk so the Museum card is invalid.

The natural surroundings and the beauty of the landscape create an atmosphere and a spiritual aspect which was mentioned very often. House of Blessed Mother is located on top of Bulbul Mountain and dominates the entire Selcuk district, which visually enhances the landscape. This dimension is called the aesthetic dimension by Pine and Gillmore (1998). In fact, the affect dimension emerged in the study (peace, soul, relaxing, inspiring, fascinating, sense of protection, excitement and escape). Pine and Gillmore (1998) have the emotion and escape dimension of the customer experience which supports the atmosphere in Blessed Mother House.

The road leading to House of Blessed Mother is specially protected due to the forest area. It is forbidden to walk along the road and stop with the vehicle. There were a couple of fire incidences which local securities and even local people took part to stop the fire before it burned down the Blessed Mother House. The pine forest becomes hard to protect during the hot and dry summer months. House of Blessed Mother carries a spiritual atmosphere together with the combination of natural and religious attributes. Located in a remote and isolated forest makes it quite and peaceful.

One of the highlights is cleanness. The necessity of purification and hygiene is within the basic guidelines of religions which require the sanctuary to be clean. However, not only the sacred area

which is the House of Blessed Mother in this case, but also its surroundings were considered to be clean by the visitors. Indeed, Çalışkan (2018) stated that visitors prefer a clean, safe, comfortable and peaceful atmosphere in faith tourism centers. It is also emphasized that the whole area is well maintained and the landscaping is crucial. This area is under the responsibility of the municipality and their related department is taking care of landscape design and maintenance.

The fact that the region has a historical value seems to have priority over having a sacred value. House of Blessed Mother is located very close to Ephesus (9 km) which is defined as a World Heritage Site by UNESCO. Usually visitors visit the historical site of Ephesus, initially and then House of Blessed Mother. Since Ephesus spreads over a large area and completing the whole city tour takes more than half of the day, House of Blessed Mother with its small scale becomes the second destination for international tourist who is a part of a package tour with a fixed itinerary. On the other hand, there is a loyal customer segment which consists of mostly locals who visits the sanctuary as a ritual of making wishes, praying and satisfying spiritual needs. Moreover, there is a backpacker segment as well which consist of international tourists who are accommodated at small hostels in the City of Selcuk and of which consumers rather enjoy an extended period of time in order to discover Ephesus, House of Blessed Mother, Basilica of Saint John, the Temple of Artemis and the other ancient religious places which are mentioned in the old testimony. The whole area is surrounded with historical and ancient sites which creates the historical value as well.

The availability of car parking facilities is an important critical issue. There are two different parking lots within the area of the House of Blessed Mother. One of them is for those who come with their private vehicles and the other one is for tour buses which are much closer to the sanctuary. The parking lot for private cars is located right at the entrance which is a steep hill and visitors need to go down to the sanctuary first then up on the way back. However, the tour buses go to a very close location to the sanctuary which visitors only need to make a couple of step to get into the sanctuary. This creates a double standard for different type of visitors. Besides, downhill is considered to be negative, especially for disabled, elderly and children. There is only one restaurant in the area that offers food and beverage service, but the visitors perceive their high prices as negative. In addition, souvenir prices are also seen as high. The restaurant and the souvenir shop are both owned by one person and this creates a noncompetitive environment. This owner pays a rent to the Municipality of the City Selcuk and applies higher prices for both of the monopolistic facilities. It creates a misperception among the visitors who think making profit out of the sanctuary is conflicting and materialistic.

The area is quite crowded especially during the tourism seasons and partly during the holy days. This creates problems not only in the whole area but also in the parking lot. Especially during the tourism season the crowd creates a confusion regarding the identity of the sanctuary. Due to the uncontrolled crowd and less compliance tendencies of the visitors to the rules and guidelines of the sanctuary weakens the perception of sacredness and creates a more ordinary tourist attraction. However, it is profound to manage this differentiation of the visitor's perception about sacred areas from the any other touristic areas. Most of the religious places (mosques, churches etc.) usually have dressing codes but it is not the case at the House of Blessed Mother so it is criticized for not having any rules. This negatively affects the presence of sacredness.

In the sacred area, info-boards are inadequately placed. The emphasis was over lack of Turkish booklets related with the subject.

In House of Blessed Mother there are critical issues that can be improved from the managerial perspectives. Nevertheless, some of them cannot be changed because of the security purposes such as the 9 km road up the Bulbul Mountain might probably always be under control and restricted to the vehicles to stop. The road is narrow and has many sharp curves which creates traffic jam during the peak season. The municipal is not planning any road project to widen road. The critical issues defined by the visitors regarding the road would stay the similar.

The most significant arrangement that can be done for House of Blessed Mother is to strengthen the perception of sacredness of the sanctuary area and making it more obvious. In this sense, informing

the visitors at every phase of their visit that they are on a sacred land. Even during the peak seasons when the image of this sacredness is damaged by especially mass tourists coming with buses, guides who are overwhelmed keeping up with their over-loaded tour itineraries. They are usually exhausted from the constant crowd they are travelling with and every stop that they are visiting. The tour guides might have more active role reminding and creating awareness for their guest being in a sacred place which requires certain attitude, behavior and respect. In order to strengthen the perception of sacredness of religious places and distinguish them from any other touristic photograph-taking place, practices that require passive and / or active participation of tourists can be provided (Caliskan, 2018). This might improve the visitor's perception and reflects the religious dimension in a more significant way. At this point, these places can go beyond being a commodified structure and have the content of religious tourism.

The entry fee subject was mentioned as the most critical issue. The entrance fee, as already mentioned previously, commercializes the sacredness of the area. If the entrance becomes free than there will not be any regular income which might create a challenge to pay the operational costs such as the wages. The donations might not be a reliable and consistent source of income. Visitors can be informed that the donation is necessary to cover the costs of the area. The issue related with two separate parking lot is another challenge since the visitors coming with tour buses are usually on a tied schedule and demand the closeness to the sanctuary not to lose time. Besides, during the peak season the close parking lot becomes over crowded with the tour buses and the space is already much smaller than the one at the entrance.

LIMITATIONS & FURTHER STUDIES

There are some limitations in the present study. The first one is that the data obtained has been taken solely on one web platform. However, visitors to House of Blessed Mother not only declare their comments and on this platform but also use different channels. Consequently, the results obtained are limited to the information on the web platform. Secondly, related issues are only limited to visitor comments. House of Blessed Mother is not a free space; it also has a management structure. However, the management's perspective has not been examined for the current study. It is important to evaluate the management side of the critical issues in future studies. Only then it will be possible to obtain outputs with a more holistic approach. Finally, the comments are only in Turkish. Local visitors often come with their own vehicles and do not use any guide services. Therefore, the car park used by the visitors who come with their own vehicles and the visitors of the tour are different from each other. Therefore, it is expected that the private visitors and mass tourists coming with a tour bus might have differences in comments. Therefore, it is recommended that the information should be evaluated together with the comments made other than Turkish language.

CONCLUSION

House of Blessed Mother, located in the City of Selcuk in İzmir Province is considered sacred for both Christians and Muslims, is a place of pilgrimage for Christians. In the present study, it was aimed to explore the critical managerial issues from the visitor's perception and experience. The data was collected through a well-known web site called Trip Advisor and analyzed. Thus, the visitors commented positively on the physical environment and the facilities, whilst negatively on the management concept, access and atmosphere.

REFERENCES

- Çalışkan, U. (2018). Faith Tourism and "Possible" Faith Tourism Routes between Turkey and Georgia, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 379-388.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. Los Angeles, CA: Sage

- Cult Identity, *Management and Development Guidelines for Ancient Sacred Sites*, the Ancient Cult Sites for common Identity on the Baltic Sea Coast, European Union European Regional Development Fund, Central Baltic Interreg IV A Programme 2007-2013.
- Dudley, N., Higgins-Zogib, L. and Mansourian, S. (2009). The Links Between Protected Areas, faiths and sacred natural sites, *Conservation Biology*, 23(3): 568-577.
- Erol Şaşmaz, Meryem Ana Kilisesi (Evi)-Selçuk <http://www.erolsasmaz.com/?oku=560> Date of Access: 09.07.2018.
- Güzel, F. Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.
- Hurriyet Daily News, Pope Francis to visit Virgin Mary's House in Turkey <http://www.hurriyetdailynews.com/pope-francis-to-visit-virgin-marys-house-in-turkey-74403> Date of Access: 12.07.2018.
- Koonce, N. L. (2001). "Stewardship: An Architect's Perspective". in *Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for urban Futures*, Ismail Serageldin, Ephim Shluger and Joan Martin-Brown (Eds.) USA: The World Bank Publications.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, İnanç Turizmi, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10173/inanc-turizmi.html> Date of Access: 14.07.2018.
- Landis, J. R. and Koch, G. C. (1977). An Application of Hierarchical Kappa-type Statistics in the Assessment of Majority Agreement among Multiple Observers, *Biometrics*, 33(2), 363-374.
- Meryem Ana Evi, Giriş ve Otopark, <http://www.meryemana.info/tr/gidis-ve-otopark> Date of Access: 11.07.2018.
- Ministry of Culture and Tourism, House of Virgin Mary, <http://www.kultur.gov.tr/EN,113810/house-of-virgin-mary.html> Date of Access: 10.07.2018.
- Müzekart, Akhisar Müzesi ve Akhisar Tepe Mezarlığı <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/akhisar-muzesi-ve-akhisar-tepe-mezarligi>, Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Alaşehir – St. Jean Kilisesi, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/alasehir-stjean-kilisesi> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Antiocheia Örenyeri, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/antiocheia-orenyeri> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Aziz (St.) Nikolaos Anıt Müzesi, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/aziz-st-nikolaos-anit-muzesi> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Derinkuyu Yeraltı Şehri, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/derinkuyu-veralti-sehri> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Laodikeia Örenyeri, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/laodikeia-orenyeri> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, Sardes Gynasium (Sinagog) Örenyeri Sardes Artemis Tağınağı, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/sardes-gynasium-sinagog-orenyeri-sardes-artemis-tapinagi> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, St. Paul Anıt Müzesi, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/stpaul-anit-muzesi> Date of Access: 14.07.2018.
- Müzekart, St. Pierre Anıt Müzesi <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/st-pierre-anit-muzesi> Date of Access: 14.07.2018.
- Nasr, S. H. (2001). "The Spirit of the Cities". in *Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for urban Futures*, Ismail Serageldin, Ephim Shluger and Joan Martin-Brown (Eds.) USA: The World Bank Publications.
- Pine, J. P. and Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(6), 97-105.
- Selçuk Belediyesi, Meryem Ana Evi, <http://www.selcuk.bel.tr/icerik/32/61/meryemana-evi.aspx> Date of Access: 10.07.2018.

- Serageldin, I and Shluger, E. (2001). "Introduction". in *Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for urban Futures*, Ismail Serageldin, Ephim Shluger and Joan Martin-Brown (Eds.) USA: The World Bank Publications.
- Shackley, M. (2001). *Managing Sacred Sites: Service Provision and Visitor Experience*, Cengage Learning EMEA
- Shackley, M. (2002), Space, Sanctity ad Service; The English Cathedral as Heterotopia, *International Journal of Tourism Research*, 4: 345-352.
- Shackley, M. (2005), "Service Delivery" at Sacred Sites, Potential Contribution of Management Science, *European Journal of Science and Teology*, 1(4): 33-40.
- Shinde K. A., and Rizzello, K. (2014). A Cross-cultural Comparison of Weekend-trips in Religious Tourism: Insights from two cultures, two countries (India and Italy). *International journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 2(2), 16-34.
- T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ayasofya Müzesi, Ziyaret Bilgileri <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/tr/content/ziyaret-bilgileri>, Date of Access: 10.07.2018.
- Tavşancıl, E. and Aslan, E. (2001). *İ erik Analizi ve Uygulama  rnekleri*, İstanbul: Epsilon Yayınları,
- Thorley, A. and Gunn, C. M. (2008). *Sacred Sites: An Overview, A Report for the Gaia Foundation (Abridged Version)*, The Gaia Foundation.
- TripAdvisor, Investor Relations, <http://ir.tripadvisor.com/> Date of Access: 11.07.2018.
- Visit İzmir, Meryem Ana Evi, <http://www.visitizmir.org/tr/ilce/selcuk/nasil-gelmeli/meryem-ana-evi> Date of Access: 13.07.2018.
- Wikimapia, Meryem Ana Evi, <http://wikimapia.org/1330916/tr/Meryem-Ana-Evi> Date of Access: 10.07.2018.
- www.contentanalysis.org, (2012)
- Yıldırım, A. and Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Se kin Yayıncılık.
- Yüksel, A. and Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Turhan Kitapevi.

MAHATMA GANDHI IN ART

Vishal PANDEY

Indra Gandhi National Open University

Abstract

Mahatma GANDHI, the national leader of India lives on Indian moneys. The Reserve Bank is issuing bank notes in Mahatma Gandhi series since 1996. This means that the notes contain Mahatma Gandhi watermark as well as Mahatma Gandhi's portrait. The art on bank notes is my main focus. In my study I focus on Gandhi's portraits on bank notes and advise some technical details to develop this art on banknotes

CALL CENTER INDUSTRY IN PAKISTAN

Shehzad Mehdi

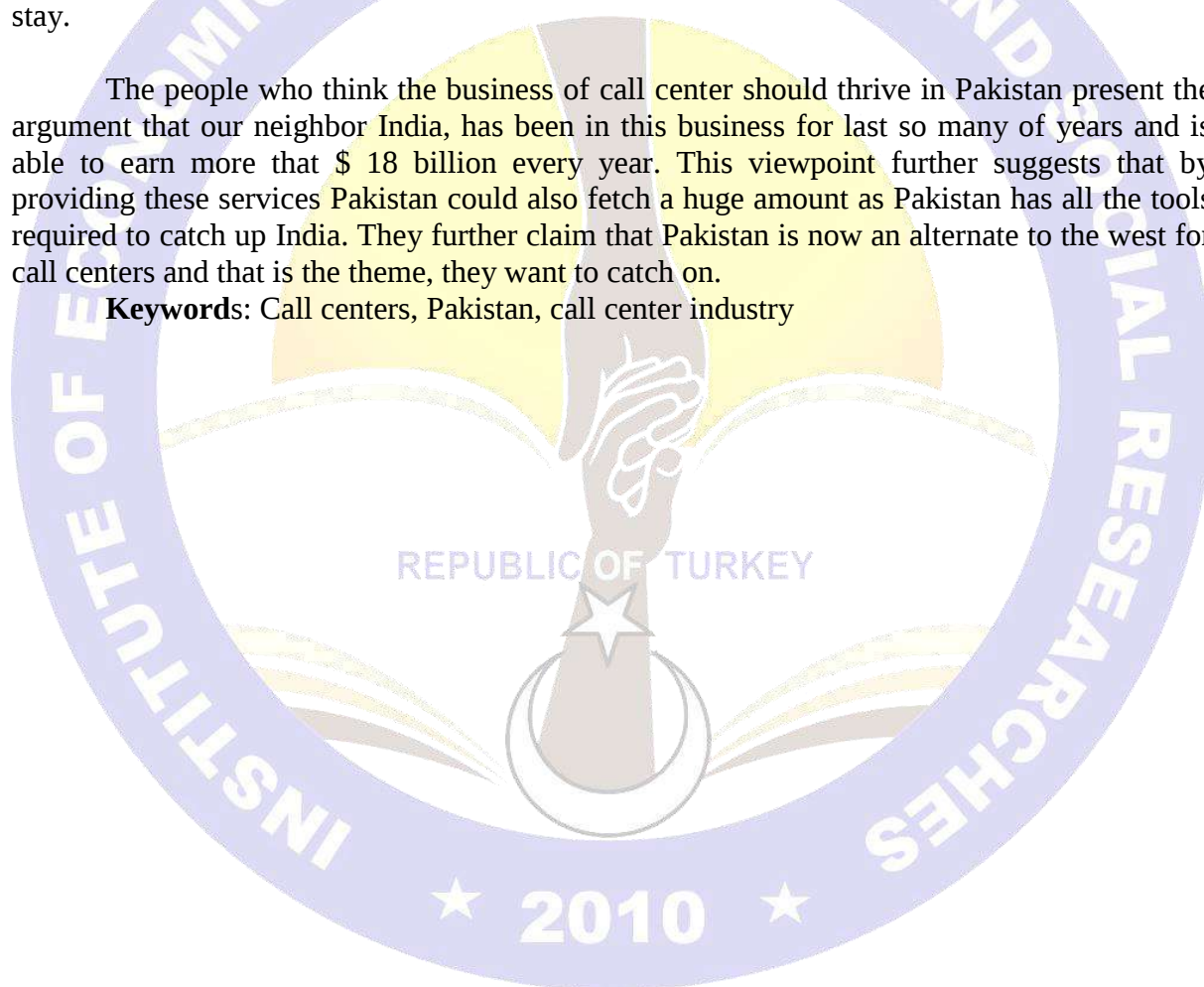
Lecturer, Lahor Call Center Training Center, shehzad_pak@365.com

Abstract

Some experts claim that Pakistan is at the brink of a technology revolution but when we analyze the ground realities thing seems to be totally otherwise. There is nothing wrong in being an optimist but to have an objective conclusion we ought to have a pragmatic approach. When we talk about growth in IT sector, it would not be a pessimistic view that progress is too little, too late. Moreover sometime it looks like even deteriorating. It's a fact that in the past few years we have witnessed positive growth in many areas of the industry. One of the growth phenomena was of call centers. But now I seriously doubt that call centers are here to stay.

The people who think the business of call center should thrive in Pakistan present the argument that our neighbor India, has been in this business for last so many of years and is able to earn more that \$ 18 billion every year. This viewpoint further suggests that by providing these services Pakistan could also fetch a huge amount as Pakistan has all the tools required to catch up India. They further claim that Pakistan is now an alternate to the west for call centers and that is the theme, they want to catch on.

Keywords: Call centers, Pakistan, call center industry

SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF «ŚUKASAPTATI» AND
«TOTYNAMA» PLOTS*Bauyrzhan OMARULY*

*Professor of the Eurasian National University
named after L.N. Gumilyov,
corresponding member of the National
Scientific Academy
of the Republic of Kazakhstan,
doctor of philological sciences.
Astana, Kazakhstan.*

b_om777@mail.ru

Summary

The article under consideration reviews a comprehensive analysis of the original features, similarities and differences between the ancient literary monument of India – the prominent «Shukasaptati» (The Seventy Stories of the Parrot) and the renewed version of the collection, written in the Persian language, «Totynama». The conclusions according to the subjects' structure of the classical compositions that are widely known in all corners of the world, and their convergence that has changed and became the plot to other works of the literature are made. The «Shukasaptati» that was translated into Kazakh as «The Seventy Stories of the Parrot» and «Totynama» by Ziyaaddin Nakhshabi, the both works are scientifically characterized by general methodology of narrating and special uniqueness.

Key words: Ancient Indian literature, works in the Persian language, Parrot's Story, unity of the subjects, similarities and differences.

Originating from the rich heritage of Ancient India, literary monuments that are known all over the world – «Śukasaptati» [1] and «Totynama» [2] are still striking. Later, the «Śukasaptati» (sanskrit, शुकसप्तति, śukasaptati, «The Seventy Stories of Parrot»), that was the basis for «Totynama», has been embodied in various ways in the folklore of many nations. The first version of this work is lost. V.Kalyanov's remarks and commentaries on Russian translation of «Śukasaptati» from Sanskrit that was carried out by M. Shiryaev in 1960 say: «The both preserved editions of the Sanskrit text are close to the original: one of

them is written in natural language (*Textus simplicior*), the second is more literary and bookish one (*textus ornatior*)» [3, 7]. He also emphasizes that the given versions were translated by Richard Schmidt into German and published in Leipzig and Stuttgart in 1893-1899.

«Śukasaptati» widely covered the ancient legends of India and its rich literary heritage. Scientists who have explored this magnificent literary monument known all over the world express different opinions according to the time of its origin. In particular, V. Kalyanov concludes that this work can not be written more than XIII century, but nevertheless did not originate earlier than XII century. He considers that in the *textus simplicior* version of «Stories of Parrot» the name of Vangal (Bengal in the East, today is Bengal) is used, and this country was named in the sources dating back to XIII centuries of our era [3, 7].

In the 14th century, India's Ziyaaddin Nakhshabi wrote «Totynama» on the basis of the earlier version of the «Stories of Parrot» in the Persian language. This work later spread to Central Asia widely. The book poets in these countries have included the separate plots of «Totynama» in their works. From this perspective, academician S. Kaskabasov says: «The Kazakh fairy tales are closely connected with the Oriental folklore. Many of them are based on Indian «Panchatantra», «Khitopedasha», «Śukasaptati» and Central Asian «Kalila and Dimna», «Totynama». It is noteworthy that many of the stories were written down from South Kazakhstan and Turkestan, where the Kazakhs were actively interacting with other Turkic peoples» [4, 212].

We know the exact date of Ziyaaddin Nakhshabi's «Totynama» birth. In the last verse of the book, he writes the following words «seven hundred and thirty years have passed since Hijra» [2, 331]. D. Bertels, who prepared and published «Totynama» that was translated by Ebert Bertels from the Persian language, describes the end of the term as 1330 years according to the New Year [5, 334].

Although Nakhshabi's «Totynama» was similar to the general plot of «Śukasaptati», he made another version of his story. In the introduction to «Totynama», the author says that one of the nobles came to visit him and asked to write fascinating works that would include fifty-two stories. Later, as a result of the persistent study of O. Akimushkin, an orientalist, it became clear what kind of work it was. In 1973 in Teheran, the researcher wrote that Shamsad-Din Al-e Ahmad published the book titled «Totynama. Zhauahir al-asmar»

(«Totynama. Nightly Sophisticated Stories») in XIV century, which is written by Imad b. Mohkhammed an-Naari, and devoted to Delhi's Sultan Al-Addin Mohammed Sultan, dated 713-715/1313-1316 [6, 305-306]. Later, «Zhauahir al-asmar» was published in Russian (translated from Persian by M. Osmanov) [7].

According to O. Akimushkin, «Zhauahir al-asmar» covers the stories of fifty-two nights: «Ancient belief that the people of Iran and the people of India on the southern and western coasts will have their happiness only if the number of diamonds reaches the number of 52 or 104. This idea became clear to the author and title of the book was chosen according to the number of stories» [8, 6]. Nakhshabi's «Totynama» was written on the basis of «Zhauahir al-asmar», was also composed of stories of fifty-two nights. Obviously, «Śukasaptati» is a unique literary monument of India, which was born a little bit earlier than «Zhauahir al-asmar» and «Totynama».

«Śukasaptati» and «Totynama» are a collection of parrot's impressive stories said to young daughter-in-law. After the wedding day the bridegroom leaves his wife for a long departure and she falls in love with another man. Parrot tells fascinating stories every night to preserve the bride's loyalty. While parrot is telling his charming stories, the dawn comes. This is the way he uses his cunning tactics to make the woman stay at home until her husband returns from journey. This idea is common for «Śukasaptati» and «Totynama», as well as for the «Stories of Parrot» («Zhauahir al-asmar», «Tota Kakhani», etc.). But the storyline and inner development of the plot of each work is different.

These works, which have become the best examples of world classics, promote high moral values, family relationships, and human qualities. It also depicts the negative and positive sides of human being behavior. The hero of all stories is a parrot that uses a miraculous way to prevent a young woman who wants to commit a sin in the absence of her husband. The woman's intention is opposed the spiritual values in the centuries-old history of the people, the highest achievements of wisdom and intelligence, and the norms of loyalty to the country. Although it is easy to make a mistake in life, it is easy to get rid of the wrong way. From this point of view, we see that both «Śukasaptati» and «Totynama», are the principle of «learn from the good and be away from bad».

The plot of the mentioned literary monuments obliges them to seriously explore the subject and make serious conclusions. Studying the plot of stories originating from ancient

times requires considering the question from every aspect. According to A. Veselovsky, «Scripts are a complex scheme of the behavior of a person's life in the form of certain acts and psychiatry and the form of interchange of everyday life» [9, 302]. The most important thing is to evaluate the structure of the well-known stories of world-renowned compositions.

The researcher P. Grintzer who studies ancient Indian monuments, conditionally define the genre of such phenomenon as «framed (or crooked) stories» [10, 1]. Despite the fact that the term is said to be conditional, it has become a popular concept among the Orientalists. The skewed plot of the many versions of «Stories of Parrot» is the tissue of «conversational stories» arising from each other. Alimardonov, who studied Nakhshaby's «Totynama», says, «The compositional structure of the stories that are included in the dastan is complex, as they themselves are 2-3 or more. As a result, the «Totynama» consists of 52 dastans that include 119 short stories» [11, 22].

Now let's talk about the similarities and differences of these two works. «Śukasaptati» includes the seventy stories of parrot, and "Totynama" is limited to fifty-two stories as mentioned above. This is because Nakhshabi used as a basis the perfected version, enriched it with the pearls of ancient literature. He created many things himself, and he minimized the unwanted ones. In this regard, Ziyaaddin Nakhshabi says, «I have edited and rewrite fifty stories, and I have introduced new stories. I have tied up the inconsistencies of the stories, I did not like the beginning and end of each of them, and gave them a different character» [2, 19].

The «Śukasaptati» describes the story about merchant whose name was Haridatta. Haridatta's son Madanavinoda married the young girl named Pravkhabati, he father had a trivial life. To cheer his father up he gave him a parrot and foreteller crow that he took from Brahman in Trivikrama. Soon Madanavinoda (Madana) leaved for a long journey. Pravkhabati liked the guy named Gunachandra. The parrot started to tell its stories to woman in order not let her to go to Gunachandra. Meanwhile, Ziyaaddin Nakhshabi reminds that the stories of «Zhauahir al-asmar», («Nightly Sophisticated Stories»), based on the «Totynama», are reflected in the stories about Said and Makhshakar. The story is about Said, who went on a sailing trip, while he was away the parrot was telling his wife stories in order to protect her from committing a sin.

In «Totynama», the story about merchant named Mubarak and his son Maimun is described. Maimun met a girl named Hudhasta. He went to the market and purchased a parrot for thousands of dinars and a sparrow for his bride. When Maimun left for journey Hudhasta fell in love with the son of a king and waited with impatience a meeting with him. The parrot was telling her for fifty-two nights to block her way. None of these stories are boring to the public. The stories, which are deeply rooted, and deeply entrenched in the storyline. «Whoever has the best life, his destiny will be successful. Everyone's life is a sort of self-destructive state. People need time. If the blade spin comes out of the way, it does not come back. Leisure time is a flying bird that will never come back. «The worst thing in human life is the wasted time» [12, 19]. The work of Nakhshabi, which has been expounding the philosophy of his time, is based on human consciousness, and gives rise to a great cognizance. It is well-known that the essence, timeline, and tradition of the influential stories recognized as the eternal heritage of oriental studies are internationally recognized. According to A. Konyratbayev and T. Konyratbayev, who translated the unprecedented work into Kazakh. «Totynama» is one of the most extravagant works of the Middle East, which exposes women to the Middle Eastern countries. The stories there are full of meaning, not merely a satire, but a profound insight. The book is expensive, fascinating, attractive» [13, 10].

Both artworks have one common developmental network, but their artistic solution is different. In the first story of «Śukasaptati» when Prabhavati tried to stave off the crow for not sending her to his beloved, she flew and survived. But in «Totynama» when Hudhasta asked for permission to go to her beloved the sparrow was against it and she beat and stabbed it to death. This distinction at the beginning of the work finds a fitting picture of the story in the end. At the end of the «Śukasaptati» Madana forgave his bride. Because, Prabhavati told him about the parrot's defense, «I was lonely, not paying attention to the fact that you are not beside me for a while. But then I became acquainted with the bad women and followed them. I started to date with another man. Crow did not like it and wanted to bar me from meeting that men but I beat it severely. And this parrot told me kind words and did not allow me to leave the home for seventy days. That's how I'm not guilty of doing anything wrong. I'm guilty only in my thoughts» [14, 97-98]. «It's better to forgive Prabhavati» said Parrot. There is no sin. All of this because of her friends» [1, 109] – Parrot intended to save her from punishment. Later, he and his wife enjoyed a happy life. However, in the «Totynama»

Maimun was cruel to Hudhasta. After returning home, she told him everything and thanked parrot, he gave her freedom and cut off her head. Then he turned to the path of religion, isolated himself and did not marry again. This should be interpreted as a manifestation of the oppression of the Muslim religion for its indifference to immorality and the vulgarity of women.

At first glance, the story seems similar, but the two literary monuments are uneven. Although the introductory and the final part of the work are similar, stories that have long nights tell you that there are no repeatable stories. Some of the stories in «Śukasaptati» are divided into several sections as well as in the «Totynama».

Generally, «Śukasaptati's» stories are very short. Some of them are not long-lasting stories that could be told till the morning. Short stories could be part of a long story. On the contrary, the stories of «Totynama» are so long that they get the impression and carry away the listener. The assertion that the work is appealing is that Hudhasta did not go to her beloved because of fascinating stories of parrot. Although two works do not repeat each other, some of the stories that were interconnected were the fact that the source tag was not alien. According to V. Kalyanov, the most ancient version of «Śukasaptati» is probably the main source of some stories, such as «Panchatantra», for example, stories about treacherous women [3, 7].

Here are some examples of the relevance of certain subjects, in particular the relevance of the «Śukasaptati» and «Totynama» events.

In the story on the fifth night of the «Totynama» there is a small plot telling that the children of parrot and fox play together. Fearing that they were too close, parrot said to her children: «Be careful, the birds and the animals have never been friends. The feeling of love and affection is not bad, but the crow is not friend for donkey and fly is not friend for elephant» [12, 47]. Finally, the fox sees the disappearance of her children, and shows his hatchling to the hunter. This same story can be noticed in the sixty-seventh story of «Śukasaptati». Here is the friendship of monkey and dolphin. The dolphin wants to follow the words of his wife and to sacrifice the innocent monkey. This story is based on the conclusion that «animals in water can never be friends with animals on land» [1, 105].

The hero of the fifth night story of «Totynama» is that the monkey and the man's friendship end in the monkey's death [2, 52-53]. Before this, the elder monkeys said to the

little monkey: «Do not be friend with a human being. You will not get any benefit from that friendship. You just can find your death» [12, 48]. So the point of «conversation within the conversation» does not go far beyond the previous conclusions: Only the harmony of nature will be preserved only in equality»

In the sixty-sixth story of «Śukasaptati», a group of geese flies into the hunt of hunters. According to the advice of great goose, the remaining geese are pretended dying at the hunter's arrival. The hunter threw them away thinking that they "died". The geese saved their lives [1, 103]. This story is directly related to the fifth night story of «Totynama». Hunter pretended to be dead caught the children of rabbit [2, 55]. This is the only similar part in two stories. In «Śukasaptati» story ends at this episode, and in «Totynama» the hunter was surprised by the wit of parrot and said: «Both Hippocrates and Socrates have been equally trapped by me» [12, 50] and asked parrot to help to cure king Kamru.

Most of the stories in «Śukasaptati» and «Totynama» are used to show the women's cunning. Of course, it is well-known that the main character of the work is the passionate lover who hastens to his bride. However, it seems as though the main purpose of these works was to show and depict the enigmatic character of eastern women. In various versions of «Stories of Parrot» women find a way to surprise and get out of trouble. In the twenty-sixth chapter of «Śukasaptati» it is told about easygoing woman Ratnadevi who was lover with head of the village and his son. The same woman rescues both of her lovers who had met each other when she got to her husband [1, 58].

In the thirty-third story of «Śukasaptati», a woman named Rambhika invites four lovers to her home - the head of a village, the son of a merchant, a pensioner, a military commander. They come together one after the other. Rambhika hid them from one another. Finally, when the four of them escaped in the dark, Rambhika invented another surprise when her husband Shanchara found her guests. [1, 64]

The story of a woman reminiscent of the story on the eighth night of «Totynama». That woman was in love with the painter and his pupil. When the painter arrived at home, she could hide the boy. At that moment her husband came. The woman found the way to rescue both of them [2, 74-75]. It is noteworthy that the relevance of the subject, which is based on «Śukasaptati» and «Totynama», does not contradict. These can be the old beginnings, and variables of the same background. Generally, one of the women's lovers comes to their senses

and is eventually overwhelmed by their husbands - one of the typical stories of India. Although only the main line is shared, the story progress is separate from the character.

There are also different ways to save women's lovers. The hero of the twenty-sixth story of «Śukasaptati» - Ratnadevi, when her husband came, was able to show Deva. As he realized it, he went out. When her husband asked her about the man she said: «The boy escaped from his father and hid in this house, and his father sought him out, I wanted to protect him» [1, 58]. Rambkhika, the heroine of the thirty-third story said to her husband: «You have not prayed properly for their religion. That is why these spirits are dying out of hunger» [1, 65].

On the eighth night of the «Totynama» when a husband arrives, she says to painter: «Swing your sword and scream at someone and leave the house». When the painter left, he asked, her husband asked: «Who is this person?» and she answered, «He is mad. It was good to get rid of him. When I got down, one boy came home crying, «Hide me, please, and there's a ghost following me» I hid the boy. At that moment, this mad man came in carrying his sword. He entered the house and began to look for the child. But he could not find it. When I told no one had come to the house, he was abusive and left home and went back again» [12, 69].

This is the story of the first man about a son of the king that was nearly killed because of a woman. All the stories in the «The stories of Parrot» aims the same purpose. All the examples mentioned on the eighth night expose the women's human nature and show their inner world in a distinctive way. It urges us to resist the temptation and misery of others.

There is a similar plot in «Śukasaptati» and «Totynama». In his first story, a woman named Lakshmi wanted to start a relationship with man with the help of another woman named Purna. Purna, to focus her attention on a boy. One day Purna helped Lakshmi to meet this man it occurred to be her husband. When Lakshmi realized it she started to shout at her husband «You always said to me: 'I have no other love than you'. And now I know you, and I know your secret» [14, 6]. In «Totynama» an easygoing lady spent good days when her husband was on a long trip. One day, after a trip, her husband drank outside the city and wanted to have fun with other women. The old woman, who had been victimized, met her with her husband. Then the strangled woman immediately gathered her memory and, in front of the public, imprisoned her husband for «finding another woman» [2, 77].

Another similar plot in two works is that the woman firstly scared her lover and then rescued. In the eleventh story of «Śukasaptati», the wife of the headman of the Dabhile village, Wilochana Rambkhika, invited her lover saying everybody that it was her close relative, and introduced him to her husband. She suddenly screamed and shouted at him, trying to force the guy out of the way.

At that moment, when she had poured some milk on the floor and said, «This boy's heart is strangled, he vomitted and I was frightened, that is why I screamed» [1, 12]. The fourth story of the eighth night of «Totynama» tells of the story of a guy writing about women's cunning. He meets a woman. After being with him, the woman started to shout. She said to people: «This guy is very hungry, he choked with food. I called you to help him». When people left, she asked the man if there in his book any notes about this kind of cunning [2, 79]. In both scenes, the woman was shouting and scaring her lover.

Here is the next common plot. In the fifteenth story of «Śukasaptati», a woman named Shryadevi, who was sleeping with her lover, was seen by her father-in-law and he took off her bride's bracelet from her leg. The next morning she lied to her father-in-law, saying, «My husband was with me». Finally, the father-in-law became guilty [1, 42-43]. This story is repeated in «Totynama» as well. In this story, father-in-law took off piece of clothes from his daughter-in-law while she was sleeping with her lover. This time, the cunning woman proved that she was innocent [2, 81]. In both scenes, the woman knew that someone saw her with lover, and she immediately went to bed with her husband. So both women accused their father-in-law. There are some differences in justification methods. In the previous story, a woman shows her "loyalty" as she passes through the legs of the goddess Jacob. In the last one she made father-in-law guilty.

«Śukasaptati» and «Totynama's» similarities and differences are not limited to this. For example, when a woman in «Śukasaptati» says «I do not look at the men's face» the smile of fried fish appears to be secondary in the thirty-third story of «Totynama». But here laugh fried birds but not fried fish. Not only fried fish, but also fried birds laugh. In «Śukasaptati», this story involves the fifth, sixth, seventh, eighth, ninth stories. Similarly Vimala and False Vimala («Śukasaptati»), Mansoor and False Mansoor («Totynama»), show the similarities in the case of a faithful woman.

The actions of a women who met a tiger on the way to the woods, and their actions to rescue their children from death are also similar in «Śukasaptati» and «Totynama». Similarities in two works, both women quarreled with their husbands and went into the woods with two children. There they meet face to face with a tiger. In «Śukasaptati» the story of a tiger and a woman is told in the forty-second, forty-third and forty-fourth story. While in «Totynama» it is told only in thirty first night's story. Calahapria, the mother of two children in the Indian Monument, immediately hit the tiger and frightened it. In Nakhshabi's work, a woman trampled on the tiger, telling about a single affair of Omar ibn Abi Aziz.

In addition, the flowers that came out from the mouth Minister Pushpachasa («Śukasaptati», eleventh stories) and Amir (ruler) («Totynama», twenty-third night) while they were laughing, a woman named Mandodari, who ate parrot's meat («Śukasaptati», twenty-first story) and the brakhman's who added bile to the medicine («Totynama», thirteenth night) also brings many thoughts. In both cases, the kidnapping of a woman who had just said something of her own was denied, and when she was in a difficult situation, she said, «all that I have described is a dream came true». In the fifty-second story of «Śukasaptati», the story of Buddhistsara's daughter, Jayashri's discovered who had stolen a pearl of four passengers, and the story of how Boko-Radja's daughter had discovered a man who had stolen the pearl in the story of the eleventh night of the «Totynama».

In spite of the fact there are seventy stories in «Śukasaptati» its volume is too small. Because, in fact, small stories, which are mostly summarized, are grouped together. In general, this book is as imprinted as a set of fragmented stories. Looking back at some of the scenes, you will not find the logic of the event's development. On the contrary, «Totynama» proves once and for all that it is a brilliant world that absorbed all the Oriental and Islamic values. "The Dialogue of Woman and Peasant is the main organizational tool for the «Totynama». "[15, 270], the opinion of H. Minnegulov is valuable from this point of view.

Influence of «Totynama» on Kazakh literature is a separate issue. Oriental traditions changed the character of our art and enriched it with new meaning. Even further, «In the Kazakh fairy tales, there are plenty of stories from «Totynama» [16, 40].

Hence, «Śukasaptati» and «Totynama» are constantly analyzed as an important heritage of our literature.

Bibliography:

1. Shukasaptati. Semdesyat rasskazov popugaya. Moskva: Izdatelstvo vostochnoi literatury, 1960. – 130 str.
2. Ziya ad-Din Nakhshabi. Kniga popugaya (Tuti-name). Moskva: Nauka, 1979. – 350 str.
3. Kalyanov V. Predisloviye // Shukasaptati. Semdesyat rasskazov popugaya. Moskva: Izdatelstvo vostochnoi literatury, 1960. – 130 str.
4. Kaskabasov S. Shygarmalary. 1 tom. Zhanazyk. Astana: Foliant, 2011. – 568 bet.
5. Bertels D. Primechaniya // Ziya ad-Din Nakhshabi. Kniga popugaya (Tuti-name). Moskva: Nauka, 1979. – 350 str.
6. Akimushkin. O. «Tuti-name» i predshestvennik Nakhshabi (K voprosu ob indo-iranskikh kulturnykh svyazyakh) // Srednevekovoi Iran. Kultura, istoriya, filologiya. Sankt-Peterburg: Nauka. 2004. – 404 str.
7. Imad ibn Mukhammad an-Naari. Zhemchuzhiny besed. Moskva: Nauka, 1985. – 399 str.
8. Akimushkin O. Zabytye «Rasskazy popugaya» // Imad ibn Mukhammad an-Naari. Zhemchuzhiny besed. Moskva: Nauka, 1985. – 399 str.
9. Veselovski A. Istoricheskaya poetika. Moskva: Vyshaya shkola, 1989. – 406 str.
10. Grintzer P. Sanskritskaya «obramlennaya povest». Avtoreferat na soiskaniye uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Moskva, 1962. – 19 str.
11. Alimardonov A. Ziyaudin Nakhshabi i ego «Tuti-name». Avtoreferat na soiskaniye uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Dushanbe, 1970. – 35 str.
12. Ziyaaddin Nakhshabi. Totynama. Almaty: Zhazushy, 1991. – 304 bet.
13. Konyratbayev A., Konyratbayev T. «Totynama» – undi ertegisi // Ziyaaddin Nakhshabi. Totynama. Almaty: Zhazushy, 1991. – 304 bet.
14. Totynyn toksan taraui. Almaty: Zhazushy, 1970. – 200 bet.
15. Minnegulov Kh. Tatarskaya literatura i vostochnaya klassika. Kazan': Izdatel'stvo Kazanskogo universiteta, 1993. – 384 str.
16. Abzhet B. Turki zhane iran khalyktary ertegilerindegi mifologiyalyk keipkerler. Turkistan: K.Yassau atyndagy KhKTU, «Turan baspakhanasy», 2008. – 258 bet.

UKRANIAN INDEPENDENCY WAR

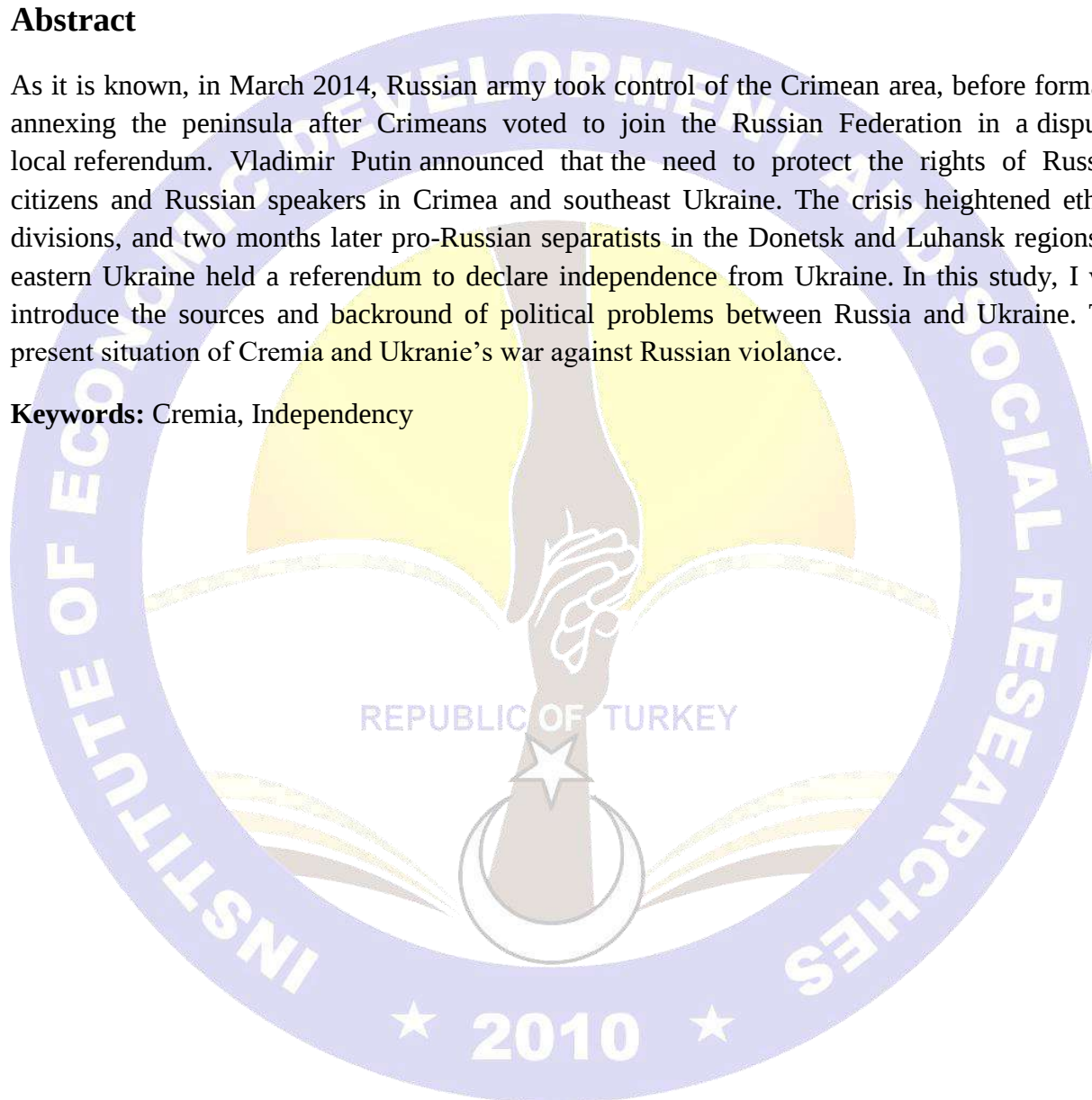
Ludmila SCHERBAN

Phd, Ivan Franko National University

Abstract

As it is known, in March 2014, Russian army took control of the Crimean area, before formally annexing the peninsula after Crimeans voted to join the Russian Federation in a disputed local referendum. Vladimir Putin announced that the need to protect the rights of Russian citizens and Russian speakers in Crimea and southeast Ukraine. The crisis heightened ethnic divisions, and two months later pro-Russian separatists in the Donetsk and Luhansk regions of eastern Ukraine held a referendum to declare independence from Ukraine. In this study, I will introduce the sources and background of political problems between Russia and Ukraine. The present situation of Crimea and Ukraine's war against Russian violence.

Keywords: Crimea, Independency

Қазақстандағы туристік аймақтарды аудандастыру

ж.ғ.м., аға оқытушы Садыкова Дамежан Адилхановна

ҚазМемҚызПУ, Алматы қаласы

Түйіндемесі: Туризм әлемдік экономиканың жедел қарқынмен дамып келе жатқан салаларының бірі. Сондықтан туризмді жаңа ғасырдың экономикалық феномені, болашағы жарқын бизнесі деп болжалуда. Мақалада көрікті табиғат ландшафттарымен әлемге әйгілі Қазақстандағы туризмді дамыту бағыттары мен салалары, табиғаттың ерекшеліктерін анықтауда рекреациялық өлшемдерді пайдалану, рекреациялық деңгейлері мен эстетикалық тартымдылығын анықтау арқылы көрікті аймақтарды аудандастыру мәселелері қарастырылған. Бағалаудың медико - биологиялық түрінде табиғи аймақтың адам ағзасына әсер ету қолайлылығы, психолого - эстетикалық бағалауда – табиғат кешені, табиғат компоненттерінің адам ағзасына, көңіл-күйіне тигізетін әсері, эстетикалық бағалауда морфологиялық құрылымы, жер бедерінің ерекшеліктері, экзотикалық көріктілігі элементтеріне байланысты ерекшеліктерін анықтау, технологиялық бағалауда рекреациялық қызмет мақсатында табиғи және табиғат ресурстарының техника және технологиялық тұрғыдан қолайлылығы ерекшеліктері айқындалады.

Кілт сөздер: туризм, аудан, аймақ, эстетика, ландшафт, экономика

TOURIST ZONES IN KAZAKHSTAN ZONING

Master of Natural Sciences, senior lecturer Sadykova Damezhan Adilkhanovna

Kazakh State Women's Teacher Training University, Almaty

Summary: Tourism is one of the rapidly growing sectors of the world economy. Therefore, the tourism economic phenomenon of the new century, a bright future is predicted for this business. In the article considered world-famous areas and industries of beautiful natural landscapes of the Kazakhstan in tourism development, recreational useful criteria in determining the characteristics of nature, determining the levels of recreational and aesthetic appeal of the beautiful areas and zoning issues. In the form of medical and biological evaluation finds out a favorable impact of the nature on the human body, psychological and aesthetic evaluation defines the complex nature of the components of the human body, assessing the impact on the mood of aesthetic morphological structure, terrain features, technology assessment to identify features associated with the exotic elements of attractiveness

recreational activities for the purposes of natural and environmental resources is determined by the ease of engineering and technological features.

Keywords: tourism, region, region, aesthetics, landscape, economy

KІРІСПЕ

Туризм әлемдік экономикада маңызды орын атқарады. Дүниежүзілік туристік Ұйымның (ДТУ) деректері бойынша ол әлемдегі жалпы ұлттық өнімнің оннан бір бөлігін, халықаралық инвестицияның 11% пайыздан астамын, әлемдік өндірістің әрбір 9-шы жұмыс орнын қамтамасыз етеді.

Бүкіләлемдік туристік ұйымның болжамы бойынша ХХІ ғасырда туристік индустрияның өсуі артады және 2020 жылы әлемдегі туристік саяхаттардың саны бірнеше есе артады.

Туризмнің қазіргі индустриясы табысы жоғары және серпінді дамып келе жатқан халықаралық сауда сегменттерінің бірі болып табылады. 1999 жылы халықаралық туризмнің үлесі экспортқа шығарылатын дүниежүзілік табыстың 8% пайызын, қызмет көрсету секторы экспортының 37% пайызын құрады. Туризмнен түскен табыс мұнай, мұнай өнімдері және автомобиль экспортының табысынан кейін тұрақты үшінші орында келеді.

Туризм мемлекеттің экономикалық аудандарына белсенді әсер етеді. Туризм саласы қызмет көрсет, жол көлігі, сауда, коммуналдық – тұрмыстық, мәдени, медициналық қызмет көрсетуді дамытумен және әлеуметтік жағдайларды дамытумен тығыз байланысты.

Қазіргі таңда туризм әлемдік экономикада басты орында және әлемдегі ең пайда көп түсіретін бизнес түріне жатады. Сондықтан да әлемдік шаруашылықтың бұл саласының болашағы жайлы сұрақ ең маңызды болып табылады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Қазақстан құрғақ климаттық белдеуде орналасқан континенттік мемлекет болғанымен табиғат ресурстары мен пайдалы қазбаларға, көрікті аймақтарға бай мемлекет. Сондықтан елімізде туризмді дамытуда көрікті аймақтарды аудандастыру, рекреациялық ресурстарды тиімді пайдалану өзекті мәселе.

Көрікті аймақтарды аудандастыруда рекреациялық ресурсы бар аймақтар ретінде рекреациялық аудандарды айқындаймыз. Олар антропогендік сипаттағы рекреациялық ресурстары бар туризм мен демалысты ұйымдастыруға жарамды жерлер.

Көрікті аймақтарды аудандастыруда қажетті өлшемдерді пайдалану арқылы рекреациялық деңгейлері мен эстетикалық тартымдылығы анықталады.

Көптеген авторлар рекреациялық мақсат үшін аудандастырудың әдістемесі мен ережелерін еліміздің көлемінде, сондай-ақ жеке аймақтарда да жасау үшін айқындауда.

КСРО-да ең алғаш рекреациялық аудандастыру жөнінде ұсыныс жасағандар Б.Н.Лиханов пен В.С.Преображенский болды.

Авторлар елді төрт рекреациялық зонаға, ал зонадарды тағы да шағын рекреациялық аудандарға бөлді

«Туристік аудан дегеніміз белгілі бір аймақтарда жұмыс істеп тұрған бір туристік нысан, ал туризм ауданы — туризмнің жайылу шеңберін көрсетеді».

Туристік аудан экономикалық – географтардың зерттеу нысанына жатады. Туризм ауданы - сәулеткерлер мен жоспарлаушылардың зерттеу нысанына кіреді.

«Туристік аудан – туризмнің дамуына арналған бірнеше табиғи, тарихи-мәдени және әлеуметтік-экономикалық жағдайлары бар экономикалық салалы аудан»¹.

Осыларға байланысты ауданда туристік іс-әрекеттер басымды болып келеді. Сонымен, туристік аудан - бұл әлеуметтік-экономикалық аймақ.

Туристік аудандардың бірқатар ерекшеліктері болады.

1. Туристік аудан - сипаты бойынша әлеуметтік болса, соңғы шектелу өнімі оқу ағарту. Оның өнімдері - халықтың физикалық және рухани күшін кең түрде қайта толықтыратын туристік қызметтер.

2. Туристік аудандардың басқа салалық аудандардан айырмашылығы - онда төрт түрлі қоғамдық қайта өндіріс қатар жүреді: өндіріс, айырбас, тарату және тұтыну. Туристік аудандарда екі шеткі фазалар - өндіріс пен тұтыну арасында уақыттық үзіліс жоқ. Бұл- басты өнім, яғни алдын ала жинақталмайтын туристік қызметтерге жататын өнім.

3. Тау-кен, балық, орман өндірістік салалармен және ауылиаруашылық аудандармен туристік аудандардың ұқсастығы - ұзақ (жыл бойы) демалыс функциясын атқаратын туристік аудандарды орналастыру үшін жеткілікті түрде ресурстардың болуы керек.

4. Көптеген туристік аудандарға тән қасиет табиғатқа сәйкес мезгілдік жұмыс істеу².

Рекреациялық мақсатпен аймақты аудандастыру және оған баға беру үшін көптеген факторлар есепке алынады: табиғи, экономикалық, әлеуметтік, физиологиялық - экологиялық, сәулетті-көркемдік және тағы басқалар. Өте дұрыс қорытынды алу үшін зерттеудің негізгі нысаны табиғи аймақтық кешен болуы керек. Туризм үшін

¹ Гуляев В.Г. Организация туристской деятельности. — Москва., 1996

² С.Р.Ердаулетов. История туризма, развитие и научное изучение. Алматы. 2003г.

бағалысы — жер бедері, сулар, өсімдіктер, климат, табиғат пен мәдениеттің көрнекті нысандары.

Н.С. Мироненко және И.Т. Твердохлебов (1981) бұл жүйені беске бөледі: *«рекреациялық зона (аймақ), рекреациялық макроаудан, рекреациялық мезоаудан, рекреациялық микроаудан, рекреациялық пункт»*.

Демалыс пен туризмнің дамуының басты шарты — «рекреациялық потенциалдың» болуы. Рекреациялық потенциал дегеніміз бір белгіленген аймақтарда рекреациялық іс-әрекетті ұйымдастыруға және дамытуға арналған табиғи, тарихи-мәдени, әлеуметтік – экономикалық және басқа да жағдайлардың барлығының жиынтығы. Халықтың рекреациялық қозғалысының қалыптасуы аймақтың туристік құндылығына байланысты.

Туристік құндылықты мынадай түрлерге бөлуге болады:

1. Табиғи ортаның жағдайына тікелей байланысты демалуға арналған түрлері.

2. Табиғи ортаның ерекшеліктеріне байланысты арнайы түрлері. Олар туризмнің әр түрлерін дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, минералды су мен климат жағдайы жайлы болғанда туризмнің емдік және сауықтыру түрлерін дамытуға болады.

3. Табиғаттың ерекшеліктерімен бірге (қорық, табиғаттың ескерткіштері), материалдық және рухани мәдениет элементтері (ескерткіштер, фольклор, мәдениет нысандары), сонымен қатар қоғамның қазіргі жетістіктерін қамтитын туристік құндылықтың танымдық түрлері.

"Туристік жер" — бұл тұрғын жер (қала, ауыл), оның құндылық жағын, туристік инфрақұрылым мен көлік жағынан ыңғайлылығын ескере отырып, белгілі бір мекенді құрайды.

Бірнеше туристік жерлерді бөледі:

а) демалуға арналған орындар; б) демалыс үйлері; в) танымдық туризм үшін жерлер.

Әрбір елдің тәжірибесін пайдалану арқылы біз туристік қызмет көрсету нысандарымен жабдықталу және рекреациялық ресурстармен қамтылуына байланысты еліміздегі туризмді дамыту бағытындағы аймақтарды аудандастыру арқылы айқындаймыз.

Туристік көрікті аймақтарды аудандастырғанда климаттық және гидрологиялық, геоморфологиялық ерекшеліктері айқындалады. Рекреациялық аймақты аудандастырғанда адам демалысы үшін климаттың қолайлылығы маңызды роль атақарады.

Рекреациялық ресурстарды талдауға негізделген аудандастыру тек игерілген емес, сонымен бірге туризмнің даму жоспарларындағы даму болашағы бар аймақтарды да қамтиды.

Табиғи жағдайлар мен ресурстарды пайдалануда оның рекреациялық тиімділігін бағалау өте маңызды. Рекреациялық ресурстарды бағалау төмендегі кезеңдерден тұрады: *1. Табиғат кешенін, компоненттерін бағалауға бөлу нысандары;*

2.Зерттеу мақсатында анықтау масштабы ретінде бағалау өлшемдерін қалыптастыру;

3.Көріктілік параметрін бағалау шкаласы:

Табиғат ресурстарын бағалауда негізгі үш түрі қалыптасқан; медико-биологиялық, психолого-эстетикалық, технологиялық³.

Медико-биологиялық бағалауда табиғи аймақтың адам ағзасына әсер ету қолайлылығы, климаттық ресурстар маңызды роль атқарады. Климаттық ресурстар ауа-райы, метеорологиялық құбылыстар т.б.

Табиғи аймақ көріктілігін бағалауда климаттық ресурстардың қолайлылығы, бірқалыпты температура, ауа амплитудасының аз мөлшері, ауа-райын жіктеу арқылы «қолайлы», «өте қолайлы», «тұрақты», «құбылмалы», «өте құбылмалы» бойынша анықтау арқылы айқындалады. Қолайлы ауа-райы адам ағзасының жылу сүйгіштігімен анықталады.

Психолого - эстетикалық бағалауда – табиғат кешені, табиғат компоненттерінің адам ағзасына, көңіл-күйіне тигізетін әсерімен айқындалады. Сондықтан эстетикалық тұрғыдан жоғары бағаланатын аймақтар тиімді сұранысқа ие болады.

Аймақтардың эстетикалық бағалылығы морфологиялық құрылымы, жер бедерінің ерекшеліктері, экзотикалық көріктілігі элементтеріне байланысты.

Ішкі эстетикалық ерекшелігі табиғат кешенінің тиімділігімен сипатталады, мысалы орман аумағы, ағаштармен қамтылуы, жер бедері мен өсімдіктердің бір-бірімен байланыстылығы. **Сыртқы эстетикалық ерекшелігі** - әртүрлі табиғат кешендерінің бір-бірімен тығыз байланыста орналасуы. Кейбір әдістерде экзотикалық жағдайына байланысты анықталады, мысалы, демалыс орны, жергілікті жерге қатынасы деңгейімен айқындалады.

Технологиялық бағалау - рекреациялық қызмет мақсатында табиғи және табиғат ресурстарының техника және технологиялық тұрғыдан қолайлылығы. Рекреациялық аймақтарда мекемелерді орналастыру, инженерлік құрылыс ерекшеліктерін бағалау. В.И.Преловск тәжірибесі бойынша табиғат ресурстарының рекреациялық жағдайын бағалауда аймақтың тартымдылық сапасымен анықталады және көрікті аймақтардың экономикалық есебі шығарылады.

S- аумағы, N-адам саны, T- күн ұзақтығы.

$$R=S*N*T$$

R= 3,75 га *110*200 адам= 82 500 адам бір күнде пайдаланады. Бір күндік ақшасы төмендегі формула бойынша есептеледі:

$$\Xi=S*C=100000*10000=1000000 \text{ тг}^4$$

³ С.Путрик. Туризм глазами географа. Алматы. 2001г.

⁴ Карпова Г.А. Экономика современного туризма. - СПб., 2001.

Қазақстан аумағын көрікті аймақтарға аудандастыруда «Қазақстанның ландшафттары», «Қазақстанның рекреациялық ресурстары» мен «Қазақстанның ерекше қорғалатын аймақтары» карталарын және «Туризм индустриясын дамыту» бағдарламасын пайдаланып «Аймақтарды табиғи рекреациялық ресурстармен қамтылу деңгейі бойынша бағалау» гистограммасы мен картасы жасалды.

Әртүрлі елдердің тәжірибесі көрсеткендей, туризм индустриясы кез-келген экономиканың ажырамас бөлігі болып табылады.

Өзіне тән ерекшеліктерге байланысты Қазақстан Республикасы бәсекеге қабілетті туризм индустриясын құру үшін үлкен потенциалды мүмкіндіктерге ие. Себебі:

- Еліміздің тиімді геосаяси жағдайы халықаралық туристік және коммерциялық ағындардың өтуіне қолайлы;
- туризмді ұйымдастыру үшін фаунаың, флораның, табиғи ландшафтардың алуан түрлілігі;
- еркін еңбек ресурстарының болуы;
- туризмнің нысаны болып табылатын табиғи, мәдени-тарихи рекреациялық ресурстардың әртүрлілігі;
- саяси тұрақтылық, экономикалық реформалар жүргізу;

Елімізде «Туризм индустриясын дамыту» бағдарламасын сәйкес туристік нысандардың негізі орналасқан аудандарын жоспарлап, оңтүстік аймақтарды 12 көрікті ауданға бөлген болатын, ал бағалау өлшемдері бойынша еліміздің барлық аймақтарын анықтап 20 көрікті, туризм нысандары мен қызмет көрсету салалары дамыған аймақтары анықталды. Олар:

1. Іле Алатауы (Алматы қаласы, Түрген ауылы, Есік, Талғар, Қарасай қалалары, Ұзынағаш ауылы, Қапшағай қаласы)
2. Солтүстік Тянь-Шань (Кеген, Нарынқол, Жалаңаш, Шонжы).
3. Жаркент-Талдықорған (Жаркент қаласы, Көктал, Талдықорған қаласы, Текелі, Жаркент-Арасан емдеу-сауықтыру орны)
4. Солтүстік Жоңғар (Дружба, Лепсі ауылдары, Көктума ауылдары, Сарқанд қаласы, Қапал-Арасан демалыс орны).
5. Түркістан (Түркістан қаласы, Тұрбат, Отырар, Шәуілдір, Баба-ата ауылдары, Кентау қаласы, Шаян ауылы)
6. Сайран-Шымкент (Шымкент қаласы, Сайрам ауылы, Арыс қаласы, Шардара, Сарыағаш, Ленгер қалалары, Ванновка ауылы).
7. Жоғарғы-Бұқтырма (Қатон-Қарағай ауылы, Берель ауылы, Рахманов

шоқысы демалыс орны)

8. « Баянауыл » Мемлекеттік Ұлттық табиғат паркі (Баянауыл ауылы).
9. « Қарқаралы » МТҰП (Қарқаралы қаласы)
10. «Бурабай» МТҰП (Щучинск, Көкшетау қалалары, Зеренді, Имантау, Володарск ауылдары)
11. Қорғалжын қорығы (Қорғалжын ауылы)
12. Маңғыстау (Ақтау, Ералиев, Фетисова ауылдары, Үстірт қорығы)
13. Астана (Астана қаласы)
14. Батыс Қазақстан (Жайық өзені, Каспий теңізі, Атырау, Орал қалалары)
15. Торғай-Мұғалжар (Ақтөбе қаласы, Мұғалжар тауы, Қостанай қаласы, Наурызым қорығы)
16. Сырдария (Қызылорда қаласы, Арал теңізі, Сырдария өзені, Жаңақорған емдеу-сауықтыру орталығы)
17. Ертіс-Қарағанды (Қарағанды қаласы, Орталық Қазақстан аймағы, Алакөл, Зайсан көлі)
18. Солтүстік Қазақстан (Петропавл қаласы, Павлодар қаласы, Қарағайлы ормандар зонасы)
19. Балқаш көлі (Балқаш көлі, Іле өзені, Алтынемел ұлттық саябағы)
20. Тараз (Тараз қаласы, Меркі демалыс орны, Манкент, Ақсу-Жабағалы қорығы).

Рекреациялық ресурстарды талдауға негізделген аудандастыру тек игерілген емес, сонымен бірге туризмнің даму жоспарындағы даму болашағы бар аймақтарды да қамтиды.

Әрбір ауданның деңгейі төмендегі бағыттар бойынша айқындалады.

- табиғи рекреациялық ресурстар:
- антропогендік рекреациялық ресурстар:
- туристік қызмет көрсету салаларының қамтылуы бойынша.

Аймақтарды деңгейлері бойынша айқындау арқылы еліміздің экологиялық туризмді дамыту үшін үлкен потенциалға ие екендігін айтуға болады. Болашақта көрікті аймақтарды игеру арқылы шет ел тәжірибелерінен пайдаланып жоғарғы деңгейде туризмді дамыту қажет.

Іле Алатауы көрікті ауданы- Іле Алатауының ең көрікті аймағында орналасқан. Онда ең көрікті Үлкен Алматы көлі, Іле Алатауы тау жотлары, қарлы шыңдар, тау жоталарынан 300 шақырымға созылған, ені 30-40 шақырым.

Таудан бастау алатын Жіңішке, Түрген өзендері, батысында Қырғыз Алатауы, шығысында Торайғыр тау жоталарымен шектеседі. Төменгі бөлігінде Оңтүстік Қазақстан астаналық деңгейдегі Алматы қаласы орналасқан. Кіші Алматы маңында көптеген шатқал, тоғай, жартастар

бар. Оның ішінде ең ірілері Ремезовка, Камен үстірті, Тарельник, Қотырбұлақ, Шымбұлақ, Мыңжылқы, Шығысында Тау бақшасы, Кіші Алматы шатқалы бар.

Алматы оңтүстік аймақтағы көрікті табиғаты бар қала. Онда Көктөбе, ең ірі жол тораптары Абай, Достық даңғылы, « Қазақстан » қонақ үйі, Республика сарайы, Көктөбе тау жолдары, Абай Құнанбаев атамның ескерткіші,

« Алатау » қонақ үйі, демалыс зоналары, кафе, мейрамхана, емдік-сауықтыру орындары, Медеу шатқалы, т.б. көрікті жерлері туристердің қызығушылық-тарын арттыратын демалыс орындары. *Есік шатқалы*-Есік өзенінің жағалауында орналасқан. Есік өзені 1000-1250 метр теңіз деңгейінен биіктегі таудан бастау ағып өтеді. Есік қаласы көп қабатты үйлері бар, бау-бақшалы өлке. *Іле Алатауы ауданындағы көрікті аймақ Түрген ауылы*-Алматы-Талғар- Есік маршруты жолының бойында орналасқан ауыл Түрген шатқалына жақын орналасқан. Шатқалдан жоғары субальпілік және альпілік өсімдіктерге бай ірі Ассин жайлауы бар.Түрген ауылы теңіз деңгейінен 900-1000м биікте орналасқан. Ауыл жеміс ағаштарға, бау-бақшаға өте бай аймақ. Түрген шатқалында «Тау Түрген» емдеу-сауықтыру орны бар. Емдеу орны жер астынан шыққан радон минералды суларының емдік қасиетін пайдаланады. Жыл сайын 150 адам емдеу орнына келіп өздерінің денсаулығын нығайтып кетеді.⁵

Іле өзенінің аңғарында Қапшағай су қоймасына жақын бірнеше табиғат ескерткіштері бар. Олар «Әнші бархан», «Тамғалытас», «Аққұм Қалқан».

«Әнші бархан» биіктігі 30м, ұзындығы 3000м жота. Желдің бағытымен өзінен дыбыс шығарады. Осы қасиеті туристерді қызықтырып оның маңына жақын аймаққа туристік кешен дамыту мүмкіншілігін айқындайды.

1957ж Қазақстан Ғылым Академиясы жанынан құрылған ғалым А.Максимов басшылығымен Тамғалытас кешенін зерттеп көптеген ғылыми еңбектер жазды. Ежелгі тарихи таңбалар еліміздің өткен ғасырдағы ғажайып тарихи сырлары туралы сыр шертеді.Тасқа салынған әртүрлі суреттер әлем, кеңістік, космос туралы мәліметтің ертеден белгілі болғандығын аңғартады. Ғалымда кейбір тастардың суреттері бірнеше тастардың басын біріктірген де ғана айқындалатынын білген.

Көрікті туристік нысандардың бірі Қапшағай су қоймасы. Антропогендік іс-әрекеттің нәтижесінде қалыптасқан жасанды су қоймасы жазғы маусымда еліміздің халықтары аз күндік мерзімге барып демалатын туристік демалыс орны. Бұл жерге көп келетін халық Алматы қаласы және Алматы облысы халықтары. Оңтүстік Қазақстанның астанасы тұрғындары жазда су жағасына, қыста тауға, тау шаңғысы, демалыс ұйымдастыру үшін барады.Таудағы жазғы демалысты ұйымдастыратын туристік кешен Қаскелең қаласының жоғарғы бөлігіндегі орналасқан Қаскелең шатқалы. Қаскелең шатқалындағы орманда орман сүйюшілер мен таза ауада демалатын адамдар жазда демалыс туризмін ұйымдастырады.*Шу-Іле тауы* Іле Алатауының солтүстік-

⁵ Ю.С.Путрик. Туризм глазами географа.Алматы.2001г.

С.Р.Ердаулетов. География туризма Казахстана. Алматы.Ғылым.1992г.

батысындағы жалғасы. Абсолюттік биіктігі 1800 м келетін, экзогендік процестердің әсер етуінен мүжілген ескі тау шөгінді және магмалық тау жыныстарынан құрылған.

Қаратау жотасы-түгелдей Қазақстан жерінде экзогендік процестердің әсерінен күшті бұзылған жота. Абсолюттік биіктігі 2170 м. Солтүстік-батыс бағытқа қарай 420 шақырым созылып жатыр. Протерозойдың тақтатаасы мен вулкандық тау жыныстарынан түзілген. Қойнауы пайдалы қазбалардан полиметалл (Ащысай, Мырғалымсай, Байжансай) және фосфорит (Ақсай, Жаңатас, Шолақтау кендері) рудаларына бай. Тау асулары, шатқал, табиғи көрікті жерлер, қорықтар өзіне тән көрктілігімен туристерді өзіне тартады және тау туризмін дамытуда ең маңызды аймақ деп саналады. Сондықтан Тянь-Шань таулы өлкесі альпинизм және спорт шараларын ұйымдастыратын көрікті нысан ретінде Орта Азия және ТМД, Шетелдік Еуропа мемлекеттерінің арасындағы ең беделді туристік орын саналады.

Жаркент – Талдықорған көрікті ауданы. Жаркент-Талдықорған ауданы Жоңғар Алатауының тау жоталары мен Қаратал өзенінің бойында орналасқан. Жаркент-Талдықорған ауданының өзендері Қаратал, Лепсі, Ақсу, Балқаш көліне келіп құяды. Бұл аймақта Балқаш көліне жеті өзен келіп құятындықтан «Жетісу өлкесі» деп аталады. Көлдері Балқаш, Сасыккөл. Тауда минералды су көздерін пайдаланатын емдік-сауықтыру орны Қапал-Арасан орналасқан. Бұл ауданда 1200 м биікте ағашты орман, 1700м биікте аралас орман және 6 заказник орналасқан. Алакөл көліне қарай Тентек, Жаманты, Ырғайты, Биен, Шілікті өзендері ағып өтеді. Өсімдіктердің алуан түрі кездеседі. Ауданның құмды шөлді аймақтарында сексеуіл, тораңғыл, тоғай ормандары өседі. Таудың 600-700м биігінде шөл зонасы, шөлейт зонасына ауысады. 1250-1300м биікте аршалы орман, альпі шалғындықтары кездеседі. *Жоңғар Алатауы* - солтүстік-батыс бөлігі Қазақстан жеріне тарамдалып еніп жатыр. Жоңғар Алатауы солтүстігінде Алакөл қазаншұңқыры мен оңтүстігінде Іле өзені аңғары аралығында батыстан - шығысқа қарай созыла орналасқан. Қытайдағы Ебінұр көлінің ойысы мен Қазақстандағы Алакөлдің қазаншұңқырын қосып жатқан тау аралық аралық өткелді Жоңғар қақпасы дейді. Жоңғар қақпасы арқылы Қазақстанды Батыс Қытаймен жалғастыратын «Достық» темір жолы салынған. Жоңғар Алатауының минералды радон суларын пайдалану үшін Жаркент-Арасан, Қапал-Арасан емдеу-сауықтыру орындары ашылған. Тау өзендері Лепсі, Тентек өзендері Алакөл көлінің суын коректендіреді және су жорықтарын жасау, байдарка мен жүзу, спорттық туризм үшін іс-шаралар жасауға қолайлы болып саналады. Солтүстік Жоңғар Алатауындағы туристік нысан Талдықорған қаласынан басталады. Талдықорған- Қызылағаш маршрутымен көлік арқылы Биен, Ақсу, Сарканд өзендері арқылы жаяу 30-50км, батыста Текелі қаласы, оңтүстігінде Жаркент қаласы Көктал, Көксу өзендерінің бойында орналасқан. Солтүстік Жоңғар ауданы базасында Қапал-Арасан емдік-сауықтыру туристік кешені құрылған.

Көрікті аудан Түркістан- Қазақстанның оңтүстігінде орта ғасырда қалыптасқан Тараз, Сауран, Түркістан, Фараб қалалары еліміздің мәдени-тарихи, экономикалық тұрғыдан ерте дамығандығы айқындайды. Түркістан ауданы тарихи ескерткіштерге бай көрікті аудан. Туристік саясат жасағанда еліміздің табиғи көріктілігі мен тарихи мәдениетін, сәулет өнерін көруге болады. Аудандағы алғашқы туристік нысан-Тараз қаласы. Тараз-Талас аңғарындағы тарихи қала. Тараз қаласының жол бойында орналасуы, Ұлы Жібек жолының өтуі Тараз қаласы халқының сауда мәдениеті, білім, ғылым тарапынан жоғары болғандығын көрсетеді. X-XI ғасырда Орта Азияны Қарахан ханы билеген уақытта Тараз мәдениеттің ең басты орталығы болған. Осы уақытта Тараз қаласына көптеген кесенелер салынған. Айша-бibi (XI-XII ғ.) және Бабаджа-Қатун (X ғ.)

кесенелері.Тарихи архитектуралық ескерткіштері мен мұражайға бай өлке Тараз қаласы, туристерді қызықтыратын негізгі нысан болып саналады.1989 жылы Қазақстан Министрлер Кеңесі қаулысымен Түркістан қаласында «Әзірет сұлтан» мемлекеттік тарихи мұражай ұйымдастыру қолға алынды. Оның құрамына Күлтөбе, орталығы суфе, жер асты мешіті Хильвет, ритуальдық канал, шілдеhana, Ахмет Яссауи, Домалақ ана, Арыстан Баб және т.б. кесенелер енгізілді. Түркістаннан Отырарға дейін тарихи мұражай орталығы, қонақ үй, т.б. туристерге қажетті қызмет көрсету кешендері қамтылған. Аудандағы тарихи орын-*Баба-Ата қалашығы*. Баба-Ата қалашығы Баба-Ата өзені бойында орналасқан. Осындай ерекше тарихи орындарды көру үшін туризмнің танымдық бағытта дамуы қажет екендігі айқын. Түркістан ауданы тарихи ескерткіштерімен әйгілі, онда тарихи кесенелер, мұражайлар көп. Оның өзі Қазақстандағы ең бай, бағалы тарихи ескерткіштердің Түркістан қаласында болғанын аңғартады және танымдық, діни-қажылық мақсатта туризмді дамытуымыз мүмкін екендігін аңғартады.*Сайрам-Шымкент көрікті ауданы*- Орталығы-Шымкент қаласы. Қала Қазақстандағы ең ежелгі қала. XII ғасырда Орта Азияның сауда орталығының жолында орналас-қан. Шымкент қаласы республикамыздың ең ірі орталығы, халықтың орналасуы бойынша Алматы, Қарағандыдан кейінгі ірі қала. Шымкент қаласы маңындағы табиғи объектілер Ақсу-Жабағылы қорығы.

Тарихи ескерткіші бойынша Сауран-Шымкент ауданындағы ең белгісі *Испиджаб қаласы* (Ақ қала). X ғасырда Сайрам қақпасының болуы қалада экономикалық, саяси, мәдени жағдай жоғары және ірі орталық болғанын аңғартады. Сайрам қаласында көптеген мешіттер мен мазарлар сақталған. Олар: Ідіріс-Қазы-Байғазы мешіі, Абдул-Азиз-баба мазары, Базлақ ата мешіті, Мир-Әли-Баб-ибн-Падша Мәлік және Керуен Ана мешіті салынып, сақталған. Шымкент қаласынан 12 шақырым қашықтықта Сайрамауылы орналасқан. Сайрам көк желекті, бау-бақшалы қала,орталық болған. Сайрамның ежелгі атауы Испиджаб болған. Испидаб орта ғасырдағы жаудан қорғанатын алып қорған-қару ретінде әйгілі болған.

Жоғарғы-Бұқтырма көрікті ауданы- Қазақстанның солтүстік шығысында ірі тау жүйесі Алтайда орналасқан. Алтай тауынан Бұқтырма өзені бастау алады. Бұқтырма аумағы көп уақытқа дейін Бұқтырма өлкесі деп аталған. Өлкенің жалпы ауданы 1600 шақырым шаршы. Бұқтырма өзені Табын-Богда-апа мұз тауларынан бастау алып, белгілі Белуха өзені болып ағады. Бұқтырма ландшафты жергілікті жағдайға байланысты бірнеше рет өзгереді. Жоғарғы бөлігі тақыр, мәңгі мұз болып жатыр, төменгі бөлігі альпілік шалғын, одан төмен қарай аралас орман (қайың, қарағай, т.б.), төменгі бөлігін аршалы орман алып жатыр. Жоғарғы Бұқтырма ауданындағы ең бағалы туристік объект Марқакөл көлі және Марқакөл қорығы және Рахманов бұлағы. Марқакөл Қазақстандағы ең биікте орналасқан көл. Терендігі 6-7 метр, Күршім жотасынан 3000 метр биіктікте орналасқан. Көл аумағы ерекше, өзіне тән өсімдік және жануарларға өте бай. Өсімдіктердің-19, жануарлардың-200 түрі кездеседі. *Марқакөл* - көлінде болған адамдарда Алтайдың қарлы шыңдары, көл жағажайы мәңгі есінде сақталады. Алтай тауының биік нүктесі Белуха (4506 м), таза аауа, емдік қасиетке ие орын. Ал жер асты термальды радиондық көзі +38 градус полиартритов әртүрлі сүйек аурулары, жұлын, радикулит, нерв жүйесі ауруларын емдеуде өте пайдалы.Жаяу, шаңғы, тау сүюшілерге арналған іс-шаралар ұйымдасырылып, туристік құрал-жабдықтарпрокатқа беріледі. Емдеу орталығы Өскемен қаласынан 480 шақырым қашықтықта орналасқан. Қатон - Қарағай ауылы Бұқтырма өзені бойындағы көрікті аймақ саналады.

Астана қаласы көрікті ауданы - Астана еліміздің Елордасы. Солтүстік Қазақстан аймағындағы көрікті, туризм және экономикалық тұрғыдан дамыған қала. Астана қаласының көрікті

аймақтары, Сулы - Жасыл бульвар - Астананың жаңа алаңындағы көше, Ақ Орда - Қазақстан Республикасы Президентінің резиденциясы, Бәйтерек монументі – Астананың символы және басты көрікті жері, Тәуелсіздік сарайы – дипломатиялық және басқа да халықаралық маңызды кездесулер өткізетін орын, Бейбітшілік және келісім сарайы – әлемдік және дәстүрлі діндер басшыларының конгресі өтетін жер, Хан Шатыр – ірі сауда, ойын - сауық орталығы, «Шабыт» шығармашылық сарайы – қаланың мәдениет және өнер орталығы, «Қазақ елі» монументі – Қазақстан Тәуелсіздігінің символы көрікті туристік нысандарға жатады. Сонымен бірге Астана еліміздің Елордасы экологиялық және экономикалық туризм дамытуға мүмкіншілігі жоғары аймақ.

Батыс Қазақстанның көрікті аймағы Каспий теңізі-жер шарындағы бірден бір тұйық су айдыны. Оның көлемі-380 мың км². Каспий теңізі солтүстіктен оңтүстікке дейін 1030 км, батыстан шығысқа дейін 196-435 км аралықты қамтиды. Солтүстік-шығыс бөлігінің климаты континенталды, ал оңтүстік-батысы субтропикалық климатты құрайды. Каспийдің солтүстік жағалауы таяз, көбіне қайраңдардан тұрады. Каспий теңізі Еуропа және Азия континенттерінің түйіскен жерінде орналасқан. Каспий қайраңы өте ерекше табиғат туындысы әрі өсімдіктер мен жануарлардың қолайлы ортасы. Мұнда “Қызыл кітапқа” енген өсімдіктер мен жануарлар көптеп кездеседі. Тұйық су айдыны болғандықтан мұндағы организмдердің Басымы эндемиктер. Теңіздің құнды байлықтарының бірі-бекіре тұқымдас балықтар. Олардың 5 түрі тіршілік етеді. Бекіре тұқымдастардың дүниежүзілік қорының 70%-ы осы теңіздің үлесіне тиетінін мақтанышпен айтуға болады. Каспий ойпаты өзінің табиғат ескерткіштерімен, фаунасы және флорасының көптүрлілігімен ерекшеленеді. Мұнда өсімдіктердің 945, балдырлардың 64, фитопланктондардың 414, зоопланктондардың 100 ден аса түрі тіршілік етеді. Каспий теңізі кәсіптік балықтарға бай. Теңізде балықтың 76 түрі кездеседі. Каспий теңізі жыл құстарының да сүйікті мекені. Теңіз жағалауларында 3-3,5 млн. құстар қыстап қалса, ал жыл құстарының саны 10-12 млн-ға жетеді. Жайық өзені Қазақстанның су туризмі дамыған аймағы. Көрікті ландшафттары мен өсімдік, жануарларына бай өлке Жайық өзен балық аулау, аң аулау, су туризмі, танымжорық мақсатында экотуризмді дамытуда өте қолайлы аймақ. *Торғай-Мұғалжар* көрікті аймағына Ақтөбе қаласы, Мұғалжар тауы, Қостанай қаласы, Наурызым қорығының ерекше табиғат жағдайлары мен тарихи-табиғи ескерткіштері жатады. *Сырдария көрікті аймағына* Қызылорда қаласы, Арал теңізі, Сырдария өзені, Жаңақорған емдеу-сауықтыру орталығы, шөл және шөлейт жерге тән болған өсімдіктері мен топырағы, жануарлары, аңызак желдері мен құрғақ климаты экотуризм дамуының ерекше нысаны болады.

Балқаш көлі көрікті аймағына Балқаш көлі, Іле өзені, Алтынемел ұлттық саябағы жатады. Балқаш көлі - Қазақстандағы ең ірі экожүйелерінің бірі. Көл Балқаш-Алакөл ойысында орналасқан. Көлемі-501 мың км², ұзындығы-605 км, ені-9-74 км аралығында. Ал ең терең жері-26 м. Бұл көлдің 1970 жылдардағы сипаты болса, қазір мүлдем басқаша. Жетісу өзендерінің ішінде Іле, Қаратал, Ақсу және Лепсі өзендері Балқашқа құяды. Балқаш көлі шөлейт және шөл табиғат белдемдерінде орналасқандықтан, оның климаты шұғыл континентті болып келеді. Іле-Балқаш алабы Қазақстандағы тарихи-табиғи ескерткіштерге бай өлке. Бұл өңірде Шарын тау өзені мен оның бойындағы Шарын тауларындағы тастағы таңбалар мен тас мүсіндер және қорғандар жүйесі, Шарын шатқалы, Өнші құм атты табиғат туындысы, Алтынемел ұлттық саябағы, Кербұлақ сияқты қорыққорлар бар. Жетісу деп аталатын бұл аймақта 3 млн. астам халық тұрады. Ең ірі қалалары-Алматы, Талдықорған, Жаркент.

Тараз көрікті аймағы тарихи ескерткіштерге бай өлке. Меркі демалыс орны, Манкент, Ақсу-Жабағалы қорығы орналасқан.

13. Астана (Астана қаласы)

14. Батыс Қазақстан (Жайық өзені, Каспий теңізі, Атырау, Орал қалалары)

15. Торғай-Мұғалжар (Ақтөбе қаласы, Мұғалжар тауы, Қостанай қаласы, Наурызым қорығы)

16. Сырдария (Қызылорда қаласы, Арал теңізі, Сырдария өзені, Жаңақорған емдеу-сауықтыру орталығы)

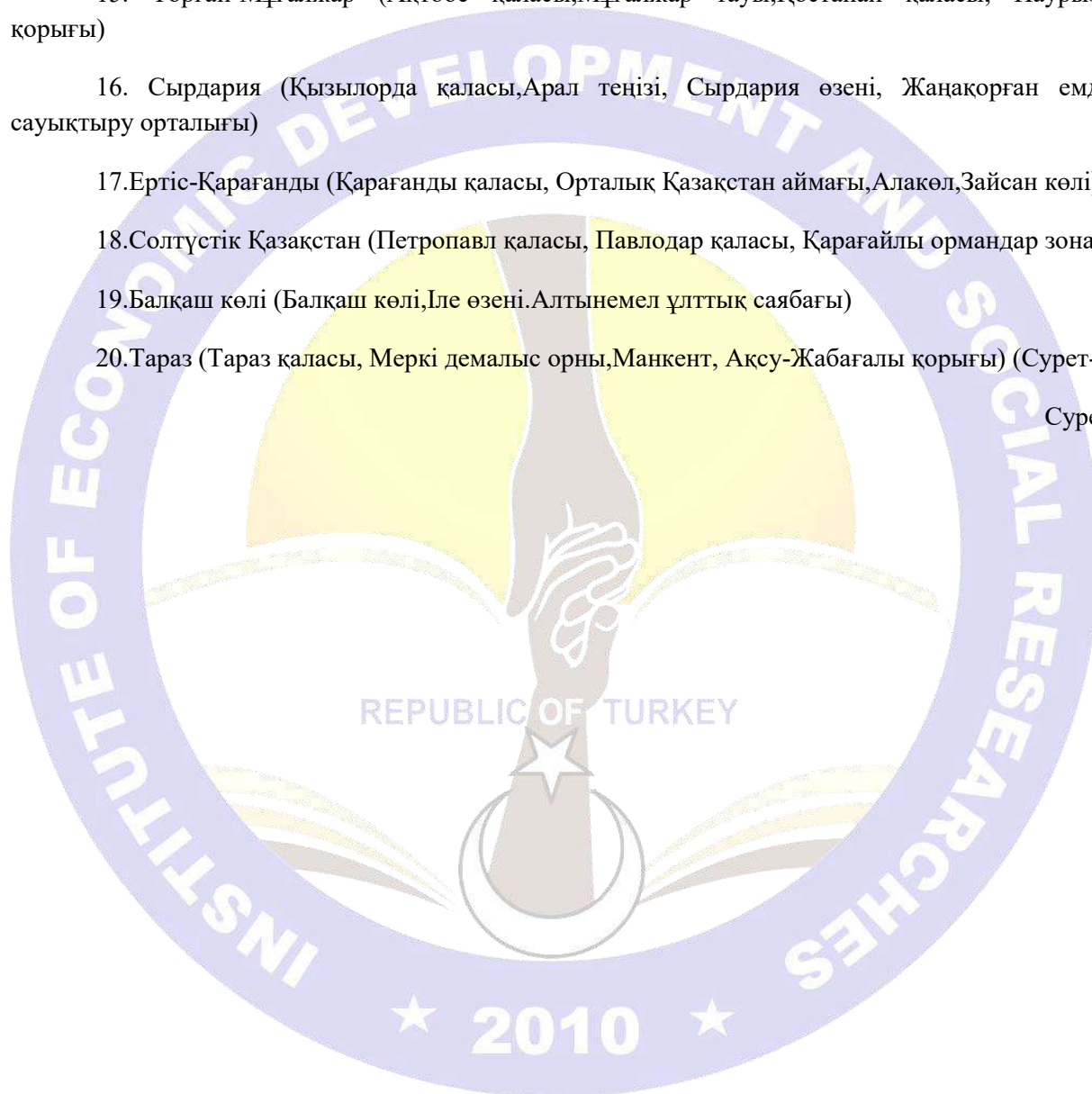
17. Ертіс-Қарағанды (Қарағанды қаласы, Орталық Қазақстан аймағы, Алакөл, Зайсан көлі)

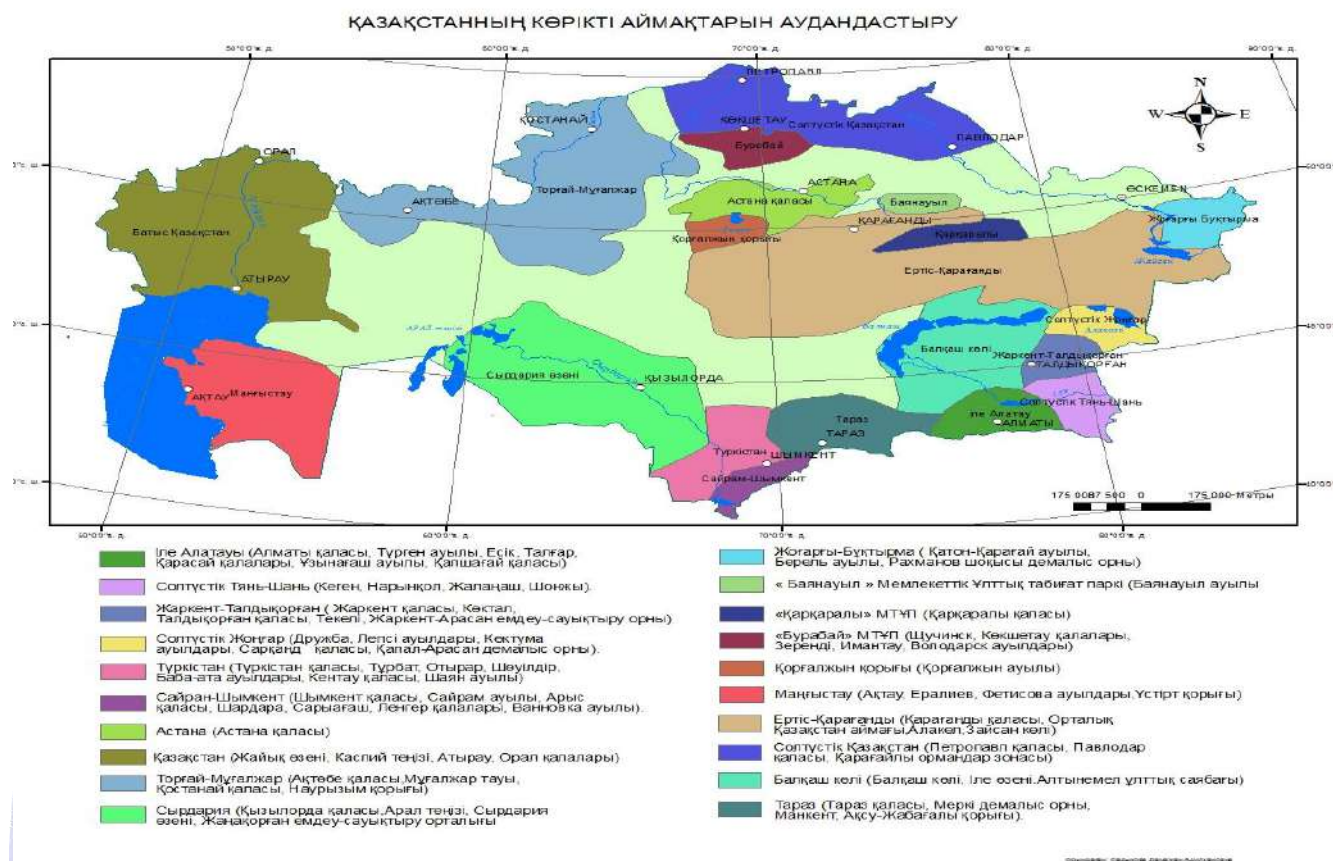
18. Солтүстік Қазақстан (Петропавл қаласы, Павлодар қаласы, Қарағайлы ормандар зонасы)

19. Балқаш көлі (Балқаш көлі, Іле өзені, Алтынемел ұлттық саябағы)

20. Тараз (Тараз қаласы, Меркі демалыс орны, Манкент, Ақсу-Жабағалы қорығы) (Сурет-1).

Сурет-1

ҚОРЫТЫНДЫ

Туризмнің дамуы елді – мекендердің, жергілікті аймақтардың инфраструктурасын жақсартады, экологиялық маршруттар, халықтың экологиялық және экономикалық білімін дамыту, миграциясын қалыпты жағдайда сақтаумен тығыз байланысты. Өртүрлі ландшафт және биологиялық ресурстарға бай Қазақстан әлемдік беделге ие. Сондықтан табиғи ресурстар мен табиғи, тарихи ескерткіштерді сақтау, мемлекеттік және мемлекеттік емес, қоғамдық, аймақтық, халықаралық ұйымдарды біріктіру арқылы табиғатты қорғауға қажетті жағдайлар қарастыру арқылы туризмді дамыту қажет.

Болашақта еліміздің басты туризм бағыттарын дамытатын аймақтарына Оңтүстік, Шығыс, Солтүстік және Батыс Қазақстан аймақтары жатады. Сондықтан бұл аймақтардың экологиялық жағдайын жақсартып, көріктілігі мен рекреациялық ерекшелігін сақтау мәселелеріне ерекше көңіл аударуды қажет етеді. Осыған сәйкес еліміздегі туризмді дамыту бағытында төмендегідей мәселелер қамтылып тиімділігі мен пайдалану әдістері жан-жақты қарастырылды:

- Қазақстандағы туризмнің даму кезеңдері;

- туризмнің даму мүмкіндіктері;
- Қазақстандағы туризмнің даму жағдайлары;
- туризм нысандары;
- туризмді дамытуда көрікті аймақтарды анықтау, бағалау;
- рекреациялық- көрікті аймақтарды аудандастыру;
- туристік-рекреациялық ресурстарды тиімді пайдалану бағыттарын анықтау;
- туризм дамуының алғышарттарын анықтау арқылы даму болашағын айқындау.
- туризм саласын аймақтық деңгейде дамыту мүмкіншіліктері анықталды;
- туризмді дамытуда шет ел тәжірибелерін пайдаланудың салыстырмалы әдістері ұсынылды;
- туризм және тұрақты даму арқылы табиғат ресурстарын, рекреациялық аймақтарды қорғау, қалпына келтіру мәселелері тұжырымдалды;

Ұсыныстар:

1. Қазақстандағы туризм саласын дамытуда экотуризмнің ролін жоғарғы деңгейге жеткізу және Тұрақты даму тұжырымдамасына сәйкес табиғи ортаға зиянды әсерін азайту.
- 2.Туризм табиғаттың сақталуы мен оның сақталуына мүдделі жергілікті халықтың тұрмыс-тіршілігін, әлеуметтік жағдайын жақсартуға әсер етеді. Егер экотуризмге қажетті деңгейде көңіл бөлінбесе, онда экологиялық және эстетикалық көзқарас тұрғысынан көптеген құнды ресурстар әлемдік және мемлекеттік экологиялық дағдарыс нәтижесінде мәңгілікке жойылуы мүмкін.
- 3.Туризмнің дұрыс ұйымдастырылуы мен мемлекеттік бақылауы мен қадағалануы табиғатты пайдалануды реттеуге, экожүйелерге шектен тыс рекреациялық күшті азайтуға, экономикалық және экологиялық проблемалардың шешілуіне, жергілікті тұрғындарды жұмыспен қамтуға, экологиялық білімді насихаттауға, туристік қызметтен экономикалық тиімділік алуға қажет.
4. Еліміздегі туризмді дамытуда көрікті ландшафттардың, рекреациялық ресурстарының болуы аймақтық орналасу тұрақсыздығымен сипатталады. Бұл ең алдымен халықтың біртекті орналаспауы, ірі қалаларда шоғырлануы, облыс аймақтарының шөлді және шөлейт ландшафттарда орналасуы мен байланысты.
5. Табиғи және антропогенді рекреациялық ресурстарды талдау нәтижесінде туризмді дамыту үшін көрікті аймақтарды аудандастыру негізінде еліміздің табиғаты бағаланды.
6. Туризмді дамытуда туристік инфрақұрылымның жағдайы үлкен орын алды, ол материалды-техникалық базаның төмендігімен және облыс аймақтарында біркелкі таралмаумен сипатталады.
- 7.Болашақ ұрпақ үшін ерекше табиғи және тарихи, мәдени нысандарды қорғау, табиғатты пайдалануды реттеу мақсатында географиялық ақпараттық жүйені құру керек.
- 8.Табиғи және көрікті рекреациялық ресурстардың табыс көздеріне жергілікті халықтың түсінуіне мүмкіншілік беру және туризмді дамыту бағытында жұмыстарды ұйымдастыру.

Қорыта айтқанда Қазақстандағы туризмнің даму болашағын айқындау арқылы еліміздегі туризм салаларын жан-жақты дамытамыз, қоршаған ортаны қорғау, табиғат ресурстарын тиімді пайдалану, еліміздегі ішкі және сыртқы туризмді дамыту арқылы ұлттық экологиялық және экономикалық мәселелерді шешу мүмкіншіліктері артады. Туризмді дамыту арқылы еліміздің

жабайы табиғат қорын, табиғат ресурстары мен көрікті - рекреациялық аймақтарын қорғаймыз, экотуризм аймақтарға бөлу арқылы рекреациялық ресурстарымызды қорғау жұмыстарын жандандырамыз. Еліміздегі туризмді дамыту арқылы экономикалық жағдайымызды жақсартамыз, әлемдік деңгейдегі мәртебемізді айқындаймыз, бәсекеге қабілетті өркениетті мемлекеттер қатарында боламыз.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1.Александрова А.Ю., (2001), *Международный туризм*. М.
- 2.Ердаuletов С.Р.(2000), *География туризма: история, теория, методы, практика*. Алматы: Атамұра.
3. Ердаuletов С.Р (1991), *Основы географии туризма: Учебное пособие*. Алма-Ата : КазГУ.
4. Мироненко Н.С (1981), Твердохлебов И.Т. *Рекреационная география*. Москва.
5. Пирожник И.И (1985), *Основы географии туризма и экскурсионного обслуживания*. Минск Университетское.
- 6.С.Р.Ердаuletов (1997), *Проблемы и перспективы казахстанского туризма*.Алматы
- 7.Ю.С.Путрик (2001), *Туризм глазами географа*.Алматы.
- 8.С.Р.Ердаuletов (1992), *География туризма Казахстана*. Алматы.Ғылым.
- 9.*Закон РК «О туризме»* (3.07.1992), Постановление РК. Алматы.

PARA ARZI, ENFLASYON, EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNE EŞBÜTÜNLEŞME VE NEDENSELLİK ANALİZİ

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
NKÜ İİBF İktisat Bölümü, salihozturk@nku.edu.tr

Aminullah RAHMANI
NKÜ SBE İktisat ABD, aminrahmani56@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de 1980-2016 döneminde para arzı, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki eşbütünleşme ve nedensellik analizleri çerçevesinde araştırılmıştır. İlk olarak değişkenler arasındaki durağanlık ilişkisi DF-GLS testi yardımıyla test edilmiştir. İkinci olarak değişkenler arasındaki eşbütünleşmenin varlığı ARDL sınır testi kullanılarak incelenmiştir. Son olarak Granger nedensellik testi ile değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri analiz edilmiştir. Sonuçlar, Türkiye ekonomisi için politika eğilimleri sunabilecektir.

Anahtar kelimeler: Para arzı, Enflasyon, Ekonomik büyüme, Eşbütünleşme ve Nedensellik.

**MONEY SUPPLY, INFLATION, ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP:
COINTEGRATION AND CAUSALITY ANALYSIS ON TURKISH ECONOMY****ABSTRACT**

In this paper, the link between money supply, inflation and economic growth in Turkey for the period of 1980-2016 in the context of cointegration and causality analyses. Firstly, the stationarity relationship between the variables was tested by DF-GLS test. Secondly, the presence of cointegration between the variables was examined by using ARDL bounds test. Finally, the causal links between the variables were analyzed through the Granger causality test. The results will offer policy implications for Turkish economy.

Key words: Money supply, Inflation, Economic growth, Cointegration and Causality.

1. GİRİŞ

Para arzı, makroekonominin ana araştırma alanlarından biridir. Enflasyon, faiz, varlık fiyatları ve dolayısıyla para arzı, yatırım tasarrufu ve toplam talebin ana belirleyicileridir. Bu sebeple, para arzının hangi süreçler ve nasıl belirlendiği, ekonomik teorinin ana temalarından biri haline gelmiştir. Modern makroekonomiye göre, para arzı merkez bankası tarafından belirlenen bir stoktur. Ancak, 1970’lerin sonundan itibaren Post Keynesyen edebiyatın içsel para teorisine göre, bir ekonomide stokta bulunan para kaynağı, merkez bankası tarafından değil, borç verme ile belirlenir. Daha açık bir ifadeyle, bankacılık sisteminde kredi akışının yarattığı mevduatlar para arzını sağlamaktadır. Dolayısıyla, ana akım ekonominin önerdiği tezin aksine, merkez bankaları bu süreci tamamen kontrol edemezler. Para arzının temelini oluşturan temel faktör piyasadaki kredi

talebidir; Bu talebin oluşumu ile bankalar bu kredileri karşılıyor ve süreç sonucunda mevduatlar oluşuyor. Bu yeni mevduatlar para arzında bir artışa yol açmaktadır (Özgür 2011:68).

Türkiye'nin ekonomisi için altı farklı tipte para arzı tespit edilmiş ve son beş tanesi de geniş para arzı olarak kabul edilebilir. TCMB geçtiğimiz günlerde para arzının tanımını değiştirdi, ancak para arzı raporlarını eski tanıma göre korudu. Bununla birlikte, eski tanımlar, işin kapsamının genişletilebilmesi için kullanılmıştır. Bunlar M2 (M1 artı vadeli mevduatlar, mevduat sertifikaları), M2Y (M2 artı döviz tevdiatları), M3A (M2 artı resmi mevduat), M3 (M3A artı diğer merkez banka mevduatları), M1 (dolaşımdaki mevduatlar, talep mevduatları ve merkezi) bankalar) mevduat) ve L0 (M3 artı döviz mevduat) (Özgür 2011:69).

Enflasyon kavramı Balami'ye (2006) göre enflasyon, uzun bir süre boyunca mal ve hizmetlerin geniş bir genel fiyat seviyesinin yükselmesidir. Belirli bir zaman dilimi boyunca genel fiyat seviyesindeki artış oranı olarak ölçülmektedir. Chicago Üniversitesi'ndeki neo-klasik ve onların takipçilerine, enflasyon temelde parasal bir olgudur. Friedman M. (1996), " Enflasyon her zaman ve her yerde parasal bir olgudur ve sadece çıktı miktarından daha fazla miktarda para harcanarak üretilebilir. " Hicks'e göre, " enflasyon genel fiyattaki sürekli bir yükseliştir. Seviye. "Johnson, " Enflasyon, mal ve hizmet fiyatlarında sürekli bir artış" olarak ifade edilmektedir.

Brooman, kendi görüşüyle enflasyonu genel fiyat seviyesinde sürekli bir artış olarak görmektedir. "Dernberg ve McDougall," enflasyonun genellikle tüketici fiyatı gibi bir endeksle ölçülen fiyatlarda devam eden artış anlamına geldiğini "yazdıklarında daha açıklamaktadır (Ademola ve Badiru 2016:48).

Ekonomik büyüme kavramı M. L Jhingan (2003) 'a göre ekonomik büyüme, bir ülkenin reel sermaye gelirinin uzun bir zaman zarfında arttığı ve mal miktarındaki artışla ölçüldüğü süreçtir. Bir ülkede üretilen hizmetlerdir. Büyüyen bir ekonomi her bir ardışık dönemde daha fazla mal ve hizmet üretmektedir. Böylece daha geniş bir perspektifte, halkın yaşam standardını yükseltmek ve gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmak anlamına gelmektedir.

Zhattau'nun (2013) deyiimiyle ekonomik büyüme, refah artışının temelidir ve teknik ilerlemeye yol açan daha fazla sermaye ve yeniliklerin birikimidir. Solow'a (2002) göre büyüme, nüfus artışı, teknik ilerleme ve yatırım nedeniyle toplam GSYİH büyümesi açısından ekonomik büyüme gören büyüme modelidir. Klasik Ekonomist'e göre büyüme, yatırım oranındaki artışı işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, büyüme, milli gelirdeki kâr payının bir fonksiyonudur. Uzun vadede daha yüksek kar oranı ve daha yüksek büyüme oranı arasında pozitif bir ilişki vardır (Ademola ve Badiru 2016:49).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Babatunde and Shuaibu (2011) çalışmasında Nijerya için para arzı, sermaye stoku, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki önemli uzun dönemli ilişkinin varlığını inceleyerek 1975 ve 2008 yılları arasında bir parasal büyüme modelini tahmin etmektedir. Bu kapsamda, eş bütünleşme için sınır testi yaklaşımında hata düzeltme mekanizmasını kullanmaktadır. otoregresif dağıtılmış bir gecikme çerçevesi. Ampirik tahminler, para arzı ile sermaye stoku arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki gösterirken, enflasyon ve büyüme arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Georgantopoulos and Tsamis çalışmasında kısa vadenin yanı sıra, para arzı, enflasyon, devlet harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkiler araştırılmış ve 1980 yılındaki

yıllık veriler kullanılarak Kıbrıs örneğinde sırasıyla Hata Düzeltme Mekanizması (ECM) ve Johansen eş bütünleşme testi kullanılmıştır. 2009. Kolektif, ampirik sonuçlar, kamu harcamalarının Kıbrıs'ta ekonomik gelişmeyi desteklediğini ima etmektedir. Ancak, devletin bütçe açığının finanse edilmesi, ekonomide daha fazla likidite etkisine ve aynı zamanda enflasyonist baskıya neden olmaktadır. Sonuçlar, enflasyonun muhtemelen olumsuz arz şokuna bağlı olarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Lu vd. (2017) çalışmasında Finansal piyasaların hızla gelişmesiyle birlikte, para arzı, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişki üzerindeki etkisi nedeniyle ekonomik finansallaşma derecesi göz ardı edilemez. ABD'deki sanayileşme döneminden ekonomik finansmana kadar finansal gelişme ve evrim üzerinde yoğunlaşmakta, sistematik ve kapsamlı analiz ilk olarak genel ekonomik operasyonun çeşitliliği üzerinde gerçekleştirilmektedir. Daha sonra, VAR modeline dayanan dürtü yanıt fonksiyonu, ekonomik finansallaşma derecesinin ilişki evrimi üzerindeki dinamik etkisini incelemek için uygulanmaktadır. Ampirik sonuçlar ekonomik finansallaşmanın para arzı, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki sapma olgusunu iyi bir şekilde açıkladığını ve hayali ekonomi ile reel ekonomi arasındaki etkileşimin daha yakın ve yakınlaştığını göstermektedir.

Gatawa vd. (2017) çalışmasında Nijerya'da para arzının, enflasyonun ve faiz oranının 1973-2013 arası zaman serileri verileri kullanılarak etkisi incelenmiştir. Hata düzeltme çerçevesinde VAR Modeli ve Granger Nedensellik testi kullanıldı. VEC modelinin sonuçları, geniş para arzının olumlu etkisinin desteklenmesi için bir kanıt sunarken, enflasyon ve faiz oranı özellikle uzun vadede büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Kısa vadede parlamentolu sonuçlar, enflasyon hariç geniş para arzının ve faiz oranının ekonomik büyüme ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Nedensellik testi için açıklayıcı değişkenlerin hiçbirinin ekonomik büyümeye neden olmadığı, para arzının, enflasyonun ve faiz oranının büyümeyi etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Dingela and Khobai (2017) çalışmasında 1980'den 2016'ya kadar olan zaman serileri verileri kullanılarak Güney Afrika'da geniş para arzının (m3) Güney Afrika'daki ekonomik büyüme (GSYİH) üzerindeki dinamik etkisi araştırılmıştır. Çalışma otoregresif dağıtılmış gecikme (ARDL) -bounds test yaklaşımı kullanmıştır. m3'ün kişi başına GSYİH üzerindeki etkisini araştırmak için eşbütünleşme ve hata düzeltme modeli. Model dört makroekonomik değişken, yani kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), Geniş para arzı (M3), Faiz oranı (INT), Enflasyon oranı (INF) ile belirlenmiştir. Bulgular, hem kısa vadede hem de uzun vadede para arzı ile ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Bozkurt (2014) Türkiye'deki para, enflasyon ve büyüme ilişkilerini eşbütünleşme testi ile incelemektedir. Bu amaçla 1999.2 - 2012.2 dönemi alınmış ve üç ayda bir para arzı (M2), GSYH, para ve deflatör verileri kullanılmıştır. Bu yazının sonuçlarına göre, para arzı ve paranın hızı Türkiye'de uzun vadede enflasyonun ana belirleyicisidir. Öte yandan, gelirdeki% 1'lik düşüşler, enflasyonu doğrudan% 1 oranında düşürmektedir.

Yanliang çalışmasında Eşitlik ve Granger Nedensellik testi yaklaşımları ile 1998'den 2007'ye kadar Çin'deki para arzı, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişki üzerine ampirik analiz göstermektedir: Para arzı, enflasyon ve ekonomik büyüme arasında bir eşbütünleşme ilişkisi yoktur. Para arzı ile enflasyon arasında eş-bütünleşme ilişkisi bulunurken, para arzı ile ekonomik büyüme arasında eş-bütünleşme ilişkisi yoktur. Çin'de ekonomik büyüme ve fiyat istikrarının hedefi arasında çelişki vardır.

Hossain (2005) çalışmasında Endonezya'da para büyümesi, enflasyon, döviz devalüasyonu ve ekonomik büyüme arasındaki nedensel ilişkiyi araştırmak için 1954-2002 dönemi için yıllık verileri

kullanılmaktadır. Üç test edilebilir hipotez araştırılmaktadır: (1) para arzı büyümesi Granger-neden enflasyonu mu? (2) döviz devalüasyonu yapar Granger - enflasyona neden olur mu? (3) enflasyon ekonomik büyümeyi etkiler mi? Ampirik sonuçlar, para arzı büyümesi ile enflasyon arasında ve döviz devalüasyonu ile enflasyon arasında kısa vadeli iki yönlü bir nedensellik bulunduğunu göstermektedir. Tüm örneklem döneminde, enflasyondan dar para arzının büyümesine doğru geçen nedensellik, dar para arzındaki büyümeden enflasyona olandan daha güçlü olmuştur. Bu sonuç, yüksek ya da hiperenflasyonist bir ekonomide enflasyonun para arzı büyümesi üzerinde bir geri dönüş etkisine sahip olduğu ve bunun da kendi kendini idame ettirici bir enflasyon süreci yarattığı görüşüyle tutarlıdır. Bununla birlikte, paranın devalüasyonu ile enflasyon arasındaki kısa vadeli iki yönlü nedensellik, tam ya da herhangi bir kısa numune dönemi için zayıf ya da çok güçlü değildi. Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkide, sonuçlar, enflasyonun tamamından veya herhangi bir alt örnekleme dönemi için enflasyondan ekonomik büyümeye kadar kısa vadeli nedensellik olmadığını göstermektedir.

He and Ph (2017) çalışmasında, 2000 ile 2016 yılları arasındaki yıllık seri verileri, para arzı (M2) ile makroekonomik değişkenler (reel GSYİH, enflasyon oranı ve faiz oranı) arasındaki ilişkiyi vektör otomatik regresyon (VAR) altında analiz etmek için uygulanmıştır. Bu yazının amacı, bu değişkenlerin Çin'deki para arzı üzerindeki etkisini doğrulamaktır. Ampirik bir analiz yaptıktan sonra, reel GSYİH'daki bir artışın para arzında bir artışa yol açabileceği sonucuna varılabilir; Ayrıca, enflasyon oranındaki bir artış para arzında bir artışa yol açabilir; Tersine, faiz oranındaki bir artış para arzında bir azalmaya neden olabilir. Bu nedenle, reel GSYİH, enflasyon oranı ve faiz oranındaki değişimin ayarlanması yoluyla, Çin'deki politika yapıcılar için para arzının daha iyi bir şekilde kontrol edilebilmesi sağlanmıştır.

Işık ve Bilgin (2016) çalışmasında 2003-2015 döneminde Hacker-Hatemi-J nedensellik testi ve üç aylık gözlemler kullanılarak Türkiye'deki finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre kriz öncesi dönemde kriz sonrası dönemde nedenselliğin olmadığı bulunmuştur.

Kandır vd. (2007) çalışmasında Türkiye'de 1988'den 2004'e kadar olan dönemde finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Analizlerde, kişi başına düşen milli gelirin çeyreklik değerleri ekonomik büyüme için bir vekil olarak kullanılmaktadır. Öte yandan, finansal gelişim için proksiler olarak dört değişken kullanılmaktadır. Bu değişkenler, İMKB işlem hacminin milli gelire oranı, İMKB kapitalizasyon değerinin milli gelire oranı, İMKB ciro oranı ve özel sektör banka kredilerinin milli gelire oranıdır. Johansen Eşbütünleşme, hata düzeltme ve gündelik yöntemleri uygulanmaktadır. Bulgular finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi takip eden bir talep olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, finans piyasası Türkiye'de ekonomik büyümeyi desteklemiyor gibi görünmektedir. Yine de ekonomik büyüme finansal büyümeyi etkiliyor gibi görünüyor.

Mercan ve Peker (2013) çalışmasında finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, Türkiye ekonomisine 1992'den 2010'a kadarki aylık verileri kullanılarak araştırılmıştır. Ampirik kanıtlara göre, Pesaran tarafından geliştirilen sınır testi yaklaşımı ile yapılan çalışmadan elde edilen ampirik kanıtlar; değişkenler arasında birlikte entegrasyon olduğu bulunmuştur. Buna göre, uzun vadede analizde finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, teorik beklentiler doğrultusunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ancak, kısa dönemli analizde hata düzeltme katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olarak bulunmuştur. Bu nedenle, değişkenler arasındaki sapma uzun dönemli denge seviyesinde birleşmektedir.

Karamelikli ve Bayar (2016) çalışmasında Ocak 2005-Aralık 2015 döneminde, ARDL koentegrasyonunu kullanarak, makroekonomik ve finansal istikrarın Türkiye'de ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Değişkenler arasında uzun süreli bir ilişki olduğunu bulduk; Bankalar tarafından takipteki kredilerdeki artışlar ve TL / Dolar döviz kurları, hem kısa hem de uzun vadede sanayi üretimi üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Ayrıca, yurt içi kredinin banka tarafından özel sektöre dönüşmesindeki artışlar, sanayi üretimi üzerinde sadece kısa vadede olumlu bir etki yaratmıştır.

Altunöz (2016) çalışmasında Enflasyon ve GSYİH Büyümesi arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyen çalışmaların varlığına rağmen, iktisatçıların çoğunluğu bu iki değişken için negatif ilişkiyi desteklemektedir. Benzer şekilde, GSYİH Büyümesi ile finansal derinleşme arasındaki pozitif ilişki de bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, literatür taramasından sonra ARDL eş bütünlüşme Yaklaşımı (sınır testi) ile enflasyon ve GSYİH büyümesi arasındaki negatif ilişkiyi belirlemektir.

Özgür (2011) çalışmasında Post Keynesyen ekonomi, para arzının banka kredisi yoluyla özel sektöre doğru geliştiğini öne sürmektedir. Bu çalışmada, Türkiye ekonomisi için bu argüman incelenmiş ve banka kredisi ile özel sektör arasındaki ilişki, eş-bütünlüşme ve vektör hata düzeltme modelleri ile geniş para analizleri yapılmıştır. M2, M3, M3A ve banka kredileri arasında beklenen sonuçlar bulundu; Ancak, banka kredileri ile döviz mevduatı içeren M2Y, L0 arasında ilişki kurulamamıştır. Döviz tevdiat miktarının para ikamesi ile etkilendiği bilinmektedir. Ancak, bu mevduatlar Türk Lirası cinsinden geniş paraya dahil edilmekte ve döviz kurundaki değişimin bu mevduatın hacmini ve dolayısıyla M2Y ve L0 hacimlerini değiştirebileceği görülmektedir. Bu nedenle, eski modellere döviz ikamesi ve döviz kuru için bir vekil dahildir ve eşbütünlüşme ve vektör hata düzeltme modelleri yeniden tahmin edilmektedir. Bulgular, para arzının banka kredisiyle içsel olarak büyüdüğü argümanı ile uyumludur.

Kaya ve Öz (2016) çalışmasında bütçe açıkları ile parasal büyüme arasında yakın bir ilişki olduğu hipotezine dayanarak, bu değişkenlerin 1980-2014 döneminde üç aylık verileri kullanarak Türkiye ekonomisi üzerindeki enflasyon üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu ilişkinin belirlenmesinde ARDL sınır testi yaklaşımı, stabilite analizi sonucunda farklı düzeylerdeki değişkenlerin durağan olması nedeniyle kullanılmıştır. Sonuçlara göre, enflasyon ve para arzı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunurken, enflasyon arasında önemli bir ilişki bulunmamaktadır.

Gökdeniz vd. Türkiye'den 1989-2002 dönemleri için zaman serisi yöntemlerini ve verilerini kullanarak, finansal piyasaların ekonomik büyümeyi etkilediğini inceliyoruz. Sonuçlarımız, borsaların ekonomik büyümeyi destekleyebileceğini, ancak Türkiye'de bunu desteklemeyeceğini destekliyor.

3. EKONOMETRİK METODOLOJİ

3.1. Birim Kök Testleri

ADF testi farkı alınmış gecikmeli terimler için yüksek seri korelasyonu düzeltirken PP testi ise kalıntıların seri korelasyonunu dikkate alan parametric olmayan bir düzeltme yapar. Banerjee vd. (1993)'ne göre Monte Carlo deneyimleri PP testinin ADF testine göre daha yüksek bir güce sahip olduğunu ortaya koymuştur. ADF testlerinde sıfır hipotezi seri durağan değildir şeklinde ifade

edilirken alternative hipotez ise serinin durağanlığını gösterir. ADF testi aşağıdaki gibi bir regresyon denkleminde dayanır:

$$y_t = \beta' D_t + \phi y_{t-1} + \sum_{j=1}^p \psi_j \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Burada, D_t deterministik terimler vektörünü, p gecikmeli farkı alınmış terimler ise yakınsamasını sağlamak için kullanılır. ADF istatistikleri 2 no'lu denklemin EKK tahminine dayanır ve aşağıdaki gibi ifade edilir:

$$ADF_t = t_{\phi=1} = \frac{\hat{\phi} - 1}{SE(\hat{\phi})} \quad (3)$$

$$ADF_n = \frac{T - (\hat{\phi} - 1)}{1 - \hat{\psi}_n - \dots - \hat{\psi}_p} \quad (4)$$

ADF test regresyonunun alternatif formülasyonu şu şekildedir:

$$\Delta y_t = \beta' D_t + \pi y_{t-1} + \sum_{j=1}^p \psi_j \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (5)$$

Phillips ve Perron (1988) ise daha çok finansal zaman serilerinde kullanılan ve PP testi diye anılan bir dizi test istatistiği geliştirmiştir. PP ve ADF test istatistikleri genelde hatalardaki seri korelasyon ve değişen varyansı ele alma tarzları bakımından birbirinden ayrılmaktadır. PP testleri için regresyon denklemi aşağıdaki gibi kurulur:

$$\Delta y_t = \beta_0 D_t + \pi y_{t-1} + u_t \quad (6)$$

PP testleri test regresyonundaki hataların seri koherasyon ve değişen varyans durumlarını test istatistiklerini modifiye ederek düzeltir. Bu modifiye edilmiş istatistikler Z_t ve Z_π olarak bilinir ve aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$Z_t = \left(\frac{\hat{\sigma}^2}{\hat{\lambda}^2} \right)^{1/2} t_{\pi=0} - \frac{1}{2} \left(\frac{\hat{\lambda}^2 - \hat{\sigma}^2}{\hat{\lambda}^2} \right) \left(\frac{TSE(\hat{\pi})}{\hat{\sigma}^2} \right) \quad (7)$$

$$Z_\pi = T\hat{\pi} - \frac{1}{2} \frac{T^2 SE(\hat{\pi})}{\hat{\sigma}^2} (\hat{\lambda}^2 - \hat{\sigma}^2) \quad (8)$$

$\hat{\sigma}^2$ ve $\hat{\lambda}^2$ terimleri varyans parametrelerinin uyumlu tahminlerini gösterir ve aşağıdaki gibi ifade edilir:

$$\sigma^2 = \lim_{T \rightarrow \infty} T^{-1} \sum_{t=1}^T E[u_t^2] \quad (9)$$

$$\lambda^2 = \lim_{T \rightarrow \infty} \sum_{t=1}^T E[T^{-1} S_T^2] \quad (10)$$

PP test istatistikleri ADF testinde olduğu gibi benzer asimptotik dağılım sergiler.

3.2. ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

ARDL, Pesaran ve ark. tarafından ortaya konan nispeten yeni bir eşbütünleşme tekniğidir. Diğer eşbütünleşme yaklaşımlarına göre birçok avantajı vardır. ARDL yaklaşımı, değişkenlerin entegrasyon sırasını oluşturmayı gerektirmez (birim-kök Ölçek). Bu yaklaşım, altta yatan sebepten bağımsız olarak uygulanabilir. Regresörler I (0), I (1) veya fraksiyonel olarak entegredir. Engle-Granger ve Johansen-Juselius gibi diğer standart eşbütünleşme yaklaşımları, değişkenlerin benzersiz entegrasyon düzeyine entegre edilmesini gerektirir. ARDL yaklaşımı, değişkenlerin entegrasyonu sırasına bağlı ön test problemleri içermemektedir. İkincisi, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki uzun dönemli etkilerinin yanı sıra kısa süreli olarak da değerlendirilir, bu da araştırmacıların aralarında ayırım yapmasını sağlar. Değişkenlerin kısa ve uzun vadeli etkileri vardır. Üçüncü olarak, ARDL yaklaşımı küçük örnekler için daha iyi özelliklere sahiptir. Pesaran ve Shin, ARDL çerçevesi ile OLS tahmin edicilerinin kısa dönemli parametreler tutarlı ve uzun süreli katsayıların ARDL tabanlı tahmin edicileri küçük örnek büyüklüklerinde çok iyi tutarlıdır. Son olarak, tüm değişkenlerin endojen olduğu varsayılır, bu yüzden Engle-Granger yöntemi ile ilişkili olan endojenlik problemleri önlenir. ARDL eş bütünleşme yönteminde izlenecek sınır testi denklemi şöyledir:

$$\Delta Y_t = \Psi_0 + \sum_{i=1}^m \Psi_{1i} \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^m \Psi_{2i} \Delta X_{1t-i} + \dots + \sum_{i=0}^m \Psi_{ki} \Delta X_{kt-i} + \varepsilon_1 Y_{t-1} + \varepsilon_2 Y_{1t-1} + \dots + \varepsilon_k Y_{kt-1} + u_t \quad (11)$$

Değişkenlerin ortak önemi için istatistik hesaplanması gerekmektedir. F-testi, değişkenler arasında uzun vadeli bir ilişkinin varlığını test etmek için yapılır. Bu testte F-istatistiklerinin kritik değerleri Pesaran ve Pesaran'da ve Pesaran ve ark.dır. Bununla birlikte, bu kritik değerler 500 ve 1000 gözlem örnek boyutları için üretilmektedir. Narayan, kritik değerlerden çıkmanın küçük örnek büyüklükleri için kullanılamayacağını çünkü bu değerlerin büyük örnek büyüklüklerine göre elde edildiğini öne sürmektedir. Narayan, 30 ila 80 gözlem arasında değişen örnek büyüklükleri için kritik değerleri hesaplamıştır. Sadece 39 olan bu çalışmada küçük örneklem büyüklüğü düşünüldüğünde, sınırlar F-testi için Narayan'ın kritik değerleri kullanılır. Belirli bir anlamlılık düzeyi için, bir zaman eğilimi olan ve olmayan, I (0) değişkenleri ve diğeri için iki kritik değer kümesi vardır.

Alt sınır (LCB) ve üst sınır kritik değerleri (UCB) olarak bilinen I (1) değişkenleri için ayarlanır. Bu, değişkenlerin tüm olası sınıflandırmalarını I (0) ve I (1) içine alan bir bant sağlar. Eğer hesaplanan F-istatistiği UCB'den daha yüksekse, eşbütünleşme yokluğunun sıfır hipotezi reddedilir ve eğer LCB'nin altındaysa, sıfır hipotezi reddedilemez ve eğer LCB ve UCB arasında yer alırsa sonuç sonuçsuzdur. Tahmin sürecinin bu aşamasında, birim kök testleri normalde modele girilen değişkenler üzerinde gerçekleştirilir. Denklem için bu testin sıfır hipotezleri aşağıdaki gibidir (Saboori ve Sulaiman 2013:815):

$H_0: \varepsilon_1 = \varepsilon_2 = \dots = \varepsilon_k = 0$ Eşbütünleşme yoktur.

$H_1: \varepsilon_1 \neq \varepsilon_2 \neq \dots \neq \varepsilon_k \neq 0$ Eşbütünleşme vardır.

Eşbütünleşme ilişkisinin olduğuna dair bir sonuç çıkarsa, o zaman ilk sırada sınır testi için uygulanan modelin tanısal testleri kullanılır. Bu adım gerçekleştirildikten sonra değişkenler arasındaki ilişkiler meydana gelmektedir. ARDL modelinde uzun vadeli ilişkiyi inceleyen model aşağıdaki gibidir:

$$Y_t = \Psi_0 + \sum_{i=1}^m \Psi_{1i} \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^n \Psi_{2i} \Delta X_{1t-i} + \dots + \sum_{i=0}^r \Psi_{ki} \Delta X_{kt-i} + u_t \quad (12)$$

3.3. Granger Nedensellik Testi

Değişkenlerimizden birinin Y olduğunu kabul edersek $Y_t = (Y_{t-1}, X_{t-1})$ ile yapılan öngörü başarısı $Y = f(Y_{t-1})$ ile yapılan öngörü Başarısından daha iyise X_t 'deki değişimler Y_t 'nin granger nedenidir denilmektedir (Altıntaş, Güvercin ve uğurlu, 2008).

$$Y_t = \sum_{i=1}^k \beta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \delta_i X_{t-i} + U_{1t} \xrightarrow{EKK} \text{kısıtsız Model } SSR_{UR} \quad (13)$$

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \theta_i Y_{t-i} + U_{2t} \xrightarrow{EKK} \text{kısıtlı model } SSR_R \quad (14)$$

Test hipotezleri

$$H_0 : \sum_{i=1}^m \delta_i = 0 \text{ X } \dot{Y} \text{ in nedeni değildir} \quad (15)$$

$$H_1 : \sum_{i=1}^m \delta_i \neq 0 \text{ X } \dot{Y} \text{ in nedenidir.} \quad (16)$$

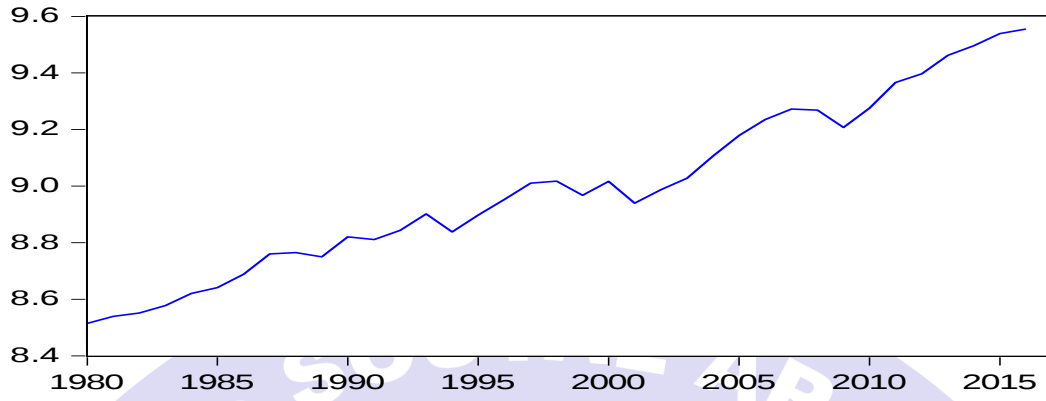
4. EKONOMETRİ BULGULAR

Bu çalışmada para arzı enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek doğrusal regresyon denkleminde faydalanılmıştır. Değişkenlerin logaritmik hallerinin dikkate alındığı model aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

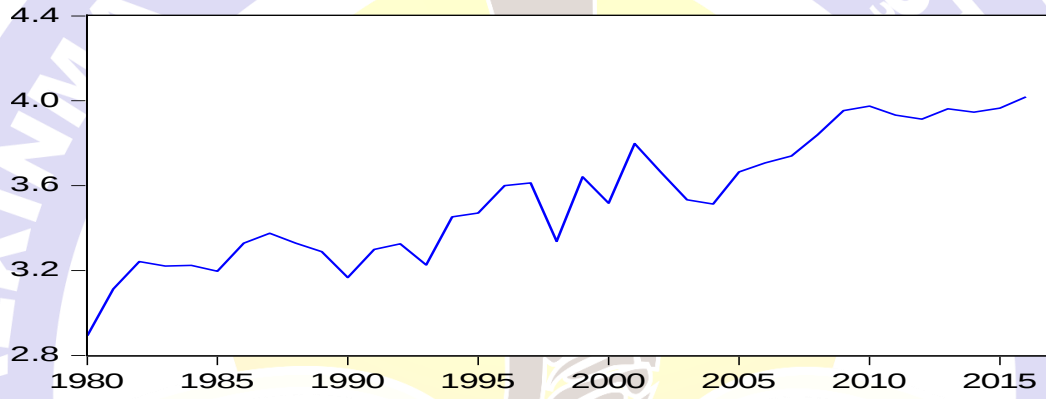
$$LGDP_t = \beta_0 + \beta_1 LFD_t + \beta_3 LENF_t + \varepsilon_t$$

Çalışmada kullanılan değişkenlerin 1980-2016 döneminde gösterdikleri zaman serisi eğilimleri Grafik 1'de görülmektedir. Tablo 1'de ise serilerin tanımlayıcı istatistikleri ile korelasyon matrisi yer almaktadır

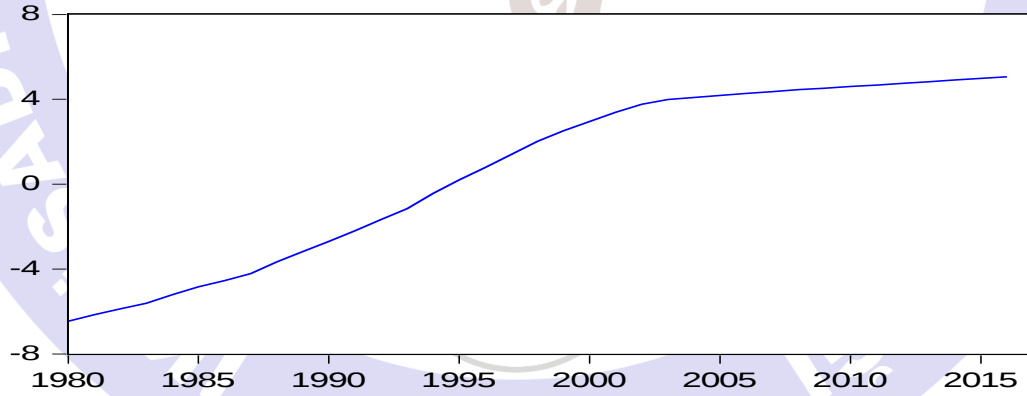
LGDP

LFD

LENF

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi

Değişkenler	LGDP	LFD	LENF
Ortalama	8.994	3.540	0.617
Medyan	8.967	3.517	2.021
Maximum	9.555	4.018	5.058
Minimum	8.514	2.892	-6.460

Standart Sapma	0.299	0.301	4.079
Çarpıklık	0.238	0.019	-0.438
Basıklık	2.086	1.957	1.612
Korelasyon Matrisi			
LGDP	1	0.921	0.922
LFD	0.921	1	0.899
LENF	0.922	0.899	1

Tablo 2’de değişkenlerin birim kök test sonuçları verilmektedir. DF-GLS test sonuçlarına göre kişi başına gelir değişkeni düzeyde durağan bulunmamış, birinci farkı alındığında durağan hale gelmiştir. Para arzı ve enflasyon değişkenleri sabitli modelde düzeyde değil de birinci farkında durağan tespit edilmiş, sabitli-trendli modelde ise birinci farkında durağan bulunmuşlardır. Bu sonuçlar değişkenler arasında ARDL sınır testi yaklaşımının uygulanması için yeterlidir.

Tablo 2: Birim Kök Testleri Sonuçları

Değişkenler	Sabitli model test istatistiği	Sabitli trendli model test istatistiği
<i>LGDP</i>	1.477 (0)	-2.413 (0)
<i>LFD</i>	0.218 (1)	-4.405 (0)***
<i>LENF</i>	-1.477 (1)	-3.793 (3)***
$\Delta LGDP$	-6.328 (0)***	-6.406 (0)***
ΔLFD	-2.924 (1)***	-
$\Delta LINF$	-1.920 (6)	-

Not: Parantez içindeki değerler optimal gecikme uzunluğunu verir. Optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi AIC kriterine dayanır. ***, %1 düzeyinde anlamlılığı gösterir.

Tablo 3’te para arzı, enflasyon ve ekonomik büyüme değişkenleri arasında eşbütünleşmenin olup olmadığını test etmek için kullanılan ARDL sınır testi sonuçlarını göstermektedir. Sınır testi sonuçlarına göre hesaplanan F-testi sonucu (6.00) Peseran %1 üstk kritik değer (5.00) den büyük olduğu için eşbütünleşmenin olduğu sonucuna varılmıştır. ARDL modelinin tanısal testleri modelde otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin olmadığını, modelin doğru kurulduğunu ve hata terimlerinin normal dağılım sergilediğini dolayısıyla modelin uygun bir model olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3: ARDL Sınır Testi Sonuçları

		Hesaplanan F -istatistiği
Model	$F(LGDP, LFD, LENF)$	6.00***
ARDL gecikme (1,1,1)		-
sıralaması		
Peseran vd. (2001) kritik sınır değerleri: Kısıtsız sabitli-trendsiz model		
Anlamlılık düzeyi	Alt sınır, $I(0)$	Üst sınır, $I(1)$
%1	4.13	5
%5	3.1	3.87
%10	2.63	3.35
Tanısal testler		
R^2	0.361	
Adj. R^2	0.255	
F -istatistiği	3.400**	
Breusch-Godfrey testi	LM 0.764 (0.389)	
ARCH LM testi	0.017 (0.896)	
J-B testi	1.045 (0.592)	
Ramsey RESET testi	0.169 (0.866)	
Not: *** ve ** sırasıyla %1 ve % 5 düzeyinde anlamlılığı gösterir.		

Tablo 4, VAR modeli yardımıyla optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi amacıyla verilmiştir. Sonuçlara göre AIC ve SBC kriterleri dikkate alındığında en küçük kriter değeri iki gecikmeli VAR modelinde tespit edilmiştir. Bu model aynı zamanda otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla iki gecikme optimal gecikme olarak kullanılabilir.

Tablo 4: VAR Modeliyle Optimal Gecikme Uzunluğu Belirleme

Gecikme Uzunluğu	AIC	SBC	Otokorelasyon LM testi	White değişen varyans testi
1	-6.119	-5.580	30.642 (0.000)	46.966 (0.103)
2	-7.658*	-6.716*	9.448 (0.397)	77.193 (0.316)

3 -7.442 -6.096 11.043 (0.272) 111.610 (0.386)

Not: * optimal gecikme uzunluğunu gösterir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri ise Tablo 5’de sunulmuştur. Bu sonuçlara göre sadece para arzının ekonomik büyümenin nedeni olmadığı şeklindeki hipotez reddedilmiş, diğer hipotezler ise reddedilememiştir. Dolayısıyla finansal gelişme ekonomik büyümenin Granger nedenidir deriz.

Tablo 5: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotez	F-istatistiği	Olasılık	Sonuç
DLFD DLGDP’nin Granger nedeni değildir	4.354	0.022	Nedensellik var
DLGDP DLFD’nin Granger nedeni değildir	0.030	0.969	Nedensellik yok
DLENF DLGDP’nin Granger nedeni değildir	1.299	0.288	Nedensellik yok
DLGDP DLENF’nin Granger nedeni değildir	1.966	0.158	Nedensellik yok
DLENF DLFD’nin Granger nedeni değildir	0.190	0.827	Nedensellik yok
DLFD DLENF’nin Granger nedeni değildir	0.398	0.674	Nedensellik yok

Not: Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini gösterir. *, %10 düzeyinde anlamlılığı ifade eder.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada para arzı, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki eşbütünleşme ve nedensellik analizleri çerçevesinde araştırılmıştır. İlk olarak değişkenler arasındaki durağanlık ilişkisi DF-GLS testi yardımıyla test edilmiştir. İkinci olarak değişkenler arasındaki eşbütünleşmenin varlığı ARDL sınır testi kullanılarak incelenmiştir. Son olarak Granger nedensellik testi ile değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri analiz edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen ampirik bulgular ekonomik büyümenin hem sabitli hemde sabitli-trendli modelde birinci farkta durağan olduğunu, para arzı ve enflasyon değişkenlerinin sabitli modelde birinci farkında sabitli-trendli modelde ise düzeyde durağan olduğunu tespit etmiştir. Birim kök test sonuçları ARDL sınır teestinin kullanılmasına imkan tanımıştır. ARDL sınır testi sonuçları para arzı, enflasyon ve ekonomik büyüme arasında %1 anlamlılık düzeyinde eşbütünleşmenin (uzun dönem ilişkisinin) olduğunu ortaya koymuştur. Son olarak Granger nedensellik analizi ise sadece para arzından ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkinin varlığını belirlemiştir.

Bu sonuçlar para arzının ekonomik büyümenin önemli bir nedeni olduğunu göstermiştir. Para arzındaki genişleme ekonomik büyümeye neden oluyor ise Türkiye’de politika yapıcılar şayet ekonomik büyümeyi hızlandırmak istiyor ise para arzını genişletmek durumundadırlar. Ancak, para arzının kontrolsüz genişlemesi enflasyonist baskıları da beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle kontrollü şekilde para politikasının uygulanmasında fayda vardır.

KAYNAKÇA

Abdulsalam S. Ademola and Abdullahi Badiru, “The Impact of Unemployment and inflation on Economic Growth İn Nigeria (1981-2014),” International Journal of Business and Economic Sciences Apllied Research, Cilt 9, Sayı 1, 2016, pp: 47-55

Altunöz, U. (2016) Türkiye’de Enflasyon, Büyüme Ve Finansal Derinleşme İlişkisinin Ampirik Analizi, ResearchGate, ss: 175-195

Altıntaş, M., Güvercin, D. Ve Uğurlu, E. (2009) Geçiş Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 19(özel sayı), ss:17-32

Babatunde, M.A and Shuaibu, M.I. (2011) Money Supply, Inflation And Economic Growth IN Nigeria, Asian- African Journal of Economics and Econometrics, 11(1), pp: 147-163

Bozkurt, C. (2014) Money, Inflation and Growth Relationship: The Turkish Case, International Journal of Economics and Financial Issues, 4(2), pp:309-322

Dingela, S. And Khobai, H. (2017) Dynamic Impact of Money Supply on Economic Growth in South Africa. An ARDL Approach, Munich Personal RePEc Archive, 82539, pp:1-19.

Gatawa, N.M. , Abdulgafar, A. and Olarinde, M.O (2017) Impact of Money Supply and Inflation on Economic Growth in Nigeria (1973-2013), IOSR Journal of Economics and Finance, 8(3), pp:26-37

Georgantopoulos, A.G and Tsamis, A. The Interrelationship between Money Supply, Prices and Government Expenditures and Economic Growth: A Causality Analysis for the Case of Cyprus, International Journal of Economic Sciences and Applied Research, 5 (3), pp: 115-128

Gökdeniz, İ. , Erdoğan, M. Ve Kalyüncü, K. Finansal Piyasaların Ekonomik Büyümeye Etkisi ve Türkiye Örneği (1989-2002), ss:1-16

He, Y. and Ph, D. (2017) A Study on the Relationship between Money Supply and Macroeconomic Variables in China, Mediterranean Journal of, 8(6), pp:99-107.

Hossain, A. (2005) The Granger-Causality Between Money Growth, Inflation, Currency DEVALUATION And ECONOMIC GROWTH IN INDONESIA: 1954-2002, International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies. 2(3), pp: 69- 92

Işık, H.B. ve Bilgin, O. (2016) Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Türkiye Örneği, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(7), ss:1757-1765

Kandır S.Y., İskenderoğlu, Ö. Ve Önal, Y.B. (2007) Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(2), ss.311-326

Karamelikli, H. ve Bayar,Y. (2016) Makroekonomik Ve Finansal İstikrarın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı, ss: 225-236

Kaya, G. ve Öz, E. (2016) Enflasyon, Bütçe Açığı ve Para Arzı İlişkisinin Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi : 1980-2014 Dönemi, Yönetim Ve Ekonomi, 23(3), ss:639-651.

Lu,X. , Guo, K. , Dong,Z. and Wang, Z. (2017) Financial development and relationship evolvement among money supply, economic growth and inflation: a comparative study from the U.S. and China, APPLIED ECONOMICS,49(10), pp: 1032–1045

Mercan, M. ve Peker, O. (2013). “Finansal Gelişmenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 8(1), ss: 93-120.

Özgür, G. (2011). “Türkiye Ekonomisinde Para Arzının İçsel Süreci”, *Ekonomik Yaklaşım*, 22(78), ss: 67-90.

Saboori,B. ve Sulaiman,J. “CO2 Emissions, Energy Consumption and Economic Growth in Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) Countries: A Cointegration Approach”, *Energy*, No 55, 2013, pp: 813-822.

Yangliang, W. , Relationship Research on Money Supply, Economic Growth and Inflation,

MAKROEKONOMİK DEĞİŞKEN OLARAK BÜTÇE AÇIĞI İLE CARİ AÇIK İLİŞKİSİ 2000 SONRASI TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Prof. Dr. SALİH ÖZTÜRK

Namık Kemal Üniversitesi, salihozturk@nku.edu.tr

UĞUR ÇINAR

Namık Kemal Üniversitesi, ugurcinar1989@windowslive.com

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı bütçe ve cari açık arasındaki ilişkinin Türkiye ekonomisinde araştırılmasıdır. İki ölçüt arasındaki ilişki 2005-2017 yılları arasında çeyreklik veriler ile incelenmektedir. Çalışmada kullanılan değişkenlerin durağanlık seviyeleri ADF, PP ve KPSS birim kök testleriyle belirlenmektedir. Seriler arasındaki eştümleşme ilişkisi ARDL sınır testi kullanılarak sınanmaktadır. Son olarak değişkenler arasındaki nedenselliğin varlığı ve yönü Toda-Yamamoto nedensellik testi ile tespit edilmektedir. Elde edilen ampirik bulgular değişkenlerin farklı mertebeden durağan olabileceği yönünde şüpheyandırılmaktadır. ARDL sınır testi sonuçları ise serilerin uzun dönemde birlikte hareket ettiklerini göstermektedir. Ayrıca uzun dönemde bütçe dengesi açısından cari işlemler dengesi açığına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Bu sonuçlar Türkiye’de ilgili dönemde Keynesyen teoremin geçerliliğini kanıtlanamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İkiz Açık, Türkiye, ARDL, Toda-Yamamoto

MACROECONOMIC VARIABLES AS THE BUDGET DEFICIT AND CURRENT ACCOUNT DEFICIT TURKEY RELATIONS AFTER 2000 CASE

ABSTRACT

The main aim of this study was to investigate the relationship between the budget and the current account deficit in Turkey's economy. The relationship between the two criteria is examined with quarterly data between 2005 and 2005. Stability levels of the variables used in the study are determined by the ADF, PP and KPSS unit root tests. The cointegration relationship between the series is believed using the ARDL boundary test. Finally, the existence and direction of causality between variables are determined by the Toda-Yamamoto causality test. The empirical findings give rise to suspicion that variables may be stationary at different levels. The ARDL boundary test results show that the series move together in the long run. There is also a one-way causality relation to the current account deficit in the long run for the budget. These results prove the validity of Keynesian theory in the respective period in Turkey.

Keywords: Twin Deficit, Turkey, ARDL, Toda-Yamamoto

1.GİRİŞ

Kamu bütçe dengesi ve cari işlemler dengesi ülkelerin önemli makroekonomik dinamikleridir. Bu göstergeler politika yapıcılara ülkenin ekonomik durumu hakkında bilgi vererek gerekli iktisadi politikaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. 1980’li yıllarda Birleşik Devletler’de meydana gelen bütçe açıklarına cari işlemler dengesinde ki açıkların önemli ölçüde eşlik etmesinin fark edilmesi üzerine iki ölçüt arasındaki ilişki gündeme gelerek tartışma yaratmıştır. Ülkelerin yapısal sorunları ve uygulama methodlarındaki farklılıklar konu hakkında ortak bir görüş sağlanamamasına neden olarak farklı teorilerin oluşmasına imkan tanımaktadır.

Devletin ekonomiye müdahalesinin azalması gerektiği görüşündeki klasik teorisyenler yurtiçi borçlanmadan kaçınarak kamu sektörünün büyümesinin engellenmesi gerektiğini savunmaktadır. Aksi takdirde üretimin artması için verimli sektörlerle yönelecek yatırımların, yurtiçi borçlanma yoluyla verimsiz sektörlerle aktarılması sermaye birikiminde azalma yaşanmasına ve dolayısıyla bütçe açığının oluşmasına sebep olmaktadır. Bütçe açıklarının kapatılması amacıyla borçlanmaya başvurulması ise kamu giderlerinin daha fazla artışına yol açarak devletin kısır bir döngüye girmesine neden olmaktadır. Bütçe dengesinin gerçekleştirilmesi için devletin mülk gelirleri ile vergi gelirlerini dikkate alması gerekmektedir (Arıcan, 2005: 79).

Bütçe kontrolü üzerinde duran Klasik görüş teorilerinin 1929 yılında meydana gelen Büyük Buhran’da geçerliliğini yitirmesi ile Keynesyen teoriler öne çıkmıştır. Teoriye göre ekonominin tam istihdam durumunda olmadığı kabul edildiği için ekonomideki dengeleri devletin sağlaması gerekmektedir. Bu yüzden kamu iktisadi faaliyetler kaçınılmazdır. Ekonominin canlanması amacıyla uygulanan kamu harcamaları ve vergi indirimleri özelindeki genişletici maliye politikaları, ekonomik birimlerin kullanılabilir geliri ve bununla birlikte özel tüketim harcamaları üzerinde arttırıcı bir etki yapmaktadır (Erdinç, 2008:212). Ancak özel tüketim harcamalarının artması yurtiçi tasarrufların azalmasına ve devletin bu durumu dengeye getirmek için borçlanma yoluna gitmesine neden olmaktadır. Dışa açık ekonomilerde yurt dışı kredi imkanlarının fazlalığı kamu dış borçlanmasını cazip hale getirmekte ve bu durum yurtiçi faiz oranlarının artarak yurtdışı faiz oranlarının üzerine çıkmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak faiz oranlarındaki bu artış ulusal paranın yabancı para karşısında değerlenmesini sağlayarak tüketicilerin ithalata yönelmesini gerçekleştirmektedir (Bolat vd., 2011:349). İthalatın artması ve ihracatın azalması cari işlemler dengesinde bozulma (cari işlemler açığı) yaşandığını göstermektedir. Böylece kamu harcamaları ve vergi indirimleri neticesinde oluşan bütçe açığı borçlanma gereksinimi yaratarak cari işlemler dengesinde açık verilmesine neden olmaktadır.

Kamu harcamalarının sabit tutulduğu kabul edilerek hükümetin vergi indirimi uygulaması veya vergi indiriminde bir farklılık olmaksızın kamu harcamalarının artması durumunda Ricardocu Denklik Teoremi, rasyonel beklentiler hipotezi çerçevesinde ekonomik birimlerin artan gelirlerini tüketime değil tasarruflara yönlendireceğini savunmaktadır (Tunçsiper ve Sürekçi, 2011: 105). Çünkü cari dönemde vergi indiriminin uygulanması sonucunda vergi yükünün gelecekte artarak yeni nesillere aktarılacağı öngörüsünde bulunan ekonomik birimler tüketim yerine tasarruflarını arttırma yoluna gidecektir. Böylece meydana gelen bütçe açıklarının

giderilmesinde dış borçlanma ihtiyacı duyulmadığından cari işlemler dengesi üzerinde bütçe açıklarının bir etkisi bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın amacı 2005-2017 yılları arasında Türkiye’deki bütçe açıkları ile cari açıklar arasındaki ilişkinin ampirik olarak araştırılmasıdır. Farklı dönemlerde çok çeşitli ülkelere ve ülke gruplarına uygulanan çalışmalar literatürde bulunmaktadır. Ancak bu çalışma son yıllardaki gelişmeleri dikkate aldığı için literatüre katkı yapması beklenmektedir. Altı bölümden oluşan bu çalışma da konuyla ilgili teorilere giriş kısmında yer verildikten sonra konuyla ilgili mevcut literatürden örnekler ikinci bölümde yer almaktadır. Daha sonra uygulanan metodoloji hakkında bilgilere kısaca değinilerek elde edilen ampirik bulgular değerlendirilmektedir. Sonuç kısmında yapılan politika önerileri ile çalışma tamamlanmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda nedenselliğin yönü açısından farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu çalışmalar aşağıda incelenmektedir.

Tunçsiper ve Sürekçi (2011) tarafından ikiz açık hipotezinin geçerliliğinin Türkiye için 1987-2007 yılları arasında üçer aylık veriler ile incelendiği çalışmada değişkenler cari işlemler dengesinin GSYH’ye oranı, faiz dışı kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYH’ye oranı, iç borçlanmanın GSYH’ye oranı, üfe bazlı reel döviz kuru endeksi ve GSYH büyüme oranıdır. Değişkenlerin durağanlık seviyelerini belirlemek için PP ve KPSS birim kök testi kullanıldıktan sonra Granger nedensellik testi ve varyans ayrıştırması metodu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde cari açık ve bütçe açığı değişkenleri arasında nedensellik ilişkisi bulunmadığından Türkiye için Ricardocu Denklik Hipotezi’nin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Ata ve Yücel (2003) 1975-2002 yıllık verileri ile Türkiye için cari işlemler dengesi ile bütçe dengesi ilişkisini incelediği çalışmada değişkenlerin durağanlıkları ADF birim kök testi ile sınanmıştır. Daha sonra seriler arasındaki uzun dönem ilişkisi Engle-Granger eşbütünleşme testi ile incelenmiştir. Eşbütünleşme ilişkisinin varlığı ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü saptayabilmek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Bütçe dengesinden cari işlemler dengesine doğru tek yönlü bir nedenselliğin bulunması ile ilgili dönemde Türkiye için Keynezyen teorisinin doğruluğu saptanmıştır.

Ay vd. (2004) çalışmada Türkiye için 1992-2003 döneminde aylık veriler ile bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Serilere ADF birim kök testi uygulandıktan sonra nedenselliğin yönüne karar vermek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisini göstermektedir.

Erdinç (2008) çalışmasında ikiz açık hipotezinin geçerliliğini Türkiye için 1950-2005 yılları arasında incelemiştir. Bütçe açığı ve cari açık değişkenlerin durağanlık seviyelerini belirlemek için ADF birim kök testi uygulandıktan sonra Johansen eşbütünleşme ile seriler arasındaki uzun dönem ilişki araştırılmıştır. Hipotezin geçerliliğini tespit etmek amacıyla değişkenler arasındaki nedenselliğin yönü Granger nedensellik testi ile sınanmıştır. Ampirik sonuçlar ilgili dönem verileri ile Türkiye için Keynezyen teorisinin geçerliliğini kanıtlamaktadır.

Bolat (2011) tarafından bütçe açığı ve cari açık arasındaki ilişkinin Türkiye için 1998-2010 yılları arasında çeyreklik verilerle incelendiği çalışmada bağımlı değişken cari açığın GSYH içerisindeki payı, bağımsız değişkenler ise bütçe açığının GSYH'ye oranı, reel döviz kuru ve devlet iç borçlanma faiz oranlarından oluşmaktadır. Değişkenlerin durağanlık seviyeleri ADF ve Zivot-Andrews birim kök testleriyle incelenmiş ve değişkenlerin farklı seviyede durağanlaştıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda ARDL sınır testi ile değişkenlerin kısa ve uzun dönem ilişkileri araştırılmıştır.

Uysal ve Topallı (2007) çalışmasında bütçe açığı ve cari açık arasındaki ilişkiyi 1974-2004 yılları arasında Türkiye için incelemiştir. Değişkenlere ADF birim kök testi uygulandıktan sonra Johansen eşbütünleşme testi ile seriler arasındaki uzun dönem ilişkinin varlığı araştırılmıştır. Eşbütünleşik olduğu anlaşılan değişkenler arasındaki nedenselliğin yönüne karar vermek maksadıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Ampirik sonuçlar bütçe açığından cari açığa doğru tek yönlü bir nedenselliğin bulunduğunu kanıtlamaktadır. Böylece ilgili dönemde Türkiye için Keynezyen hipotezin geçerliliği ileri sürülmektedir.

Karayılmazlar ve Berk (2017) çalışmasında bütçe açığının, cari açık, ekonomik büyüme ve enflasyon üzerindeki etkilerini Türkiye için 1980-2015 yılları arasında incelemiştir. Öncelikle değişkenlerin durağanlık düzeylerini belirlemek amacıyla ADF ve PP birim kök testi uygulanmıştır. Daha sonra VAR analizi, Etki-Tepki analizi ve Varyans ayrıştırma metodu kullanılmıştır.

Utkulu (2003) Türkiye için 1950-2000 yılları arasında dış ticaret açığı ve bütçe açığı değişkenleri ile ikiz açık hipotezinin geçerliliğini incelemiştir. Genişletilmiş DF birim kök testi ile değişkenlerin durağanlık seviyeleri tespit edildikten sonra Engle-Granger eşbütünleşme testi ile değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi araştırılmıştır. Seriler arasında eşbütünleşme ilişkisinin bulunmasından sonra Hata Düzeltme Modeline Dayanan Nedensellik Testi ile değişkenler arasındaki nedenselliğin yönü belirlenmiştir. Ampirik bulgular bütçe açığı ile dış ticaret açığı arasında çift yönlü bir nedenselliğin olduğunu ispatlamaktadır.

Barışık ve Kesikoğlu (2010) cari açık ile bütçe açığı arasındaki ilişkiyi 1991-2007 yılları arasında 12 gelişen piyasa ekonomisi (Güney Afrika, Çin, Endonezya, Hindistan, İsrail, Kolombiya, Macaristan, Meksika, Mısır, Peru, Tayland, Türkiye) için panel veri analizi ile incelemiştir. Elde edilen bulgular bu ülkelerde cari açık ve bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu yönündedir.

Mucuk (2009) çalışmada bütçe ve cari işlemler dengesinin arasındaki ilişki Türkiye için 1989-2004 döneminde 3'er aylık veriler ile incelenmiştir. Bütçe dengesi, cari işlemler dengesi ve GSMH'den oluşan değişkenlerin ADF birim kök testi ile durağanlık seviyeleri tespit edildikten sonra VAR analizi, Granger nedensellik testi, Etki-Tepki analizi ve Varyans ayrıştırma metodu kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki nedenselliğin yönünün bütçe dengesinden cari işlemler dengesine doğru olması Keynezyen hipotezin geçerliliğini kanıtlamaktadır.

Sevinç (2016) çalışmasında bütçe açığı ve cari açık ilişkisini Türkiye için 2006-2015 yılları arasında aylık veriler ile incelemiştir. Değişkenlerin durağanlık seviyeleri genişletilmiş DF testi ile tespit edildikten sonra, seriler arasındaki uzun dönem ilişkisi Johansen eşbütünleşme testi ile araştırılmıştır. Son olarak Granger nedensellik testi kullanılarak bütçe açıkları ile cari açıklar arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Senadza ve Aloryito (2016) çalışmasında ikiz açık hipotezinin geçerliliğini 1980-2014 yılları arasında Gana için incelemiştir. Serilerin birim kök içerip içermediği ADF testi ile araştırıldıktan sonra I(1) de durağan olmaları Johansen eşbütünleşme testinin yapılmasına olanak sağlamıştır. Daha sonra Hata Düzeltme Modeli ve Granger nedensellik testi yapılmıştır. Sonuç olarak cari işlemler dengesinden bütçe dengesine doğru tek yönlü nedensellik tespit edilmektedir.

Banday ve Aneja (2016) Hindistan için 1990-2013 döneminde ikiz açık hipotezini cari işlemler açığı, bütçe açığı, döviz kuru ve faiz oranı değişkenleri ile incelemiştir. Serilerin durağanlıkları ADF birim kök testi ile araştırıldıktan sonra Johansen eşbütünleşme testi ile değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket edip etmedikleri tespit edilmiştir. Hipotezin geçerliliğini ispatlamak amacıyla uygulanan Granger nedensellik testi sonucuna göre cari işlemler açığı ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik belirlenmiştir.

Ravinthirakumaran vd. (2016) ikiz açık hipotezini 1980-2012 yılları arasında 5 Güney Asya ülkesi (Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka) için araştırmıştır. Bu ülkeler için kullanılan değişkenlerin ADF birim kök testi ile durağanlık seviyeleri belirlendikten sonra Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Son olarak Hata Düzeltme Modeline dayanan Granger nedensellik testi ile seriler arasındaki ilişkinin yönü saptanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre uzun dönem nedenselliği Pakistan ve Sri Lanka için bütçe dengesi açığından cari işlemler dengesi açığına doğru tek yönlü iken Hindistan ve Nepal için nedenselliğin yönü cari açıktan bütçe ağına doğrudur. Bangladeş'te ise cari işlemler açığından bütçe dengesi açığına doğru tek yönlü kısa dönem nedensellik saptanmıştır. Bulgular ilgili ülkeler için genel anlamda Keynesyen hipotezin geçerliliğini göstermektedir.

Predrag (2014) çalışmada ikiz açık hipotezi Sırbistan için 2001-2013 yılları arasında 3'er aylık veriler ile incelenmiştir. Değişkenler durağanlık seviyeleri ADF, DF-GLS, PP ve KPSS olmak üzere dört farklı birim kök testi ile araştırılmıştır. Daha sonra seriler arasındaki ilişki VAR analizi ile incelendikten sonra nedenselliğin yönünü belirlemek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Değişkenler arasında nedenselliğin bulunmaması, ilgili dönem için Sırbistanda Ricardocu Denklik Teoreminin geçerli olduğunu göstermektedir.

Tang (2015) çalışmada ikiz açık teoremi 1970-2011 yılları arasında ABD için incelenmiştir. Durağanlık seviyeleri KPSS birim kök testi ile tespit edildikten sonra değişkenler arasında uzun dönem ilişkinin varlığı Johansen eşbütünleşme testi ile araştırılmıştır. Son olarak hipotezin geçerliliğini sınamak amacıyla Granger nedensellik testi ile cari açıklardan bütçe açıklarına doğru tek yönlü nedensellik bulunmuştur.

Datta vd. (2012) Bhutan Krallığı'nda cari çık ile bütçe açığı arasındaki ilişkiyi 1983-2002 yılları arasında incelemiştir. Değişkenlerin birim kök içerip içermediği ADF ve PP testleriyle incelenmiştir. Seriler arasındaki uzun dönem ilişkisi Johansen eşbütünleşme testi ile araştırıldıktan sonra Granger nedensellik testi ile hipotezin geçerliliği sınanmıştır. Ampirik bulgular cari işlemler dengesi açısından bütçe dengesi açığına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu ispatlamaktadır.

Baharumshah vd. (2006) çalışmada ikiz açık hipotezinin geçerliliği dört Güneydoğu Asya ülkelerinde (Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland) 1976-2000 yılları arasında 3'er aylık veriler ile incelenmiştir. Değişkenlerin durağanlık seviyeleri KPSS birim kök testi ile incelenmiştir. Seriler arasında ki uzun dönem ilişkisi ise Johansen ve Gregory-Hansen eşbütünleşme testleri ile araştırılmıştır. Son olarak Granger nedensellik testi ile nedenselliğin yönü tespit edilmiştir. Elde edilen ampirik bulgulara göre Endonezya'da nedenselliğin yönü bütçe açığından cari açığa doğru tek yönlü iken Tayland'ta cari açıktan bütçe açığına doğrudur. Malezya ve Filipinlerde ise cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Bagheri vd. (2012) çalışmada ikiz açık ve Ricardo hipotezi İran için 1971-2007 yılları arasında incelenmiştir. Değişkenlerin ADF birim kök testi ile durağanlıkları araştırıldıktan sonra uzun dönem ilişkileri Johansen eşbütünleşme testi ile sınanmıştır. Son olarak Granger nedensellik testi ile seriler arasındaki nedenselliğin yönü belirlenmiştir. Elde edilen sonuç, bütçe dengesi açısından cari işlemler açığına doğru tek yönlü bir nedenselliğe işaret etmektedir. Böylece İran için ilgili dönemde Keynesyen teoremin geçerliliği ispatlanmaktadır.

Onafowora vd. (2006) çalışmada 1970-2001 yılları arasında ikiz açık hipotezi Nijerya için incelenmiştir. Birçok değişkenin bulunduğu model için öncelikle ADF birim kök testi ile serilerin durağanlık dereceleri belirlenmiştir. Daha sonra değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi Johansen eşbütünleşme testi ile kısa dönem ilişkisi de Hata Düzeltme Modeli ile araştırılmıştır. Son olarak nedenselliğin varlığı ve yönü Granger nedensellik testi ile sınanmıştır. Ampirik bulgular ilgili dönem için Nijerya'da ikiz açık hipotezini desteklemektedir.

Tablo 1. Bütçe Açığı ve Cari Açık İlişkisi Üzerine Bazı Çalışmalar

Yazarlar	Periyod	Ülke	Metodoloji	Uzun Dönem Nedenselliği
Tunçsiper ve Sürekçi (2011)	1987Q1 - 2007Q4	Türkiye	PP ve KPSS birim kök analizi Varyans ayrıştırma metodu Granger nedensellik analizi	BA---CA
Ata ve Yücel (2003)	1975 - 2002	Türkiye	ADF birim kök analizi Engle-Granger eşbütünleşme analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA
Ay vd. (2004)	1992M1 - 2003M12	Türkiye	ADF birim kök analizi Granger nedensellik analizi	BA↔CA
Erdinç (2008)	1950 - 2005	Türkiye	ADF birim kök analizi Johansen eşbütünleşme analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA

Bolat (2011)	1998Q1 - 2010Q4	Türkiye	ADF ve ZA birim kök analizi ARDL sınır testi	İncelenmemiş
Uysal ve Topallı (2007)	1974 - 2004	Türkiye	ADF birim kök analizi Johansen eştümleme analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA
Karayılmazlar ve Berk (2017)	1980 - 2015	Türkiye	ADF ve PP birim kök analizi VAR analizi Etki-Tepki analizi Varyans ayrıştırma analizi	İncelenmemiş
Utkulu (2003)	1950 - 2000	Türkiye	ADF birim kök analizi Engle-Granger eştümleme analizi VECM dayalı Granger nedensellik analizi	BA↔CA
Barışık ve Kesikoglu (2010)	1991 - 2007	12 gelişen piyasa ekonomisi	Panel veri analizi	BA↔CA
Mucuk (2009)	1989Q1 - 2004Q4	Türkiye	ADF birim kök analizi VAR analizi Etki-Tepki analizi Varyans ayrıştırma analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA
Sevinç (2016)	2006M1 - 2015M12	Türkiye	ADF birim kök analizi Johansen eştümleme analizi Granger nedensellik analizi	BA↔CA
Senadza ve Aloryito (2016)	1980 - 2014	Gana	ADF birim kök analizi Johansen eştümleme analizi VECM analizi Granger nedensellik analizi	CA→BA
Banday ve Aneja (2016)	1990 - 2013	Hindistan	ADF birim kök analizi Johansen eştümleme analizi Granger nedensellik analizi	BA↔CA
Ravinthirakumar vd. (2016)	1980 - 2012	5 Güney Asya Ülkeleri	ADF birim kök analizi Johansen eştümleme analizi VECM dayalı Granger nedensellik analizi	Pakistan ve Sri Lanka BA→CA Hindistan ve Nepal CA→BA
Predrag (2014)	2001Q1 - 2013Q4	Sırbistan	ADF,PP,DF-GLS ve KPSS birim kök analizi VAR analizi Granger nedensellik analizi	BA----CA
Tang (2015)	1970 - 2011	ADB	KPSS birim kök analizi Johansen eştümleme analizi Granger nedensellik analizi	CA→BA
Datta vd. (2012)	1983 - 2002	Bhutan Krallığı	ADF ve PP birim kök analizi Johansen eştümleme analizi Granger nedensellik analizi	CA→BA
		4	KPSS birim kök analizi	Endonezya BA→CA

Baharumshah vd. (2006)	1976Q1 - 2000Q4	Güneydoğu Asya Ülkeleri	Johansen ve Gregory-Hansen eştümleşme analizi Granger nedensellik analizi	Tayland CA→BA Malezya ve Filipinler BA↔CA
Bagheri vd. (2012)	1971 - 2007	İran	ADF birim kök analizi Johansen eştümleşme analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA
Onafowora vd. (2006)	1970 - 2001	Nijerya	ADF birim kök analizi Johansen eştümleşme analizi VECM analizi Granger nedensellik analizi	BA→CA

Not: BA ve CA sırasıyla bütçe açıkları ile cari açıkları simgeler. → ve ↔ sırasıyla tek yönlü ve çift yönlü nedenselliği gösterir.

3. EKONOMETRİK MODEL VE VERİ SETİ

2005-2017 yılları arasındaki Türkiye ekonomisine ilişkin 3'er aylık veriler MBEVDS (Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi)'nden elde edilmiştir. Dolar bazında elde edilen cari açık değişkeni yine Merkez Bankası EVDS'den her çeyreklik dönem için belirlenen döviz kuru ile TL'ye dönüştürülmüştür. Bütçe açığı ve cari açık ilişkisinin incelendiği bu çalışmada kurulan model (1) numaralı denklemde gösterilmektedir.

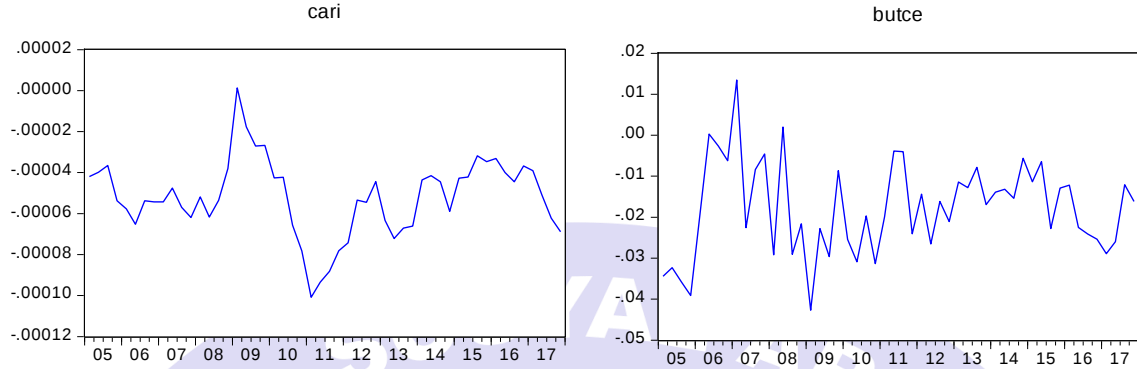
$$cari_t = \beta_0 + \beta_1 bütçe_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Kurulan ampirik modelde bütçe açığının ölçütü (bütçe) genel bütçe dengesinin GSYH'ye oranını, cari açık ölçütü ise (cari) cari işlemler hesabının GSYH'ye oranını göstermektedir. Üçer aylık veriler TRAMO/SEATS yöntemi ile mevsimsel etkilerden arındırıldıktan sonra modele dahil edilmiştir.

Analizde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de gösterilmektedir. Serilerin 2005Q1-2017Q4 zaman diliminde gösterdikleri genel eğilim Grafik 1'de ayrıca görülmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler
(Zaman Serisi: 2005Q1-2017Q4; Gözlem Sayısı: 52)

Değişkenler	<i>cari</i>	<i>butce</i>
Ortalama	-5.19E-05	-0.017864
Medyan	-5.27E-05	-0.018302
Maximum	1.33E-06	0.013445
Minimum	-0.000101	-0.042697
Standart Sapma	1.86E-05	0.011417
Çarpıklık	-0.151199	0.172772
Basıklık	3.842397	2.861306

Grafik 1. Serilerin Zaman İçindeki Genel Eğilimi (2005Q1-2017Q4)

4. METODOLOJİ

Bütçe açığı ile cari açık ilişkisinin incelendiği bu çalışma da serilerdeki birim kökün varlığı ADF, PP ve KPSS testleri ile belirlenmektedir. Daha sonra ARDL sınır testi yaklaşımıyla seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisi sınanmaktadır. Son olarak Toda-Yamamoto nedensellik testi ile değişkenler arasındaki nedenselliğin yönü belirlenmektedir.

4.1. ADF Birim Kök Testi

Durağan olmayan serilerin sahte regresyon problemine yol açması hatalı sonuçların elde edilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle Dickey ve Fuller (1981) serilerdeki birim kökün varlığını belirlemek amacıyla bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin eşitliğinin sağında yer aldığı bir yöntem geliştirmiştir. Bu yöntem ile elde edilen test istatistik değerleri Mac Kinnon tablo kritik değerleri ile test edilerek birim kökün olup olmadığı belirlenmektedir. Buna göre test istatistik değeri, tablo kritik değerinden mutlak değer içinde büyük ise sıfır hipotezi reddedilerek serinin birim kök içermediği kabul edilmektedir. Tam tersi durumda ise sıfır hipotezi kabul edilerek serinin durağan olmadığı sonucuna varılmaktadır (Karaca, 2003:249). Bu çalışmadaki ADF test istatistiği (2) numaralı denklemde ki model ile elde edilmektedir.

$$\text{Sabit terimli ve Trendsiz : } \Delta Y_t = \alpha + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k (\beta_i Y_{t-i}) + \varepsilon_t \quad (2)$$

4.2. PP Birim Kök Testi

Phillips ve Perron (1988) serilerdeki birim kökün varlığını ADF testindeki eksiklikleri parametrik olmayan düzeltmeler ile gidererek test etmektedir. PP birim kök testinin test istatistik değeri belirlendikten sonra ADF testinin hipotezleri ile aynı şekilde sılandıktan sonra birim kökün varlığı belirlenmektedir (Telatar ve Terzi, 2009:126). Test istatistik değeri (3) numaralı denklemde gösterildiği gibi elde edilmektedir.

$$t_\alpha = t_\alpha \left(\frac{y_0}{f_0} \right)^{1/2} - \frac{T(f_0 - y_0)(se(\hat{\alpha}))}{2f_0^{1/2}s} \quad (3)$$

4.3. KPSS Birim Kök Testi

Kwiatkowski-Philips-Schmidt-Shin (1992) birim kök testinde geleneksel birim kök testlerinden farklı olarak seriler deterministik trendin etkisinden arındırılarak durağan hale getirilmektedir. Sıfır hipotezi trend durağanlığı belirttiği için rassal yürüyüş hipotezinin varyansı sıfır olmaktadır. İstatistik değeri ise hata terimlerinin temiz dizi olduğu varsayımı altında LM test istatistiği ile belirlenmektedir (Başar ve Temurlenk, 2007: 12). KPSS birim kök testinde LM istatistiği (4) numaralı denklemde gösterildiği gibi elde edilmektedir.

$$\hat{\eta}_{\mu} = T^{-2} \sum_{t=1}^T S_t^2 / s^2(l) \quad (4)$$

4.4. ARDL Sınır Testi

Seriler arasındaki eştümleşme ilişkisi Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi ile de araştırılabilmektedir. Değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket edip etmediklerinin belirlenmesi geleneksel birim kök testlerinden farklılık göstermektedir. Buna göre aynı mertebeden durağan olmayan seriler için ARDL sınır testi kullanılarak eştümleşme ilişkisinin varlığı sınanabilmektedir.

Değişkenler arasındaki eştümleşme ilişkisinin varlığını belirleyebilmek maksadıyla kısıtsız hata düzeltme modeli oluşturulmalıdır. Bu çalışmada kullanılan kısıtsız model (5) numaralı denklemde gösterilmektedir:

$$\Delta Y = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \beta_{1i} \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{2i} \Delta X_{t-i} + \sigma_1 Y_{t-1} + \sigma_2 X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (5)$$

(5) numaralı denklemde yer alan α :sabit terim, Δ :fark operatörü, ε_t : hata teriminin temiz dizi olduğunu belirtmektedir. Kurulan model yardımıyla elde edilen test istatistik değeri Pesaran vd. (2001) tarafından oluşturulan alt-üst tablo değerleri ile karşılaştırılır. Test istatistik değerinin tablo alt değerinden küçük olması durumunda seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı anlaşılmakta ve sıfır hipotezi kabul edilmektedir. Test istatistik değerinin tablo üst kritik değerinden büyük olması durumunda ise sıfır hipotezi reddedilerek seriler arasında eştümleşme ilişkisinin olduğu kabul edilmektedir (Demirtaş, 2014:94).

4.5. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Serilerin aynı mertebeden durağan olmadığı durumlarda da uygulanabilen Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi ile seriler arasındaki nedenselliğin varlığı ve yönü belirlenebilmektedir. Optimal gecikme uzunluğu (k) ve maksimum bütünleşme derecesi ($d_{\max}$) belirlendikten sonra $[k+(d_{\max})]$ dereceden VAR modeli tahmin edilmektedir. Ancak katsayılar matrisinin k tanesine Wald testi uygulanmaktadır. Elde edilen χ^2 istatistiği ile nedenselliğin varlığına ve yönüne karar verilmektedir (Yavuz, 2006:169). İki değişkenli bir modelde nedenselliğin her iki yönüyle de test edilebilmesi için (6) ve (7) numaralı denklemler kullanılmaktadır.

$$Y_t = \alpha_0 + \beta_{1i} \sum_{i=1}^k Y_{t-i} + \beta_{2j} \sum_{j=k+1}^{d_{max}} Y_{t-j} + \theta_{1i} \sum_{i=1}^k X_{t-i} + \theta_{2j} \sum_{j=k+1}^{d_{max}} X_{t-j} + \varepsilon_{1t} \quad (6)$$

$$X_t = \alpha_0 + \delta_{1i} \sum_{i=1}^k X_{t-i} + \delta_{2j} \sum_{j=k+1}^{d_{max}} X_{t-j} + \varphi_{1i} \sum_{i=1}^k Y_{t-i} + \varphi_{2j} \sum_{j=k+1}^{d_{max}} Y_{t-j} + \varepsilon_{2t} \quad (7)$$

5. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada kullanılan değişkenlerin ADF, PP ve KPSS birim kök testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Buna göre bütçe değişkeni düzey değerinde birim kök içermezken, cari açık değişkeni PP birim kök testine göre birinci farkında durağan hale gelmektedir. Acak yine de bütçe değişkeni gibi ADF ve KPSS birim kök testlerinde düzey değerinde durağan olduğu görülmektedir.

Tablo 3: ADF-PP-KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	ADF	PP	KPSS
	t-istatistik	Adj. t-istatistik	LM-istatistik
cari	-3.263(2)***	-2.346294(0)***	0.080(5)***
bütçe	-3.727(9)***	-5.461(2)***	0.074(4)***
Δ cari	-6.523(0)***	-6.528(3)***	0.051(3)***
Δ bütçe	-12.983(0)***	-13.457(2)***	0.106(8)***

Not: Birim kök testlerinin tahmininde sabitli-trendsiz model kullanılmıştır. ADF testi için optimal gecikme uzunluğu AIC kriteri kullanılarak otomatik olarak belirlenmiştir. PP ve KPSS testi için band genişliği Newey-West metodu kullanılarak otomatik belirlenmiştir. “***” ve “**” sırasıyla %5 ve %1 önem düzeyini göstermektedir.

Cari açık değişkeninin PP testinde birinci farkında durağan olması sebebiyle uygulanan ARDL sınır testi sonuçları Tablo 4'te cari açık ve bütçe açığı arasındaki eştümleşme ilişkisini göstermektedir. Kısıtsız ve sabit terimli uygulanan ARDL testinden elde edilen F-istatistik değeri %10 önem düzeyindeki üst sınır kritik değerinden daha büyük olduğundan bütçe ve cari açık değişkenlerinin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Tanısal testler modelde otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin bulundamadığını göstermektedir. Ancak Jarque-Bera istatistik değeri %10 önem düzeyinde normal dağılıma sahip olmadığını yine de %5 önem düzeyinden büyük olması modelin uygulanabilirliğini göstermektedir.

Tablo 4: ARDL Sınır Testi Sonuçları

F-istatistik	4.863*	
Model	Kısıtsız-sabit terimli	
Anlamlılık Seviyesi	Kritik Değer	
	Alt Sınır	Üst Sınır
%1	6.84	7.84
%5	4.94	5.73
%10	4.04	4.78
Tanısal Testler	İstatistikler	
R ²	0.343	

Düzeltilmiş R ²	0.231
F istatistiği	3.061
Jarque-Bera testi	5.823(0.054)
Breusch-Godfrey testi	0.828(0.189)
ARCH testi	0.377(0.795)

Tablo 5: Optimal Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	608.1585	NA	3.68e-14	-25.25660	-25.17864	-25.22714
1	634.7450*	49.84968*	1.44e-14*	-26.19771*	-25.96381*	-26.10932*
2	637.9149	5.679324	1.49e-14	-26.16312	-25.77329	-26.01580
3	640.0418	3.633549	1.62e-14	-26.08508	-25.53931	-25.87883
4	643.7161	5.970750	1.65e-14	-26.07150	-25.36980	-25.80633

Toda-Yamamoto nedensellik testinin uygulanabilmesi için optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Tablo 5'te görüldüğü üzere uygun gecikme uzunluğu VAR modeli yardımıyla 1 olarak belirlenmiştir. Uygun gecikme uzunluğu ile birlikte maksimum bütünleşme derecesi de 1 olarak belirlendikten sonra oluşturulan Toda-Yamamoto nedensellik testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir. Elde edilen sonuç χ^2 değerine göre bütçe değişkeni carinin nedeni değildir olan sıfır hipotezi reddedilmektedir. Ancak cari açık değişkeni bütçe açığı değişkeninin nedeni değildir olarak kurulan sıfır hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 6: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotez	χ^2	Olasılık	Sonuç
bütçe cari'nin nedeni değildir	4.558284	0.0328	H ₀ red
cari bütçe'nin nedeni değildir	1.122272	0.2894	H ₀ kabul

Yani 2005-2017 yılları arasında 3'er aylık veriler ile incelenen bütçe açığı ve cari açık ilişkisinde nedenselliğin yönü bütçe açığından cari açığa doğru tek yönlü olarak bulunmuştur. Bu sonuç Türkiye'de ilgili dönemde Keynesyen teorisin geçerli olduğunu göstermektedir.

6. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışmada 2005-2017 yılları arasında üçer aylık veriler ile Türkiye ekonomisinde bütçe açıkları ile cari açıklar arasındaki ilişki ampirik uygulamalar vasıtasıyla analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlerin durağanlık seviyeleri ADF, PP ve KPSS birim kök testi uygulanarak belirlenmektedir. Bütçe ve cari açık değişkenlerinin uzun dönemde birlikte hareket edip etmedikleri ise ARDL sınır testi uygulanarak araştırıldıktan sonra bu değişkenlerin arasındaki nedenselliğin varlığı ve yönü Toda- Yamamoto nedensellik testi uygulanarak sınanmaktadır.

Elde edilen bulgular sonucunda bütçe açığı değişkeninin tüm birim kök testlerinde seviyede durağan çıkması, cari açık değişkeninin ise ADF ve KPSS birim kök testinde düzey değerinde PP birim kök testinde ise birinci farkında durağan çıkması değişkenlerin farklı

mertebelerden durağan olabileceği ihtimalini göstermektedir. Dolayısıyla farklı düzey değerlerinde eştümleşme ilişkisini inceleme imkanı tanıyan ARDL sınır testi uzun dönemde %10 önem düzeyinde serilerin birlikte hareket ettiklerini göstermektedir. Bunun üzerine seriler arasındaki nedenselliğin yönü incelenerek %5 önem düzeyinde bütçe dengesi açığından cari işlemler dengesi açığına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmektedir.

Elde edilen nedensellik ilişkisi Türkiye’de incelenen dönemde Keynesyen teoremin geçerli olduğunu kanıtlamaktadır. 1980’li yıllardan itibaren büyük kitlelere yayılan liberal ekonomi politikalarına rağmen Türkiye’de ikiz açık hipotezinin geçerli olması kamu müdahalesinin ekonomideki etkinliğinin devam ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak uygulamaya konulacak ekonomik programlarda bütçe dengesinin oluşturulmasına yönelik çalışmalara öncelik verilmesi gerekmektedir. Böylece bütçe dengesinde oluşan iyileşmeler cari işlemler dengesine de yansyarak açıkların azaltılması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Arıcan, E. (2005). Ricardocu Denklik Teoremi ve Teorilerde Kamu Açıklarına İlişkin Yaklaşımlar: Türkiye Ekonomisine İlişkin Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 1: 77-94.
- Ata, A. Y. ve Yücel, F. (2003). Eş-Bütünleşme Ve Nedensellik Testleri Altında İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12: 97-110.
- Ay, A., Karaçor, Z., Mucuk, M. ve Erdoğan, S. (2004). Bütçe Açığı - Cari İşlemler Açığı Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği(1992-2003). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12: 75-82.
- Bagheri,F., Pirae,K. ve Keshtkaran, S. (2012). Testing for Twin Deficits and Ricardian Equivalence Hypotheses: Evidence from Iran. Journal of Social and Development Sciences, 3: 77-84.
- Baharumshah, A.Z., Lau, E. ve khalid, A.M. (2006). Testing Twin Deficits Hypothesis using VARs and Variance Decomposition. Journal of the Asia Pacific Economy, 3:331-354.
- Banday, U.J. ve Aneja, R. (2016). How Budget Deficit And Current Account Deficit Are Interrelated In Indian Economy. Theoretical and Applied Economics, 1: 237-246.
- Barişık, S. ve Kesikoğlu, F. (2010). Makro Ekonomik Değişken Olarak Bütçe Açığı-Cari Açık İlişkisi: Gelişmekte Olan Piyasalar Örneği. İktisat İşletme ve Finans, 25(294):109-127.

- Bolat, S., Belke, M. ve Aras, O. (2011). Türkiye’de İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Sınır Testi Yaklaşım. Maliye Dergisi, 161: 347-364.
- Datta, K., Sarkar, B. ve Dey, S. (2012). Do Budget Deficits Affect Current Account Deficit? Some Evidence for Bhutan. IUP Journal of Bank Management, 4: 110-120.
- Demirtaş, G. (2014). Türkiye ve Almanya Arasındaki Dış Ticaret Dengesinin Sınır Testi Yaklaşımıyla İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 43:83-106.
- Dickey, D.A. ve Fuller W.A (1981) Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. Econometrica, 49 (4): 1057- 1072.
- Erdinç, Z. (2008). İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye’de 1950-2005 Yılları Arasında Eşbütünleşme Analizi ve Granger Nedensellik Testi İle İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1: 209-222.
- Karaca, O. (2003). Türkiye’de Enflasyon - Büyüme İlişkisi:Zaman Serisi Analizi. Doğu Üniversitesi Dergisi, 4(2): 247-255.
- Karayılmazlar, E. ve Berk, E. (2017). Bütçe Açığının, Cari Açık, Ekonomik Büyüme ve Enflasyon Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği. Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, 1: 26-36.
- Kwiatkowski, D., Phillips, P. C. B., Schmidt, P., Shin, Y. (1992). “Testing the Null Hypothesis of Stationarity against the Alternative of a Unit Root, How Sure are We that Economic Time Series have a Unit Root?”, Journal of Econometrics, 54: 159-187.
- Mucuk, M. (2009). Bütçe Ve Cari İşlemler Dengesi Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği (1989-2004). Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16: 201-218.
- Onafowora, O.A. (2006). An Empirical Investigation Of Budget And Trade Deficits: The Case Of Nigeria. The Journal of Developing, 2: 153-174.
- Pesaran, H., Shin, Y. ve Smith, R. (2001), “Bounds testing approaches to the analysis of level relationships”, Journal of Applied Econometrics, 16: 289-326.
- Phillips, P.C. B ve Perron, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. Biometrika, 75(2): 335 346.
- Predrag, P. (2014). Twin Deficits Hypothesis: Results Of The Application Of The Granger Causality Test For Serbia, Casopis za Društvene Nauke, 4: 1407-1423.
- Ravinthirakumaran, N., Selvanathan, S. ve Selvanathan, E. (2016). The Twin Deficits Hypothesis In The SAARC Countries: An Empirical Investigation. Journal of the Asia Pacific Economy, 1: 77-90.

- Senedza, B. ve Aloryito, G.K. (2016). The Twin Deficits Hypothesis: Evidence From Ghana. *International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research*, 9(3): 55-62.
- Sevinç, E. (2016). Türkiye’de Cari Açık ve Bütçe Açığı Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi. *Bankacılar Dergisi*, 96: 79-101.
- Tang, T.T. (2015). General Equilibrium Perspective on Twin Deficits Hypothesis: An Empirical Study with US Results. *Global Economic Review*, 2: 184–201.
- Telatar, O.M. ve Terzi, H. (2009). Türkiye’de Ekonomik Büyüme Ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2: 119-134.
- Toda, H. Y. ve Yamamoto, T. (1995). Statistical Inference in Vector Autoregressions With Possibly Integrated Process. *Journal of Econometrics*, 66: 225-250.
- Tunçsiper, B. Ve Sürekçi, D. (2011). Türkiye’de İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliğinin Zaman Serisi Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:103-120.
- Uysal, D. ve Topallı, N. (2007). İkiz Açık Hipotezi: Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1-2: 201-214.
- Utkulu, U. (2003). Türkiye’de Bütçe Açıkları Ve Dış Ticaret Açıkları Gerçekten İkiz Mi? Koentegrasyon Ve Nedensellik Bulguları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1:45-61.
- Yavuz, N. (2006). Türkiye’de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Testi : Yapısal Kırılma ve Nedensellik Analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7 (2):162-171.